

DAMAGE BOOK

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200596

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. K811

Accession No. 5 k 190

P18k

Author

బి.వి.వి.

Title

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ చరిత్ర

This book should be returned on or before the date
listed marked below

ಸಮಾಜಕವಿಯ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯದೊಳಗಣ

ಕರ್ಣ ರಸಾಯನಂ

ಸಂಗ್ರಹಕರು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಕಾರರು.

ಕೆ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು, ವಿದ್ಯಾನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

1953

ಬೆಂಗಳೂರು

ಎರಡನೇ ರೂಪಾಯಿ

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ
1953

ಪ್ರಕಾಶಕರು
ಎಂ. ಸುಬ್ರಾಯ ಭಟ್ಟ,
ಬೀಳ ಪೋಸ್ಟ್, ಕುಂಬಳೆ ದ. ಕ.

ಮುದ್ರಕರ
ವಿಜಯ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್
ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಲಿಮಿ
ಮಂಗಳೂರು

ಬಿನ್ನಹ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸುಗ್ಗಿಯ ಎಂದೋ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದುದೇನೋ
 ನಿಜವು ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಲಕೆಲವು ಎಂದೋ ಬೇಕು ಕಂಡು ಈಗ ಕಾಣಿಸದಾ
 ಗಿನೆ ಇತ್ತೀಗೇಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವವುಗಳೆಂದರೆ ಹಾಯಾಗಿ ಹಿಡತಕ್ಕೆ ಕಥೆ
 ಕಾದಂಬರಿಗಳ . ಲಾಷಾಬಾ ಸದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗತಕ್ಕವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಯಾವ ವ್ಯವ
 ಸ್ಥೆಯೂ ಸುಯಾಗಿಲ್ಲವೆ "ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಬಡತನವೆ" ಎಂದು ಬಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ
 ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿರುವುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದರೆ ವಿಷಾದನಾಗುವುದು ರಾಜಾಧಿರಾಜರ
 ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬಳಿದಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಮೂಲೆಪಾಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದೆ ಆದನ್ನು ಪುರ
 ಸ್ಕರಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬರತಕ್ಕವರಾರು? ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಹೀಗೆ ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಾ
 ಬಂದರೆ ಮುಂದಣ ನಮ್ಮ ಜನಾಂಗದ ರಾಜೇನು ಎಂಬ ಸೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಘನ
 ವಿದ್ಯಾಂಸರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಿವ್ಯಾನ್ ಕೆ ವಿ ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ, ಕಾವೇರಿಕಾನ ಬಿ ಎ , ಬಿ
 ಹಿ ಎಲ್ ಅವರು ರನ್ನ ಕವಿತೆಕ ರ್ತಿಯ ಸಹಸ್ರಸಾರ್ಪಿಕೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭ
 ದಲ್ಲಿ ಸಾಸಸು ಮುಜಗುವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾಗಿ ಆ ಉದ್ದ
 ನುದಲ್ಲಿ ತೊಡ ದರು ಅದರೊಂದಿಗೆನೇ ಪಂಪನ ಕಣ-ರಸಾಯನವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರ
 ಹಿಸಿ ವಾ ಖಾನ ಬರೆದು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲೀಷು ಬಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ
 ಸರಿಯಾಗಿ ವ್ಯವಸಯಮಾಡಿ ವಿರಚನಾಭವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಅವರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ
 ಸೇವೆಯು ಆಗಬಹುದು ಎಂದು ಅವರ ಒಡನಾಡಿಗಳು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆಗೆ, ವಿಧಿ
 ನಿಯಮವು ತಿರುದ್ದರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ ಮಾರೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು? ಆಕಸ್ಮಿಕ
 ರಾದ ಹೃದಯಸ್ತಂಭನಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಕಾಲಾಧೀನ
 ರಾದರು ಅವರ ಕೈಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆಯಾಗುವ ಯೋಗವಿಲ್ಲವೋ?
 ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪಡೆಯುವ ಋಣವಿಲ್ಲವೋ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅವರು ಪಂಪರನ್ನರ
 ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹುರುಳುಗೊಂಡು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದವುಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಹಸ್ತ
 ಪ್ರತಿಯು ನಾರವಾಗಿ ಬಿಡಬಾರದೆಂದೂ, ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ತಪ್ಪದೆ ಕನ್ನಡಿಗ
 ರಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅವರ ಸೋದರರಾದ ಶ್ರೀ ಕಾವೇರಿಕಾನ
 ಕೆ. ವಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಭಟ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, "ಬಹುಜನರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ
 ಬೀಳುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಬೆಳಕುಗಾಣಲಿ" ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ
 ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿ
 ಸುತ್ತ ಈ ಗ್ರ ಫವು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದೀತೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿಂದ
 ಈ "ಪಂಪ"ವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನೆಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವೆನು.

ಇತಿ,

ಪ.ಕಾಲಕ.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಕವಿಕಾವ್ಯವಿಚಾರ

ಸಾಹಿತ್ಯವು ನಾಡಿನ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೀಮಾ ಪುರುಷನೆನಿಸಿದ "ಮಹಾಕವಿ ಪಂಪ"ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳದವರಿಲ್ಲ ಕುಬೇರನ ಭಾಂಡಾ ಗಾರವು ಕ್ಷಯಿಸಿ ಹೋದರೂ, ಮಹಾಕವಿಪಂಪನ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪತ್ತು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮೆರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ಆತನ ನಿರರ್ಗಳವಾದ ವಾಗ್ವರಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ತಲೆವಾಗದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಯರಲಾರನೆಂದರೆ ಆ ಮಹಾಕವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕರ್ನಾಟಕಾಂಜೆಯ ಧನ್ಯತೆಗೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲ. ಸತ್ಸತ್ಯವು ವೃದ್ಧಮಾತೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು ಕಣ್ಣುಡಕದಂತೆ ವಿಕ್ರಮಾಜುನ ವಿಜಯ (ಪಂಪಭಾರತ) ಅದಿಪುರಾಣ (ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರೆ)ಗಳೆಂಬ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕಪರಗಳಾದ ಗ್ರಂಥರತ್ನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕನ್ನಡಮೈನ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಪಂಪನು ಸಂಸ್ಕೃತಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದಿಕವಿಯೆನಿಸಿ ನಾಡೋಜನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು ಅಂತಹ ಮಹಾಕವಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಜನಿಸಿ ಹೇಗೆ ಮೆರೆದನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು, ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ನಿಜವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರವು

ವೆಂಗಿಮಂಡಲದ ವೆಂಗಿಪಳುವೆಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ವತ್ಸಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಮಾಧವ ಸೋಮಯಾಜಿಯು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಪ್ರವೀಣನಾಗಿ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದನು ಅವನಿಗೆ ದಾನಶಾಲಿಯಾದ ಅಭಿಮಾನ ಚಂದನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು ಅವನ ಮಗ ಕೊನುರಯ್ಯನೆಂಬವನು ವೇದವೇದಾಂಗಪಾರಗನಾಗಿ ಹೆಸರುಪಡೆದಿದ್ದನು. ಆತನ ಮಗ ಅಭಿರಾಮದೇವರಾಯನೆಂಬವನು ಗುಣವಂತನೂ ಜ್ಞಾನೋನ್ನತನೂ ಬಹು ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು ಜಿನೇಂದ್ರಧರ್ಮವೇ ಉತ್ತಮವಾದುದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು. ಅವನ ಮಗನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವಿಪಂಪನು ಆದಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು—

ದುಂದುಭಿಗಭೀರನಿನದಂ । ದುಂದುಭಿಸಂವತ್ಸರೋದ್ಭವಂ ಪ್ರಕಟಿಯಶೋ ।

ದುಂದುಭಿಸಿಂಹಾಸನಸುರ । ದುಂದುಭಿ ಸತಿಚರಣಭೃಂಗಂ ಪಂಪಂ ॥

ಕದಳೇಗರ್ಭಶ್ಯಾಮಂ ಮೃದುಕುಟಿಲ ಶಿರೋರುಹಂ ಸರೋರುಹವದನಂ ।

ಮೃದುಮಧ್ಯಮತನುಹಿತಮಿತ । ಮೃದುವಚನಂ ಲಲಿತಮಧುರಸುಂದರವೇಷಂ ॥

ವತ್ಸಕುಲತಿಲಕನಭಜನ । ವತ್ಸಳನಭಿಮಾನಮೂರ್ತಿ ಸುಕವಿಯಶೋನಿ— ।

ಮೌತ್ಸರನಮೃತಮಯೋಕ್ತಿಶ । ರತ್ನಮಯಸುಧಾಂಶುವಿಶದಕೀರ್ತಿವಿತಾಸಂ ॥

ಈತನ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಳ್ಳುಕೃದ್ಲ ಬಹುಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಎರಡನೆಯ ಅರಿಕೇಸರಿಯು ಕವಿವರನಾದ ಪಂಪನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಬರವಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಖ್ಯಾತಿಯು ನೆಲಸುವಂತ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತ ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪುಲಿಗರೆಯಲ್ಲೇ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು (ಆ ಪುಲಿಗರೆಯಿಂದ ದರೆ ಈಗ ಧಾರವಾಡದ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮಿರಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವರಪುರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ) ಅದರ ವರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಪೂಷಕನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇವಲ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಭಾರತ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ “ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ”ವೆಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಶ್ವಾಸ ಗಳುಳ್ಳ ಚಂಪೂ ವಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದನು ಕವಿಯು ತನ್ನ ಪೋಷಕನಿಗೆ ಅರಿಗ, ಸರಿಗ, ಗುಣಾರ್ಣವ ಇವು ಮೊದಲಾದ ಒಲವು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು ಭಾರತಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅವನ ವಿಕ್ರಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವನು ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿ ರಾಜನನ್ನು ಹಾಗೂ ಉದ್ವಾಮಪಂಡಿತರನ್ನು ತಲೆದೂಗಿಸಿ ಪಂಪನು ರಾಜಕೃಪೆಗೆ ವಿಶೇಷ ವಾಗಿ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಒಚ್ಚಿಸಾರದಲ್ಲಿರುವ ದರ್ವಪುರವೆಂಬ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ವಡೆದು ಕೊಂಡನೆಂದು ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬರುವುದು ಒಳಿಕೆ ಕವಿಯು ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪದಿನಾರು ಅಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ‘ಆದಿಪುರಾಣ’ವೆಂಬ ಆಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲೇ ಬರೆದು ಆದಿಕವಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು

ಈತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪ್ರಚಂಡವೀರನೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ—

ವಂಪಂಧಾತ್ರೀವಳಯ ನಿ | ಳಿಂಪಂಚತರಂಗಬಳಭಯಂಕರಣಂ ನಿ - |
 ಸ್ಯಂವಂಲಲಿತಾಲಂಕರ | ಣಂ ಪಂಚಶರೈಕರೂಪನಪಗತಪಾಪಂ ||
 ಕವಿತೆನೆಗೆಟ್ಟಿಯೆನ್ನಿಹಿಸೆ ಜೋಳದ ಪಾಟಿನಿಜಾಧಿನಾಧನಾ
 ಹವದೊಳರಾತಿನಾಯಕರ ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಟಿಸೆ ಸಂದವೆಂಪು ಭೂ |
 ಭುವನದೊಳಾಗಳುಂ ಬೆಳಗೆ ಮಿಕ್ಕಭಿಮಾನದ ಮಾತುಕೀರ್ತಿಯಂ
 ವಿವರಿಸೆ ಸಂದನೇಂ ಕಲಿಯೊ ಸತ್ತವಿಯೋ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವಂ ||

ಪಂಪನು ಕೊಂಡಕುಂದಾಸ್ವಯಂಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜೈನಕವಿಯು ಅವನಿಗೆ ಕವಿತಾ ಗುಣಾರ್ಣವ, ಪುರಾಣಕವಿ, ಸುಕವಿಜನಮನೋಮಾನಸೋತ್ತಂಸಹಂಸ, ಸರಸ್ವತೀ ಮಂಜುಹಾರ, ಸಂಸಾರಸಾರೋದಯ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ

ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು ಇವನ ಗುರು ದೇವೇಂದ್ರಮುನಿಯು. ಆತನು ರಾಜ ಪೂಜಿತನೆಂದೂ, ಭಾರತೀಭಾಳಪಟ್ಟನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ

ಸಂವನ ಕಾಲವನ್ನು ಆದಿಪುರಾಣದ ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯೇ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು—

“ಶಕವರ್ಷಮೆಂಟುನೂಡಿ . ಕೆಕಡೆಯೊಳಲಿವತ್ತು ಮೂಲಿಸಂದಂದು ಜಗ- ।

ತ್ವಕಟಿಪ್ಪನಸಂವತ್ಸರ । ದ ಕಾರ್ತಿಕಂ ಮುದಮನೀಯೆ ನಂದೀಶ್ವರದೊಳ್ ॥

ಸಿತನಕ್ಕದ ಪಂಚಮಿದಿನ । ವತಿವಾರಂ ಶುಭದಮೂಲನಕ್ಕತ್ರದೊಳ ।

ನಿತ್ತಮಾಗೆ ನೆಗಟಿ ದೀಮ । ತ್ಯುತಿಜಗದೊಳ್ ಪುದಿದು ಸಾಗರಾಂತಂ ಬರೆಗಂ” ।

ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಶಕ 863ನೆಯ ಪ್ಲವ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ ಶ (863+78) 941ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದು ತಾನು ದುಂದುಭಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ (941-39) ಪ್ಲವದಿಂದ ದುಂದುಭಿಯ ವರೆಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿದರೆ ಪಂಪನು ಕ್ರಿ ಶ 902ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಗ್ರಂಥಬರೆದಾಗ ಆತನಿಗೆ 39 ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಕವಿಯು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ ದೇಶವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊಗಳಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಅದು ಆತನ ಹುಟ್ಟೂರಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದೆಂದು ವಿವ್ವಾಂಸರು ಊಹಿಸುತ್ತಿರುವರು

ಪಂಪನು ತನ್ನ ಭಾರತಕಾವ್ಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವೇದವ್ಯಾಸನೊಬ್ಬನನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಾವ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮತಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿದ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಂದಣ ಜೈನ ಮಹಾಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈತನನ್ನು ಬರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೊಗಳಿರುವರೆಂದರೆ ಅವನ ಮಹಿಮೆಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ ಶ ಸು. 1385ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾಗ ಮಧುರನು ಪಂಪನನ್ನು ಕುರಿತು—

“ಆದಿಕವಿಪಂಪನೆಂದನು | ವಾದಿಸಿ ವಾದಿಸಿ ವಿರೋಧಿ ವಿಪರೀತತೆಯಿಂ |

ದೋದೆವಿಲೋಮದೆ ಪೆಸರಂ | ಮೇದಿನಿಯೊಳಗವನಪೆಸರೆ ಪೆಸರ್ವಡೆದೆಸೆಗಂ”||
ಎಂದು ಬಹುಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿರುವನು.

ಕವಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು “ರಾಜದ್ರಾಜಕಮೆನಿಸಿದ ಸಾಜದ ಪುಲಿಗೆಱಿಯು ತಿರುಳ ಕನ್ನಡದೊಳ್” ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಗ್ರಂಥವಾದ

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೃಪತುಂಗನು- ಕಿಸುವೊ ಟಿಲು, ಕೆಕೊಸಣ, ರಗನ, ಪುಲಿಗೊಟ್ಟಿ
 ಒಂಕುಂದ— ಇವುಗಳ ನಡುವಣ ನಾಡೆ ನಾಡೆ ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳು ಎಂದು ಹೇಳಿ
 ದ್ದಾನೆ ಕನ್ನಡ ನ್ಯಾಕರಣಗಾರರೆಲ್ಲರೂ ಪಂಪನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ
 ರೆಂದರೆ ಭಾಷೆಯ ರುದ್ಧತೆಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ
 ಪಂಪನ ಪದಜೋಡನೆಯು ಕವಿಗಿಂತಾಗಿ ಲಲಿತವೂ ಹೃದಯಂಗಮವೂ ಆಗಿರು
 ವುದು ಮುತ್ತಿನ ಮಾತಿಯಂತ ಪದಗಳು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಂಧವು ಗಂಭೀರ
 ವಾಗಿ ಭಾವಗಭೀತನು. ಗಿದೆ ಇಂಗೋಲಿನಂತ ಜಗಿಯುವವನ ರಕ್ತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ
 ರಸವು ಒಸರುತ್ತಿರುವುದು ಇವನ ವಾಗ್ಮೋರಣೆಯು ಇತರ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ್ಲಿ
 ಪ್ರಾಯಶಃ ದೊರೆಯಲಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರದು

ಪಂಪನು ತನ್ನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಜನನದಿಂದ ಕಾರವರ ವಧೆಯ ವರೆ
 ಗಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು "ಒಂದೆ ಆನೆ, ಕರು ಭಾರತಕಥೆ
 ಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು ಆದರ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಬಿಡದಂತ ಕ್ರಮವಾ
 ಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಬರವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ' ಎಂದು
 ವಿವಾಂಸರು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು "ಪೇಟಿಲೊಡಚಿಡೆಬಂಪ್ರಬಂಧಮಂ' ಎಂದು ಮೊದ
 ಲುಮಾಡಿ ಲೋಕಪೂಜ್ಯನೆನಿಸುವ ಉದ್ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ತಾನು ಕರ್ಣಾಟಕ
 ಕವಿಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನೆನಿಸಿದನು

ಅಂತಹ ಮಹಾ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮನನಮಾಡುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರ
 ಕರ್ತವ್ಯವು ಆ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದ ನಾವು ವಂಚಿತರಾದರೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಕ
 ತಂದುಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಸರಿ ಆದರೆ ನೂಡುವುದೇನು? ಅದು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ
 ಮಧುರಪಾಕವಾದರೂ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ನೀರಿಳಿಯದ ಗಂಟೆಲ್ಲ ಕಡುಬನ್ನು
 ತುರುಕುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟಕರವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದೂ ಸಂಪರನ್ನರ ಭಾಷೆಯು
 ಕೇವಲ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವುದೆಂದೂ ದೂರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕೋಲಾ
 ಹಲವೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಪಂಪನ ಪ್ರಸಾದವು ಸರ್ವಜನರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರ
 ಬೇಕು ಅವನ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಚರಿಸಿದರೇನೇ
 ಅದು ರಾರಾಜಿಸುವ ರಾಜಮಾರ್ಗವಾಗುವುದು ತರುಣರಿಗೆ ಅದು ಸುಗಮವಾಗು
 ವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗನಿಗೂ ಇರುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯು ಎಂಬ
 ವಿಚಾರದಿಂದ "ಪಂಪನು ತನ್ನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ಬೇರೊಂದು ಕಾವ್ಯ
 ವೆಂಬಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವ, ಮುಕ್ತಕಂಠವಾಗಿ "ಕರ್ಣಾಟಸಾಯನ"ವೆಂದು ಕೊಂಡಾ

ಡಿದ ತನ್ನ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಕರ್ಣನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಬಂಭಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಫಿಕ್‌ಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು “ಯಥಾರ್ಥಬೋಧಿನಿ”ಯೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆಯುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕರ್ಣರಸಾಯನವು ತರುಣರ ಅಸ್ವಾದನಗೇ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಿ ಆ ನಾಡೋಜನ ಓಜಸ್ವಿತೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾದರೆ ನಮ ಪರಿಶ್ರಮವು ಪರಿಹಾರವಾದಂತಾಗುವುದು.

— ಇಂತು ಬಿನ್ನಯಿಸುವ,

ಕಾವೇರಿಕಾನ
ಎಡನಾಡು
೧೯೫೦

ಸಜ್ಜನ ವಿಧೇಯ,
ಕೆ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ ವಿಧ್ವಾನ್
ಬಿ. ಎ , ಬಿ. ಓ. ಎಲ್

॥ ಶ್ರೀರಸ್ತು ॥

ಪಂಪಭಾರತಮೆಂಬ

‘ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ’ದೊಳಗಣ

ಕರ್ಣರಸಾಯನಂ

ಪೀಠಿಕೆ .

“ನೆನೆಯದಿರಣ್ಯ ಭಾರತದೊಳಿಂ ಪೆಱಿರಾರುಮನೊಂದೆ ಚಿತ್ತದಿಂ ।
ನೆನೆಯೊಡ ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆಯು ಕರ್ಣನೊಳಾರಾದೊರೆ ಕರ್ಣನೇಱು ಕ-॥
ರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿ ಕರ್ಣನಳವಂಕದ ಕರ್ಣನ ಚಾಗಮೆಂದು ಕ- ।
ರ್ಣನ ಪಡಮಾತಿನೊಳು ವುದಿದು ಕರ್ಣರಸಾಯನಮಲ್ಲೆ ಭಾರತಂ” ॥

॥ ಕರ್ಣಾರ್ಜುನಕರ್ಣರಸಾಯನಕ್ಕೆ ಯಥಾರ್ಥಬೋಧಿನಿ
ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಶುಭಮಸ್ತು ॥

ಕಂ ॥ ಶ್ರೀಗೌರೀಹೃದಯೇಶಂ
ವಾಗೀಶಾದ್ಯಬಿಲದಿವಿಜನುತವಿಶ್ವೇಶಂ ॥
ಶ್ರೀ ಗುರುರೂಪಮಹೇಶಂ
ರಾಗದನೆಮಗೀಗಭೀಷ್ಮಸಿದ್ಧಿಯನನಿಶಂ ॥

ಸ್ತುತಿ ॥ ‘ಕಾವ್ಯಂ ಯಶಸೇಽರ್ಥಕೃತೇ ವ್ಯವಹಾರವಿದೇ ತಿವೇತರಕ್ಷತಯೇ ।
ಸದ್ಯಃ ಪರನಿರ್ವೃತಯೇ ಕಾಂತಾಸ್ಮಿತತಯೋಪದೇಶಯುಜೇ’ ಮತ್ತು ‘ಪರಮ-
ಪ್ರೀತಿನಿಮಿತ್ತಂ ನಿರತಿಶಯ ಯಶೋನಿದಾನಮಪ್ಪುದಯಿಃನಿಹಂ ಪರಮೆಂಬೆರಡರ್ಕಂ
ಬಂಧುರಕಾವ್ಯನಿಬಂಧದಿಂಹಿತಂ ಪೆಱಿತುಂಟೇ’-ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿವಚನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ‘ಚಲ
ದೊಳು ದುರೈಯ್ಯನಂ ನನ್ನಿಯೊಳಿನತನಯಂ ಗಂಡಿನೊಳು ಭೀಮಸೇನಂ ಬಲದೊಳು
ಮದ್ರೇಶನತೃನ್ನತಿಯೊಳಮರಸಿಂಧೂದ್ಧವಂ ಚಾಪವಿದ್ಯಾಬಲದೊಳು ಕುಂಭೋದ್ಧವಂ
ಸಾಹಸದ ಮಹಿಮೆಯೊಳು ಫಲ್ಲುಣಂ ಧರ್ಮದೊಳು ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತಂ ಧರ್ಮಪುತ್ರಂ

ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿದವರುಗಳಿಂದ ಲೋಕಪೂಜ್ಯವಾದ ಭಾರತದ 'ಕತೆ ಪಿರಿದಾದೊಡಂ ಕತೆಯ ಮೆಯಿಲ್ಲದಲಿಯದೆ ಮುಂ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತಮನವೂರ್ವಮಾಗೆ ಸಲೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಕವೀಶ್ವರ ರಿಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದ 'ವರ್ಣಕಂ ಕತೆಯೊಳೊಡಂಬಡಂ ಪಡೆಯೆ ಪೇಟ್ಟೊಡೆ ಪಂಪನೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಮೆಂದು ಪಂಡಿತರೆ ತಗುಟ್ಟಿ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿ' 'ರಾಜದ್ರಾಜಕಮೆನಿಸಿದ ಸಾಜದ ಪುಲಿಗೆಱಿಯ ತಿರುಳ ಕನ್ನಡದೊಳೆ' 'ಕರಮುಟ್ಟಿತು ಸಮಸ್ತ ಭಾರತ ಕಥಾ ಸಂಬಂಧ' ವನ್ನು 'ಸರಸ್ವತಿಗೆ ವಿಲಾಸಮಂ ಮೊಸತು ಮಾಡುವ ವಾಗ್ವಿಲಾಸ'ದಿಂದ ಸರಸಕಾವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದ 'ಕವಿತೆಯೊಳಗ್ಗಳ'ನೂ 'ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ'ನೂ ಪಸರಿಪ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೊರ್ವನೆ ಸತ್ಯವಿಯೂ ಆದ ಪಂಪನ 'ನಿವ್ಯಾಜದಸಕದೊಳೆಪುದಿ ದೊಂದೊಡೆ ಬಲದಿನಿಯ ಕವಿತೆ'ಯ ನೂಧುರೈವನ್ನು ಸವಿಸವಿದು ಕೊಂಡುಕೊನೆಯದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು. ಅಂತು ಅಖಂಡಕರ್ಣಟಲೋಕ ಪ್ರಿಯನೆನಿಸಿ ಕರ್ಣಟಕಕವೀಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರತಾಂಬೂಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಪನಾದ ಆ ಆದಿಪಂಪ ಮಹಾ ಕವಿಯ 'ವಂಪಭಾರತಂ' ಎಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯಂ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವ್ಯಬಂಧದಲ್ಲಿ 'ಒಳ್ಳುಣಿಸನುಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ರಸಾಯನವೆಂತಂತೆ' ರಸಭರಿತ ವಾಗಿ ಮನಂಗೊಳಿಸುವ ಕರ್ಣಚರಿತವನ್ನು ಪಂಪನ ತಿರುಳ್ಳನ್ನಡದ ಸವಿಸುಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೆ 'ನಾತಿಸಂಕ್ಷೇಪವಿಸ್ತರ'ವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ "ಕರ್ಣರಸಾಯನಂ" ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥನಾವ- ವನ್ನಿಟ್ಟು—

ಕಂ || ಜನನುತಪಂಪನ ವಾಗ್ವಿಲ—

ಸನಮಹಿಮೆಯಿಂನಿಂಪು ಪಸರಿಪಾ ಕರ್ಣರಸಾ - ||

ಯನಮಂ ಯಥಾರ್ಥಬೋಧಿನಿ—

ಯೆನಿಪೀಸುವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿಂದೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದವೆಂ ||

ಕನ್ನಡಿಗರ್ಗಿದುವೆ ತಿರುಳೆ—

ಗನ್ನಡದೊಂದೊಳ್ಳನರಿಯಲೊಪ್ಪುವ ನಲ್ಲೊ— ||

ಗನ್ನಡಿ ವಾಣಿಗೆ ಸರಸದ

ಮುನ್ನುಡಿಯೆನಲೊಪ್ಪಮೊಪ್ಪುತಿರ್ಪುದು ತಪ್ಪೇ ||

ಆದಂತೆಂದರೆ, —

ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ—ಇಂತೆಂದು ಪೀಠಿಕೆ || ಮಹಾಕವಿ ಪಂಪನು, ಲೋಕಪೂಜ್ಯ ವಾದ ಸಮಸ್ತಭಾರತವು ಹೇಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು 'ನೆನೆಯದಿ ರಣ್ಣ—' ಇಂತೆಂಬಿ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೂಲಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದು ಕರ್ಣಾ ವಸಾನಕಥನದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಇದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಚರಿತ್ರದ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರ

ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾದ ಕರ್ಣ ಚರಿತಕ್ಕೆ ಇದು ಪೀಠಿಕೆಯಂತೊಪ್ಪಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ 'ಪೀಠಿಕಾ' ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಣರಸಾಯನವೆಂದರೆ ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾದ ಪದಾರ್ಥ (ಪದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ)ವೆಂದು ಒಂದರ್ಥವು, ಕಣನನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಕಥಾ ಮೃತವನ್ನು ಉದ್ದೆಂದು ಇನ್ನೊಂದರ್ಥವು. ಮಧುರರಸಭರಿತವಾದ ಪಾಕವು ರಸಾಯನವೆನಿಸುವುದು ಔತಣಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಕಗಳ ರಸಾಯನವನ್ನು ಕಂಡರಿಯದವರೂ ಉಂಡರಿಯದವರೂ ಇರುವರೇ? ಶರೀರವುಷ್ಟಿಕ್ಕರವಾದ ಮದ್ದೆಂದು ವೈದ್ಯರು ಚ್ಯವನವ್ರಾಶ ಇತ್ಯಾದಿ ರಸಾಯನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಯಾರು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ? ಅದರಂತೆ ನವರಸಭರಿತವಾದೀ ಕರ್ಣಚರಿತದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವೂ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕವಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿಯೇ 'ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ — ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗುತ್ತಾನೆ ಅಣ್ಣ' = ಪ್ರಿಯ ವಾಚಕನೇ, [ಅಣ್ಣ = 'ಜ್ಯೇಷ್ಠಭ್ರಾತೃ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಓದುಗನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ 'ಅಣ್ಣ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ ಅಣ್ಣ' ಎಂಬೀ ಶಬ್ದವು ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಕವಾದುದು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಬೀರದಾಸರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಹತಕಬೀರಾ ಸುನೊಭಾಯಿಸಾಧೂ' = (ಕೇಳಣ್ಣ ಸಾಧು! ವೇಟ್ಟಿಪನೀ ಕಬೀರಂ) ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನೆಂಬೀ ಪದವು ಹಿರಿಯನನ್ನಾಗಲೀ ಕಿರಿಯನನ್ನಾಗಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕುತ್ತನೆಯನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರ್ಪಡಿಸುವೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದುಂಟು. ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡಿಗನಾದ ನಮ್ಮ ಪಂಪನಿಗೆ ಈ ಪದಪ್ರಯೋಗವು ಬಹುಪ್ರಿಯವೆಂದು ತೋರುವುದು— ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ, "ಅಱಿಯಿರೆ ನೀಮುಮಾಮೊಡನೋ ದಿದೆವೆಂಬುದನಣ್ಣ?— ೨೪೪, "ಜನಮೆಲ್ಲಂ ನೆರೆದಕ್ಕಟ್ಟಣ್ಣರಿವರಿದೆವಂದರೇವೋದ ರಿಂಬಿನಮೇಂವೋಪಮೆ?"— ೨೪೫, "ಸೊರ್ಕಿ ನೀಂ ನುಡಿಯದಿರಣ್ಣ"— ೪೫೬, "ಕುಡುವಣ್ಣಂ ಕುಡುಗೆಮ"— ೪೫೯, "ನೀನಾಗಳುಮಣ್ಣ ಬೇಡಿದಪೆ ಸಜ್ಜನದಂತೆ"— ೯೪೫, ಈ ಕಲಹದೊಳಣ್ಣ ನಿಮ್ಮ ಕುಲವಾಕುಲಮಂ ನಿಮಗುಂಟು ಮಾಡುಗುಂ"— ೧೦೨೨, "ಎಕೆ ನೀಂ ವಳಂಚಲೆದಪೆಯಣ್ಣ"— ೧೦೨೩, "ಮುದುವರ ಬಲ್ಲೆಲೈಯು ಮಿಱಿವದಟುಂಬಗೆವಾಗಳಣ್ಣನೆಂದಂತುಟೆ ತಪ್ಪದು"— ೧೦೨೪, "ಪೋ ಮಾತು ಲೇ ಸಣ್ಣ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಬಳ್ಳಂ ಕಿಱಿದೆಂಬುದೊಂದು ನುಡಿಯಂ ನೀಂ ನಿಕ್ಕುವಂವಾಡಿದೆಯ್"— ೧೨೧೨೫, ಎಂಬಿವುಗಳನ್ನೂ, ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಪೆಂವೆಪತ್ತಕಪೋತದಿ ನಣ್ಣ ನೀಂ ತಡಿಯನೆಯ್"— ೨೫೬, ಎಂಬುದನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು.] ಭಾರತದೊಳ = ಸಮಸ್ತ ಭಾರತಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಪೆಱಿರಾರುವಂ = ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ, ಇಂ =

ಇನ್ನು, ನೆನೆಯದಿರು = ಸ್ಮರಿಸಬೇಡ, ಒಂದೆ ಚಿತ್ತದಿಂ = ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ನೆನೆ
ವೊಡೆ = ಸ್ಮರಿಸುವುದಾದರೆ, ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆಯ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು (ನೆನೆಯ-
'ನೆನೆ ಯೆಂಬ ಧಾತುಗೆ ವಿಭ್ಲದ್ಧದಲ್ಲಿ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ 'ಅ'ತ್ಯವು "ಧಾತುಗೇಕವಚನದೊ
ಳತ್ಯಂ-ಶ. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ || ೧೨೫ || ಮತ್ತು "ಅಯೋಲ್ಲುಪಾ"-ಕ. ಶಬ್ದಾನು
ಶಾಸನದ ಸೂತ್ರ || ೪೬೮ ||) ಕರ್ಣನೊಳ್ ದೊರೆತಾರ್? - ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಮಾನ ಯೋ
ಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವರು ಯಾರು? (ಕರ್ಣನೆಣೆಗಂತೊಣೆಗಂ ನೃಪರಾರುಮಿಲ್ಲ" - ಪಂ ಭಾ
೧೨೧೦೦ನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು 'ಕರ್ಣನೊಳಾರ್ ದೊರೆ'-'ಇಱಿವಬೆಡಂಗ
ನೊಳಾರ್ ದೊರೆ'-ಗದಾಯುದ್ಧದ ೧೧೧೮ರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. 'ಶಶಭೃತ್ಯಾಂತಿಗೆ
ಮಿಂಚುಂಬುಯಿ ಸಮನಕ್ಕುವೊ ದೊರೆಗನೊರೆಗನೊಣೆಗಂ ತೊಣೆಗಂ'-ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣ
೧೨೧೬೬) ಕರ್ಣನ ಏಱಿ = ಕರ್ಣನ ವೆಂಪು, ಉತ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸಮಗ್ರ
ತ್ಯವು 'ಏಱಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವೆಂಪು, ಸಮಗ್ರತ್ಯ, ಉತ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಅಭ್ಯು
ದಯ, ಹತ್ತುವುದು, ಏರುವುದು, ದಾಳದ ಏಸಾಟಿ, ಗಾಯ, ಹೊಡೆತ ಎಂಬ ಅರ್ಥ
ಗಳುಂಟು) ಕರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿ = ಕರ್ಣನ ಕರಿನ ಸತ್ಯವೃತಾಚರಣವು, ಕರ್ಣನ
ಅಳವು = ಕರ್ಣನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು (ಕಡುಗಲಿತನವು), ಅಂಕದ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ,
ಕರ್ಣನ ಚಾಗಂ = ಕರ್ಣನ ತ್ಯಾಗಗುಣವು, ಕರ್ಣನ ದಾನಶೂರತ್ಯವು, (ಅಂಕದ ಕರ್ಣನ
ಚಾಗಂ' ಎಂದಾಗಲಿ, 'ಕರ್ಣನ ಅಂಕದ ಚಾಗಂ' ಎಂದಾಗಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದ
ಅರ್ಥ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದು ಕರ್ಣನ ತ್ಯಾಗವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, ಅಂತಹ
ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಆತನು ದಾನಶೂರಕರ್ಣನೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಿಂದ
'ಕರ್ಣನ ಚಾಗಂ ಅಂಕದ ಚಾಗಂ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಔಚಿತ್ಯವುಂಟು)
ಎಂದು = ಹೀಗೆಂಬುದಾಗಿ, ಕರ್ಣನ ಪಡೆನಾತಿನೊಳ್ ಪುದಿದು - ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಕರ್ಣನ ಸಂಬಂಧವಾದ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು,
(ಪಡೆನಾತು = ವೃತ್ತಾಂತ, ವಾರ್ತೆ, ಹೆಚ್ಚುವಾತು, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಪ್ರಾತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ
ಗಳು ವೃತ್ತಾಂತ, ವಾರ್ತೆ, ಸುದ್ದಿಯೆಂಬರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಯೋಗ
ಗಳು - "ಅಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಪಡೆನಾತಾವುದು" - ೩೧೩೧ನ, "ಧನಂಜಯನ ಬರವಿನ
ಸಂತಸದೊಸಗೆ ಪಡೆನಾತಂ ಮುಂದುವರಿದಱಿವುವಂತೆ" - ೪೧೩೨ನ; "ನುಡಿಯಿಸಿ
ಕೇಳ್ದಂ ಸರಿಗನ ಪಡೆನಾತನೆ" - ೪೧೫೬, "ವಿರಹದೊಳಾದ ಪಡೆನಾತಂ ಕರ್ಣಪರಂ
ಪರೆಯೊ ಕೇಳ್ದು" - ೫೧೮೯, "ನಾಡಂ ದಯೆಗೆಯ್ದು ನೀಂ ಕುಡುವಿನಂ ಪೆಱಿತೇಪಡೆ
ವಾತೊ? (ಪಂ. ಭಾ ೯೧೪೨) "ಅಱಿದಿರಲ್ ನಮಗಬ್ಬಮಾನೊಂದನಿದೊಡೇತಱಿ
ಪಡೆನಾತೊ ಮತ್ತಮಿರನೇಯ್ತಿದು ಪನ್ನೆರಡಬ್ಬಮಂ ಮನಂವಱಿಗಿ ಬನಂಗಳೊಳ್"
ಪಂ. ಭಾ. ೯೧೪೯, "ಆ ಪಡೆನಾತನಿದರ್ದರ್ದಿಯೆ ಕೇಳ್ದು" - ೯೧೮೧ನ, 'ಕೀಚಕನ

ಪಡೆನಾತನೆ ನುಡಿಯೆ'—೮೮೨೩, 'ಗುಡಿಗಂ ಬದ್ದವಣಕ್ಕಮಪ್ಪ ಪಡೆನಾತೇನಾತಿ ದಂಕೇಳೊಡ್ಡಿಗಡೆಮೆಚ್ಚಿಯೆಲೆವೇಲ್ಲಿದು'— ೮೮೨೪ 'ಬಹಳ ಮಾತಿನಿಂದೇನು ? ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಲೇಕೆ ?' ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ, 'ಅಲಮತಿ ವಿಸ್ತರೇಣ' 'ಕಿಂಬುಕನಾ ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾಗಿಯೂ ಈ ಪದವು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ— 'ಪೆಲಿತೇಂ ವಡೆನಾತೊ ನಿನ್ನದೀ ಮೇದಿನಿ ಪಟ್ಟಮುಂ ನಿನತೆ'— ೯೧೬೪, ನುಡಿಯೆನದಂ ನಿನ್ನಂಜಿಕೆ, ಪಡೆನಾತೇಂ. ಕೊಂತಿ'— ೯೧೭೮. ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಖ್ಯಾತಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ, ವಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಯೋಗವು— 'ಕಡುಗಲಿತನಮುಂ ಚಾಗದ | ವಡೆನಾತುಂ ವಿದೈಯುರ್ಕುಮೊರ್ವ ನೊಳಂತುಂ || ನಡೆಯವು ಭುವನಾಂತರದೊಳ್ | ನಿಡಿಯರ್ಗಂ ನಿಡಿಯರೊಳರಿದೇಂ ವಿಸ್ಮಯಮೋ'— ೧೨೧೦೪, "ಕರ್ಣನೊಳಾರ್‌ದೊರೆ" ಕರ್ಣನ ಏಲಿ, ಕರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿ, ಕರ್ಣನ ಅಳವು, ಅಂಕದ ಕರ್ಣನ ಚಾಗಂ" ಎಂಬ ಈ ಪಡೆನಾತಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ-ಕರ್ಣನ ಎಂದು ಕರ್ಣಪದದ ಪೌನರುಕ್ಯವು ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿದೆಯೆಂದಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಕರ್ಣನ ಏಲಿ ಏಲಿ, ಉಳಿದವರ ಏಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಏಲಿ, ಕರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿಯೇನನ್ನಿ, ಕರ್ಣನ ಅಳವೇ ಅಳವು, ಕರ್ಣನ ಚಾಗವೇ ಚಾಗವು ಎಂದೀ ಬಗೆ ಯಾಗಿ ಕರ್ಣನ ಗುಣಾತಿಶಯವನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿ ನುಡಿವುದರಿಂದ,— ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದ್ಯೋತಕಸ್ತೂ ಆಗಿದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ನಾಗವರ್ವನ ಕಾವ್ಯಾಲೋಕನದಲ್ಲಿ ("ಮಾವಿನಕೊನೆ ಮಾವಿನನನೆ | ಮಾವಿನ ಪೂ ಮಾವಿನೆಳೆಯಮಿಡಿ ಮಾವಿನ ಕಾಯ್ || ಮಾವಿನ ಸಣ್ಣೆಂದು ಜನಂ | ಭಾವಿಸಿ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಂ ಮಾವೆ ವಲಂ" || ೪೮೭ || ಎಂಬ ಪದ್ಯದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ.) ಭಾರತಂ = ಸಮಸ್ತಭಾರತ ಕಥೆಯು, ಕರ್ಣರಸಾಯನಂ — ಕರ್ಣರಸಾಯನವು, ರಸವತ್ತಾದ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧವು, ಅಲ್ಪೆ = ಅಲ್ಪವೇ? ಅಪುದೆಂಬುದನ್ನು ಈ 'ಕರ್ಣರಸಾಯನ'ದ ನವಗ್ರಾಸಗಳ (ಒಂಭತ್ತು ತುತ್ತುಗಳ) ಸವಿನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು (ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತವು. ಅದರ ಲಕ್ಷಣ-ನಜಫಜಜಂಜರಂಬಗೆಗೊಳುತ್ತಿರೆ ಚಂಪಕಮಾಲೆಯೆಂದರ್ಪ ||)

ಪ್ರಥಮಗ್ರಾಸಂ = 'ಮೊದಲನೆಯ ತುತ್ತು' ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ರಸಾಯನವೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿಯ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಸಗಳೆಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಥಮಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಣನಏಲಿ'ವನ್ನು ಸನುರ್ಥಿಸುವ ಕರ್ಣನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತ, ಕರ್ಣನ ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಪರಿಣತಿ, ಕರ್ಣನಕವಚಕುಂಡಲದಾನ, ಕರ್ಣನ ಇಷುವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ— ಎಂಬೀ ವಿಷಯಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಪರಶುರಾಮನ ಶಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಉಂಟಾದ 'ಏಲಿ' (ಮನಃಕ್ಷತ)ವೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರಥಮ ಗ್ರಾಸಂ

ಮತ್ತಿತ್ತ ನೆಗಟ್ಟಿಯ ಪುರು- ।

ಷೋತ್ತಮನ ಪಿತಾಮಹಂಗೆ ಶೂರಂಗೆ ಮಗಳ್ ॥

ಮತ್ತಗಜಗಮನೆ ಯದುವಂ- ।

ಶೋತ್ತಮೆಯೆನೆ ಕುಂತಿ ಕುಂತಿಭೋಜನ ಮನೆಯೊಳ್ ॥ ೧ ॥

ಬಳೆಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಮಾ- ।

ನಳಿನಾಸ್ಯೆಯ ಗೆಯ್ದುದೊಂದು ಶುಶ್ರೂಷ ಮನಂ- ॥

ಗೊಳೆ ಕೂಟ್ಟಂ ದುರ್ವಾಸಂ ।

ವಿಳಸಿತಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಂಗಳೆಂ ದಯೆಯಿಂದಂ ॥ ೨ ॥

ಅನತರಣಿಕೆ ॥ 'ಗಾಂಗೇಯಂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗೆ ಗಾಂಧಾರಂಜ ಸೌಖ್ಯಲನ ಮಗ
ಳಪ್ಪ ಗಾಂಧಾರಿಯಂ ಶಕುನಿಯೊಡವುಟ್ಟಿದಳಂ ತಂದುಕೊಟ್ಟು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರೆಗಿನ ಭಾರ
ತದ ಆದಿಪರ್ವಾಂತರ್ಗತವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಕುಂತೀಸ್ವಯಂವರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು
ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ಪಂಪನು ಕರ್ಣನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು 'ಮತ್ತಿತ್ತ ನೆಗ
ಟ್ಟಿಯ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಪಿತಾಮಹಂಗೆ' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗುತ್ತಾನೆ

ಮತ್ತಿತ್ತ .. ಇಂತೆಂದು ॥ ಕಂದಂ ॥ ಮತ್ತೆ = (ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಗಾಂಧಾರಿಯರ
ವಿವಾಹವೃತ್ತಾಂತದ) ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಇತ್ತ = ಈ ಕಡೆ, ನೆಗಟ್ಟಿಯ ಪುರುಷೋತ್ತ
ಮನ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ('ದೇವಕೀ ನಂದನಃ ಶೌರಿಃ
ಶ್ರೀಪತಿಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ' — ಎಂದು ಅವರವು,) ಪಿತಾಮಹಂಗೆ ಶೂರಂಗೆ = ಅಜ್ಜ
(ತಂದೆಯ ತಂದೆ)ನಾದ ಶೂರನೆಂಬಾತನಿಗೆ, ಮಗಳ್ = ಮಗಳಾದ, ಕುಂತಿ = ಪೃಥಿ
ಯೆಂಬ ಅಂಕಿತನಾಮವುಳ್ಳ ಕುಂತಿಯೆಂಬಾಕೆ (ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಕುಂತಿ'ಯೆಂಬ ಪ್ರಯೋಗ
ಗವೂ ಉಂಟು) ಮತ್ತಗಜಗಮನೆ = ಮದ್ದಾನೆಯ ನಡಿಗೆಯಂತೆ ನಡಿಗೆಯುಳ್ಳಾಕೆ, (ಮಂ
ದಗಮನದ ಭಾಮಿನಿ), ಯದುವಂಶೋತ್ತಮೆಯೆನೆ = ಯದುಕುಲದ ಉತ್ತಮ ಕನ್ಯಕೆ
ಯೆಂಬಂತೆ; ಕುಂತಿಭೋಜನ ಮನೆಯೊಳ್ = ಯದುವಂಶದ ಕುಂತಿಯೆಂಬ ಜನಪದಕ್ಕಧಿ
ಪತಿಯಾದ ಕುಂತಿಭೋಜನೆಂಬಾತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ; ಬಳೆಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ = ಪ್ರಪಂಚ
ಮಾನಳಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ (ಬಳೆ (ಧಾತು)—ಪ್ರವೃದ್ಧಿ, ಬೆಳೆ (ಧಾತು)—ಸಸ್ಯವೃದ್ಧಿ
"ಬೆಳೆಯೆಂಬ ಧಾತು ಸಸ್ಯವಳಿಯೊಳ್ । ಬಳೆಯೆಂಬ ಧಾತುಮಿಕ್ಕಡೆಯೊಳ್ ಸಂ- ॥
ಗಳಿಕುಂ, ತಿಳಿಯಲ್ಪುದು । ಬೆಳೆಬಳವಿಗಳೆಂಬ ಭಾವವಚನದ್ವಯದೊಳ್" — ಶಬ್ದ
ಮಣಿದರ್ಪಣಂ—ಸೂತ್ರಂ ॥ ೨೧೮ ॥) ಕುಂತಿಭೋಜನು ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ

ಶೂರನ ಮಗಳಾದ ಕುಂತಿಯನ್ನು ದತ್ತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಾಕಿದನು, ಆ ನಳಿನಾ ಸ್ಯೆಯು = ಕಮಲಮುಖಿಯಾದ ಕುಂತಿಯ (ನಳಿನದಂತೆ ಎಂದರೆ ಕಮಲದಂತೆ ಸುಂದರ ವಾದ ಆಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಮುಖವುಳ್ಳವಳು ನಳಿನಾಸ್ಯೆ), ಗೆಯ್ದುದೊಂದು ಶುಶ್ರುಷ = ಮಾಡಿದ ಒಂದಾನೊಂದು ಸೆ ವೆಯು ('ನಳಿನಾಸ್ಯೆಯಗೆಯ್ದುದು' - ವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವು, ಪ್ರಥಮೆಗೆ ಷಷ್ಠಿ, ಇಂತೀ ವೇಟ್ಟಿ ವಿಭಕ್ತಿಗ- । ಳಂತುಂ ಪಲ್ಲಟಿಸುಗುಂ" - ಶ. ಮ ದ. ಸೂ || ೧೩೪ ||) ಮನಂಗೊಳಿ = ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚುವಂತಿರಲು, (ದುವರ್ವಾಸಮುನಿಯ) ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗಿರಲು (ಮನಂಗೊಳ್ (ಧಾತು) - ಚಿತ್ತವಿಮೋಹನೇ); ದುವರ್ವಾಸಂ = ದುವರ್ವಾಸನೆಂಬ ಋಷಿಯು (ದುವರ್ವಾಸನು ಅತ್ರಿಯೆಂಬ ಋಷಿಗೆ ಅನ ಸೂಯೆಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು, ಅತಿಕೋಪಿಷ್ಠನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು. ಅನೇಕರು ಈತನ ಕೋಪಶಾಪಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಕಥೆಗಳ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿವೆ ಅಭಿ ಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲವೆಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ "ಏಷದುವರ್ವಾಸಾ ಸುಲಭಕೋಪೋ ಮಹರ್ಷಿಃ" - "ಈ ದುವರ್ವಾಸನು ಸುಲಭಕೋಪನಾದ ಮಹರ್ಷಿ"ಯಂತೆಂದು ಈತನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಕಾಳಿದಾಸನು, ಈತನ ಶಾಪವೃತ್ತಾಂತಂಯೋಜನದಿಂದ ಆ ನಾಟಕದ ಕಥಾ ವಸ್ತುವಿಗೆ ವಿಶೇಷಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾನೆ), ವಿಳಸಿತಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಂ ಗಳಂ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದ ಗಳಾಗಿ ಬಹುವ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಐದು ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು, ದಯೆ ಯಿಂದಂ ಕೊಟ್ಟಂ = ಕರುಣೆಯಿಂದ ಉವದೇಶವಿತ್ತನು ("ಆ ನಳಿನಾಸ್ಯೆಯ.... ದಯೆಯಿಂದಂ ಕೊಟ್ಟಂ" ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕುನಾರವ್ಯಾಸ ಕವಿಯು 'ಕನ್ನಡಭಾರತ'ದಲ್ಲಿ ಆದಿವರ್ವದ ೩ನೆ ಸಂಧಿಯ ೧೩ನೆ, ೧೪ನೆ, ೧೫ನೆ ೧೬ನೆ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.) "ಮುತ್ತತ್ತ" ಮತ್ತು "ಒಳಿ ಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ" ಎಂದಾರಂಭಿಸುವ ಈ ಎರಡು ಕಂದ ವದ್ಯಗಳಿಗೂ 'ಕೊಟ್ಟಂ' ಎಂಬ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾಪದವೊಂದೇ ಆದುದರಿಂದ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೆ ಅನ್ವಯವು ಹಿಗಿರುವುದನ್ನು "ಕುಲಕ"ವೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ-ಗಿರಿಶಂ, ಧೂರ್ಜಟಿ, ಶರ್ವಂ ಪುರಾರಿ, ಮುಖರಿವು ಎಂಬ ಮಾತ್ರಾಗಣಗಳಿಂದ ಕಂದವಾಗುವುದು ಒಂದನೆ ಮೂರನೇ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಗಣಗಳೂ, ಎರಡನೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಗಳು ಐದೈದೂ ಇರಬೇಕು ಪದ್ಯಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಗುರುವುಳ್ಳ ಪುರಾರಿ ಗಣವಿರಕೂಡದು ಆರನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪುರಾರಿ ಅಧವಾ ಮುಖರಿವು ಮೊದಲ ಹ್ರಸ್ವದ ಮುಂದೆ ಯತಿಯಿರಬೇಕು ಅಂತ್ಯದವುಗುರುವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರಬೇಕು ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಆರ್ಯಾ' ವೃತ್ತಭೇದವಾದ ಕಂದವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕಂದ ಪದ್ಯವಿಲ್ಲದ ಹಳಗನ್ನಡ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿವೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿರುವರೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ || ೧-೨ ||

ವ || ಅಂತು ಕೊಟ್ಟೆಯ್ದು ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಂಗಳನಾಹ್ವಾನಂಗೆಯ್ದು ನಿನ್ನ ಬಗೆಗೆ
ಬಂದ ಪೋಲ್ತೆಯ ಮಕ್ಕಳಂ ವಡವೆಯೆಂದು ಬೆಸಸಿದೊಡೊಂದು
ದಿವಸಂ ಕೊಂತಿ—

ವುಚ್ಚವಣಂ ನೋಡುವೆನೆ— ।

ನ್ನಿಚ್ಚೆಯೊಳಿ ಮುನಿಯ ವರದ ಮಹಿಮೆಯನೆನುತಂ— ॥

ದುಚ್ಚಸ್ತನಿ ಗಂಗೆಗೆ ಶಫ— ।

ರೋಚ್ಚಳಿತತರತ್ತರಂಗೆಗೊರ್ವಳೆ ಬಂದಳಾ ॥ ೨ ॥

ಬಂದು ಸುರನದಿಯ ನೀರೊಳಾ ।

ಮಿಂದಿನನಂ ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ದೊರೆಯನೆ ಮಗನ— ॥

ಕೈಂದಾಹ್ವಾನಂಗೆಯ್ಯಲೊ— ।

ಡಂ ದಲ್ ಧರಿಗಿಬಿದನಂದು ದಶಶತಕಿರಣಂ ॥ ೪ ॥

ಅಂತುಕೊಟ್ಟುಇಂತೆಂದು ನಚನಂ || ಅಂತುಕೊಟ್ಟು ಅಯ್ದು ಮಂತ್ರಾ
ಕ್ಷರಂಗಳಂ = ಹಾಗೆ ಉಪದೇಶಕೊಟ್ಟು ಐದು ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು (ಉಚ್ಚರಿಸಿ) ಆಹ್ವಾ
ನಂಗೆಯ್ಯು = (ಇಷ್ಟವುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳನ್ನು) ಆನಾಹನವಾಡಿ, (ಆಹ್ವಾನಿಸಿ = ಸವಿಾ
ಪಕ್ಕೆ ಕರೆದು); ನಿನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಬಂದ = ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೊಪ್ಪಿದ, ಪೋಲ್ತೆಯ = ಹೋಲಿಕೆಯ
(ಆವಾವ ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಬರುವರೋ ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುವಂತಹ
ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು, ಮಕ್ಕಳಂ ಪಡವೆಯೆಂದು, ಬೆಸಸಿದೊಡೆ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು,
ಒಂದು ದಿವಸಂ = ಮತ್ತೆ ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ 'ಒಂದು ದಿವಸಂ'—ವಿಭಕ್ತಿ
ಪಲ್ಲಟವು—ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮೆ, ಕೊಂತಿ = ಕುಂತಿಯು.

ವುಚ್ಚವಣಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೊಳ್ = ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ,
ಈ ಮುನಿಯ ವರದ ಮಹಿಮೆಯಂ, ವುಚ್ಚವಣಂ ನೋಡುವೆನ್ ಎಂದು = ಪರೀಕ್ಷಿ
ವಾಡಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆಂದು; ಉಚ್ಚಸ್ತನಿ = ಉನ್ನತ ಸ್ತನಗಳುಳ್ಳುಕೆ (ಈ ವಿಶೇಷಣದಲ್ಲಿ
ಕುಂತಿಯ ತಾರುಣ್ಯ ಶೋಭೆಯ ಧ್ವನಿಯಿದೆ), ಶಫರೋಚ್ಚಳಿತ ತರತ್ತರಂಗೆಗೆ = ಹೊಳೆವ
ವಿಾನುಗಳ ಚಲನದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ತೆರೆಗಳುಳ್ಳಂತಹ ('ಗಂಗೆಗೆ'ಯೆಂಬ ಮುಂದಿನ
ಪದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಿದು), ಗಂಗೆಗೆ = ಗಂಗಾನದಿಗೆ, ಒರ್ವಳೆ ಬಂದಳಾ = ಒಬ್ಬಳೇ
ಬಂದಳು || ೨ ||

ಬಂದು— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಬಂದು, ಸುರನದಿಯ ನೀರೊಳ್ = ದೇವ
ನದಿಯೆನಿಸಿದ ಗಂಗೆಯ ನೀರಲ್ಲಿ, ಮಿಂದು; ಇನನಂ = ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ನೋಡಿ; 'ನಿನ್ನ

ವ || ಅಂತು ನಭೋಭಾಗದಿಂದ ಭೂಮಿಭಾಗಕ್ಕಿಳಿದು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂದರವಿಂದಬಾಂಧವನಂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ, ಕೊಡಗೂಸುತನದ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುವ ಕನ್ನಿಕೆಯ ಮನದ ಶಂಕೆಯುಮಂ ನಡುಗುವ ಮೆಯ್ಯ ನಡುಕಮುಮಂ ಕಿಡನುಡಿಂತೆಂದಂ—

ಬರಿಸಿದ ಕಾರಣಮಾವುದೊ |

ತರುಣಿ ಮುನೀಶ್ವರನ ಮಂತ್ರಮೇದೊರೆಯೆಂದಾಂ ||

ಮರುಳಿಯೆನೆಯಜುದುಮಜಿಯದೆ |

ಬರಿಸಿದೆನ್ನೀಟಿಮೆಂದೊಡಾಗದು ವೋಗಲ್ || ೫ ||

ಮುಂ ಬೇಡಿದ ವರಮಂ ಕುಡ— |

ದಂಬುಜಮುಖಿ ಪುತ್ರನೆನ್ನ ದೊರೆಯಂ ನಿನಗ— |

ಕೈಂಬುದುಮೊದವಿದ ಗರ್ಭದೊ— |

ಳಂಬುಜಮಿತ್ರನನೆ ವೋಲ್ವ ಮಗನೊಗೆತಂದಂ || ೬ ||

ದೊರೆಯನೆ ಮಗನ್ ಅಕ್ಕಿ ಎಂದು = 'ನಿನ್ನ ಸರಿಸಮಾನನಾದಂತಹನೇ ಮಗನು ಆಗಲಿ' ಎಂದು, ಆಹ್ವಾನಂಗೆಯ್ಯಲೊಡಂ = ಆವಾಕನೆ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ, ಅಂದು, ದಶಶತಕಿರಣಂ = ಸಕಸ್ತಿಕಿರಣವೆನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನು, ಧರೆಗೆ ಇಳಿದಂ ದಲ್ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದನು. (ದಲ್-ನಿಶ್ಚಯಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು) || ೪ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು, ನಭೋಭಾಗದಿಂದ = ಆಕಾಶದತ್ತಣಿಂದ ಭೂಮಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಇಳಿದ ಅರವಿಂದ ಬಾಂಧವನಂ = ಸೂರ್ಯನನ್ನು [ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದಾಗ ಅರವಿಂದ (ಕಮಲ)ಗಳು ಅರಳುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಅರವಿಂದಗಳಿಗೆ ಬಾಂಧವ (ಬಂಧು, ಮಿತ್ರ)ನು] ನೋಡಿ ನೋಡಿ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ (ಅಭೀಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿ ಶ. ಮ. ದ-ಸೂ || ೧೯೫ || “ದೂರಾಭೀಕ್ಷಣವಿಶ್ಲೇಷೇ ದಾರಾನುಕತೆ ಕ್ರಿಯಾಸಮಭಿಹಾರ ಸಮೀ- || ಪೋರುತರ ಚಾಪಳಾದಿಗೆ | ಸಾರಂಬುಧರಿಂ ಪದಕ್ಕೆಯುಗಳೋಚ್ಚರಣಂ ||”) ಕೊಡುಗೂಸುತನದ = ಕನ್ಯಾಭಾವದ (ಕೊಡುಗೂಸು-ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಡಲಿರುವ ಕೂಸು, ಕನ್ನಿಕೆ ಕೊಡುಗೂಸಿನ ಭಾವವು ಕೊಡುಗೂಸುತನವು) ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುವ = ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ (ಈ ತೆರನಾದ ಭಯಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಸಾಧ್ಯಸ'ವೆನ್ನುವರು) ಆಕೆಯ; ಮನದ ಶಂಕೆಯುಮಂ = ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಶಯವನ್ನೂ, ನಡುಗುವ ಮೆಯ್ಯ ನಡುಕಮುಮಂ, ಕಿಡನುಡಿದು = ಹೋಗಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ; ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು— ||

ಬರಿಸಿದ-ಮತ್ತು ಮುಂಬೇಡಿದ-ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂಗಳ್ || ತರುಣಿ = ಎಲಾ

ಒಡವುಟ್ಟಿದ ಮಣಿಕುಂದಲ ।

ನೊಡವುಟ್ಟಿದ ವಜ್ರಕವಚಮಮದ್ದು* ತನ್ನೊಳ್ ॥

ತೊಡದಿರಿಯುಂ ಬಂದಾತಂ ।

ನಡುಕಮನೊಡರಿಸಿದನಾಗಳಾ ಬಾಲಿಕಯಾ

॥ ೭ ॥

ತರುಣಿಯೇ 'ಬರಿಸಿದ ಕಾರಣಂ ಆವುದೋ' = ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರವಾದಿದಕಾರಣವನು? (ಎಂದುಸೂರ್ಮನು ಕೇಳಲು) ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರಂ ಏದೊರೆಯೆಂದು = ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವು ಎಷ್ಟು ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಸರಿ ಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೇಂದು, ಆಂ = ನಾನು, ಮರುಳಿಯೆನೆ = ಹುಚ್ಚಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲ, ಅಱಿದಂ ಅಱಿಯದ ಒರಿಸಿದಂ = ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿಯದವಳಂತೆ ಬರವಾದಿದನು. ಇನ್ನೇಱಿಂ = ಇನ್ನು ಹೋಗಿರಿ, ಎಂದೂಡೆ = ಇಂತೆಂದು (ಕುಂತಿ ಹೇಳಿದಾಗ), ಅಂಬುಜಮುಖಿ = ಎಲಾ ಕಮಲಾಸನೆ (ಸುಂದರಿಯೆ), ಮುಂ ಬೇಡಿದ ವರಮಂ ಕುಡದೆ = ಮೊದಲು (ನೀನು) ಬೇಡಿದವರವನು ನೀಡದೆ, ವೋಗಲ್ ಆಗದು = (ನಾನು) ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಎನ್ನ ದೊರೆಯಂ ಪುತ್ರಂ = ನನ್ನ ಸರಿಸವಾನನಾದ ಮಗನು, ಅಕ್ಕ = ಆಗಲಿ, ಆಗು-ಧಾತುಗೆ ವಿಧ್ಯರ್ಥವರವಾದಾಗ ಅಕ್ ಆದೇಶವಾಗಿ ಬಂದ ರೂಪವಿದು ಎಂಬುದುಂ = ಎಂದು (ಸೂರ್ಮನ) ಹೇಳಿದಾಗಳೆ, ಒಡವಿದ ಗರ್ಭದೊಳ್ = ಉಂಟಾದ ದಿವ್ಯ ಗರ್ಭದಿಂದ, ಅಂಬುಜಮಿತ್ರನನೆ ವೋಲ್ವ ಮಗಂ = ಕಮಲಮಿತ್ರನಿಸಿದ ಸೂರ್ಮನನೆ ಹೋಲುವ ಮಗನು, ಒಗೆತಂದಂ = ಹುಟ್ಟಿದನು. (ಓಲೆಯಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ 'ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರವೇ ದೊರೆಯೆಂದಾ ॥ ಮರುಳಿಯೆನೆ' ಎಂಬ ಸಾರವೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಸರಿಯೆನ್ನಬಹುದು ಹೇಗೆಂದರೆ, "ಮುನಿಯಮಂತ್ರಂ ಏದೊರೆಯೆಂದಾ? ಮರುಳಿ" = ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದೆಂದೇನೋ ಅಲ್ಲವೇ ಆ! ಮರುಳಿ, ಎನೆ = ಎಂದು ಸೂರ್ಮನು ಹೇಳಲು, ಕುಂತಿಯು "ಅಱಿದುಮಱಿಯಿದೆ ಬರಿಸಿದೆನ್ನೇಱಿಂ ಎಂದೊಡೆ" — ಹೀಗೆಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಲ್ಲಿ "ಏದೊರೆಯೆಂದಾ? ಮರುಳಿ?" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಆ! ಮರುಳಿ—ಅಯ್ಯೋ ಹುಚ್ಚೀ! ಎಂಬ ವಿಸ್ಮಯೋಕ್ತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಸೊಗಸುಳ್ಳದಾಗಿದೆ) ॥ ೨-೬ ॥

ಒಡವುಟ್ಟಿದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒಡವುಟ್ಟಿದ = ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ, ಮಣಿಕುಂಡಲಂ = ರನ್ನದ ಕಿವಿವಡುಗೆಯು, ಒಡವುಟ್ಟಿದ, ವಜ್ರಕವಚಂ = ವಜ್ರಕವಚವು, ಅಮದ್ದುಂ = ಅಮರಿಕೊಂಡು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡು, ತನ್ನೊಳ್ = ತನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲ; ತೊಡದಿರಿಯುಂ = ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಬಂದಾತಂ = ಹುಟ್ಟಿಬಂದಾ ಬಾಲಕನು, ಆಗಳ್, ಆ ಬಾಲಿಕೆಯೂ (ಬಾಲಿಕೆಯೂ = ಬಾಲಿಕೆಯು, ಸಸ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯು 'ಅ'ಕಾರಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು ಶ.ಮ ದ ಸೂತ್ರಂ ॥ ೧೧೭ ॥ "ಆದರಿಸರ್ ಕೆಲ

ವ || ಅಂತು ನಡನಡನಡುಗಿ ಜಲದೇವತೆಗಳಪ್ರೈಡಂ ಮನಗಾಣ್ಣರಿಂದು
ನಿಧಾನಮನೀಡಾದುವಂತೆ ಕೂಸಂ ಗಂಗೆಯೊಳೀಡಾಡಿ ಬಂದಳಿತ್ತ
ಗಂಗಾದೇವಿಯುಮು ಕೂಸಂ ಮುಬುಗಲೀಯದೆ ತನ್ನ ತೆರೆಗಳೆಂಬ
ನಳಿತೋಳ್ಳಳಿಸೊಯ್ಯನೂಯ್ಯನ ತಟ್ಟಿಸಿ ತರೆ ಗಂಗಾತೀರದೊಳಿರ್ವ
ಸೂತನೆಂಬವಂ ಕಂಠು-

ಬಾಳದಿನೇಶಬಿಂಬದ ನೆಬಿಲ್ ಜಲದೊಳ ನೆಲಸಿತ್ತೆರೀಣ್ ಫಣೀಂ- |

ವ್ರಾಳಯದಿಂದಮುರ್ಚಿದ ಫಣಾಮಣಿಮಂಗಳರಿಯೋ ಕರಂ ||

ಮೇಳಿಸಿದವುಪೆನ್ನದೊಯನೆಂದು ಬೊದ್ದಿಸಿ ನಾಯ್ಕ ನೀರೊಳಾ |

ಬಾಳನನಾದಮಾದರದೆ ಕಂಡೊನೆಂದು ನಿಧಿಗಂಪನಂತರೋಲ್ || ೮ ||

ಬರ್ ದಿ | ಘರದಿಶನುನಗದತ್ತಿ ಷ್ಪಿಯಕಾರಕ್ಕೆ-” ನಡುಕಮಂ = ನಡುಕವನ್ನು,
ಒಡರಿಸಿವಂ = ಉಂಟುನಾಡಿದನು ಒಡರಿಸು (ಧಾ) - (ವಜ್ರಕವಚ ಸಹಜಕುಂಡಲ
ಸಮೇತನಾಗಿ ಜನನಕ್ಕೆ ಬಂದಾ ಬಾಲಕನು ಆ ಸಹಜರಾದ ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕಾಂತಿ
ಯುಕ್ತನಾದ ದಿವ್ಯಾಕೃತಿಯಿಂದಲೂ ಕಂಗೆಳಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೋಹವನ್ನುಂ
ಟುನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕುಂತಿಯು ವಿನಾಹಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತನಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಪ
ತ್ತಿಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದಳು) || ೭ ||

ಅಂತುನಡನಡನಡುಗಿ - ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು, ನಡನಡನಡುಗಿ =
ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡುಕವೆತ್ತಿ (‘ನಡನಡ’ - ತರಳಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣರಬ ವು ‘ನೆತ್ತರ್ ನನ
ಪನವರಿಯೆ’) ಜಲದೇವತೆಗಳಪ್ರೈಡಂ = ಜಲದೇವತೆಗಳಾದರೂ, ಮನಗಾಣ್ಣರ್
ಎಂದು = ಪ್ರೀತಿ ತೋರಿಸುವರೆಂದು, ನಿಧಾನಮಂ = ದ್ರವ್ಯನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು, ಈಡಾಡು
ವಂತೆ = ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಿಸಾಡುವ ಹಾಗೆ, ಕೂಸಂ = ತಿರುವನ್ನು, ಗಂಗೆಯೊಳ್ ಈಡಾಡಿ
ಬಂದಳ್, ಇತ್ತ ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ = ಗಂಗಾದೇವಿಯಾದರೂ, ಆಕೂಸಂ, ಮುಬುಗಲೀ
ಯದೆ = ಮುಳುಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಿಡದೆ, ತನ್ನ ತೆರೆಗಳೆಂಬ, ನಳಿತೋಳ್ಳಳಿಂದೆ = ಕೋಮಲ
ವಾದ ತೋಳುಗಳಿಂದ, ತಟ್ಟಿಸಿ = ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ತರೆ = ತರು
ತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ (ತರೆ ಸತಿಪವ್ತಮಿ), ಗಂಗಾತೀರದೊಳ್ ಇರ್ಪ = ಗಂಗೆಯ ತಡಿಯಲ್ಲಿ
ವಾಸವಾಗಿದ್ದ, ಸೂತನೆಂಬವಂ ಕಂಡು = ಸೂತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬೆತ್ತರವನು ನೋಡಿ
ದವನಾಗಿ,-

ಬಾಳದಿನೇಶಬಿಂಬದ-ಇಂತೆಂದು ಉತ್ಪಲಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಬಾಳದಿನೇಶಬಿಂ
ಬದ = ಉದಯಕಾಲದ ಸೂರ್ಯನ ಬಿಂಬದ, ನೆಬಿಲ್ = ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು, (ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಯೆ,

ನೆರಳು; ಜಲದೊಳ್ ನೆಲಸಿತೋ = ನೀರಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿತೋ? ಮೇಣ್ = ಇಲ್ಲವೆ, ಫಣೀಂದ್ರಾ
 ಲಯದಿಂದ = ಪಾತಾಳದತ್ತಣಿಂ (ಫಣಿಂ ದ್ರ)-ಫಣಿ-ನಾಗಗಳೆಲ್ಲಾ, ಇಂದ್ರ ಒಡೆಯ
 ನಾದ ವಾಸುಕಿಯ, ಆಲಯದಿಂದ-ವಾಸಸ್ಥಾನದತ್ತಣಿಂದ ಎಂದರೆ ನಾಗಲೋಕದ
 ಅಥವಾ ಪಾತಾಳದ ಕಡೆಯಿಂದ) ಉರ್ಚಿದ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸೂಸಿದ, ಫಣಾಮಣಿಮಂಗಳ
 ರಶ್ಮಿಯೋ = ಹೆಡೆವಣಿಯ ಶುಭಕರವಾದ ಕಿರಣವೋ? (ಹೀಗೆಂಬ ಸಂಶಯದಿಂದ)
 ಎನ್ನ ಎರ್ದೆಯಂ = ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು, (ಎರ್ದೆ-ಸಹಜಶಿಥಿಲವು, ಶ.ಮ ದ.ಸೂ
 ತ್ರಂ || ೪೫ || ಕರಂ = ಅಧಿಕವಾಗಿ (ಕರಂ-ಅಧಿಕಾರ್ಥಬೋಧನೆಯ ಅನ್ವಯವು);
 ಮೇಳಿಸಿದಪ್ಪುದು = ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು (ಹೊಂದಿಸುತ್ತಿಪುದು) ಎನ್ನೆರ್ದೆಯಂಕರಂ
 ಮೇಳಿಸಿದಪ್ಪುದು = ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದು
 ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಎಂದು = ಹೀಗೆಂದು ಭಾವಿಸಿದವನಾಗಿ, ಬೊದಿಲ್ಲೆನೆ ನೀರೊಳ್ ಪಾ
 ಯ್ದು = ಬೊದಿಲ್ಲೆಂದು ನೀರಲ್ಲಿ ಧುಮ್ನಿಕ್ಕಿ (ಬೊದಿಲ್ಲೆನೆ-ಬೊದಿಲ್-ಅನುಕರಣಶಬ್ದವು
 ಧಪ್ರಿಧಟ್ಟುಂ ಪೊಟ್ಟೆನೆ ಧೊವ್ವಧೊಗಪ್ಪೆನೆ ದಿಧಿಲ್ ಬೊದಿಲ್ಲೆನೆ ಗದೆಗಳ - ರನ್ನನ
 ಗದಾಯುದ್ಧಂ ೮.೧೧ ||) ಆ ಬಾಳನಂ = ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು, ನಿಧಿಗಂಡನಂತೆವೋಲ್ =
 (ನಿಧಿಯಂ ಕಂಡನಂತೆವೋಲ್-ನಿಧಿಗಂಡನಂತೆವೋಲ್) ಹರತತ್ತಾಗಿ ನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು
 ಕಂಡವನ ಹಾಗಿ, ಆದಂ = ಅಧಿಕವಾದ (ಆದಂ-ಅಧಿಕಾರ್ಥ ಬೋಧನೆಯ ಅನ್ವ
 ಯವು) ಆದರದೆ ಕಂಡೊಸಿದಂ = ಆದರದಿಂದ ಕಂಡು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು (ಎಳೆ
 ಸೂರಬಿಂಬದ ಕಾಂತಿಯು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸೂರಬಿಂಬದ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಿರಣಗಳ ಕಾಂತಿಗಿಂತ
 ಅಧಿಕವುನೋಹರವಾಗಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಬಾಲನ ಸುಂದರ ಕಾಂತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಮೃ
 ದುಲಶರೀರವು ಬಾಲವಿನೇಶಬಿಂಬದ ನೆಬಿಲಂತೆ ತೋರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ತರುಣ
 ತರಣಿಯ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ತನಯನು ತತ್ಪರಂಗಳಿಂದ ತಳ್ಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ತೇಲುತ್ತು ತೊಳ
 ಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸೂತನ ಮುಂಗಡೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದಾ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕವಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು
 ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ, ನೋಡಿರಿ. ಸ್ವಚ್ಛದರ್ಪಣದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು
 ಕಾಣಿಸುವ ನಿರ್ಮಲಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ, ಮೇಗಣಿಂದ ಬಂದು ನೆಲಸಿದ ಬಾಲಸೂರಬಿಂಬದ
 ಪಡಿನೆಳಲೋ? ಇಲ್ಲವೆ, ಕೆಳಗಣಪಾತಾಳಲೋಕದತ್ತಣಿಂದ ಹೊರಸೂಸಿದ ವಾಸುಕಿಯ
 ಹೆಡೆವಣಿಯ ಮಂಗಳರಶ್ಮಿಯೋ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅವುರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನೂ
 ಚಿತಾ ಕರ್ಷಣವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಸೂತನು ನೀರಲ್ಲಿ ಧುಮ್ನಿಕ್ಕಿದಾಗ, ಅದು
 ಬಾಲವಿನೇಶಬಿಂಬದ ನೆಳಲೂ ಅಲ್ಲ, ಫಣೀಂದ್ರಾಲಯದಿಂದಮುರ್ಚಿದ ಫಣಾಮಣಿ
 ಮಂಗಳರಶ್ಮಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಅದು ತೀಜೋಮೂರ್ತಿಯಾದೊಂದು ಶಿಶು, ಹೀಗೆ ಹಠಾ
 ತ್ತಾಗಿ ಕಂಡುದರಿಂದ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಕಂಡವನ ಹಾಗಿ ಆತನು ಆ
 ಬಾಳನಂ ಆದಂ ಆದರದೆ ಕಂಡೊಸಿದನು.) ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಾಲಂಕಾರವು;

ವ || ಅಂತು ಕಂಡು ಮನಂಗೊಂಡತ್ತಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ತಂದು ರಾಧೆ-
ಯೆಂಬ ತನ್ನ ನಲ್ಲಳ ನೋಂಕಿಲೊಳ್ ಕೂನನಿಟ್ಟೊಡಾಕೆ ರಾಗಿಸಿ
ಸುತನಸೂತಕಮಂ ಕೊಂಡಾಡ-

ಅಗುಟ್ಟಿ ರಲಾ ಕುಟಿಯೊಳ್ ತೊ- |

ಟ್ಟನೆ ನಿಧಿಗಂಡಂತೆ ವಸುಧಗನದಳಮಾಯ್ತು- ||

ಮಗನಂದಮೆಂದು ಲೋಗರ್ |

ಬಗೆದಿರೆ ವಸುಷೇಣನೆಂಬ ವೆನರಾಯ್ತಾಗಳ್ || ೯ ||

ಅಂತು ವಸುಷೇಣನಾಲೋ- |

ಕಾಂತಂಬರಮಳವಿ ಬಳೆಯೆ ಬಳದೆನಕಮದೋ- ||

ರಂತೆ ಜನಜನಿತಕರ್ನೋ- |

ವಾಂತದೊಳೊಗೆದನೆಯೆ ಕರ್ಣನಂಬನುಮಾದಂ || ೧೦ ||

‘ಆ ಬಾಳನಂ ನಿಧಿಗಂಡನಂತೆವೋಲ್ ಆದಮಾದರದೆ ಕಂಡೊಸೆದಂ’ — ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉವ
ಮಾಲಂಕಾರವು || ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣ- ಉತ್ಪಲಮಾಲೆಯೆಪ್ಪುದು ಭರನಂಭಭಂರಲಗಂ
ನೆಗಟ್ಟಿರಲ್ || ೯ ||

ಅಂತುಕಂಡು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತುಕಂಡು, ಮನಂಗೊಂಡು =
ಪ್ರೀತಿದೋರಿ, ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ತಂದು; ರಾಧೆಯೆಂಬ ತನ್ನನಲ್ಲಳ = ರಾಧೆಯೆಂಬ
ತನ್ನ ಮನೆಗೇವಲ್ಲಭೆಯ, ನೋಂಕಿಲೊಳ್ = ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ, ಕೂಸಂ ಇಟ್ಟೊಡೆ = ಮ
ಗುವನ್ನು ಇರಿಸಿದಾಗ, ಆಕೆ = ಅವಳು, ರಾಗಿಸಿ - ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ; ಸುತನ ಸೂತಕಮಂ
ಕೊಂಡಾಡೆ = ಪುತ್ರೋತ್ಸವನಾಯಿತೆಂಬ ಸಡಗರದಿಂದಿರುತ್ತಿರಲು — ||

ಅಗುಟ್ಟಿ ರಲಾಕುಟಿಯೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಇದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು
ಮುಂದಣ ಕಂದೆ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಧೆಯು ಸಾಕಿದ ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಸುಷೇಣ
ಕರ್ಣ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯಗಳು ಹೇಗುಂಟಾದುವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅಗುಟ್ಟಿ
ರಲ್ ಆ ಕುಟಿಯೊಳ್ = ಗೆದ್ದಿದ್ದ ಆ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿಯೇ (ಅಗುಟ್ಟು-ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು)
ತೊಟ್ಟಿಗೆ = ಧಟ್ಟನೆ (ತೊಟ್ಟಿಗೆ-ತೊಟ್ಟಿನೆ-ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು-ಶೀಘ್ರಾರ್ಥ
ಬೋಧಕ ಅವ್ಯಯ, ಸಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಕಲ್ಪದಿಂಗಳಾರಂ), ನಿಧಿಗಂಡಂತೆ = ನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು
ಕಂಡ ಹಾಗೆ, ಆ ಮಗನ ಅಂದಂ = ಆ ಮಗುವಿನ ಜನನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ರೀತಿಯು
ವಸುಧೆಗೆ = ಲೋಕಕ್ಕಲ್ಲಾ, ಅಸದಳಂ ಆಯ್ತು = ಅಸದೃಶವೆನಿಸಿತು, ಎಂದ
ಲೋಗರ್ ಬಗೆದಿರೆ = ಎಂದು ಸಮಸ್ತಜನರೂಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆಗ ವಸುಷೇಣನೆಂ
ವೆಸರ್ ಆಯ್ತು || ೯ ||

ಅಂತು ವಸುಷೇಣ -- ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅಂತು ವಸುಷೇಣಂ, ಆಲೊ
ಕಾಂತಂಬರಂ = ಆ ಲೋಕಾಂತದ ವರಿಗೆ, ಸಮಸ್ತ ದಿಗಂತದ ವರಿಗೂ, (ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗ

ವ || ಆಗಿಯಾತಂ ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯೊಳತಿಪರಿಣತನಾಗಿ ನವಯೌವನಾರಂಭದೊಳ್ —

ಪೊಡೆದುದು ಬಿಲ್ಲ ಜೇವೊಡೆಯೆ ವಿಾಟುವ ವೈರಿನರೇಂದ್ರರಂ ಸಿಡಿ- |
 ಲೊಡೆದವೊಲಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿ ಕಡಿದಿಕ್ಕಿದುದಾದೆಡರಂ ನಿರಂತರಂ ||
 ಕಡಿಕಡಿದತ್ತ ಪೊನ್ನೆ ಬುಧಮಾಗಧವಂದಿಜನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೋ- |
 ಡೆಡರದೆ ಬೇಡಿವೋಡಿಮಿದು ಚಾಗದ ಬೀರದ ಮಾತು ಕರ್ಣನಾ || ೧೧ ||

ವಂತೆ) ಅಳವಿ = ಪರಾಕ್ರಮ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ಬಳಿಯೆ = ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರಲು, ಒಳದ ಎಸಕಂ = ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು; ಅದು ಓರಂತೆ = ಅನೊಂದೆ ಸವನೆ, ಜನಗಳ ಕರ್ಣೋಪಾಂತದೊಳ್ = ಜನರ ಕಿವಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ, ಒಗೆದು ಎಸೆಯೆ = ಹುಟ್ಟಿ ಪಸರಿಸಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲು, ಕರ್ಣನೆಂಬನುಂ ಆದಂ = ಕರ್ಣನೆಂಬ ಹೆಸರಿ ನವನೂ ಆದನು. ಕರ್ಣನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಜನರು ಕರ್ಣಕರ್ಣಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿ ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಕರ್ಣನೆಂಬ ಅಭಿಧಾನವಾಯ್ತು || ೧೦ ||

ಆಗಿ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆಗಿ = ಹೀಗೆ ವಸುಷೇಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಣ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದವನಾಗಿ, ಆತಂ = ಆ ಬಾಲಕನು, ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯೊಳ್ = ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆ (ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆ)ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಅತಿ ಪರಿಣತನಾಗಿ = ಬಹು ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿ, ನವಯೌವನಾರಂಭದೊಳ್ = ಹೊಸ ಜವ್ವನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ||

ಪೊಡೆದುದು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ವಾ. ವೃತ್ತಂ || ಕರ್ಣನು ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯನೂ, ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನನೂ ಎನಿಸಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೊಗಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ನೆಗೆಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಹು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ ಹೇಗೆಂದರೆ—ಬಿಲ್ಲಜೇವೊಡೆಯೆ = ಧನುಷ್ಪಂಕಾರ ಮಾತ್ರವೇ (ಬಿಲ್ಲನ ಹಗ್ಗವನ್ನೆಳೆದುದರಿಂದಂಟಾದ ಧ್ವನಿಯೊಂದೇ) ವಿಾಟುವ = ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವ, ವೈರಿ ನರೇಂದ್ರರಂ = ಶತ್ರುರಾಜರನ್ನು; ಸಿಡಿಲೊಡೆದವೊಲ್ = (ಸಿಡಿಲ್ + ಪೊಡೆದವೊಲ್) ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದ ಹಾಗೆ, ಅಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿ = ಓಡಿಸಿ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, (“ಅಟ್ಟಿಯಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿ ಪಿಡಿತಂದು” — ಗದಾಯುದ್ಧಂ ೧೧೧೯); ಪೊಡೆದುದು = ಹೊಡೆದು ಹಾಕಿತು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಜೇವೊಡೆದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಶತ್ರುರಾಜರು ನಿರ್ವೀರರಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಬಾಣಗಳ ಏಸಾಟಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ಯೊಡ್ಡುವ ಹೆಗಗಳೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆ? ಅನಾಯಾಸದಿಂದ ಶತ್ರುನಿಬರ್ಹಣವಾಯ್ತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು “ಕಾ ಕಥಾ ಬಾಣಸಂಧಾನೇ ಜ್ಯಾಶಬ್ದೇ

ನೈವ ದೂರ : ಕುಂಕಾರಿಣೀವ ಧನುಷಃ ಸಹಿ ವಿಘ್ನಾನಪೋಹತಿ”-ಕಾಳಿದಾಸನ ಅಭಿ
 ಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲಂ-ಶ್ರುತೀಯಾಂಕ-ಶ್ಲೋಕ ೧) ಆದೇಶರು = (ಆದ+ಎಡರಂ)
 ಉಂಟಾದ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು (ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು, ಬಡತನವನ್ನು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಆಗುವು
 ದು) ನಿರಂತರಂ ಕಡಿಕ್ಕಡಿದು = ಎಡಬಿಡಹಿ ಕಡಿದುಹಾಕಿ (ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ) ಇತ್ತ
 ಪೊನ್ನೆ = ಕೊಟ್ಟಂತಹ ಸುವರ್ಣವೇ, ಬುಧವಾಗಧವಂದಿ ಜನಕ್ಕೆ = ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ
 ಹೊಗಳುಭಟ್ಟಿರಿಗೂ, ಸ್ತುತಿಪಾರಕರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡು = ಕೊಟ್ಟಂತಹ ದಾನ
 ವಾಗಿರಲು, ಅಂತಹ ತ್ಯಾಗವು. (ಅಧವಾ = ನಿರಂತರಂ ಕಡಿಕ್ಕಡಿದು ಇತ್ತಪೊನ್ನೆ, ಬುಧ
 ವಾಗಧ ವಂದಿ ಜನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಕೊಡು (ಆಗಿ) ಆದೇಶರಂ ಕಡಿಕ್ಕಡಿದುದು ಎಂದೂ
 ಅನ್ವಯವೂ ಹೇಳಬಹುದು, ಆದುದರಿಂದ) ಆದಎಡರಂ = ಉಂಟಾದ ಬಡತನವನ್ನು
 ಕಡಿಕ್ಕಡಿದುದು = ಕಡಿದು ಹಾಕಿತು ನಿರಂತರವೂ ಬುಧವಾಗಧವಂದಿ ಜನಕ್ಕೆ ಕಡಿ
 ಕಡಿದು ಕೊಟ್ಟು ಸುವರ್ಣವೇ ಅತನಕೊಟ್ಟ ದಾನವಾಗಿರಲು, ಅಂತಹ ಆ ದಾನವು
 ಅಶ್ರಿತಜನರ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಹೋಗಾಡಿಸಿತು ಕರ್ಣನ ಜಿಲ್ಲಜಿಪೊ
 ಡೆಯ ಮಿಹಿವ ವೈರಿ ನರೇಂದ್ರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಕೊಡು (ದಯ) ಮತ್ತು ಆತನು, ನಿರಂ
 ತರಂ ಕಡಿಕ್ಕಡಿದಿತ್ತ ಪೊನ್ನೆ ಬುಧವಾಗಧವಂದಿಜನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಡು (ದಾನ) ಆಗಿ
 ರಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದನಾದುದರಿಂದಲೇ, “ಎಡರದೆ ಬೇಡಿಂ ಓಡಿಂ ಇದು ಕರ್ಣ
 ನಾಚಾಗದ ಬೀರದ ಮಾತು” ಎಡರದೆ ಬೇಡಿರಿ-ಇದು ಕರ್ಣನಾಚಾಗದ ಮಾತು, ಎಡ
 ರದೆ ಓಡಿಂ — ಇದು ಕರ್ಣನಾ ಬೀರದ ಮಾತು” ಎಂಬ ಪೊಗಟ್ಟಿಯೂ ನೆಗಟ್ಟಿಯೂ
 ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದುವು. ಎಡರದೆ = ಏನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಬೇಡಿಂ = ಬೇಡಿರಿ
 ಇದು = ಇಂತೆಂಬುದು, ಕರ್ಣನ ಚಾಗದ ಮಾತು, ಎಡರದೆ = ಏನೂ ಅಡ್ಡಿ ತಂದೊ
 ಡದೆ, ವಿಘ್ನಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ, ಓಡಿಂ = ಓಡಿಕೋಗಿರಿ, ಇದು = ಇಂತೆಂಬುದು
 ಕರ್ಣನ ಬೀರದ ಮಾತು) ಇದು ಕರ್ಣನ ಚಾಗದ ಮತ್ತು ಬೀರದ ಕುರಿತುಂಟಾದ ಪಡೆ
 ಮಾತು ಯಾರು ಬಂದು ಬೇಡಿದರೂ ಸರಿ, ಕರ್ಣನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊ
 ಳ್ಳಿರಿ, ಬೇಡಿದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಕೊಡುವಂತಹನೇ” ಎಂದು ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ದಯವನ್ನೂ
 ಯಾವ ಕತೃಗಳು ಇದಿರೊಡ್ಡಿದರೂ ಸರಿ, ಅಂತಹರಿಗೆ ಆತನು ಯಾವ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನೂ
 ಉಂಟುಮಾಡದೆ ಓಡಿಂ” ಎಂಬಂತೆ ಭಯವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು
 ಭಾವವು ‘ಎಡರದೆ ಬೇಡಿ ಮೋಡಿದುದು ಚಾಗದ ಬೀರದ ಮಾತು ಕರ್ಣನಾ’ ಈ
 ಯೊಂದು ಚಿಕ್ಕವಾತಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ದಾನಶೂರತ್ವವನ್ನೂ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಚಮ
 ತ್ಯಾರವಾಗಿ ಷ್ಪು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು ನೋಡಿರಿ ಪಂಪನಂತಹ ಕವಿ
 ಕ್ರೇಷ್ಠರಿಗೇ ಇದು ಸಾಧ್ಯವು ಸಿಡಿಲ್ ಮೊಡೆದಮೊಲಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿಮೊಡೆದುದು” ಎಂಬಲ್ಲಿ
 ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು. ವೈಶ್ವದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವೂ ಇದೆ ಚಂಪಕ
 ಮಾಲಾವೃತ್ತವು || ೧೧ ||

ವ || ಅಂತು ಭುವನಭವನಕ್ಕೈಲ್ಲಂ ನೆಗಟ್ಟ ಕರ್ಣನ ಪೊಗಟ್ಟಿಯಂ ನೆಗ
ಟ್ಟಿಯುಮನಿಂದ್ರಂ ಕೇಳ್ತು ಮುಂದೆ ತನ್ನಂಶದೊಳ್ ಪುಟ್ಟುವರ್ಜು
ನಂಗಮಾತಂಗಂ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಮುಂಟೆಂಬುದಂ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ
ದಿಂದಮಱಿದುವಿಂತಲ್ಲದೀತನನುತಂ ಗೆಲಲ್ವಾರದೆಂದು—

ಬೇಡಿದೊಡೆ ಬಲದ ಬರಿಯುವು— |

ನೀಡಾಡುಗುಮುಗಿದು ಕರ್ಣನಿಂದಾಗಳೆ ಕೈ— ||

ಗೂಡಿದ ವಟುವಾಕ್ಯತಿಯೊಳೆ |

ಬೇಡಿದನಾ ಸಹಜಕವಚಮಂ ಕುಂಡಳಮಂ || ೧೨ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ನಚನಂ || ಅಂತು ಭುವನ ಭವನಕ್ಕೈಲ್ಲಂ = ಹಾಗೆ
ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ (ಭುವನಭವನ—‘ಲೋಕ ಮಂದಿರ’ ಎಂದಷ್ಟೇ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟಶಬ್ದ
ರ್ಥವಿದ್ದರೂ ‘ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಂಪನು ‘ಭುವನಭವನ’ ‘ಭೂಭುವನ’
ಎಂದು ಹಲವೆಡೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ) ನೆಗಟ್ಟ ಕರ್ಣನ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕರ್ಣನ, ನೆಗ
ಟ್ಟಿಯಂ ಪೊಗಟ್ಟಿಯುಮಂ = ಪ್ರಾತಿಯನ್ನೂ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನೂ (‘ಪೊಗಟ್ಟಿಯಂ’
ಸಮುಚ್ಚಯದ ‘ಉಂ’ಗೆ ಅಧ್ಯಾರೋಪವು), ಇಂದ್ರಂ ಕೇಳ್ತು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಅಂಶ
ದೊಳ್ ಪುಟ್ಟುವ ಆರ್ಜುನಂಗಂ = ಮುಂದೆ ತನ್ನಂಶದಿಂದ ಕುಟ್ಟುವಂತಹ ಆರ್ಜುನ
ನಿಗೂ, ಆತಂಗಂ = ಆತನಿಗೂ (ಕರ್ಣನಿಗೂ, ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಂ ಉಂಟು ಎಂಬುದಂ
ತನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಱಿದು = ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವಾಗುವುದುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ತನ್ನ
ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದು, (ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಮುಂ
ಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯೇ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾ
ನವು); ಇಂತಲ್ಲದೆ = ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ, ತಾನು ಯೋಚಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಿತೆರನಾ
ಗಿಯಲ್ಲದೆ, (ಅಱಿದು+ ಇಂತಲ್ಲದೆ— ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ‘ಅಱಿದಿಂತಲ್ಲದೆ’
ಎಂದು ಕನ್ನಡ ಲೋಪಸಂಧಿಯಾಗಬೇಕಿದ್ದಿತು. ಅಥವಾ ಅಱಿದುಂ+ ಇಂತಲ್ಲದೆ
‘ತಿಳಿದೂ ಹೀಗಲ್ಲದೆ’ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿ, ‘ಅಱಿದುಮಿಂತಲ್ಲದೆ’ ಎಂಬ
ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವುಕಾರಕ್ಕೆ ವಕಾರಾದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅಥವಾ ‘ಅಱಿದು+
ಇಂತಲ್ಲದೆ’ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕನ್ನಡ ವಕಾರಾಗಮ ಸಂಧಿಯ ವಿಕಲ್ಪ
ವೆಂದು ಹೇಳಿ ‘ಅಱಿದುಮಿಂತಲ್ಲದೆ’ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದು.) ಈತನಂ ಆತಂ ಈ
ಕರ್ಣನನ್ನು ಆ ಆರ್ಜುನನು, ಗೆಲಲ್ ಬಾರದು ಎಂದು = ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ||

ಬೇಡಿದೊಡೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಬೇಡಿದೊಡೆ = ಬೇಡಿದೀ ಆದರೆ
ಕರ್ಣಂ ಬಲದ ಬರಿಯುವುಂ = ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಬಲಭಾಗದ ಪಕ್ಕೆಯೆಂಬನ್ನೂ ಕೂಡೆ,

ಬೇಡಿದುದನರಿದುಕೊಳ್ಳೆನೆ ।

ಬೇಡಿದುದಂ ಮುಟ್ಟಲಾಗದೆನಗೆನೆ ನೆಗಟ್ಟ- ॥

ಲ್ಲಾಡದೆ ಕೊಳ್ಳೆಂದರಿದೀ- ।

ಡಾಡಿದನಿಂದ್ರಂಗೆ ಕವಚಮಂ ರಾಧೇಯಂ ॥ ೧೩ ॥

ಉಗಿದು = ಸೀಳಿ, ಈಡಾಡುಗುಂ ಎಂದು = ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದದ್ದು; ಆಗಳೆ ಕೈಗೂಡಿದ ವಟುವಾಕೃತಿಯೊಳೆ = ತಕ್ಷಣವೇ ತಾಳದ ವಟು ರೂಪದಲ್ಲಿ (ಕೂಡಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು 'ವಟುವಾಕೃತಿ' ಎಂಬುದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಟು + ಆಕೃತಿ 'ವಟುವಾಕೃತಿ' ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣ ಸಂಧಿಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ; ಒಂದು ವೇಳೆ, ವಟುವ ಆಕೃತಿಯೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ 'ವಟುವೆ' — 'ವಟುವಿನ' ಎಂದರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕು) ಆ ಸಹಜ ಕವಚಮಂಕುಂಡಲ ಮಂ = ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಬಂದಿದ್ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆ ವಚ್ರಕವಚವನ್ನೂ ರತ್ನಕುಂಡಲ ವನ್ನೂ; ಬೇಡಿದಂ = ಯಾಚಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಕರ್ಣನ ಕವಚಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ಕುಮಾರವ್ಯಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ — ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಣಜ್ಞನರ ಕಾಳಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರವೇಷದಿಂದ ಒಂದು ಬೇಡಿದನೆಂದು ಕಥೆಯಿದೆ.) ಇಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾಲಂಕಾರವು ೧೨ ॥

ಬೇಡಿದುದನರಿದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕರ್ಣನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜ ಕವಚವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟದನ್ನು ಕವಿಯು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಕೊಟ್ಟನೆಂದೂ ಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇಡಿದುದಂ ಅರಿದು ಕೊಳ್ = ನೀನು ಬೇಡಿದಂತಹ ಈ ಕವಚವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೋ [ಅರಿ-(ಧಾತು) ಕತ್ತರಿಸು-ಕೃಂತನೇ-ಅಠಿ = ತಿಳಿ]; ಎನೆ = (ಎಂದು ಕರ್ಣನು) ಹೇಳಲು; ಬೇಡಿದುದಂ = ಬೇಡಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು; ಎನಗೆ ಮುಟ್ಟಲಾಗದು ಎನೆ = ನಾನು ಮುಟ್ಟಕೂಡದು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕಾಗೆಯೇ; ರಾಧೇಯಂ = ಕರ್ಣನು (ರಾಧೆಯು ಸಾಕಿ-ಬಳಿಯಿಸಿದುದರಿಂದ ಕರ್ಣನು 'ರಾಧೇಯ'ನೆನಿಸಿದನು), ನೆಗಟ್ಟು = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೆಂತಂತೆ; ಅಲ್ಲಾಡದೆ = ಒಂದಿಷ್ಟಾದರೂ ಅಲುಗಾಡದೆ (ಧೈರ್ಯಕಡದೆ); ಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ; 'ಕೊಳ್' ಎಂದು = ಇಕೋ, ತೆಗೆದುಕೋ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ; ಕವಚಮಂ = ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕವಚವನ್ನು, ಅರಿದು = ಕತ್ತರಿಸಿ; ಈಡಾಡಿದಂ = ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ॥ ೧೩ ॥

ಎಂದು ಪೋಗೆಂದನೆ ಮಾ- ।

ಣೆಂದನೆ ಪೆಟತೊಂದನೀವೆನೆಂದನೆ ನೊಂದಃ ॥

ಎಂದನೆ ಸೆರಗಿಲ್ಲದೆ ಪಿಡಿ ।

ಯೆಂದನಿದೇಂ ಕಲಿಯೊ ಚಾಗಿಯೋ ರವಿತನಯಂ ॥ ೧೪ ॥

ವ ॥ ಅಂತು ತನ್ನ ಸಹಜಕವಚಮಂ ನೆತ್ತರಾ ಪನಪನಪರಿಯೆ ತಿದಿಯುಗಿ
ವಂತುಗಿದು ಕೊಟ್ಟೊಡಿಂದ್ರನಾತನ ಕಲಿತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಶಕ್ತಿಯನಿತ್ತಂ-
ಅಂತಿದ್ದನಿತ್ತ ಶಕ್ತಿಯಂ ಕೆಯೊಂಡು ನಿಜಭುಜಶಕ್ತಿಯಂ ಪ್ರಕಟಂ
ಮಾಡಲೆಂದು ರೇಣುಕಾನಂದನನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ—

ಎಂದು ಪೋಗೆಂದನೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ [ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ಕಲಿ
ತನದ ಮತ್ತು ಜಾಗದ ಪೆಂಪನ್ನು ಪಂಪನು ಬಲು ಅಂದವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಪನ
ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕಂದಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದಾಗಿದೆ. 'ಇದೇಂ ಕಲಿಯೊ
ಚಾಗಿಯೋ ರವಿತನಯಂ'—ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನು ಅದೆಂತಹ ವೀರನೋ
ಅದೆಂತಹ ದಾನಿಯೋ! ಎಂದು ಅಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುವಷ್ಟು ಆತನು ದಾನಶೂರನಾಗಿ
ದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವವು] ಎಂದು=ಎಂದಾದರೂ (ಯಾವಾಗಳಾದರೂ ಬೇಡಿದವ
ರನ್ನು ಕುರಿತು) 'ಪೋಗು' ಎಂದನೆ=ಹೋಗು, 'ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ನಡೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ
ದನೇ? (ಇಲ್ಲ); ಮಾಣ್ ಎಂದನೆ=ಬೇಡ, ತಡೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನೇ? (ಇಲ್ಲ),
ಪೆಟತುಒಂದಂ ಈವೆಂ ಎಂದನೆ =ಬೇರೆಯೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು
ಹೇಳಿದನೇ? (ಇಲ್ಲ); ನೊಂದು=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟು, ಆ ಎಂದನೆ=ಆ
ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನೇ? (ಇಲ್ಲ); ('ಆ' ಎಂಬುದು ವ್ಯಥೆಯಂ ಥಟ್ಟನೆ ಸ್ಫುರಿಸುವ
ಭಾವಮಂ ಪೇಟ್ಟಿದು. "ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದಾಃ ಆ ಎಂಬೆರಡುಂ ವಿಸ್ಮಯವಿಡಂಬನ
ವ್ಯಸನ ಸುಖಸ್ಫುರಿತಾರ್ಥದೊಳ್"—ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ. ॥ ೩೧೦ ॥ 'ಆ ಎಂದನೆ'-
ಇಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲ. ಶ ಮ ದ. ಸೂ. ॥ ೫೭ ॥) ಸೆರಗಿಲ್ಲದೆ=ಭಯವಿಲ್ಲದೆ, 'ಪಿಡಿ'
ಎಂದಂ='ಹಿಡಿ, ತೆಕ್ಕೋ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆದುದರಿಂದ, ರವಿತನಯಂ=
ಕರ್ಣನು; ಇದೇಂ ಕಲಿಯೊ ಚಾಗಿಯೋ=ಅವನೆಂತಹ ಶೂರನೋ! ಅವನೆಂತಹ
ತ್ಯಾಗಿಯೋ! ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದ 'ಎಡರದೆ ಬೇಡಿ ಮೋಡಿಮಿದು. ಚಾಗದ ದೀರದ
ಮಾತು ಕರ್ಣನಾ' ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ
ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಹೇತುಕವಾದ ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧೪ ॥

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು ತನ್ನ ಸಹಜಕವಚಮಂ; ನೆತ್ತರಾ
ಪನಪನಪರಿಯೆ=ನೆತ್ತರು ಪನಪನ ಹರಿಯುತ್ತಿರಲು ('ಪನಪನ'-ಅನುಕರಣ
ಶಬ್ದವು); ತಿದಿಯುಗಿವಂತೆ=ಚರ್ಮದ ತಿದಿಯನ್ನು ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ [ತಿದಿ-
(ಸಂಸ್ಕೃತ) ದೈತಿ-ಚರ್ಮಪ್ರಸೇವಕ] ಉಗಿದು ಕೊಟ್ಟೊಡೆ=ಸೀಳಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ

ಕೂರಿಸೆ ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷೆಯೋ |

ಳಾರಾಮನನುಗ್ರಹರಶುವಾಟಿತರಿಪುವಂ- ||

ಶಾರಾಮನನಿಷುವಿದ್ಯಾ- |

ವಾರಗನಿಸಿದುದು ಬಲೈ ವೈಕರ್ತನನಾ

|| ೧೫ ||

[ಉಗಿ-(ಧಾತು)-ಆಕರ್ಷಣೀ-ಸೀಳು] ಇಂದ್ರಂ ಆತನ ಕಲಿತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಶಕ್ತಿಯಂ ಇತ್ತಂ = ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಂತು ಇಂದ್ರಂ ಇತ್ತ ಶಕ್ತಿಯಂ, ಕೈ ಕೊಂಡು = ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನಿಜಭುಜಶಕ್ತಿಯಂ = ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲವನ್ನು, ತೋಳ್ಬಲವನ್ನು ಪ್ರಕಟಂ ಮಾಡಲೆಂದು = ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ರೇಣುಕಾನಂದನನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ = ರೇಣುಕಾದೇವಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, (ಜಮದಗ್ನಿ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಯುಷಿಗೆ ಪತ್ತಿಯಾದ ರೇಣುಕಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆತನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆರನೆಯವನೆಂದು ಹಿಂದುಗಳು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ||

ಕೂರಿಸೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಉಗ್ರಪರಶುವಾಟಿತರಿಪುವಂಶಾರಾಮನಂ — (ಉಗ್ರ-ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ, ಪರಶು-ಕೊಡಲಿಯಿಂದ, ತಾಟತ-ಕಡಹಲ್ಪಟ್ಟ, ರಿಪು-ಶತ್ರುಗಳೆಂಬ, ವಂಶಾರಾಮನಂ-ಬಿದಿರುಹಿಂಡಲುಳ್ಳಂತಹನನ್ನು) ಶತ್ರುಗಳೆಂಬ ಬಿದಿರಿನ ಹಿಂಡಲುಗಳನ್ನು ಹರಿತವಾದ ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕಡಿದುಹಾಕಿದಂತಹನನ್ನು — ಇಲ್ಲಿ 'ಶತ್ರು'ಗಳೆಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು, ಆರಾಮನಂ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು (ರಾಮನಂ-ರಾಮನಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಮಕ-ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವು) ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ 'ರಾಮ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನವರು ಅನೇಕರು ಇರುವರು. ಒಬ್ಬನು ದಶರಥ ಪುತ್ರನಾದ ಸೀತಾರಾಮನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಜಮದಗ್ನಿ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಶುರಾಮನು; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ವಸುವೇವ ಪುತ್ರನಾದ ಬಲರಾಮನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಆ ರಾಮನು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಉಗ್ರಪರಶುವಾಟಿತ ರಿಪುವಂಶಾರಾಮನಂ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು 'ವಂಶ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಕುಲ' 'ಬಿದಿರು' ಎಂದು ಅನೇಕಾರ್ಥ. ಆರಾಮ-ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನ, ಹಿಂಡಲು, ತೋಪು-ಎಂದು ಅನೇಕಾರ್ಥ-ವಂಶಾರಾಮ-ಬಿದಿರುಹಿಂಡಲು, ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆಯೋ = ಗುರುಸೇವೆಯಿಂದ ಕೂರಿಸೆ = ಮೆಚ್ಚಿಸಲು [ಕೂರಿಸು (ಧಾತು)-ಪ್ರೀತಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು; ವೈಕರ್ತನನಾ = ಕರ್ಣನ ('ವಿಕರ್ತನ'ನೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನು; 'ವಿಕರ್ತನಾರ್ಕ ಮಾತರ್ಕ ಮಿಹಿರಾರುಣವೂಷಣೀ' ಎಂದು ಅಮರವು. ವಿಕರ್ತನನ ಪುತ್ರನು ವೈಕರ್ತನನು. ವೈಕರ್ತನನಾ — ಪಷ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು); ಬಲೈ = ಶಕ್ತಿ; ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು; ಇಷುವಿದ್ಯಾಪಾರಗಂ ಎನಿಸಿದುದು = ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಿಸಿತು. (ಕರ್ಣನು ಪರಶುರಾಮನೊಡನೆ ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದಾತನನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಪಡೆದ ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅತೀವ ನಿಪುಣನಿಸಿಕೊಂಡ

ವ || ಅಂತು ಧನುರ್ಧರಾಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿದೊಂದುದಿವಸಂ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ
ಮೇಲೆ ತಲೆಯನಿಟ್ಟು ಪರಶುರಾಮಂ ಮುಷ್ಠಿದೊಡಗಿದಾಪ್ರಸ್ತಾವ
ದೊಳಾ ಮುನಿಗೆ ಮುನಿಸಂ ಮಾಡಲೆಂದಿದ್ದನುವಾಯದೊಳಟ್ಟಿದ
ವಜ್ರಕೀಟಂಗಳ್ ಕರ್ಣನೆರಡುಂ ತೊಡೆಯುಮನುಳಿಯನೂಷಿ
ಕೊಡಂತಿಯೊಳ್ ಬೆಟ್ಟಿದಂತತ್ತಮಿತ್ತಮುರ್ಚಿಪೋಗೆಯುಮದನೂಷಿ
ಯದಂತೆ ಗುರುಗೆ ನಿದ್ರಾಭಿಘಾತಮಕ್ಕುಮೆಂದು ತಲೆಯನುಗುರಿಸು-
ತ್ತುಮಿರಿಯಿರೆ—

ಡನು. ಗುರು ಶೂರಶ್ರೇಷ್ಠಿಯಿಂದಲೂ, ಪುಷ್ಕಲಧನಸಮರ್ಪಣದಿಂದಲೂ, ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು
ವಿನಿಮಯವಾಗಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದಲೂ— ಓಗೆ ಮೂರು ವಿಧಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ
ಮಾಡುವ ಸಂಕ್ರಮಾಯವು ಪೂರ್ವಕಾಲವಲ್ಲಿತು. 'ಗುರುಶೂರಶ್ರೇಷ್ಠಿಯಾ ವಿದ್ಯಾ ಪುಷ್ಕ
ಲೇನ ಧನೇನವಾ | ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಯಾ ವಿದ್ಯಾ ಚತುರ್ಥಿನೋಪಲಭ್ಯತೇ' || (ಸುಭಾ
ಷಿತ ಶ್ಲೋಕವು) || ೧೪ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು, ಧನುರ್ಧರಾಗ್ರಗಣ್ಯಂ ಆಗಿದುರ್ =
ಧನುರ್ಧರರಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಾರರಾದ ವೀರರಲ್ಲಿ, ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿದುರ್-ವೊಂದಲನೆಯವನಿಸಿದ್ದು,
ಒಂದು ದಿವಸಂ ಪರಶುರಾಮಂ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನಿಟ್ಟು ಮುಷ್ಠಿದೊಡ
ಗಿದಾ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ = ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ್ ಪರಶುರಾಮನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ
ಮೇಲೆ ತಲೆಯನಿಟ್ಟು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಆ ಮುನಿಗೆ = ಪರಶುರಾಮ
ನೆಂಬ ಆ ಮುನಿಗೆ, ಮುನಿಸಂ ಮಾಡಲೆಂದು = ಕೋಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು;
ಇಂದ್ರಂ ಉಪಾಯದೊಳ್ ಅಟ್ಟಿದ = ದೇವೇಂದ್ರನು ಕುಹಕೋಪಾಯದಿಂದ ಕಳುಹಿ
ಸಿದ, ವಜ್ರಕೀಟಂಗಳ್ = ವಜ್ರಕೀಟಗಳು (ವಜ್ರಕೀಟ = ವಜ್ರತುಂಬಿ, ಜೀರುಂಡೆ,
ಕೂರುವಾಯಿ; ಕರ್ಣನ ಎರಡುಂ ತೊಡೆಯುಮಂ = ಕರ್ಣನ ಎರಡೂ ತೊಡೆಗಳನ್ನು
ಉಳಿಯನೂಷಿ ಕೊಡಂತಿಯೊಳ್ ಬೆಟ್ಟಿದಂತೆ = ಉಳಿಯನ್ನೂರಿ ಕೊಡತಿಯಿಂದ
ಹೊಡೆದ ಹಾಗೆ [ಬೆಟ್ಟು (ಧಾತು)-ಗಾಢಪ್ರವೇಶೇ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉರುವಂತೆ ಹೊಡೆ;
ಅತ್ತಂ ಇತ್ತಂ ಉರ್ಚಿಪೋಗೆಯುಂ = ಅತ್ತಿತ್ತ ಎಳೆದು ಗಾಯಪಡಿಸಿ ಹೋದರೂ,
ಅದಂ ಅಪಿಯದಂತೆ = ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ, ಗುರುಗೆ = ಗುರುವಾದ ಪರಶು
ರಾಮ ಮುನಿಗೆ, ನಿದ್ರಾಭಿಘಾತಂ = ನಿದ್ರಾ + ಅಭಿಘಾತಂ) ನಿದ್ರಾಭಂಗವು; ಅಕ್ಕುಂ
ಎಂದು = ಅಗುವುದೆಂದು, ತಲೆಯಂ ಉಗುರಿಸುತ್ತಂ ಇರಿಯಿರೆ = ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು
ಉಗುರಿನಿಂದ ಕೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇರಲು ||

ಅತಿವಿಶದವಿಶಾಲೋರು- ।

ಕ್ಷತದಿಂದೊಪ್ಪಿದನಿತು ಜಡೆಯುಮಂ ನಾಂದಿ ಮನಃ ॥

ಕ್ಷತದೊಡನೆಟ್ಟಿರಿಸಿದುದು- ।

ತ್ರಿತಮಾವಂದಸ್ಯಮಿಶ್ರಗಂಧಂ ಮುನಿಯಂ ॥ ೧೬ ॥

ವ ॥ ಅಂತೆಟ್ಟಿತ್ತು ನತ್ತರ ಪೊನಲೊಳ್ ನಾಂದು ನನೆದ ಮೆಯ್ಯುಮಂ ತೊ
ಯ್ದು ತಳ್ಳೊಯ್ದು ಜಡೆಯುಮಂ ಕಂಡೀ ಧೈರ್ಯಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಂಗಳ್ದದಾ
ಗದು ಪಾರ್ವನಂದನ್ನೊಳ್ ಪುಸಿದು ವಿದ್ವಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡುದರ್ಕೆ
ದಂದಂ ವೆಜಿತಿಲ್ಲ. ನಿನಗಾನಿತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಮೆಂಬ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಮವ
ಸಾನಕಾಲದೊಳ್ ಬೆಸಕೆಯ್ಯದಿರ್ಕೆಂದು ಶಾಪಮನಿತ್ತನಂತು ಕರ್ಣ
ನುಂ ಶಾಪಹತನಾಗಿ ಮಗುಯ್ಯ ಒಂದು ಸೂತನ ಮನೆಯೊಳಿರ್ಪಂ ॥

ಅತಿವಿಶದ—ಇತೆಂದು ಕಂದಂ ಅತಿವಿಶದವಿಶಾಲೋರುಕ್ಷತದಿಂದೆ= (ಅತಿ
ವಿಶದ-ಅತ್ಯಂತ ಸಷ್ಪಪೂ, ವಿಶಾಲ-ವಿಸ್ತೃತಪೂ, ಆದ, ಉರುಕ್ಷತದಿಂದೆ-ದೊಡ್ಡ
ಗಾಯದಿಂದ) ಬಹಳ ಅಳಪೂ ಅಗಲಪೂ ಆಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಗಾಯದಿಂದ, ಒಪ್ಪಿದುದು =
ಹರಿದು, ಸ್ರವಿಸಿ, [ಒಪ್ಪಿ (ಧಾತು)-ಸ್ರವಣೇ. ಒರೆ (ಧಾತು)-ಕರ್ಷಣೇ] ಅನಿತು
ಜಡೆಯುಮಂ= ಜಡೆಯಷ್ಟನ್ನೂ (ಮುನಿಯ ಜಡೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ) [ಜಡೆ-(ಂ) ಜಟಾ],
ನಾಂದಿ = ಒದೆಯಾಗಿಸಿ [ನಾಂದು (ಧಾತು)-ದ್ರವೀಕರಣೇ] ಉತ್ಥಿತಂ = ಹೊರಸೂಸಿ,
ಆವಂದ = ಆ ಬಂದ (ಹಾಗೆ ಬಂದಂತಹ), ('ಆವಂದ'-ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ) ಎಂಬುದಾಗಿ
ಯೂಪೇಳಬಹುದು) ಅಸ್ರಮಿಶ್ರಗಂಧಂ = ನೆತ್ತರಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಾಸನೆಯು,
ಮನಃಕ್ಷತವೊಡನೆ = ಮನೋವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದಿಗೆ (ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವ್ಯಥೆ
ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ), ಮುನಿಯಂ ಎಟ್ಟಿರಿಸಿದುದು = ಮುನಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿತು.
(ರಕ್ಷ ಸಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಸೊಗಡುವಾಸನೆಯಿಂದಾಗಿ ಪರಬುರಾಮನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುವುದ
ರಿಂದಿಗೆ ಮನಃಕ್ಷತ ಪೂಉಂಟಾಯ್ತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು-ಸಹೋಕ್ತಲಂಕಾರವು. ॥ ೧೬ ॥

ಅಂತೆಟ್ಟಿತ್ತು—ಇತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು ಎಟ್ಟಿತ್ತು = ಹಾಗೆ ಎಚ್ಚರ
ಗೊಂಡು, ನೆತ್ತರ ಪೊನಲೊಳ್ = ನೆತ್ತರಿನ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ, ನಾಂದು ನನೆದ = ಪಸೆ
ಯಾಗಿ ಒದೆಯಾದ (ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒದೆಯಾದ) [ನಾನ್ (ಧಾತು)-ಆದ್ರ್ಭಭಾವೇ.
ನನೆ (ಧಾತು)-ಆದ್ರ್ಭಭಾವೇ 'ನಾಂದುನನೆದ' ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಜವಳನುಡಿ.
ಸ್ವಪ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ 'ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಒದೆಯಾದ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು], ಮೆಯ್ಯುಮಂ = ಮೆಯ್ಯನ್ನೂ, ತೊಯ್ಯು
ತಳ್ಳೊಯ್ಯ = ಒದೆಯಾಗಿ ಮುದ್ದೆಗಳಟ್ಟಿದ [ತೊಯ್ (ಧಾತು)-ಸಾದ್ರ್ಭಪ್ರೇ; ತರ್

ವೊಯ್ (ಧಾತು)-ಪ್ರತಿಹತೇ; ಜಡೆಯುಮಂ = ಜಡೆಯನ್ನೂ; ಕಂಡು; ಈ ಧೈರ್ಯಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಂಗಲ್ಲದೆ ಆಗದು = ಇಂತಹ ಧೈರ್ಯವು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಬ್ಬನಿಗೆ ಇರಲಿ ಕ್ಕೆಲ್ಲ; ಪಾರ್ವಂ ಎಂದು = (ತಾನು) ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬುದಾಗಿ: ಎನ್ನೊಳ್ ಪುಸಿದು = ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾದಿ, [ಪುಸಿ (ಧಾತು)-ಸುಳ್ಳು ಹೇಳು,] ಕರ್ಣನು ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ಪರಶುರಾಮನಿಂದ ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಪರಶುರಾಮನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಕರ್ಣನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯ್ತು, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಾಪರೂಪವಾದ ಫಲವನ್ನೂ ಅನು ಭವಿಸಬೇಕಾಯ್ತು. ವಿದ್ವಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡುರ್ಕೆ = ವಿದ್ವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ತಪ್ಪಿತಕ್ಕೆ [ವಿದ್ವಿ-(ಸಂಸ್ಕೃತ) ವಿದ್ವಿ ಈಗ 'ಬಿಜ್ಜಿ' ಎಂಬ ರೂಪವೇ ರೂಢವಾದ 'ತದ್ಭವ' ವಾಗಿದೆ] ದಂಡಂ ಪೆಪಿತು ಇಲ್ಲ = ದಂಡನೆ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಆನ್ ಇತ್ಯ = ನಿನಗೆ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ, ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಂ ಎಂಬ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಉತ್ತಮ ವಾದ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರವು, ಅವನಾನ ಕಾಲದೊಳ್ - ನಿನ್ನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ, ಬಿಸಕೆಯ್ಯದೆ ಇರ್ಕೆ ಎಂದು = ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯದಿರಲಿ. ಎಂಬುದಾಗಿ [ಬಿಸಕೆಯ್ (ಧಾತು)- ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳು], ಶಾಪಮಂ ಇತ್ಯಂ = ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಅಂತು ಕರ್ಣನು; ಕರ್ಣನಾದರೂ ಹಾಗೆ, ಶಾಪಹತನಾಗಿ = ಶಾಪದಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವ ನಾಗಿ; ಶಾಪಗೊಂಡು ಸತ್ತ್ತುಹೀನನಾಗಿ; ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದು = ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಸೂತನ ಮನೆಯೊಳ್ ಇರ್ದಂ = ಸೂತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದ ಪ್ರಥಮಗ್ರಾಸವು
ಮುಗಿದುದು.

ದ್ವಿತೀಯಾಗ್ರಾಸಂ

ವ || ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಾಚಾರ್ಯಪದವಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ಪಾಂಡವ ಕೌರವ ಗ್ನೇ ಚತುರಂಗಧನುರ್ವೇದಮುಮಂ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳುಮಂ ಶಕ್ತಿ ತೋಮರಮುಸಲಮುಸುಂಡಿಭಿಂಡಿವಾಳಮುದ್ಗರಗದಾದಿ ವಿವಿಧಾ ಯುಧಂಗಳುಮಂ ಗಜರಥತುರಗಪದಾತಿಯುದ್ಧಂಗಳುಮನುಪದೇಶಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಮಿರೆಯಿರೆ—

ಅವತರಣಿಕೆ — ದ್ರೋಣನು ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರಿಗೆ ಧನುರ್ವೇದ ವನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕರ್ಣನು ಬಂದು ಆತನಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಮತ್ತರಿ ಸಿದುದು, ವ್ಯಾಯಾಮರಂಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾರ್ಜುನರ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಪ್ರಕಟಣೆ, ಮತ್ತು ಕರ್ಣ ನಿಗೆ ದುರೋಧನನು ಅಂಗರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದು—ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ದ್ವಿತೀ ಯಾಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ಆಳವು ಮತ್ತು ಕರ್ಣನಬಿಡಿ (ಅಭ್ಯುದಯವು) ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ.

ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂ ಆಚಾರ್ಯ ಪದವಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು = ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು (ಭೀಷ್ಮನ ಅವೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರಿಗೆ) ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, (ಆಚಾರ್ಯನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮನು ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—'ಉಪನೀಯ ತು ಯಃ ಶಿಷ್ಯಂ ವೇದಮುಧ್ಯಾಪಯೇ ದ್ವಿಜಃ | ಸಾಂಗಂ ಚ ಸರಹಸ್ಯಂ ಚ ತಮಾಚಾರ್ಯಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ'. ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಉಪ ನಯನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆತನಿಗೆ ವೇದವನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸುವ ದ್ವಿಜ ನನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನೆಂದೆನ್ನುವರು) ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ್ಗ = ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಕೌರವರಿಗೂ, (ಪಾಂಡವ ಕೌರವರಿಲ್ಲರೂ ಕುರುವಂಶ ಸಂಭೂತರೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಪಾಂಡು ಪುತ್ರರಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದ್ಯರನ್ನು ಪಾಂಡವರೆಂದೂ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಸುತರಾದ ದುರೋಧನಾದ್ಯರನ್ನು ಕೌರವರೆಂದೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ದುರೋಧನನನ್ನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕೌರವನೆನ್ನುವುದೂ ರೂಢಿ) ಚತುರಂಗ ಧನುರ್ವೇದಮುಮಂ = ಗಜಕಲ್ಪ, ಅಶ್ವಹೃದಯ, ರಥಕಲ್ಪ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಗಳುಳ್ಳ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ (ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯು ನಾಲ್ಕು ತೆರನಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಾಗವರ್ಮನ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ— "ಆಕೆಯ್ದು ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಂ ಅಮುಕ್ತಂ ಕರಮುಕ್ತಂ ಯಂತ್ರಮುಕ್ತವೆಂದು ನಾಲ್ಕು ತೆರಿನಕ್ಕುಂ. ಬಿಟ್ಟೀಟಿ ಮೊದಲಾದುದು ಕೆಯ್ಯಿಂ ಬಿಡಲ್ಪಡುವುದು ಕರಮುಕ್ತ ವೆಂಬುದು; ಸುರಿಗೆ ಮೊದಲಾದುದು ಕೆಯ್ಯಿಂಬಿಡಲ್ಪರದುದು ಅಮುಕ್ತವೆಂಬುದು;

ಯಾದವವಂಶಜರುಂ ನಾ- 1

ನಾದೇಶನರೇಂದ್ರರುಂ ಘಟೋದ್ಭವನ ಧನು- ॥

ವೇದಮನೆ ಕಲಲ್ ಒಂದಾ- 1

ಳಾದರ್ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವಮಾದೊರೆತೆ ವಲಂ

॥ ೧ ॥

ಇಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದುದು ಮುಕ್ತವೆಂಬುದು, ಅಂಬು ಮೊದಲಾದುದು ಯಂತ್ರ ಮುಕ್ತವೆಂಬುದು.”—ಇದೇ ಚತುರಂಗ ಧನುರ್ವೇದವಾಗಿರಬಹುದು) ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳ ಮಂ= ಉತ್ತಮ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೂ; ಶಕ್ತಿ-ತೋಮರ-ಮುಸಲ-ಮುಸುಂಡಿ-ಭಂಡಿವಾಳ-ಮುದ್ದರ-ಗದಾದಿ ವಿವಿಧಾಯುಧಂಗಳಮಂ=ಶಕ್ತಿ ತೋಮರಗದೆ. ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಕೆಯ್ದುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ (ಶಕ್ತಿ ತೋಮರ, ಮುಸಲ, ಮುಸುಂಡಿ, ಭಂಡಿವಾಳ, ಮುದ್ದರ, ಗದೆ—ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಯುಧಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ತೋಮರ=ಕೊಡತಿಯಂತಿರುವ ಕೆಯ್ದು; ಚಾವಳಿ?; ಮುಸಲ=ಒನಕೆಯಂತಿರುವ ಆಯುಧವು, ಭಂಡಿವಾಳ=ಭಂಡಿಪಾಲ=‘ಅಶ್ವಪ್ರಕ್ಷೇಪ ಸಾಧನಂ’ ಕಲ್ಲೊಡೆಯುವ ಮುಟ್ಟಿಯಂತಿರುವ ಆಯುಧವು. ಮುದ್ದರ=ಡಂಗೆ), ಗಜ ರಥ ತುರಗ ಪದಾತಿ ಯುದ್ಧಂಗಳುಮಂ=ಆನೆ-ತೇರು-ಕುದುರೆ-ಕಾಲಾಳುಗಳೊಡನೆ ಕಾದುವ ತೆರನನ್ನೂ, ಉಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಂ ಇರೆ ಯಿರೆ=ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾ ಇರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ॥

ಯಾದವ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಯಾದವ ವಂಶಜರುಂ=ಯಾದವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಜಕುಮಾರರೂ; ಯದುವಿನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಯಾದವರು, ಯಾದವ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ‘ಯಾದವ ವಂಶಜರು’ ‘ಯದು’ನೆಂಬುದು ಚಂದ್ರವಂಶದ ರಾಜನೊಬ್ಬನ ಹೆಸರು), ನಾನಾದೇಶನರೇಂದ್ರರುಂ=ಹಲವು ದೇಶಗಳ ಅರಸರೂ; ಘಟೋದ್ಭವನ=ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ [ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಘಟಿ (ಕುಂಭ, ಮಡಕೆ)ದಲ್ಲಿ ‘ಉದ್ಭವಿಸಿದುದರಿಂದ, ಘಟೋದ್ಭವನು, ಕುಂಭೋದ್ಭವನು, ಕುಂಭಸಂಭವನು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಗಂಗಾವ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಅಮೃತಾಬ್ಧಿಯೆಂಬ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹಿಸಿ ಕಾಮವಶನಾದಾಗ ‘ಮಾಣದೆ ಸೋವಿಂದ್ರಿಯಮಂ ದ್ರೋಣದೊಳಾಂತ್ಲಿಯೊಗೆದ ಶಿಶುವಂ ಕಂಡೀ ದ್ರೋಣದೊಳೆ ಪುಟ್ಟಿದೀತಂ ದ್ರೋಣನೆ ಪೋಗೆಂದು ಹೆಸರನಿಟ್ಟಂ ಮುನಿಸಂ’. ದ್ರೋಣನೂ ಪಾಂಚಾಲ ರಾಜನಾದ ದ್ರುಪದನೂ ಯಜ್ಞಸೇನನೆಂಬ ಮುಷಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾಗಿ ಬಿಲ್ಲಿದ್ದೆಯಂ ಕಲ್ತರು. ಭರದ್ವಾಜಂ ದ್ರೋಣಂಗೆ ಕೃಪನ ತಂಗಿಯಪ್ಪ ಶಾರದ್ವತೆಯಂ ತಂದು ಮದುವೆಯಂ ಮಾಡಿದೊಡೆ ಅತಂಗಂ ಅಕೆಗಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರನಂಶದೊಳೊರ್ವಮಗಂ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂಬಂ ಪುಟ್ಟಿದಂ. ಬಳಿಕ ದ್ರೋಣಂಗೆ ಬಡತನವಡಸಿದುದರಿಂದ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಒಡಗೊಂಡು

ದ್ರೋಣಂ ಗಡವಿಷುವಿದ್ಯೆಗೆ |

ಜಾಣಂ ಗಡವೆಂದು ಕೇಳು ಕಾರವರ್ಗಿಲ್ಲಂ ||

ಪ್ರಾಣಂ ಬರ್ಪಾಕೃತಿಯೊಳೆ |

ಬಾಣಾಸನ ಬಾಣವಾಣಿ ಕರ್ಣಂ ಬಂದಂ

|| 5 ||

ನಾಡುನಾಡು ಸುತ್ತತ್ತಾ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆತನಿಂದ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ದ್ರುಪದನ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನಿತನಾಗಿ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಭಾವನಾದ ಕೃಪನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು ಅಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು (ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಬಲಿಯ ನಟ್ಟಿ ಬರಿಸಿ ಪಾಂಡವಕಾರವರಿಂಬ ನೂಱುಱುವರ್ ಕುನೂರರುಮಂ ಇದಿರೊಳಿಟ್ಟು 'ಈ ಕೂಸುಗಳ' ಯೋಗ್ಯರಪ್ಪು ದನಿನ್ನೊಲ್ಲೊಡೆ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಗೊವಜಂ ನೀನಾಗು ಕುಂಭೋದ್ಭವಾ' ಎಂದಾಗ ಸಮ್ಮತಿಸಿ, ದ್ರೋಣನು ಆಚಾರ್ಯಪದವಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡನು) ಧನುರ್ವೇದಮನೆ = ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನೇ (ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೇ ಐಲ್ಲು ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಆಚಾರ್ಯರಿಗಿಂತ ಮೇಲೆನಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆತನ ಧನುರ್ವೇದವನ್ನೇ ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಎಂಬುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣದ 'ಎ' ಕಾರವು ಸಾರ್ಥಕವು) ಕಲಲ್ ಬಂದು = ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಒಂದು. [ಕಲ್ (ಧಾತು) - ಕಲಿಯು ಅಭ್ಯಯನೇ - ಭಾವನಾಮ 'ಕಲ್'] ಅಳಾದರ್ = ಶಿಷ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಯ್ಯೊಂದರು ಏಕೆ? ಕಾರಣವಿಷ್ಟೇ - 'ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವಂ ಆದೊರೆತೆ ವಲಂ = ವಿದ್ಯೆಯ ಮಹಿಮೆಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳದ್ದೇ ಆಗಿವೆ. 'ಆ ದೊರೆತು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಎ' ಕಾರಾಗವ. ವಾಗಿ, 'ಆ ದೊರೆತೆ' ಎಂದಾಯ್ತು (ಆ ದೊರೆತು = ಅಂಥಾ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳುದು. 'ವಲಂ' - ನಿಶ್ಚಯಾರ್ಥಕ ಅವ್ಯಯವು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವವು, ಹಲವು ದೇಶಗಳ ಗಾಜಕುನೂರರು ಬಂದು ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಯ್ಯೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. 'ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವಮಾದೊರೆತೆ ವಲಂ' - ಅರ್ಥಾಂತರನ್ನಾಸಾ ಲಂಕಾರವು. || ೧ ||

ದ್ರೋಣಿಂಗಡಂ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ದ್ರೋಣಂಗಡಂ = ದ್ರೋಣನಂತೆ ! ಇಷುವಿದ್ಯೆಗೆ ಜಾಣಂ ಗಡಂ = ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಣನಂತೆ! ('ಗಡಂ' - ಉಪಚಿತ ವಾರ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಚಿತ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಅವ್ಯಯವು. "ರಂಜಿಪುವು 'ಗಡ-ಗಳ-ಗಡಂ'ಗಳವುಪಚಿತವಾರ್ತೆಯೊಳಮುಚಿತ ಸಂಭಾಷಣೆಯೊಳ" - ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ || ೩೧೬ || ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಹಾಗಂತೆ, ಹೀಗಂತೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿರುವ ಹಾಗೆ), ಎಂದು ಕೇಳು = ಎಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ; ಕಾರವ

ವ || ಅಂತು ಬಂದು ವೈರಿಗಜಘಟಾವಿಘಟನನೋಳ್ ವಿಘಟಿಸಿ ಬಿಲ್ಲಲ್ತು-
 ಕೆಳೆಯುಂ ಗುಱಿಯುಂ ಗೊಟ್ಟಿಯುಂ |
 ಮಳವಿಗೆ ಪಿರಿದಾಗೆ ತನಗೆ ದುರ್ಮೋಧನನೋಳ್ ||
 ಮುಳಿಸುಂ ನೋವುಂ ಕಲುಷಮು- |
 ಮಳುಂಬಮೆನೆ ತನಗರಾತಿಕಾಳಾನಳನೋಳ್ || ೩ ||

ಗೆಲ್ಲಂ = ಕೌರವರಿಗೆಲ್ಲಾ; ಎಲ್ಲಾ ಕೌರವರಿಗೂ (ಕೌರವರ್ಗೆ + ಎಲ್ಲಂ = ಕೌರವ
 ಗೆಲ್ಲಂ-ಸಂಧಿಯಾದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಿತ್ವವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿದೆ) ಪ್ರಾಣಂ ಬರ್ಪ ಆಕೃತಿ
 ಯೋಳೆ = ಜೀವಬರುವ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ('ಆಕೃತಿಯೋಳೆ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣಾ
 ರ್ಥದ 'ಎ'ಕಾರವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಅವಶ್ಯಕವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು ಅಥವಾ 'ಜೀವ
 ಬರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ' ಎಂದು ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ
 ಬಹುದು. 'ಪ್ರಾಣಂಬರ್ಪಾಕೃತಿಯೋಳ್' ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಇದ್ದಿದ್ದರೂ, ಛಂದೋಭಂಗ
 ವಿಲ್ಲ); ಬಾಣಾಸನ ಬಾಣಪಾಣಿ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಾದ
 (ಬಾಣಾಸನ-ಬಿಲ್ಲೂ, ಬಾಣ-ಅಸ್ತ್ರವೂ ಉಳ್ಳಂತಹ ಪಾಣಿ = ಕೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ), ಕರ್ಣಂ
 ಬಂದಂ = ಕರ್ಣನು ಬಂದನು. ಉತ್ತೇಕ್ಷೆ || ೨ ||

ಅಂತು ಬಂದು — ಇತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಬಂದು, ವೈರಿಗಜಘಟಾ
 ವಿಘಟನನೋಳ್ = ಶತ್ರುಗಳ ಆನೆಯೊಡ್ಡನ್ನು ಒಡೆವ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ
 ನಲ್ಲಿ ['ವೈರಿಗಜಘಟಾವಿಘಟನಂ' ಎಂಬುದು ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು.
 ಪಂಪನು 'ಅರ್ಜುನ'ನನ್ನು ಹೇಳುವೆಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ, ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ 'ಅರಿಕೇಸರಿ'ಯ
 ಬಿರುದುಗಳನ್ನೋ 'ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನೋ ತನ್ನಿಷ್ಟ ಒಂದಂತೆ ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ
 ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನೆಂಬ ಹೆಸರು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಿದೆ
 ಯೆಂಬುದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. "ಅರಾತಿ ಗಜ ಘಟೆಗಳೆನಿತು
 ಬಂದೊಡ್ಡೆಯುಂ ತನ್ನೊಂದಮಂದಧ್ವನಿಗೆ ಒಡೊಡೆದೋಡುವದಿ೦ದೆ ವೈರಿಗಜ
 ಘಟಾ ವಿಘಟನನುಂ"—(ಪಂಪಭಾರತಂ-೧೪|೩೭ ವಚನಂ) ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಪನು
 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ಈ ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದಾನೆ ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು
 ವಿಶೇಷಣಗಳು (ಬಿರುದುಗಳು ?) ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಅದೇ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ
 ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಭಾರತಕಥೆಯ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಈಯೆಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಣ
 ಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾಭಾಸವಾಗುವುದು] ವಿಘಟಿಸಿ = ಎದುರೊಡ್ಡಿ;
 ಬಿಲ್ಲಲ್ತು = ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಿಸಿ, ||

ಕೆಳೆಯುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ತನಗೆ = ಕರ್ಣನಿಗೆ; ದುರ್ಮೋಧನನೋಳ್
 ಕೆಳೆಯುಂ ಗುಱಿಯುಂ ಗೊಟ್ಟಿಯುಂ = ದುರ್ಮೋಧನನೊಡನೆ ಗೆಳೆತನವೂ, ಒಂದೇ

ವ || ಅಂತು ಕರ್ಣಂ ಗುಣಾರ್ಣವನೋಳ್ ಸೆಣಿಸಿ ಪಗೆಯನಭ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ವಂತೆ
 ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ಕೆ, ಭಾರದ್ವಾಜನಾಗಾಮಿಕಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಕ್ಕೆ
 ವಾತ್ರಂಗಳಂ ಸಮೆಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂ
 ಗೆಯ್ವತ್ತಿರೆಯೊರ್ಮೆ ಪಾಂಡವಕಾರವರ್ಕಳ ಮೆಯ್ಯೊಳೆ ವಿದ್ಯೆಯಂ
 ನೆಱಿಯೆ ಸಂಕ್ರಮಿಸಿದ ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾಮಹಿಮೆಯಂ ಮೆಱಿಯಲ್ಕೆಂದು
 ಬಾಹ್ಲೀಕಭೂರಿಶ್ರವಸ್ತೋಮದತ್ತಗಾಂಗೇಯಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರರ್ಕಳ
 ನೊಡಂಬಡಿಸಿ ಹಸ್ತಿನಪುರದ ಪೊಱವೊಱಲೊಳುತ್ತರದಿಶಾಭಾಗ
 ದೊಳಾ ಸಮಚತುರಸ್ರಮಾಗೆ ಸಮೆದ ವ್ಯಾಯಾಮರಂಗಕ್ಕೆ ಗಾಂಗೇ
 ಯ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರಸೋಮದತ್ತಬಾಹ್ಲೀಕಭೂರಿಶ್ರವಾದಿ ಕುಲವೃದ್ಧ
 ರುಂ ಕುಂತಿಗಾಂಧಾರಿಗಳುಂ ವರಸು ಬಂದು ಕುಳ್ಳಿರೆ—ಧರ್ಮಪುತ್ರ
 ನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು ಭೀಮಾರ್ಜುನನಕುಲಸಹದೇವರುಂ ದುರೋಧ
 ನನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು ಯುಯುತ್ಸುನುರುಶ್ಯಾಸನಾದಿಗಣ್ ಮೊದಲಾಗಿ
 ನೂರ್ವರುಂ ಬಂದು,—

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು (ಉದ್ದೇಶ್ಯನು) ಒಂದೇ ಒಡನಾಟವು [ಗೊಟ್ಟಿ—(ಸಂಸ್ಕೃತ) ಗೋಷ್ಠಿ!]
 ಅಳವಿಗೆ ಹಿರಿದಾಗಿ = ಪ್ರವಾಣಕ್ಕೆ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಿರಲು, ತನಗೆ, ಆರಾತಿಕಾಳಾನಳ
 ನೋಳ್ = ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯಂತಿರುವ ಏಕವಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿ (ಆರಾತಿವನಹನ
 ಮಂ ಅಳುದುರ್ಕೊಳ್ಳುವದಿ೦ದಂ ಆರಾತಿಕಾಳಾನಳನುಂ” — ಪಂ. ಭಾ. ೧೪|೩೭೨ವ.)
 ಮುಳಿಸುಂ = ಕೋಪವು ನೋವುಂ = ವನಸ್ತಾಪವು, ಕಲುಷಮುಂ = ಕೇಡು;
 ಹೊಟ್ಟಿಕಿಚ್ಚು, ಅಳುಂಬಂ ಎನೆ = ಹೆಚ್ಚಿಂಬ ಹಾಗೆ ('ಆಯ್ತು' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದ
 ವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಪಂಪನ 'ಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾಪದವಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯ
 ಪ್ರಯೋಗವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ೭೦ದಾಗಿದೆ) 'ಅಳುಂಬಂ'—ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅನ್ವಯವು. ಆರಾತಿ
 ಕಾಳಾನಳವೆಂಬಲ್ಲಿ ರೂಪಕಾಲಂಕಾರವು. || ೩ ||

ಅಂತು ಕರ್ಣಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಕರ್ಣಂ, ಗುಣಾರ್ಣವನೋಳ್ =
 ಗುಣಾರ್ಣವನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ವಿಕ್ರವಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿ (“ಗುಣಾರ್ಣವಂ” ಎಂಬುದ
 ಪಂಪನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು.
 'ಅರಿಕೇಸರಿ' ರಾಜನು 'ಗುಣಾರ್ಣವ'ನು; ಪಂಪನು 'ಕವಿತಾ ಗುಣಾರ್ಣವ'ನು.
 “ನೆಗಟ್ಟಿವೆತ್ತ ಸತ್ಯವಿಗಳ ಷೋಡಶಾವನಿಪರೋಳಿಯೊಳಂ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವಂ ಕವಿತೆ
 ಯೊಳಗ್ಗಳಂ ಗುಣದೊಳಗ್ಗಮೆಲ್ಲಿಯು ಮಿಾಗುಣಾರ್ಣವಂ” (ಪಂ. ಭಾ. ೧|೧೦)
 ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ.) ಸೆಣಿಸಿ = ಮತ್ತೆರಿಸಿ [ಸೆಣಿಸು (ಧಾತು)—ಈರ್ಷ್ಯಾಂಗಾಂ];

ಪಗೆಯಂ ಅಭ್ಯಾಸಂ ಗೆಯ್ಯಂತೆ = ಹಗೆತನವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ಯೆ; ಭಾರದ್ವಾಜಂ = ದ್ರೋಣನು (ಭರದ್ವಾಜನ ಮಗನು ಭಾರದ್ವಾಜನು) ಆಗಾಮಿಕಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಕ್ಕೆ = ಮುಂದೆ ನೆರವೇರಲಿರುವ ಭಾರತ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ (‘ಯುದ್ಧರಂಗ’ವನ್ನು ಯುದ್ಧದ ‘ರಂಗಭೂಮಿ’ಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ರಂಗಭೂಮಿಯೆಂದೂ ರೂಪಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ) ಪಾತ್ರಂಗಳಂ ಸಮೀಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ = ನಟರನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ (ನಾಟಕದ) ಸೂತ್ರಧಾರನ ಹಾಗೆ, (ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಾಟಕವೆಂದೂ, ಪಾಂಡವ ಕೌರವರೇ ವೊದಲಾದ ವೀಂಯೋಧರನ್ನು ಪಾತ್ರಗಳೆಂದೂ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನನ್ನು ಸೂತ್ರಧಾರನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವವು) ‘ಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಂಗಳಂ ಸಮೀಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಪನಾಲಂಕಾರವು, ‘ಸೂತ್ರಧಾರ’ನ ಲಕ್ಷಣ — ನಾಟ್ಯಸ್ಯಯದನು ಷ್ಠಾನಂ ತತ್ಸೂತ್ರಂ ಸ್ಮಾತ್ ಸಬಜಕಮ್ , ರಂಗದೈವತ ಪೂಜಾಕೃತ್ ಸೂತ್ರಧಾರ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ || ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂ ಗೆಯ್ಯಂತಿ ರಲ್ = ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಾ ಇರಲು. (‘ಗೆಯ್ಯ’ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ‘ಗೆಯಿಸು’ ಎಂದಾಗಬೇಕು. ಅಂತು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಮಾಡಿಸಿದ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೇ ಆಗಾಮಿಕ ಭಾರತ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಂತಿದ್ದು, ದ್ರೋಣನು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ ಶೋಭಿಸಿದನು) ಒರ್ಮೆ = ಒಮ್ಮೆ (ಒಂದು—ಒಬ್ಬ, ಒಬ್ಬ + ಮೆ = ಒರ್ಮೆ. ‘ಮೆ’ಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೆಣಿಸುವ ಸೂತ್ರೋಕ್ತಿ” ಶ ಮ ದ.ಸೂ ೨೧೮ || ಒಂದು ಸಲ.) ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ್ಕಳ ಮೆಯ್ಯೊಳಿ ವಿದ್ಯೆಯಂ ನೆಹಿಯೆ ಸಂಕ್ರಮಿಸಿದ = ಪಾಂಡವರ ಮತ್ತು ಕೌರವರ ಮೆಯ್ಯೊಳ್ಳಿಯೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೊಗಸುವಂತೆ ಹಬ್ಬಿದ, ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾಮೂಲಮೆಯಂ = ತನ್ನ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮೆಹಿಯೆಲ್ಲೆಂದು = ಮೆರೆಸುವುದಕ್ಕೊಂದು, ಬಾಹ್ಯೇಕಭೂರಿಶ್ರವಸ್ತೊಮದತ್ತಗಾಂಗೇಯ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರರ್ಕಳಂ = ಬಾಹ್ಯೇಕ, ಭೂರಿಶ್ರವಸ್ಸು, ಸೋಮದತ್ತ, ಭಿಷ್ಣು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ವಿದುರ—ಎಂಬವರನ್ನು (ಬಾಹ್ಯೇಕ—ಬಾಹ್ಯೇಕ ದೇಶದ ಅರಸು. ಭೂರಿಶ್ರವಸ್—ಕೌರವರ ಪಕ್ಕದ ವೀರ ಯೋಧನೆಂಬವನು — ಭಾರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ಯಕಿಯಿಂದ ಹತನಾದವನು. ಬಾಹ್ಯೇಕ ಮುಂತಾದವರು ಕುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿನ ಕುಲವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು ಗಾಂಗೇಯ = ಭೀಷ್ಮನು; ಗಂಗಾ ಪುತ್ರನು; (ಒಡಂಬಡಿಸಿ = ಒಪ್ಪಿಸಿ; ಕಸ್ತಿನ ಪುರದ ಪೊಹಿಪೊಹಿಲೋ = ಹಸ್ತಿನಾನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ, ಸಮಚತರಸ್ಯಂ ಆಗಿ = ಚಚ್ಚಾಕಾಕ್ಶಿಯಾಗಿ, ಸಮದ = ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ, [ಸಮೆ (ಧಾತು)—ನಿರ್ವಹಣೆ, (ನಿಶ್ಯೇಷೇಚ) ವ್ಯಾಯಾಮರಂಗಕ್ಕೆ = ಗರಡಿಗೆ, ವ್ಯಾಯಾಮ ಪ್ರದರ್ಶನ ಶಾಲೆಗೆ; ಗಾಂಗೇಯಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರಸೋಮದತ್ತಬಾಹ್ಯೇಕಭೂರಿಶ್ರವಾದಿ ಕುಲವೃದ್ಧರುಂ =

ಗದೆಯೊಳ್ ಬಿಲ್ಲೊಳ್ ಗಜದೊಳ್ |

ಕುದುರೆಯೊಳಂ ರಥದೊಳಸ್ತುಕಾಶಲದೆ ಬೆಡಂ- ||

ಗೊದವಿರೆ ತೋಪಿದರವರೊ- |

ಮೊದಲೆ ಜನಂ ಪೊಗಬಿ ನೆಗಬಿ ಜಳನಿಧಿನನದಂ || ೪ ||

ವ || ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ (ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನಂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ನೆರವಿಗಿಲ್ಲಂ

ಭಿಷ್ಣು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ವಿದುರ, ಸೋಮದತ್ತ, ಬಾಹ್ಯೇಕ, ಭೂರಿಶ್ರವರೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಲವೃದ್ಧರೂ, (ಕುಲವೃದ್ಧರು-ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಳಬರೂ ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳೂ ಆದವರು), ಕುಂತಿ ಗಾಂಧಾರಿಗಳುಂ ವರಸು = ಕುಂತಿ ಗಾಂಧಾರಿಗಳೂ ಕೂಡ (ವೆರಸು = ಬೆರಸು, ಕೂಡಿಕೊಂಡು. 'ಬ್ರಹ್ಮಕೃತ್ಯೇ ವೇದಕಾರಾದೇಶವು "ಪರದ ಪ' ವರ್ಗದ ನೆಲೆಗಕ್ಕುಂ'ವತ್ಯಂ.....ಒಹುಳ ವೃತ್ತಿಯಿಂ ವಾಕ್ಯದೊಳಂ"-ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ || ೬೭ || ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.) ಬಂದು ಕುಳಿರೆ = ಬಂದು (ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಿ) ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರಲು, ಧೃತಪುತ್ರನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು = ಧರ್ಮಪುತ್ರನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು, ಭೀಮಾರ್ಜುನ ನಕುಲ ಸಹದೇವರುಂ = ಭೀಮ-ಅರ್ಜುನ-ನಕುಲ-ಸಹದೇವ ಎಂಬೀ ನಾಲ್ವರೂ, ದುರ್ಮೋಘನನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು, ಯುಯುತ್ಸು ದುಶ್ಯಾಸನಾದಿಗಳ್ ಮೊದಲಾಗಿ ನೂರ್ವರುಂ = ದುರ್ಮೋಘನನನ್ನು ಮುಂದು ವರಿಸಿಕೊಂಡು ಯುಯುತ್ಸುದುಶ್ಯಾಸನ ಮುಂತಾದವರೇ ಮೊದಲಾಗಿ ನೂರು ಮಂದಿಯೂ, ಒಂದು, - |

ಗದೆಯೊಳ್ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅವರ್ = ಅವರು (ಧರ್ಮಪುತ್ರಾದ್ಯರೂ, ದುರ್ಮೋಘನಾದ್ಯರೂ) ಗದೆಯೊಳ್ = ಗದೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಬಿಲ್ಲೊಳ್ = ಬಿಲ್ಲಿನ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಗಜದೊಳ್ = ಹಸ್ತಿಯುದ್ಧಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಕುದುರೆಯೊಳಂ = ಅಶ್ವಾರೋಹಣದಲ್ಲಿಯೂ (ಕುದುರೆಗಳ ಏರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ); ರಥದೊಳ್ = (ರಥವನ್ನೇರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ) ತೇರನ್ನೇರಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಅಸ್ತುಕಾಶಲದೆ ಬೆಡಂಗು ಒದವಿರೆ = ಅಸ್ತುಪ್ರಯೋಗಕಾಶಲದಿಂದ ಬೆಡಗು ಉಂಟಾಗಿರಲು, ಒಮೊದಲೆ = ಒಂದೇ ಸವಣಿ (ಒಂದು + ಮೊದಲೆ = ಒಮೊದಲೆ), ಜನಂ ಪೊಗಬಿ = ನೆರವಿಯಿಲ್ಲ ಹೊಗಳುತ್ತಿರಲು, ಜಳನಿಧಿನನದಂ ನೆಗಬಿ = ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರಘೋಷವುಂಟಾಗಿರಲು, ತೋಪಿದರ್ = (ಮೆರೆದು) ಕಂಗೆಸಿದರು ಜಳನಿಧಿನನದಂ - ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು. || ೪ ||

ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ - ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ = ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ; ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನಂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ನೆರವಿಗಿಲ್ಲಂ; ಭಯಂಕರವಾಗೆ = ಭೀತಿ

ಭಯಂಕರವಾಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಕೌಶಲಮಂ ತೋಷಿ ಮೆಷಿಯೆ) ಆ ಪರಾ
ಕ್ರಮಧವಳನ ಶರಪರಿಣತಿಯಂ ಕಂಡು ದುರ್ಮೋಧನನ ಮೊಗಂ ತಲೆ
ನವಿರ ಗಂಟಿಂ ಕಿಷಿದಾಗೆ ದ್ರೋಣಭೀಷ್ಮಕೃಪವಿದುರ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ
ಮೊಗಮರಲ್ಲ ತಾವರೆಯಿಂ ಪಿರಿದಾಗೆ—

ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಅಸ್ವಕೌಶಲಮಂ ತೋಷಿ ಮೆಷಿಯೆ =
ತನ್ನ ಅಸ್ವಪ್ರಯೋಗನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಮೆರೆಯಲು, ಆ ಪರಾಕ್ರಮಧವಳನ =
ಆ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ (‘ಪರಾಕ್ರಮಧವಳ’ನೆಂದರೆ ಸ್ವಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಧವಳ ಕೀರ್ತಿ
ಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವನೆಂದರ್ಥವು. ಇದು ‘ಅರಿಕೇಸರಿ’ ರಾಜನ ನಿಲೇಷಣಗಳ
ಲ್ಲೊಂದು. ಪಂಪನು ಅದನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿನಯಿಸಿದ್ದಾನೆ,—“ಆನೆಡೆಯೊಳಂ ವಿಕ್ರಮ
ಕ್ರಮಮೆನಿಸಿದುದೆಂ ಪರಾಕ್ರಮಧವಳನುಂ.....” ಪಂ ಭಾ ೧೪:೩೭ ವ
ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು), ದುರ್ಮೋಧನನ
ಮೊಗಂ = ದುರ್ಮೋಧನನ ಮುಖವು, ತಲೆನವಿರ ಗಂಟಿಂ ಕಿಷಿದಾಗೆ = ತಲೆಕೂದಲಿನ
ಗಂಟಿಗಿಂತಲೂ (ತಲೆಜುಟ್ಟಿಗಿಂತಲೂ) ಕಿರಿದಾಗಲು, (ವ್ಯಸನದಿಂದಲಾಗಿ ದುರ್ಮೋಧನನ
ಮೋರೆ ಕುಂದಿಹೋಗಿ ಕಪ್ಪಾಯ್ತು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ‘ಮೋರೆ ವ್ಯಸನದಿಂದ
ಕಂದಿಕುಂದಿ ಕಪ್ಪಾಯ್ತು’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಇಂದಿಗೂ ನಾವು “ಮೋರೆ ಸಣ್ಣದಾಯ್ತು”
ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾದ ತಲೆಕೂದಲಿನ ಗಂಟು ಎಂದರೆ ಜುಟ್ಟು
(ಶಿಬಿ) ತಲೆಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಕಿರಿದು, ಕುಂಬಳಕಾಯಿಗೆ ತೊಟ್ಟು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ
ಪರಾಭವದ ಸಿಗ್ಗಿನಿಂದಲಾಗಿ ಮೋರೆಯು ಕುಂದಿಹೋಗಿ. ವೈವರ್ಣ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ, ತಲೆ
ಜುಟ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಕಿರಿದಾಯ್ತು ಎಂದೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾರಸ್ಯವುಂಟು ನೋಡಿರಿ.
ಅರ್ಜುನನ ಪರಾಕ್ರಮಪ್ರದರ್ಶನವು ಸಮಸ್ತಪ್ರೇಕ್ಷಕವೃಂದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗು
ವಂತೆ ಮೆರೆದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಕಂಡು ಮತ್ಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ
ದುರ್ಮೋಧನನು, ತನ್ನ ಕೈಕೆಲಾದುದಕ್ಕೆ ಏವೈಸಿದುದರಿಂದ, ಆತನ ಮೋರೆ ಸಣ್ಣ
ದಾಯ್ತು). ದ್ರೋಣಭೀಷ್ಮವಿದುರ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಮೊಗಂ = ದ್ರೋಣ-ಭೀಷ್ಮ-ವಿದುರ
ಮುಂತಾದವರ ಮೋರೆಗಳು (‘ಮೊಗಂ’-ಇಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಏಕವಚನ
ಪ್ರಯೋಗವು. ‘ಜಾತ್ಯೇಕವಚನಂ’) ಅರಲ್ಲ ತಾವರೆಯಿಂ ಪಿರಿದಾಗೆ = ಅರಳಿದ
ತಾವರಿಗಿಂತ ವಿಶಾಲವಾಗಲು. [ಅರಲ್ (ಧಾತು) = ವಿಕಾಸೇ, ಅರಳು. ಸಂತೋಷ
ದಿಂದ ಮುಖವು ಅರಳುವುದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಮುಖವನ್ನು ತಾವರಿಗೆ
ಹೋಲಿಸುವುದು ಕವಿಸಮಯವಾದುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಅಸ್ವಕೌಶಲದ ಪ್ರಭಾವ
ವನ್ನು ನೋಡಿ ದ್ರೋಣಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳ ಮುಖಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅರಳುವುದು

ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ ತೊಳತೊಳ ।

ತೊಳಗುವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಮಮರ್ದೆ ಕೋದಂಡಮಸುಂ- ॥

ಗೊಳಿಸೆ ಮನಂಗೊಳಿಸೆ ಭಯಂ- ।

ಗೊಳಿಸೆ ಸಭಾಸದರನುಱಿದೆ ಕರ್ಣಂ ಬಂದಂ ॥ ೫ ॥

ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಅರಲ್ಲ ತಾವರಿಯೊಂ ಪಿರಿದಾಗೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. 'ಒಂದೆಡೆ ದುರ್ರೋಧನನ ಮೊಗಂ ತಲೆನುರ ಗಂಟಿಂ ಕಿಜಿದಾದಾಗ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ದ್ರೋಣ ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳ ಮೊಗಂ ಅರಲ್ಲ ತಾವರಿಯೊಂ ಪಿರಿದಾಯ್ತು' ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮನೋಭಾವವು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆ ಸಭಾಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಣನು ಒಂದ ಪರಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ " ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಂತಿಯೂ, ತೊಳತೊಳತೊಳಗುವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ದಿವ್ಯಬಾಣಗಳೂ ('ತೊಳತೊಳ ತೊಳಗುವ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅನುಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿರುಕ್ಕಿ,') ಅನುರ್ದ ಕೊಂದಂಡಂ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು [ಅಮರ್ (ಧಾತು)-ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ-ಷೇ-ಬಿಗಿಪಡಿಸು. ('ಅಮರ್ದಿರೆ')-ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು. ಕರ್ಣನ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಕಾಲಪೃಷ್ಠವೆಂದು ಹೆಸರು. "ಕರ್ಣಸ್ಯಕಾಲಪೃಷ್ಠಂ ಶರಾಸನಂ" ಎಂದು ಅವರಕೋಷದಲ್ಲಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಕಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. 'ನಡೆಕೋಲ್ವರಮಂದಂಬುರ । ದೆಡೆಯಂ ಪುಣ್ಣೂರ್ತು ಕಾಳವಟ್ಟಿದ ಕೊಪ್ಪಂ ॥ ಪಿಡಿದು ನೆಪಿಲ್ವರ್ಕಸುತಂ । ಗಿಡಿಗಂಪೊಯೆನೊಂದ ಭುಜಗ ನಿರ್ಪಂತಿರ್ದಂ' ಎಂದು ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ೩೦೮ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಕಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂದೇ ಪ್ರಯೋಗವಿದ್ದರೂ, ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದಕರು 'ತಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂಬುದನ್ನೇ ಇರಗೊಡಿಸಿ, ಪಂಪ ಭಾರತದ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ "ತಾಳವಟ್ಟಿ-ತಾಳೆಯಗರಿಯ ಆಕಾರ ೧೨-೧೩೫" ಎಂದು ಅರ್ಥಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪಂಪಭಾರತದ ಕ. ಖ. ಗ. ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ 'ಕಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂಬ ರೂಪವೇ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಸಭಾಸದರಂ = ಸಭಿಕರನ್ನು, ಅಸುಂಗೊಳಿಸೆ = ಶಕ್ತಿಗುಂದುವಂತೆ ಮಾಡಲು (ನಿಷ್ಪ್ರಭರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು) ಮನಂಗೊಳಿಸೆ = ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು, ಭಯಂಗೊಳಿಸೆ = ಭಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಉಱಿದೆ = ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ, ಕರ್ಣಂ ಬಂದಂ. (ಕರ್ಣನ ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ ಸಭಾಸದರಂ ಅಸುಂಗೊಳಿಸೆ, ಆತನ ತೊಳತೊಳತೊಳಗುವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ ಸಭಾಸದರಂ ಮನಂಗೊಳಿಸೆ, ಆತನ ಕೋದಂಡಂ

ವ || ಬಂದು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂಗೆ ಪೂಡೆಮಟ್ಟು ಶರಧಿಯಿಂ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ
ಗಳನುರ್ಚಿಕೊಂಡು,

ಅರಿಗನ ಬಿಲ್ವಲೈಯೊಳಂ- |

ದೆರಡಿಲ್ಲದೆ ಬಗೆದು ಮುಳಿಸುಮೇವಮುಮೆದ್ಡೆಯೊಳ್ ||

ಪರೆದಿರೆ ತೋಱಿದ ನಾಯತ |

ಕರಪರಿಘಂ ಕರ್ಣನಾತ್ಮ ಶರಪರಿಣತಿಯಂ

|| ೬ ||

ಸಭಾಸದರಂ ಭಯಂಗಳಿಸೆ ಉಪಿದೆ ಕರ್ಣಂ ಬಂದು' ಎಂದು ಯಥಾಸಂಬಂಧದ
ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಥಾಸಂಬ್ಯಾಲಂಕಾರವು) || ೫ ||

ಬಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಬಂದು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂಗೆ, ಪೂಡೆಮಟ್ಟು =
ನಮಸ್ಕರಿಸಿ [ಪೂಡೆಯೆಂದು-ಪೂಡೆಮಡು (ಧಾತು) = ನಮಸ್ಕರಿಸು], ಶರಧಿಯಿಂ =
ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ (ಶರ-ಬಾಣಗಳ. ಧಿ-ಆಶ್ರಯವು) ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಉರ್ಚಿಕೊಂಡು =
ದಿವ್ಯಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು. [ಉರ್ಚು (ಧಾತು) = ಆಕರ್ಷಣೆ-
ಹೊರಕ್ಕೆತೆಗೆ]; ||

ಅರಿಗನ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅರಿಗನ = ನಿಕ್ರಮಾರ್ಜನನ ('ಅರಿಗ'ನೆಂದು
ಇಲ್ಲಿ 'ಅರಿಕೇಸರಿ'ರಾಜನ ಹೆಸರು. ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಹೇಳಿದ
ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಬಿಲ್ವಲೈಯೊಳ್ = ಬಿಲ್ವದೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಂದು;
ಎರಡಿಲ್ಲದೆ ಬಗೆದು = ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ
ವಿಲ್ಲದೆ, (ಇಲ್ಲಿ 'ಅರಿಗನ ಬಿಲ್ವಲೈಯೊಳಂದೆರಡಿಲ್ಲದೆ ಪಗೆದು' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು;
ಆಗ, 'ಎರಡಿಲ್ಲದೆ ಪಗೆದು'—'ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವೈರ
ವನ್ನು ತಾಳಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥಹೇಳುವುದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ.) ಮುಳಿಸುಂ ಏವಮುಂ =
ಕೋಪವೂ ಮತ್ತರವೂ, ಎದೆಯೊಳ್ ಪರೆದಿರೆ = ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹರಡಿರಲು (ಹೃದಯ
ವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರಲು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು), ಆಯತಕರಪರಿಘಂ
ಕರ್ಣಂ = (ಆಯತ-ದೀರ್ಘವಾದ, ಕರಪರಿಘಂ-ತೋಳುಗಳೆಂಬ ಅಗುಳಿಯುಳ್ಳವ
ನಾದ) ದೀರ್ಘವಾದ ಕರಪರಿಘವುಳ್ಳ ಕರ್ಣನು; ಆತ್ಮಶರಪರಿಣತಿಯಿಂ ತನ್ನ ಅಸ್ತ್ರ
ಕೌಶಲದಿಂದ, ತೊಡೆವಂ = ಮೆರೆದು ಕಂಗೆಸಿದನು (ಕರ್ಣಂ ಆತ್ಮಶರಪರಿಣತಿಯಿಂ
ತೋಡಿದಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶರಪರಿಣತಿಯಂತೋಡಿದಂ' ಅಸ್ತ್ರಕೌಶಲವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ
ದನು' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಭಕ್ತಿರೂಪವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥಹೇಳಬಹುದು
ಆದರೆ, ಹಿಂದೆ 'ಅವರ್ ಅಸ್ತ್ರಕೌಶಲದೆ ಬೆಡಂಗೆಗೊದವಿರೆ ತೋಡಿದರ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ

ವ || ಅಂತು ತೋಜಿಯುಮೆದೆಯ ಮುಳಿಸು ನಾಲಗೆವರಿ ಸೈರಿಸ
ಲಾಜದೆ ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣನಂತೆಂದಂ —

ಸಂಗತದಿನ(ಗಳಂತೀ

ರಂಗಮೆ ರಣರಂಗನಾಗೆ ಕಾದುವನುಳವಂ ||

ಪ್ರೊಂಗದಿದಿರ್ಚದೇಂ ಗಳ |

ರಂಗಂ ಬೊಕ್ಕಾಯುವಂತೆ ವೆಂಡಿರೆ ಗಂಡರಾ || ೭ ||

‘ಅಸ್ತಕೌಶಲದೆ- ಅಸ್ತಕೌಶಲದಿಂದ’ ಎಂದು ತ್ವತೀಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ‘ತೋಜಿದರ್’ = ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಮೆರೆದು ಕಂಗೆಸೆದರು’, ‘ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಮೆರೆದರು’ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾದುದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಶರಪರಿಣತಿಯಂ ತೋಜಿದಂ’ ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ‘ಶರ ಪುಣತಿಯಂ’ ಎಂದು ತ್ವತೀಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ ‘ತೋಜಿದಂ’-‘ಮೆರೆದು ಕಂಗೆಸೆ ದನು’ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾದಲಾಗಿದೆ) ‘ಆಯತಕರಿಪರಿಘಂ’ ಎಂಬುದು ‘ಕರ್ಣಂ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವು ಆಯತಕರಿವನು ‘ಪರಿಘ’ವೆಂದು ರೂಪಿಸಿದೆ. || ೭ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ತೋಜಿಯಂ, ಎವೆಯ ಮುಳಿಸು ನಾಲಗೆವರಿ = ಅಂತರಂಗರ ಕೋಶವು ನಾಲಗೆಗೆ ಬರಲು (ಪ್ರವಯದಲ್ಲಿ ಬಯ್ಯದ ಮತ್ತರವು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ನೂತನಾದಿಸಿತು ಎಂದು ಭಾವವು ‘ವರೆ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ‘ಬ’ಕಾರಕ್ಕೆ ‘ವ ಕಾರಾದೇಶವು ರಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಪ’ನರ್ಗದ ನೆಲೆಗೆ ವಕಾರಾಗಮವು) ಸೈರಿಸಲಾಜದೆ, ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣನಂ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು (ವಿದ್ವಿಷ್ಟ ವಿದ್ರಾವಣಂ — ಸೈರಿಗಳನ್ನು ಕರಗಿಸುವವನು, ನಾರಶಪಡಿಸುವವನು ಎಂಬರ್ಥದೆ, ವಿಶೇಷಣವು. ‘ಅರಿಕೇಸರಿ’ ರಾಜನ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಪಂಪನು ಇದನ್ನು “ತನಗಿದಿರನದಿರದೊಡ್ಡಿದ ವಿದ್ವಿಷ್ಟಬಲಂ ನೋಡೆ ನೋಡೆ ಕರಗುವುದಿಂ ವಿದ್ವಿಷ್ಟ ವಿದ್ರಾವಣನಂ” ಪಂ ಭಾ ೧೪೩೨ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇಲ್ಲಿ ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಅಭಿವಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು) ಇಂ ತೆಂದಂ ಹೀಗೆಂದನು ||

ಸಂಗತದಿಂ ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಸಂಗತದಿಂ = ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೆ ಯಿಂದ, ಈಗಳ್ - ಈಗ, ಇಂತು ಈ ರಂಗಮೆ ರಣರಂಗನಾಗೆ = ಹೀಗೆ ಈ ನ್ಯಾಯಾಮರಂಗವೇ ಯುದ್ಧ ರಂಗವಾಗಿ, ಕಾದುವಂ = (ನಾವು) ಕಾದುವ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ [‘ಕಾದುವಂ’ ವಿಧ್ಯರ್ಥದ ಯುಗಪದುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮೋತ್ತಮ ಪುರುಷ ಗಳ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ‘ಕಾದು’ ಎಂಬ ಧಾತುಗೆ ‘ಅವಾ’ ಅಗಮವಾಗಿ ‘ಕಾದುವಂ’ - (ನೀನೂ ನಾನೂ ಕಾದೋಣ) ಎಂದಾಯ್ತು “ವಿಧ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಮೋತ್ತಮ ಪುರುಷ || ಪ್ರಗತ ಬಹೂಕ್ತಿಯೊಳಿಮನುಂ | ದೊಗತಕುಂ ಯುಗಪದುಕ್ತಿಯೊಳ

ವ | ಎಂಬುದು ಮತರಥಮಧನನಿಂತೆಂದಂ—

ಈ ನೆರೆದ ಗುರುಜನಂಗಳ |

ಮಾನಿನಿಯರ ಮುಂದೆ ಕರ್ಣ ಪೊಲ್ಲದು ನುಡಿದೈ ||

ನೀನೆನ್ನೀ ನಿಡುದೋಳ್ಗಳ |

ತೀನಂ ಮಟ್ಟಿನುವೆಯಪೊಡಾನೊಲ್ಲದನೇ

|| ೮ ||

ಕ್ರಮದಿಂದಂ” || ಶ. ಮ ದ. ಸೂತ್ರಂ || ೨೯ ||] ಅಳವಂ ಪೊಂಗದಿರ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉಜ್ಜಿಸಿ ತೋರಬೇಡ. [ಪೊಂಗು (ಧಾತು)-ಸ್ಪುಟನೇ, ಹೊರ ಹೊಮ್ಮು] ಇದಿಚ್ಛದೆ = ಎದುರೊಡ್ಡದೆ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸದೆ, ರಂಗಂಬೊಕ್ಕು ಆಡುವಂತೆ = ಬರೇ ರಂಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಆಡುವಹಾಗೆ, ಗಂಡರ್ = ವೀರರಾದವರು, (ರಂಗವಂ ಪೊಕ್ಕು - ರಂಗಂಬೊಕ್ಕು) ಪೆಂಡಿರಿಂಗಳ = ಅಬಲೆಯರೇನೋ! ಹೆಂಡಿರೇನು? (ರಂಗದಲ್ಲಿ ವೀರರಾದವರು ಎದುರೆದುರಾಗಿ ಕಾದಾಡಬೇಕಾದುದು ಸಹಜವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಹೀಗೇ ನಾಟ್ಯವಾಡುವಂತೆ ಅಡಿದರೆ, ಗಂಡುತನಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಕುತ್ತನೆಯ ಮಾತು ಇದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕರ್ಣನು ಕೆಳಕಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದಂತಾಯ್ತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ಅರ್ಜುನನು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಮುಂದೆಹೇಳುತ್ತಾನೆ.) || ೭ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆ) ಹೇಳಿದಾಗ, ಅತಿರಥಮಧನಂ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನು (‘ಅತಿರಥಮಧನಂ’ ಎಂಬುದೂ ‘ಅರಿಕೇಸರಿ’ ರಾಜನ ವಿಶೇಷಣಗಳಲ್ಲೊಂದು ಅಭೇದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ = ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಅತಿರಥ-(ವೈರಿಗಳಾದ) ಅತಿರಥರನ್ನು, ಮಧನಂ-ಧ್ವಂಸಮಾಡುವವನು ಎಂದರ್ಥವು. ‘ಅಮಿತಾನ್ ಯೋಧಯೇದ್ಯಸ್ತು ಸಂಪ್ರೋಕ್ತೋತಿರಥಸ್ತುಃ’ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಮಂದಿ ವೈರಿಗಳೊಡನೆ ಯಾವ ವೀರಯೋಧನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕಾದುವನೋ ಅಂತಹನು ‘ಅತಿರಥ’ನೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು ಮಹಾ ಭಾರತದ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅತಿರಥರ ಹೆಸರುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ “ನರನುಂ ನರನಂದನನುಂ | ಗುರುವುಂ ಗುರುಸುತನು ಮಾರ್ಯಭೂರಿಶ್ರವನುಂ || ಸುರಸಿಂಧುಸುತನುವಿಂತಪ್ಪು | ವರು ಮತಿರಥರಶ್ಚಿ ಕುರುಕುಲಾಂಬರಭಾನೂ” (೨|೫೦) ಎಂದು, ಅರ್ಜುನ-ಅಭಿಮನ್ಯು-ದ್ರೋಣ-ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಭೂರಿಶ್ರವಸ್ತು-ಭೀಷ್ಮ ಎಂಬೀ ಆರುವಂದಿಯನ್ನು ಅತಿರಥರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ‘ಅತಿರಥ ಮಧನಂ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಅತಿರಥರನ್ನೇ ಮಧನಮಾಡುವವನಾದುದರಿಂದ, ಅತಿರಥರಿಗಿಂತಲೂ ಬಲಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾದವನೆಂದರಿಯಬೇಕು) ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು ||

ಈ ನೆರೆದ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಕರ್ಣ— ಎಲಾ ಕರ್ಣನೇ, ಈ ನೆರೆದ ಗುರುಜನಂಗಳ ಮಾನಿನಿಯರ ಮುಂದೆ = ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವೀಹಿರಿಯರ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ದ್ರೋಣನುಂ ಕೃಪನುಮೆಡೆಗೆವಂದು ಕರ್ಣನನಿಂತೆಂದರ್-

ಏವದ ಮುಳಿಸಿನ ಕಾರಣಂ - |

ಮಾವುದೊ ನೀಂ ನಿನ್ನ ತಾಯ ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯಂ ||

ಭಾವಿಸದೆ ಕರ್ಣ ನುಡಿವಂ- |

ತಾವುದು ಸಮಕಟ್ಟು ನಿನಗಮರಿಕೇಸರಿಗಂ

|| ೯ ||

ಯರ ಮುಂದೆ, ಪೊಲ್ಲದು ನುಡಿದೈ=(ನೀನು) ಹೀನವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದೆ ನೀನ್ ಎನ್ನ ಈ ನಿಡುದೋಳ್ಳಳ=ನೀನು ನನ್ನೇ ದೀರ್ಘಬಾಹುಗಳ (ನಿಡಿಯವು) ತೋಳ್ಳಳ=ನಿಡುದೋಳ್ಳಳ ವಿಶೇಷಣ ಪೂರ್ವಪದ ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸವು. ಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳು (ಅಜಾನುಬಾಹುಗಳು) ಮೊಣಕಾಲ್ತರೆಗೆ ನೀಡಿರುವ ತೋಳುಗಳು ರಾಜಲಕ್ಷಣವು, ತೀನಂ=ತೀಟಿಯನ್ನು, ತುರಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು (ತೀನ್-ತೀಟಿ), ಮಟ್ಟಿ ಸುವೆಯಪ್ಪೆಡೆ=ಹೋಗಲಾಡಿಸುವೆಯಾದರೆ [ಮಟ್ಟಿ ಸು (ಧಾತು)-ನಾರಪಡಿಸು, ತಗ್ಗಿಸು, ಕಮ್ಮಿಮಾಡು] ಆನ್ ಒಲ್ಲದನೇ=ನಾನು ಒಪ್ಪದವನೇ? ಎಂಬುದರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯೋಕ್ತವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರವಿದೆ || ೮ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ= ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆ ಹಾಗೆ, ದ್ರೋಣನುಂ ಕೃಪನುಂ=ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೂ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯನೂ, ಎಡೆಗೆ ವಂದು=ಮಧ್ಯೇಪ್ಪನೇಶಿಸಿ, ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಬಂದು, ಕರ್ಣನಂ ಇಂತೆಂದರ್= ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದರು ||

ಏವದ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಕರ್ಣಂ= ಎಲಾ ಕರ್ಣ! ಏವದ ಮುಳಿಸಿನ ಕಾರಣಂ ಆವುದೊ? = ಮತ್ತರದೆ ಕೋಪದ ಕಾರಣವೇನೊ? ನೀಂನಿನ್ನ ತಾಯ ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯಂ ಭಾವಿಸದೆ ನುಡಿವಂತು= ನೀನು ನಿನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳಾರೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಮಾತಾಡುವ ಹಾಗೆ, ನಿನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಮಾತಾಡುವಂತೆ, ನಿನಗಂ ಅರಿಕೇಸರಿಗಂ=ನಿನಗೂ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಿಗೂ, ('ಅರಿಕೇಸರಿ' ಯೆಂಬುದು ಪಂಪನ ರಾಜನ-ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಸರು 'ಅರಿ' ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ, 'ಕೇಸರಿ'- ಸಿಂಹದಂತಿರುವವನು ಎಂದರ್ಥವು ಅಭೇದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು 'ಅರಿಕೇಸರಿ'ಯೆಂಬ ಹೆಸರು ತನ್ನ ರಾಜನಿಗೆ 'ಅರಿಕರಿಗಳಂಪಡಲ್ಪಡಿಸುವ ಭೀರದೊಳರಿಕೇಸರಿಯುಮಾಗಿ' (ವಂ ಭಾ ೧೪|೨೭) ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿ ಪಂಪನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ) ಸಮಕಟ್ಟು ಆವುದು= ಸಮಾನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಾವುದು? ಏನು ಹೋಲಿಕೆಯುಂಟು? ಕುಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದರೆ, ನೀನು ಸರ್ವಧಾ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಮಾನಯೋಗ್ಯತೆಯವನಲ್ಲ, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅತನೊಡನೆ ನೀನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ದ್ರೋಣಕೃಪರು ಕರ್ಣನ ಕುಲ ಹೀನತೆಯನ್ನು ನೆಪಮಾಡಿ ಮೂದಲಿಸಿದರು ಕರ್ಣನು ಅವಾಕ್ಯಾಗ ಬೇಕಾಯ್ತು || ೯ ||

ವ || ಎಂಬುದುನೂ ಮಾತಿಗೆ ನುಟುವಾತುಗುಡಲಱಿಯದೆ ಪಂದೆಯಂ
ವಾವಡದಂತುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರ್ತುಮಿದರ್ ಕರ್ಣನಂ ದುರ್ರೋಧನಂ
ಕಂಡು ದ್ರೋಣನುಮಂ ಕೃಪನುಮನಿತೆಂದಂ—

ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ ಬೀರಮೆ ||

ಕುಲಮಲ್ಲದೆ ಕುಲಮನಿತು ಪಿಕ್ಕದಿರಿಂ ನೀ- ||

ಮೊಲಿದೆಲ್ಲಿವುಟ್ಟಿ ಬಳಿದಿರೊ |

ಕುಲಮಿದರ್ದೆ ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತುಂಬದೊಳಂ || ೧೦ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ= (ದ್ರೋಣನೂ ಕೃಪನೂ
ಹೀಗೆ) ಹೇಳಿದಾಗ, ಆ ಮಾತಿಗೆ = ಆ ನುಡಿಗಿ, ನುಟುವಾತುಗುಡಲ್ ಅಱಿಯದೆ =
ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದೆ, [ನುಟುವಾತು = ನುಟು + ವಾತು] ನೂ
ನುಡಿ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವು ನುಟುವಾತಂ + ಕುತಲ್ = ನುಟುವಾತುಗುಡಲ್] ಪಂದೆಯಂ
ಪಾವು ಅತದಂತೆ = ಹೇಡಿಯನ್ನು ಪಾವು ಅತರಿದ ಪಾಗೆ (ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾನಗಳಲ್ಲಿ
'ಪಂದೆಯಂ ಪಾನದದಂತೆ' ಎಂಬ ಉಪಮೆಯು ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಮೊದಲೇ
ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದವನ ಮೇಲೆ ಫಕ್ಕನೆ ಹಾವು ಬಿದ್ದರೆ, ಆ ಹೇಡಿಯು ಹೇಗೆ ಭಯಗ್ರಸ್ತ
ನಾಗುವನೋ ಹಾಗೆ) ಉಮ್ಮನೆ = ದಿಬ್ಬೂಡನಾಗಿ ('ಉಮ್ಮನೆ'—ಅನುಕರಣ-ಅನ್ಯ
ಯವು) "ಕೃಷ್ಣೋರಗನಂ ಪಿಡಿದ ಬೆಳ್ಳುಳುತುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರುತ್ತಮಿದರ್ದುಶ್ವಾಸನ
ನುಮಂ"—ವಂ. ಭಾ. ೭.೫೧) ಎಂಬುದರೊಡನೆ ಹೊಲಿಸಿರಿ ಬೆಮರುತ್ತುಂ=
ಬೆಮರುತ್ತಾ ಇದ್ದು ಕಣನನ್ನು, ದುರ್ರೋಧನಂ ಕೈಕೊಂಡು = ದುರ್ರೋಧನನು ತನ್ನ
ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು; ದ್ರೋಣನುಮಂ ಕೃಪನುಮಂ ಇಂತೆಂದಂ = ದ್ರೋಣ
ನನ್ನೂ ಕೃಪನನ್ನೂ ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದನು ||

ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂಡು || ಬೀರಮೆ ಕುಲಂ ಅಲ್ಲದೆ=
ಶೂರತನವೇ ಕುಲವಲ್ಲದೆ, ಕುಲಂ ಎಂಬುದು ಉಂಟೆ = ಕುಲವೆನ್ನುವುದು ಬೇರೆಯುಂಟೆ
ಇಂತು = ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಕುಲನುಂ ಪಿಕ್ಕದಿರಿಂ = ಕುಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳ
ದಿರಿರಿ [ಪಿಕ್ಕು (ಧಾತು)-ವಿನರಣೇ ಬಿಡಿಸು] ನಿಂ ಒಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿ ಬಳಿದಿರೋ =
ನೀವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಳಿದಿರೋ (ಯೋಚಿಸಿರಿ) ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತುಂಬದೊಳಂ
ಕುಲಂ ಇದರ್ದೆ? = ಕೊಡದಲ್ಲಿಯೂ ಶರಸ್ತುಂಬದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಲವಿದ್ದಿತೋ? (ಶರ
ಸ್ತುಂಬ = ನೊಸೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೊದೆ) ದ್ರೋಣನು ಕೊಡದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೃಪನು ಶರಸ್ತುಂಬ
ದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ಈ ಮಾತು ದ್ರೋಣಕೃಪರಿಗೆ ಮರ್ವಭೇದಕವಾದುದು.

ಅವರು ಕರ್ಣನ ತಾಯ ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯಂ ಭಾವಿಸಿ ನುಡಿದುದರಿಂದ, ಕರ್ಣನ ಪರವಾಗಿ ದುರ್ರೋಧನನೂ ದ್ರೋಣಕೃಪರ ಉತ್ತತ್ತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೀನವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, 'ಕುಲಮಿದುರ್ವದೇ ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ' ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿದನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ದುರ್ರೋಧನನ ಮಾತು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ದುರ್ರೋಧನನು ದ್ರೋಣಕೃಪರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ "ಆಚಾರ್ಯ! ತ್ರಿವಿಧಾ ಯೋನೀ ರಾಜ್ಞಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿನಿಶ್ಚಯೇ | ಸತ್ಕುಲೀನಶ್ಚ ಸೂರಶ್ಚಯಶ್ಚ ಸೇನಾಂಸುಕರ್ಷತಿ || ಯದ್ಧಯಂ ಫಾಲ್ಗುಣೋ ಯುದ್ಧೇ ನಾರಾಜ್ಞಾ ಯೋದ್ಧಾಮಿಚ್ಛತಿ | ತನ್ನಾದೇಷೋಽಜ್ಞವಿಷಯೇ ಮಯಾರಾಜ್ಯೇಽಭಿಷಿಚ್ಛತೇ" — "ಆಚಾರ್ಯರೇ, ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತಿ ಮೇರೆಗೆ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಸತ್ಕುಲೀನನೆಂದೂ, ಶೂರನೆಂದೂ, ಸೇನಾನಾಯಕನೆಂದೂ ಕುಲೋತ್ತತ್ತಿಯು ಮೂರು ಕೆರನಾಗಿರುವುದು. ಈ ಯಜುರ್ನನು ಅರಸನಲ್ಲದವನೊಡನೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಇದೋ ಈ ಕರ್ಣನನ್ನು ನಾನು ಅಂಗರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿದೆ 'ಕೊಡದೊಳಂ' — ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ, ದ್ರೋಣದಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಚಾರವು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ — "ಮಾಣದೆ ಸೂರ್ವಿಂದ್ರಿಯಮಂ ದ್ರೋಣದೊಳಾಂತಲ್ಲಿ ಯೊಗೆದ ಶಿಶುಮಂಕಂಡಿ || ದ್ರೋಣದೊಳೆ ಪುಟ್ಟಿದೀತಂ | ದ್ರೋಣನೆ ವೋಗೆಂದು ಪೆಸರ ನಿಟ್ಟಿಂ ಮುನಿಸಂ" (೨೪೩) ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ "ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ —" ಕೃಪನು ಶರಸ್ತಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಪನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಪಂಪನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ — "ಗಂಗಾದ್ವಾರದೊಳೆ ಮಾಯಾಪುರಮೆಂಬ ಋಷ್ಯಶ್ರಮದೊಳೆ ಗೌತಮನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಶಿಷಿ ತವಗೆಯ್ಯತಿರ್ಪಿನಮಾಯುಷಿಗ ಬಿಲ್ಲುಮುಂಬುವೆರಸೊ ವರಮಗಂ ಪುಟ್ಟಿದನಾತಂಗೆ ಶರದ್ವತನೆಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟಿ ನಡಪೆ ಬಳಿದು ತಪಂಗೆಯ್ಯಾತ ನಲ್ಲಿಗೆ ಜಲಕ್ರೀಡಾನಿಮಿತ್ತದಿಂದಿಂದ್ರನಚ್ಚರಸೆ ಜಲಚರಿಯೆಂಬವಳೆ ಬಂದೊಡಾಕೆಯಂ ಕಂಡು ಕಾಮಾಸಕ್ತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕೂಡಿ — "ಒಗೆದ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಿರ್ಪಿಯಾಗಿ ಮನೋಜ ರಾಗರಸಮುಗುತರೆ ತೊಟ್ಟಿಗೆ ಬಿಸುಟು ಬಿಲ್ಲನಂಬುವು | ನಗಲ್ಲನಾಶ್ರಮದಿನದಿತ್ತ ಲಜ್ಜಾವಶದಿಂ |" ಅನ್ನೆಗವಾತವೋವನಕ್ಕೆ ಬೇಂಟಿಯಾಡಲ್ ಬಂದ ಶಂತನುವಿನೊಡನೆಯ ವರ್ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳೆ ವರಕಲಿಸಿದ ಮುನಿಂದ್ರನಿಂದ್ರಿಯದೊಳೊಗೆದ ಪೆಣ್ಣು ಸುಮಂ ಗಂಡುಗೂಸುಮನವತಿಕಲದೊಳಿದರ್ ದಿವ್ಯಶರಾಸನಶರಂಗಳಮುಂ ಕಂಡು ಕೊಂಡು ಪೋಗಿ ಶಂತನುಗೆ ತೋಡಿದೊಡಾತನುಮಾಶಿಶುದ್ವಯಮುಂ ನಿಜಗಜಪುರಕ್ಕಯ್ಯು ಕೃಪೆಯಿಂ ನಡಪಿದನಪ್ಪುದಿಂಕೃಪನುಂ ಕೃಪೆಯುಮೆಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟು ನಡಪುತ್ತಿರ್ಪ ನ್ನೆಗಮವರಯ್ಯಂ ಶರದ್ವತನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕಿಟಿಯಾತಂಗೆ ಜಾಲೋಪನಯನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆ ಗಳಂ ಮಾಡಿ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ಕೆ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದನಾದನಾಕೃಪಾಚಾರ್ಯರ

ವ || ಎಂದು ನುಡಿದು ಕರ್ಣನನೀಗಳೆ ಕುಲಜನಂ ಮಾಡಿ ತೋರ್ವೆನೆಂದು
 ಕೈಯ್ಯಂಪಿಡಿದೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಕನಕಪೀರದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ
 ಕನಕಕಳಶದಲಾ ತೀವಿದಗಣ್ಯವುಣ್ಯತೀರ್ಥೋದಕಂಗಳಂ ಚತು
 ವೇದವಾರಗರಿಂದಭಿಷೇಕಂಗೆಯ್ನು—

ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ಳಾ ಶುಭವಚ— |

ನಂಗಳ್ಳಾ ಚಮರೀರುಹಂಗಳ್ಳಾ ಶ್ರೇತಚ್ಚ— ||

ತ್ರಂಗಳಮರ್ದೆಸೆಯೆ ಕರ್ಣಂ— |

ಗಂಗಮಹೀತಳವಿಭೂತಿಯಂ ನೆಟಿಯಿತ್ತಂ || ೧೧ ||

ಪಕ್ಕದೊಳ್ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ್ಕಳಂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯಿಸಿದಂ” ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸ.
 ೩೨ | ವ ೩೩ |

ಎಂದು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ನುಡಿದು = (ದುರೋಧನನು) ಹೀ
 ಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಈಗಳೆ ಕುಲಜನಂಮಾಡಿ ತೋರ್ವೆನೆಂದು = ಕರ್ಣನನ್ನು
 ಈಗಲೇ ಕುಲೀನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು, ಕೈಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದು ಒಡಗೊಂಡು
 ಪೋಗಿ = ಕೈಹಿಡಿದು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಕನಕಪೀರದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿ
 ರಿಸಿ = ಸುವರ್ಣಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿಸಿ, ಕನಕಕಳಶದಲ್ = ಸುವರ್ಣ
 ಕುಂಭಗಳಲ್ಲಿ (ಕಳಶದಲ್—ಸಪ್ತವಿಾವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯವಾದ 'ಒಳ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಅಲ್'
 ಎಂದಾಗಿದೆ.) ತೀವಿದ = ತುಂಬಿದ [ತೀವು (ಧಾತು)—ಪೂರಣೇ] ಅಗಣ್ಯಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಂ
 ಗಳಂ = ಅಸಂಖ್ಯಾತಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಜಲಗಳನ್ನು, ಚತುರ್ವೇದವಾರಗರಿಂದ = ಋಗ್ಯಜು
 ಸ್ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾದ ವಿಪ್ರರಿಂದ, ಅಭಿಷೇಕಂ
 ಗೆಯ್ನು = ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ('ಗೆಯ್ನು' ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಕರಣಶುದ್ಧಿಯ
 ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಗೆಯಿಸಿ'ಯೆಂದಾಗಬೇಕು.) ||

ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ಳಾ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ಳಾ = ಮಂಗಳ
 ವಾದ್ಯಗಳ್ಳು, ಮಂಗಲದ ಪಟಿಗಳ್ಳಾ — ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ಳಾ 'ಪಕುರಕ್ಕಿ' ವಕಾರಾದೇ
 ಶವು. ಪಟಿ = ವಾಗ್ಯ, ಶುಭವಚನಂಗಳ್ಳಾ = ವೇದೋಕ್ತಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಗಳು, ಚಮರಿ
 ರುಹಂಗಳ್ಳಾ = ರಾಜತ್ವಚಿಹ್ನೆಗಳಾದ ಚಾಮರಗಳು, ಆ ಶ್ರೇತಚ್ಚತ್ರಂಗಳ್ಳಾ = ಆ
 ಬೆಳ್ಳೊಡೆಗಳು (ಶ್ರೇತಚ್ಚತ್ರ ಚಾಮರಗಳು ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳು) ಅನುರ್ದೆಸೆಯೆ =
 ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲು, ('ಅನುರ್ದೆ'—ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ಯವು) ಕರ್ಣಂಗೆ =
 ಕರ್ಣನಿಗೆ (ದುರೋಧನನು) ಅಂಗಮಹೀ ತಳವಿಭೂತಿಯಂ = ಅಂಗರಾಜ್ಯದ ಒಡತನ

ವ || ಅಂತಿತ್ತು ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೆ ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ವೊನ್ನು
ಮನಿತ್ತು ನೀನೆನಗೊಂದನೀಯಲ್ವೇಟ್ಟುದೆಂದು —
ಪೊಡೆಮಡುವರ್ ಜೀಯೆಂಬರ್ |
ಕುಡು ದಯೆಗೆಯ್ಯೇಂ ಪ್ರಸಾದಮೆಂಬಿವು ಪೆಟರೊಳ್ ||
ನಡೆಗೆಮ್ಮ ನಿನ್ನಯೆಡೆಯೊಳ್ |
ನಡೆಯಲ್ವೇಡೆನೆಗೆ ಕೆಳೆಯನಯ್ ರಾಫೆಯಾ || ೧೨ ||

ವನ್ನು, ನೆಚ್ಚಿಯಿತ್ತುಂ = ಕೊಟ್ಟನು. ('ನೆಚ್ಚಿಯಿತ್ತುಂ' ಕನ್ನಡ ಕ್ರಿಯಾಸವಾಸವು) —
ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿಕೊಟ್ಟನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು || ೧೧ ||

ಅಂತಿತ್ತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಇತ್ತು = ಹಾಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ನಿತ್ಯ
ದಾನಕ್ಕೆ = ಕರ್ಣನ ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ, (ಕರ್ಣನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ
ಹೊನ್ನುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಪುಸ್ತಕ ರನ್ನನು ಗದಾ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತಾಷ್ಪಾದಶಕೋಟಿ ಸುವರ್ಣದಾನಸಂತರ್ಪಿತಸಕಲ
ಭೂಸುರಲೋಕನುಂ' (೨೧೦ ವಚನಂ) ಎಂದು ಕರ್ಣನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದ
ದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.) ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟುಕೋಟಿ ವೊನ್ನುಮಂಇತ್ತು =
ದೇವವಾನದ ಹದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಹೊನ್ನುನ್ನು ಕೊಟ್ಟು. ('ದೇವಸಬಳ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ
ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯದು 'ಸಬಳ'ವೆಂಬುದು 'ಸಬಳಗದ್ಯಾಣ'
ವೆಂಬ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯವೆಂದು ಕಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು 'ದೇವಸಬಳ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ
ನಾಣ್ಯವು ವಂಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದು) 'ನೀನ್ ಎನಗೆ ಒಂದನೀ
ಯಲ್ ಪೇಟ್ಟಿದು' ಎಂದು = 'ನೀನು ನನಗೆ ಒಂದನು ಕೊಡಬೇಕು' ಎಂದು ('ನೀನು
ನನ್ನದೊಂದಿಚ್ಚೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಬೇಕು' ಎಂಬುದಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಕರ್ಣನೊ
ಡನೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು, ಮುಂದಿನ ಮಾತನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.) ||

ಪೊಡೆಮಡುವರ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ರಾಫೆಯಾ = ಎಲ್ಲೆ ಕರ್ಣನೇ
ಪೊಡೆಮಡುವರ್ = ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು, ಜೀಯೆಂಬರ್ = 'ಜೀಯೆನ್ನುವರು 'ಕುಡು'
ದಯೆಗೆಯ್ = 'ಕೊಡು' ಅನುಗ್ರಹಿಸು' ಏಂಪ್ರಸಾದಂ = ಏನವ್ವಣೆ' ಎಂಬ ಇವು =
ಹೀಗೆಂಬ ಸ್ವಾಮಿ-ಭೃತ್ಯರೊಳಗಣ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಪೆಟರೊಳ್ ನಡೆಗೆ = ಇತರರೊ
ಡನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿ (ಎಲ್ಲೆ ಕರ್ಣನೇ, ನಾನು ಈಗ ನಿನಗೆ ಅಂಗರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟವನ್ನು
ಕಟ್ಟಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ನೀನು ನನ್ನ ಆತ್ರಿತನೂ
ಆದಂತಾಯ್ತಾದುದರಿಂದ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯೆಂದು ಗೌರವಿಸಿ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು,

ವ || ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ಣನಂ ಮುಂದಿಟ್ಟೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗಂ ಗಾಂಧಾರಿಗಂ ಪೊಡೆಮಡಿಸಿದಂ. ||

‘ಜೀಹಸಾದ’ವೆಂದು ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದ್ದರೂ, ಅಂತಹ
ಸ್ವಾಮಿ ಭೃತ್ಯಭಾವವು ಇತರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆ’ ಹೊರತು
ನಮ್ಮಿಬ್ಬರೊಳಗೆ ಸರ್ವಥಾ ನಡೆಯದಿರಲಿ ಎಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು)
ಎಮ್ಮ ನಿನ್ನಯ ಎಡೆಯೊಳ್ ನಡೆಯಲ್ತೇಡ = ನನ್ನ ನಿನ್ನೊಳಗೆ ನಡೆಯುವುದು ಬೇಡ.
(ಎಮ್ಮ) - ಅಧಿಶಾಸನಾದುದರಿಂದ, ಆತ್ಮಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಏಕವಚನಕ್ಕೆ ಬಹುವಚನ
ಪ್ರಯೋಗವು ‘ನಿನ್ನಯ’ - ನಿನ್ನ’ ಎಂಬ ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಿಯ ‘ಸ್ವಾರ್ಥ’ದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು
‘ಅ’ಕಾರಾಗಮವು ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ಅಥವಾ ಎಮ್ಮ
ನಿನ್ನ + ಎಡೆಯೊಳ್’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಲೋಪಸಂಧಿಯಾಗಿ ‘ಎಮ್ಮ ನಿನ್ನೆಡೆಯೊಳ್’
ಎಂದಾದರೆ ‘ಎಮ್ಮ’ ಮತ್ತು ‘ನಿನ್ನ’ ಎಂದು ಉಭಯೋಕ್ತಿ (ಯುಗಪದಂಕ್ತಿ)ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ
ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಾಮಹಾನಿಯ ಸಂದೇಹ ನಿವೃತ್ತಿ
ಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಲೋಪಸಂಧಿಯಾಗದೆ, ಕನ್ನಡ ಯಕಾರಾಗಮ ಸಂಧಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು
ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲೂಬಹುದು) ಎನಗೆ ಕೆಳೆಯನಯ್ = ನನಗೆ ನೀನು ಗೆಳೆಯ
ನಾಗಿರುವೆ. (‘ನಾನೂ ನೀನೂ ಗೆಳೆಯರೆಂದೇ ವರ್ತಿಪಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯರೆಂಬ
ಭಾವನೆಯಿಂದ ನಡೆಯಲಾಗದು’ ಎಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು) || ೧೨ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ಣನಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು
ಒಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗಂ ಗಾಂಧಾರಿಗಂ = ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೂ ಗಾಂಧಾರಿಗೂ
ಪೊಡೆಮಡಿಸಿದಂ = ನನುಸ್ಮಾರ ನಾಡಿಸಿದನು ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
ದ್ವಿತೀಯ ಗ್ರಂಥವು ಮುಗಿದುದು

ತೃತೀಯಾಗ್ರಾಸಂ

ವ || ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗುರು ಗುರುತನೂಜನ ಕೆಯ್ಯಂಪಿಡಿದು (ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ) ಅರಮನೆಯಂ ಪೊಲಿಮಟ್ಟು ಕವಟವ್ರವಂಚದಿಂದಾತನುಮಂ ತನಗೆ ಮಾಡಿ ಬೀಡಿಗೆವಂದು ಕುಂತಿಗೇಕಾಂತದೊಳಿಂತೆಂದಂ —
 ಗುರುಕೃನಶಲ್ಯಸಿಂಧುಸುತರವೊಡೆ ನಮ್ಮಯ ವಕ್ಷವೊಂದಿದಂ |
 ಗುರುಸುತನೀಗಳೆಮ್ಮೊಳಬಿಳಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದನವ್ವನುಂ ಗೆಲ- ||
 ಲೃಠಿಯನುವೊಂದಿ ಬಾರದನುಮಂಕದ ಕರ್ಣನೆ ಬೀರಮಾತನಿಂ- |
 ದುರಿಮುದತ್ತು ಚಾಗಮನನಿಂದೆನೆದತ್ತು ನಮಸ್ತಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ || ೧ ||

ಅವತರಣಿಕೆ || ಕರ್ಣರಸಾಯನದ ಈ ತೃತೀಯಾಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೃಪಟಿ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಕರ್ಣದುರೋಧನರೊಳಗೆ ಭೇದನನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಸುಗತಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಕೌರವರಿಗೂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಯುದ್ಧವಾಗದೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾದಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರಕಡೆಯಿಂದ ದುರೋಧನನ ಬಳಿಗೆ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಲ್ಲಿ, ದುರೋಧನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆ ದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೌರವರ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಿಂದೆದ್ದು ಬರುತ್ತಾ, ದುರೋಧನನ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಭೇದಿಸಬಯಸಿ, ಬೀಷ್ಮದ್ರೋಣಕೃಪಶಲ್ಯಾಶ್ವತ್ಥಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ಒಲಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಮುಂದೆ ಕರ್ಣನನ್ನು ಒಳಗುಮಾಡುವುದಕ್ಕೈದು, ಕರ್ಣನನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಆತನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿ ಆತನ ಕುಲವನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭೇದದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತುತ್ತಾನೆ

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗುರು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗುರು = ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಗುರುವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ('ತ್ರೈಲೋಕ' — ಎಂಬುದರ ಭಾವವು 'ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ') ಗುರುತನೂಜನ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ (ಗುರು — ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ತನೂಜನ ಮಗನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ) ಕೈಯಂ ಪಿಡಿದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅರಮನೆಯಂ ಪೊಲಿ ಮಟ್ಟು = ಕೈಹಿಡಿದು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು [ಪೊಲಿಮಟ್ಟು (ಧಾತು) ನಿರ್ಗಮನೇ — ಹೊರಬೀಳು, ಹೊರಡು. 'ಅರಮನೆಯಂ ಪೊಲಿಮಟ್ಟು' — ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅರಮನೆಯಂ' ಎಂದು ದ್ವಿತೀಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ] ಕೃಪಟಿ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ = ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ, ಆತನುಮಂ = ಆತನನ್ನೂ, ತನಗೆ ಮಾಡಿ = ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಬೀಡಿಗೆ ವಂದು = ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕುಂತಿಗೆ, ಏಕಾಂತದೊಳ್ = ರಹಸ್ಯವಾಗಿ, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು

ಗುರುಕೃವ — ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಗುರುಕೃಪಶಲ್ಯಸಿಂಧು

ಎಂತೆನೆ ವಜ್ರ ವಜ್ರಕವಚಕ್ಕೆ ನಿಜೋಜ್ಜ್ವಲಕುಂಡಲಕ್ಕೆ ಕೆ -
 ಯ್ಯಾಂತೋಡೆ ವಾಂಡುವುತ್ರನೆ ಕಾದೆರಿವಂದುಗಿವಂ ದಲೆಂದಿನಂ ||
 ಮಂತಣದಿಂದೆ ಬಾರಿಸೆಯುಮೆಂದುದನೆನ್ನದೆ ವಿವಾಱಿ ಕೊಟ್ಟನೋ |
 ರಂತು ಜಸಕ್ಕೆ ನೋಂತು ಬಿಡ ನೇದೊಡಲೊಳ್ ತೊಡದಾರ್
 ತನುತ್ರಮಂ || ೨ ||

ಸುತರಪೊಡೆ = ದ್ರೋಣ, ಕೃಪ, ಶಲ್ಯ, ಭೀಷ್ಮ - ಇವರಾದರೆ, (ಸಿಂಧುಸುತ-‘ಸಿಂಧು’ -
 ದೇವನದಿಯಾದ ಗಂಗೆಯ ಸುತ-ಮಗನಾದ ಭೀಷ್ಮನು) ನಮ್ಮಯ ಪಕ್ಷಂ = ನಮ್ಮ
 ಕಡೆಯವರೇ. (ನಮ್ಮಯ = ನಮ್ಮ ಷಷ್ಠಿವಿಭಕ್ತಿಯ ಅಕಾರದ ಮುಂದೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ
 ಔವಚಾರಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ‘ಅ’ಕಾರಾಗಮವು ಆತ್ಮಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮಗಳಿಗೆ
 ಬಹುಳವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಉದಾ ಎನ್ನಯ, ನಿನ್ನಯ, ಎಮ್ಮಯ,
 ನನ್ನಯ, ನಮ್ಮಯ, ನಿಮ್ಮಯ), ಗುರುಸುತಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು, ಈಗಲ್ = ಈಗ,
 ಎಮ್ಮೊಳ್ ಒಂದಿದಂ = ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿದನು [ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನು ಎಂದು
 ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಒಂದು (ಧಾತು)-ಸಮ್ಮಿಲನೇ-೨ ಟ್ಟಿಸೇರು] ಅಖಿಳಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದ
 ನುಂ = ಸಕಲಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನೂ, ಗಲಲ್ಯೆ ಅರಿಯನುಂ - ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ
 ಅಸಾಧ್ಯನೂ [ಅರಿಯಂ-ಅಸಾಧ್ಯನಾದ ಶತ್ರು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ‘ಅರಿಯಂಗುರ್ಕುಡಿ,
 (ಅರಿಯಂಗೆ+ಉರ್ಕುಡಿ)-ದುರ್ಜೆಯನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಗರ್ವಭಂಜಕನು’ ಎಂಬ
 ಪ್ರಯೋಗವು ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ], ಒಂದಿ ಬಾರದನುಂ = ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿಬಾರದ
 ವನೂ; ಅಂಕದ ಕರ್ಣನೆ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನೆ ಸಮಸ್ತ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ =
 ಸಮಸ್ತ ಭೂತಲದಲ್ಲಿ, ಬೀರಂ = ಶೂರತನವು, ಆತನಿಂದ ಉರಿವರಿದತ್ತು - ಅವನಿಂದ
 ಲಾಗಿ ಉಜ್ಜ್ವಲವಾಗಿ ಹರಡಿತು, ಚಾಗಂ ಅವನಿಂದೆ ಎಸೆದತ್ತ = ತ್ಯಾಗವು ಆತನಿಂದ
 ಲಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿತು ಅದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ‘ಎಂತೆನೆ’ ಎಂದು ಮುಂದಣವೃತ್ತದಲ್ಲಿ
 ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೧ ||

ಎಂತೆನೆ - ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತರವಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಎಂತೆನೆ = ಹೇಗೆಂದರೆ,
 ವಜ್ರ = ಇಂದ್ರನು, ವಜ್ರಕವಚಕ್ಕೆ ನಿಜೋಜ್ಜ್ವಲಕುಂಡಲಕ್ಕೆ = ತನ್ನ ವಜ್ರಕವಚಕ್ಕೆ
 ಮತ್ತು ತನ್ನ ಉಜ್ವಲವಾದ ಕುಂಡಲಕ್ಕೆ ಕೆಯ್ಯಾಂತೋಡೆ = ಕೆಯೊಡ್ಡಿದಲ್ಲಿ (ಯಾಚಿಸಿ
 ದಾಗ); ಪಾಂಡುವುತ್ರನೆ ಕಾದು ಎಲೆವಂದು = ಪಾಂಡುಪುತ್ರನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವು
 ದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡುವಲ್ಲಿ [ಎರೆ (ಧಾತು)-ಯಾಚ್ಛಾಯಂ ಎಱಿ (ಧಾತು)-ದ್ರವದ್ರವ್ಯ
 ದಾನೇ ಸುರಿ] ಉಗಿವಂದಲ್ ಎಂದು = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಡುವನು
 ಎಂದು, ಇನಂ = ಸೂರ್ಯನು, ಮಂತಣದಿಂದೆ = ರಹಸ್ಯವಾಗಿ [ಮಂತಣಂ (ಸಂ) ಮಂ

ಬರವಂ ಬೇಡಿದರ್ಗೇವ ದೇವನೆ ವಲಂ ನಾಣ್ಣೆಟ್ಟು ಬಂದೆನ್ನನಿಂ- ।
 ತೆರೆದಂ ಬರ್ದರೊಳಾನೆ ಬರ್ದನೆನುತುಂ ನೇರ್ವಳ್ಳಿ ಕೆನ್ನೆತ್ತರುಂ ॥
 ಬಿರಿಕಂಡಂಗಳೆ ಬೀಬಲುಣ್ಣೆಮನದೊಂದಣ್ಣೆಟ್ಟುಳಂ ವೊಣ್ಣೆವೀ- ।
 ರರಸಕ್ಕಾಗರಮಾಯ್ತು ನೋಡ ಕವಚಂಗೆಂಡಂದಮಾ ಕರ್ಣನಾ

॥ ೩ ॥

ತ್ರಣ—ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುವುದು, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೇ] ಬಾರಿಸೆಯುಂ= ಅಡ್ಡಿ
 ಮಾಡಿದರೂ, ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೂ, (ಬಾರಿಸು-ವಾರಿಸು ತಡೆಮಾಡು, ಆಕ್ಷೇಪಿಸು)
 ಎಂದುದಂ ಎನ್ನದೆ= ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಹೇಳದೆ, ಮಾರ್ನುಡಿಯದೆ, (ತಂದೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನ
 ಮಾತಿಗೊಪ್ಪದೆ ಎಂದು ಭಾವವು) ಓರಂತು= ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಜಸಕ್ಕ ನೋಂತು=
 ಕೀರ್ತಿಗೆ ಒಯಿಸಿ [ಜಸ-ಯಶಸ್ಸು (ಸಂಸ್ಕೃತ), ನೋನ್ (ಧಾತು)-ವ್ರತಾಚರಣೇ
 ಭಾವನಾನುವು 'ನೋಂಪಿ'-ವ್ರತವು] ಒಡಲೋಳ್ ತೊಡರ್ದ = ಸ್ವಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ
 ಕೊಂಡಿದ್ದ, [ತೊಡರ್ (ಧಾತು)-ಬಂಧನೇ, (ಬಿರುದಶ್ಯಂಖಲಾಯಂಚ) 'ತೊಡರ್ದ'
 ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೇಫೆವರಿಸಿದ ದಡ್ಡ ಕ್ಕರದ ಶಿಥಿಲತ್ವವು] ಆ ತನುತ್ರಮಂ= ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕವಚ
 ವನ್ನು (ತನು-ಶರೀರವನ್ನು, ತ್ರ-ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಕವಚವು), ಬಿಡೆನೇರ್ದು ಕೊಟ್ಟಂ=
 ಬೇರ್ಪಡುವಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು [ನೇರ್ (ಧಾತು)-ಕೃಂತನೇ (ಕತ್ತರಿಸು)'ಬಿಡೆನೇ
 ದು] ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಬಿಡೆ' ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ ಸ್ವಪ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣವು. ಉದಾ
 'ಬಿಡೆನಟ್ಟುವು ಕಾವನಂಬುಗಳ್ ತಾವೈದುಂ' (ಆಂಡಯ್ಯನ ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವಂ) ಇಲ್ಲಿ
 'ಇವಂ ಮಂತಣದಿಂದೆ ಬಾರಿಸೆಯುಂ, ಎಂದುದನೆನ್ನದೆ, ಓರಂತೆ ಜಸಕ್ಕ ನೋಂತು,
 ಒಡಲೋಳ್ ತೊಡರ್ದತನುತ್ರಮಂ ಬಿಡೆನೇರ್ದು ಕೊಟ್ಟಂ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಸಮಸ್ತ
 ಧಾತ್ರಿಯೋಳ್ ಕರ್ಣನಿಂದ 'ಬೀರಂ ಉರಿವರಿದತ್ತು, ಚಾಗಂ . ಸೆದತ್ತು' ಎಂದು ಮೊದ
 ಲು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ॥ ೨ ॥

ಬರವಂ—ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತವೃತ್ತಂ ॥ ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಣ
 ನಾಕವಚಂಗೆಂಡದಂ' ಹೇಗೆ 'ವೀರರಸಕ್ಕಾಗರ'ವಾಯ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿಯು ವರ್ಣಿ
 ಸುತ್ತಾನೆ ಬರವಂ-ವರವನ್ನು 'ಬರವಂ'-ಈ ಷದದ ಆದಿಯ ವಕಾರದಲ್ಲಿ 'ಬ' ಶ್ರುತಿ.
 ಬರ-ವರ (ಸಂಸ್ಕೃತ) ಬೇಡಿದರ್ಗೆ = ಬೇಡಿದವರಿಗೆ (ಬೇಡಿದರ್ಗೆ-ದ್ವಿತ್ವಶೈಥಿಲ್ಯವು)
 ಈವ-ಕೊಡುವ [ಈ (ಧಾತು)-ಪ್ರದಾನೇ] ದೇವನೇ, = ದೇವೇಂದ್ರನೇ ನಾಣ್ಣೆಟ್ಟು
 ಬಂದು, ಇಂತು ಎನ್ನಂ ಎರೆದಂವಲಂ= ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದ
 ನಲ್ಲವೆ? ಬರ್ದರೊಳ್ ಪ್ರೌಢರಲ್ಲಿ (ಧನ್ಯರಲ್ಲಿ) ಆನೆಬರ್ದಂ ಎನುತುಂ= ನಾನೇ
 ಧನ್ಯನು. ಎನ್ನುತ್ತ; ನೇರ್ವಳ್ಳಿ= (ಕವಚವನ್ನು) ಕತ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ; ಕೆನ್ನೆತ್ತರುಂ=

ವ || ಅಂತು ಸಹಜಕವಚರತ್ನಕುಂಡಲಂಗಳಂ ನೆತ್ತರ್ ಪನಪನಪರಿಯೆ
 ತಿದಿಯುಗಿವಂತುಗಿದು ಕೊಟ್ಟುದರ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ದೇವೇಂದ್ರನಾತಂಗೆ
 ಮೋಘಶಕ್ತಿಯನಿತ್ತನಾತನನಾನುಮೆನ್ನಬಲ್ಲ ಮಾಟೈಯಿಂ ಭೇದಿಸಿ
 ದವೈ ನೀಮುಂ ನಿಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಿಲಮಗನವು ಸೂರೈಸೂನುವಂ ಸೂರೈ
 ದಿನದಂದು ಕಂಡು ಕಾರೈಸಿದ್ಧಿಯಂ ಮಾಡಿ ಬನ್ನಿಮೆಂದು ಕೊಂತಿಯಂ
 ಬೀಟೈಂಡು ಪರಕೆಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ರಥಾಂಗಧರಂ ರಥಮನೇಱಿ
 ಕರ್ಣನ ಮನೆಯ ಮುಂದನೆ ಬಂದು ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿಮ್ಮ ಕಿಱಿದಂತರಂ
 ಕಳಿಸಿ ಮಗುಟ್ಟಿ ಬಾ ಪೋಪವೆಂದು ತನ್ನೊಡನೆ ರಥಮನೇಱಿಸಿ
 ಕೊಂಡು ವೋಗಿ ಮುಂದೊಂದೆಡೆಯೊಳಾನಿದು —

ಕೆಪುನೆತ್ತರೂ, (ಕೆಚ್ಚಿನ್ನೆತ್ತರ್-ವಿಶೇಷಣ ಪೂರ್ವಪದ ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸವು)
 ಬರಿಕಂಡಂಗಳೆ = ಮಾಂಸಖಂಡಂಗಳೆ (ಬರಿಕಂಡಂಗಳೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥ
 ದಿಂದಲಾಗಿ, ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ನೆತ್ತರು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಿಗೆ ಮಾಂಸಖಂಡಂಗಳೆ
 ಹೊರಚೆಲ್ಲಿದುವು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು), ಬೀಟಿಲ್‌ಉಣ್ಣೆ = ಚಿಲ್ಲುವಂತೆ ಹೊರಗೊಳಲು
 ಬೀಟಿ (ಧಾತು)-ಪತನೇ, ಉಣ್ಣು (ಧಾತು)-ಉದ್ಗತೌ ಮನದೊಂದು ಅಣ್ಣು =
 ಮನಸ್ಸಿನದೊಂದು ಪೌರುಷವು [ಅಣ್ಣು (ಧಾತು)-ಪೌರುಷೇ] ಇಟ್ಟಳಂ ಪೊಣ್ಣೆ = ಅಧಿಕ
 ವಾಗಿ ತೋರಿಬರಲು [ಇಟ್ಟಳಂ-ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅನ್ಯಯವು ಇಲ್ಲಿ ಪೊಣ್ಣು ಎಂಬ
 ಕ್ರಿಯೆಗೆ ವಿಶೇಷಣವು; ಪೊಣ್ಣು (ಧಾತು)-ಉದ್ಗಮೇ, ಏಳು, ಕಾಣು, ತನುತ್ರಮಂ
 ನೇರ್ವಲ್ಲಿ ಕೆನ್ನೆತರುಂ ಬರಿಕಂಡಂಗಳೆ ಬೀಳಲುಣ್ಣೆ, ಮನದೊಂದು ಅಣ್ಣು ಮಾತ್ರ
 ಇಟ್ಟಳಂ ಪೊಣ್ಣುದುದರಿಂದಲೇ ಕವಚಂಗೆಂಡ ಅಂದಂ = ಕರ್ಣನ ಆ ಕವಚವನ್ನು
 ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊಟ್ಟ ರೀತಿಯು, (ಕವಚಮಂಕೊಳ್-ಕವಚಂಗೊಳ್; ಕವಚಂ
 ಗೊಂಡ ಅಂದಂ = ಕವಚಂಗೊಂಡಂದಂ) ಕರ್ಣನಾ-ಷಷ್ಠಿಗೆ ಧೀಘಾದೇಶವು) ವೀರರ
 ಸಕ್ಕೆ ಅಗರಮಾಯ್ತು = ವೀರರಸಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾಯಿತು. [ವೀರರಸ-ನವರಸಗಳ
 ಲೊಂದು. ಶೃಂಗಾರ, ಹಾಸ, ಕರುಣ, ವೀರ, ರೌದ್ರ, ಭಯಾನಕ, ಭೀಭತ್ಸ,
 ಅದ್ಭುತ, ಶಾಂತ-ಇಂತೆಂದು ಒಂಭತ್ತು ರಸಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ
 ವೀರರಸದ ಲಕ್ಷಣವು-ವೀರರಸಂ ಬವರಿಸುಗುಮುದಾರೋತ್ಸಾಹಪ್ರವೃತ್ತಿಕಾರಣ
 ಕಾರ್ಯಂ' (ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾಲೋಕನಂ ೮೧೬) || ೩ ||

ಅಂತುಸುಹಜೆ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಸಹಜಕವಚ ರತ್ನಕುಂಡಲಂ
 ಗಳಂ ನೆತ್ತರ್ ಪನಪನ ಪರಿಯೆ ತಿದಿಯುಗಿವಂತೆ ಉಗಿದು ಕೊಟ್ಟುದರ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ
 ದೇವೇಂದ್ರಂ ಆತಂಗೆ ಅಮೋಘಶಕ್ತಿಯಂ ಇತ್ತಂ. (ಅಮೋಘ = ವರ್ಧವಲ್ಲದ;

ಭೇದಿಸಲೆಂದೆ ದಲ್ ನುಡಿದರೆನ್ನದಿರೊಯ್ಯನೆ ಕೇಳ ಕರ್ಣ ನಿ- ।
 ನ್ನಾದಿಯೊಳಬೈ ಕೊಂತಿ ನಿನಗಮ್ಮನಹರ್ವತಿ ವಾಂಡುನಂದನರ್ ॥
 ಸೋದರರೆಯೆ ಮಯ್ದು ನನೆನಾಂ ವೆಱತೇಂ ಪಡೆಮಾತೊ ನಿನ್ನದೀ ।
 ಮೇದಿನಿ ಪಟ್ಟಮುಂ ನಿನತೆ ನೀನಿರೆ ಮತ್ತೆ ವೆಱರ್ ಸರೇಂದ್ರರೇ ॥೪॥

‘ಶಕ್ತಿ’-ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವು ಇದು ಪ್ರಧಮ ಗ್ರಾಸದಲ್ಲೆಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.) ‘ಇವಂ ಮಂತ್
 ಣದಿಂದೆ ಬಾರಿಸೆಯುಂ’ ಎಂದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಕವಚಕುಂಡಲ
 ಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ, ಕೊಡಬೇಡವೆಂದು ಸೂರ್ಯನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು
 ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕುಂತಿಯು ಕರ್ಣನೊಡನೆ ಹುರಿಗಣೆ
 ಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಲೂ, ಕೊಡಬೇಡವೆಂದು ಸೂರ್ಯನು ಕರ್ಣನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆಂಬ
 ಸಂಗತಿ ಚತುರ್ಥಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ‘ಇನಂ
 ಮಂತ್ಕಾದಿಂದ ಬಾರಿಸೆಯುಂ’ ಕರ್ಣನು ‘ಎಂದುದನೆನ್ನದೆ’ ಬೇಡಿದುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟೀ
 ಬಿಡುವುದರಿಂದ ‘ಚಾಗಮವನಿಂದೆಸೆದತ್ತು ಎಂದರಿಯಬೇಕು) ಆತನಂ ಅನುಂ ಎನ್ನ
 ಬಲ್ಲನಾಟೈಯಿಂಭೇದಿಸಿದವೈಂ = ಆತನನ್ನು ನಾನೂ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ
 ಭೇದಿಸುತ್ತೇನೆ (ಬಲ್ಲನಾಟೈಯಿಂ ತಿಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ; ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೀತಿಯಿಂದ)
 ನೀಮುಂ = ನೀವೂ, ನಿಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಿಲಮಗನಪ್ಪ = ನಿಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಿಲ ಮಗನಾಗಿರುವ
 ಸೂರ್ಯಸೂನುವಂ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಸೂರ್ಯದಿನದಂದು ಕಂಡು = ಆದಿತ್ಯ
 ವಾರದಂದು ಕಂಡು, ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಂ ಮಾಡಿ ಬನ್ನಿಂ ಎಂದು = ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿ ಮಾಡಿ
 ಬನ್ನಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ (ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದುದರಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಸೂರ್ಯನ
 ವಾರವನ್ನೇ ಅನುಕೂಲ ದಿನವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಹೇಳಿದನೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು)
 ಕೊಂತಿಯುಂ ಬೀಟೈಂಡು = ಕುಂತಿಯಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡು [ಬೀಟೈಳ್ಳುಳ್
 (ಧಾತು)-(ಬೀಡುಕೊಳ್) ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರಕೆಯಂ ಕೈಕೊಂಡು = ಅಶೀ
 ವಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದು (ಕುಂತಿಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅತ್ತೆಯಾದುದರಿಂದ ‘ಪರಕೆಯಂ
 ಕೈಕೊಂಡು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದು), ರಥಾಂಗಧರಂ = ಚಕ್ರಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು
 (ರಥಾಂಗ = ಚಕ್ರ) ರಥಮಂ ಏಱಿ = ರಥವನ್ನು ಏರಿ (ರಥಾಂಗಧರನು ರಥವನ್ನೇರು
 ವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವುಂಟು) ಕರ್ಣನ ಮನೆಯ ಮುಂದನೆ ಬಂದು = ಕರ್ಣನ ಮನೆಯ
 ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು, ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು = ಕರ್ಣನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ, ತಾನಾ
 ಗಿಯೇ ಕರ್ಣನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದುದರಿಂದ, ‘ಮೇಲೆಬಿಟ್ಟು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿದೆ),
 ‘ಎಮ್ಮ ಕಿಱಿದಂತರಂಕಳಿಸಿ ಮಗುಟ್ಟಿ ಬಾ ಪೋಪಂ’ ಎಂದು = ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ
 ದೂರ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗುನೆ, ಬಾ ಹೋಗುವ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನೊಡನೆ
 ರಥಮಂ ಏಱಿಸಿಕೊಂಡು ಪೋಗಿ, ಮುಂದೆ ಒಂದೆಡೆಯೊಳ್ ನಿಂದು ॥

ಭೇದಿಸಲೆಂದೆ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ಪಲಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಕರ್ಣ = ಎಲೈ
 ಕರ್ಣನೇ, ಭೇದಿಸಲೆಂದೆದಲ್ = ನಿಜವಾಗಿಯೂ, ಭೇದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೇ;
 ನುಡಿದಲ್ ಎನ್ನದಿಡ್ = ಮಾತಾಡಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಡ, ಒಯ್ಯನೆ ಕೇಳ =

ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳು. ('ಒಯ್ಯನೆ'-ಅವ್ಯಯವು, 'ಕೇಳ'-ಕೇಳಾ ಧಾತುಗೆ ವಿದ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷದ ಏಕವಚನಕ್ಕೆ 'ಅ'ತ್ವವು), ನಿನ್ನ ಆದಿಯೊಳ್ ಅಬ್ಬಿ ಕೊಂತಿ=ನಿನ್ನ ಜನನದಿಂದ ನಿನಗೆ ತಾಯಿ ಕುಂತಿಯಾಗಿರುವಳು ('ಆದಿಯೊಳ್ ನಿನ್ನ ಅಬ್ಬಿಕೊಂತಿ'-ಜನನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ತಾಯಿಯು ಕುಂತಿಯು, ಸಾಕಣೆಯ ತಾಯಿಯಾದ ರಾಧೆಯನ್ನೇ ನಿಜವಾಗಿ ತಾಯಿಯೆಂದು, ನೀನು ಈ ವರೆಗೆ ನಂಬಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಿ; ಆದರೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡುವುದ ಕ್ಕಾಗಿಯೇ, 'ನಿನ್ನ ಆದಿಯೊಳ್ ಅಬ್ಬಿಕೊಂತಿ' ಎಂದುದಾಗಿದೆ), ನಿನಗೆ ಅಮ್ಮಂ ಅಹರ್ಪತಿ=ನಿನಗೆ ತಂದೆಯು ಸೂರ್ಯನು. ['ಅಮ್ಮಂ'-'ತಂದೆ' ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ತಂದೆಯನ್ನು ಅಮ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯುಂಟು 'ಅಹರ್ಪತಿ'= ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿ 'ಅಹಪತಿ' ಅಥವಾ 'ಅಹಸ್ಪತಿ' ಯೆಂದೋ ಆಗುವುದು ಅಹಸ್-ದಿನ (ಹಗಲು)ಕ್ಕೆ ಪತಿ-ಒಡೆಯನು ದಿನಾಧಿ ಪನು ಸೂರ್ಯನು], ಪಾಂಡುನಂದನಂ ಸೋದರಂ=ಪಾಂಡುಪುತ್ರರು (ನಿನ್ನ) ಸೋದರರು, ಎಯ್ಲಿ ಆಂ ಮೆಯ್ಲುನನೆನ್=ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಭಾವ ಮೈದುನನಾಗಿರುವೆನು. [ನೀನು ನನ್ನ ಸೋದರತ್ತೆಯಾದ ಕುಂತಿಯ ಮಗನಾದುದರಿಂದ, ಹೇಗೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮೈದುನನೇ ಆಗಿರುವೆನಷ್ಟೆ ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಮಾತಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಯೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು ಮೆಯ್ಲುನನೆನ್-(ಮೆಯ್ಲುನಂ+ಎನ್) 'ಮೆಯ್ಲುನಂ' ಎಂಬ ನಾಮಪದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಪುರ ಷದ ಏಕವಚನದ ಅಖ್ಯಾತ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಸೇರಿ, 'ಮೆಯ್ಲುನನೆಂ'(ಎಂದರೆ ಮೆಯ್ಲುನನಾಗಿದ್ದೇನೆ) ಎಂಬ ರೂಪವಾಯ್ತು. 'ವಿನತ ಗುಣವಚನದೊಳ್ ಸರ್ವನಾಮದೊಳ್ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ಪ್ರವರ್ತಿಪುನಾಖ್ಯಾ || ತನಿಯುಕ್ತ ವಿಭಕ್ತಿಗಳವು ಘನತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣೋಕ್ತಿಯೊಳಮುದರ್ಪಿರ್ಕುಂ || ಎಂಬ, ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ || ೨೧೯ || ನೆ ಸೂತ್ರದ 'ಸಮುಚ್ಚಯದಿಂ ಗುಣವಚನವಲ್ಲದಲ್ಲಿಯುಮುಂಟು'-ಎಂಬ ವೃತ್ತಿ-ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಗನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು] ಪೆಱಿತೇಂ ಪಡೆಮಾತೋ= (ಪಡೆಮಾತು ಪೆಱಿತೇನೊ ?) ಬೇರೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತೇಕೆ ? ಈ ಮೇದಿನಿ ನಿನ್ನದು= ಈ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನದು (ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಮೊದಲನೆಯ ಹಕ್ಕುದಾರನು ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಕೌರವರಿಗೂ ನೀನು ಹಿರಿಯನಾದುದರಿಂದ) ಪಟ್ಟಿಮುಂ ನಿನತೆ=ಪಟ್ಟಿವೂ ನಿನ್ನದೇ [ನಿನತೆ-ನಿನತು'= (ನಿನ್ನದು) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದ ಎಕಾರಾಗಮವು. 'ನಿನ್ನದು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "ನಿನತು" ಎಂಬಾದೇಶವು. 'ನಿನತೆನತುತನತೆನಿಪ್ಪಿವು | ಜನಿಯಿಸುಗುಂ ನಿನ್ನದೆನ್ನದುಂ ತನ್ನದೆ ನಿ || ಪ್ಪಿನಿತಱಿಱಿಳಂ" ಶ. ಮ. ದ ಸೂ. || ೧೪೭ ||] ನೀನಿರೆ ಮತ್ತೆ ಪೆಱಿರ್ ನರೇಂದ್ರರೇ=ನೀನಿರುವಾಗ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯವರು ರಾಜರಾಗಲರ್ಹರೇ? (ಈ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಪಟ್ಟಕ್ಕೂ ನಿಜವಾಗಿ ನೀನೇ ಹಕ್ಕುದಾರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಉಳಿದವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿ ನೀನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಆಶಯವು) ||೪||

ಗಂಗೆಗೆ ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂದು- 1

ತ್ತಂಗಸ್ತನಿ ಕೊಟ್ಟು ಪೋಗೆ ಸೂತಂ ಕಂಡಾ- 11

ತ್ಯಾಗನೆಗೆ ರಾಧೆಗಿತ್ತು ಮ- 1

ನಂಗೊಳೆ ರಾಧೇಯನನಿಸಿ ಸೂತಜನಾದ್ಯೆ 11 ೫ 11

ನಿನ್ನುತ್ಪತ್ತಿಯ ನಿಂತೆ- 1

ದೆನ್ನರುಮಣಮಱಿಯರಱಿವನಾಂ ಸಹದೇವಂ 11

ವನ್ನಗಕೇತು ದಿನೇಶಂ 1

ನಿನ್ನಂಜಿಕೆ ಕುಂತಿಯಿಂತಿವರಾ ನಜಿ ಬಲ್ಲರಾ 11 ೬ 11

ಗಂಗೆಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ 11 ಗಂಗೆಗೆ ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂದು = ಗಂಗಾದೇವಿಗೆ ಸಾಕುವುದಕ್ಕೊಂದು (ಕೆಯ್ಯೆಡೆ = ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತು, ವಿನ್ನಾಸವು), ಉತ್ತಂಗಸ್ತನಿ = ಉನ್ನತಸ್ತನಗಳುಳ್ಳಾಕೆ, ಕುಂತಿ, ಕೊಟ್ಟು ಪೋಗೆ = ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಹೋಗಲು, ಸೂತಂ ಕಂಡು, ಆತ್ಯಾಗನೆಗೆ ರಾಧೆಗೆ = ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ರಾಧೆಗೆ, ಇತ್ತು = ಕೊಟ್ಟು [ಈ (ಧಾತು)-ಪ್ರದಾನೇ ಕೊಡು] ಮನಂಗೊಳೆ = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ರಾಧೇಯನನಿಸಿಸೂತಜನಾದ್ಯೆ = ರಾಧೇಯನೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು, ಸೂತಪುತ್ರನಾದೆಯಯ್ಯಾ! 11 ೫ 11

ನಿನ್ನುತ್ಪತ್ತಿ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ 11 ನಿನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಂ = ನಿನ್ನ ಜನನವನ್ನು, ಇಂತೆಂದು = ಹೀಗೆ ಎಂದು (ಈ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೆಂದು) ಎನ್ನರುಂ = ಎಂತಹರೂ ('ಎನ್ನರುಂ'-ಎಂತಹರುಂ-ಎಂತವರುಂ "ಅಂತಹನಂತಹನುಂತಹ. ನಂತಹನೆಂದಿತ್ತು ವದ್ವಿರುತ್ತಿಗೆಸತ್ತಂ 11 ಭ್ರಾಂತೇಂಗಡಾರ್ಥದೊಳೆ ಮೇಣಂತವೆಲೆಡೆಗನ್ನನಿನ್ನನುನ್ನಮು ಮೆನ್ನಂ"—ಶ ಮ ದ ಸೂ 11 ೧೬೦ .) ಅಣಂ ಅಱಿಯರ್ = ಏನೂ ತಿಳಿಯರು ('ಅಣಂ'-ಅವ್ಯಯವು—"ಮತ್ತೇನುಮೆನ್ನಿವ್ವರ್ಧಮನಿರ ದಾನಿಪರಣವಾಣಸೆಂದು ನುಡಿವವ್ಯಯದೊಳೆ" ಶ ಮ ದ ಸೂ 11 ೨೦೨ 11) ಅಂ ಅಱಿವೆಂ = ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು ಸಹದೇವಂ = ಸಹದೇವನು, ಪನ್ನಗಕೇತು = ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನು (ವನ್ನಗ-ಸರ್ಪವು ಕೇತು-ಧ್ವಜ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಚಿಹ್ನವುಳ್ಳವನು ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನು) ದಿನೇಶಂ = ಸೂರ್ಯನು, (ದಿನ + ಈಶಂ = ದಿನೇಶಂ ಗುಣಸಂದಿ) ನಿನ್ನ ಅಂಜಿಕೆ ಕುಂತಿ = ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಕುಂತಿ, ಇಂತು = ಹೀಗೆ, ಇವರ್ನೆಲೆ ಬಲ್ಲರ್ = ಇವರು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವರು ['ನೆಲೆ'—ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು ನೆಲೆ (ಧಾತು)—ಸಮಗ್ರತ್ವೇ, ನಾಡೆಯೆಡೆಯಾವಗಂ ನೆಲೆ; ನೀಡುಂಕರಮಾದವೆಯ್ವೆ ನೂಳದು ಪಿರಿದುಂ 11

ವ || ದುರ್ರೋಧನಂ ನಿನ್ನನೇತಱೋಳ್ ನಂಬಿದನೆಂದೊಡೆ ನೀನುಂ ತಾನು
ಮೊರ್ಮೆ ಗಂಗಾನದೀತೀರದೊಳ್ ಬೇಟಿಯಾಡುವಲ್ಲಿ ತತ್ಸವಿೂಪದ
ತಾವಸಾಶ್ರಮದೊಳ್ ಸತ್ಯಂತಪರೆಂಬ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಳಂ ಕಂಡು
ಪೊಡೆವಟ್ಟಿವರುಮಂ ಪರಸಿ ನಿನಗೆ ಮುನ್ನಮೇಱಲ್ ತರಿಸಿದೊಡೆ
ಸುಯೋಧನನೇವಯಿಸಿ ನಿನ್ನಂ ಪೋಗಲ್ವೇಟ್ಟು —

ಆನಿರೆ ನೀವಿದೇಕೆ ದಯೆಗೆಯ್ದಿರೊ ವಿೂಂಗುಲಿಗಂಗೆ ವೇಟಿಮೆಂ—|

ದಾನರನಾಧನಂ ತಿಳಿವೆ ತನ್ನು ನಿ ಭೂಭುಜನೆಯ್ಗೆ ನಂಬಿ ಕಾ— ||

ನೀನ ಸಮಂತು ವಾಟಿಸುವೆನೊಯ್ಯನೆ ಮುಳ್ಳೊಳೆ ಮುಳ್ಳನೆಂದು ತಾ—|

ನೀನಯದಿಂದೆ ವೆಚಿ ಪೊರೆದಟ್ಟಿ ಱೋಳಂದೊಡನುಂಡನಲ್ಲನೇ || ೭ ||

ನೀಡುಮಿಗೆಕೆನ್ನಮೆಲ್ಲಂ | ರೂಢಿಯನುಳ್ಳುದುಮಿವನ್ಯಯದೊಳಧಿಕಾರ್ಥಂ” ಶ. ಮ.
ದ. ಸೂ || ೩೦೪ ||] (ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದುರ್ರೋಧನನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು
ವಲಾಪಿಸುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ “ಆನಱಿವೆಂ ಪೃಥೆಯಱಿವಳ್ ದಾನವರಿಪುವಱಿವನರ್ಕನ
ಱಿವಂ ದಿವ್ಯ || ಜ್ಞಾನಿ ಸಹದೇವನಱಿವಂ | ನೀನಾರ್ಗಂದಾರುಮಱಿಯರಂಗಾಧಿಪತೀ”
(೫.೧೮) ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಹೋಲಿಸಬಹುದು.) || ೬ ||

ದುರ್ರೋಧನಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ದುರ್ರೋಧನಂ, ನಿನ್ನಂ ಏತಱೋಳ್
ನಂಬಿದನೆಂದೊಡೆ = ನಿನ್ನನ್ನು ಆವುದರಿಂದ ನಂಬಿದನೆಂದರೆ (ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ಕರ್ಣೋತ್ಪ
ತ್ತಿಯ ವಾಸ್ತವಾಂಶವು ತಿಳಿದುಬಂದುದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ
ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ
ಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಪಂವಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ) ನೀನುಂ ತಾನುಂ = ನೀನೂ
ದುರ್ರೋಧನನೂ, ಒರ್ಮೆ ಗಂಗಾನದೀತೀರದೊಳ್ ಬೇಟಿಯಾಡುವಲ್ಲಿ = ಒಮ್ಮೆ
ಗಂಗಾನದಿಯ ತೀರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇಟಿಯಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ತತ್ಸವಿೂಪದ ತಾವಸಾಶ್ರಮ
ದೊಳ್ = ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸವಿೂಪದ ತಪಸ್ವಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಸತ್ಯಂತಪರೆಂಬ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನಿ
ಗಳಂ ಕಂಡು; ಪೊಡೆವಟ್ಟಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ, ಇವರುಮುಂ = ಇಬ್ಬರನ್ನೂ (ಎರಡು+
ವರ್-ಇರ್+ವರ್-ಇರ್ವರ್ ‘ಎರಡು’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಇರ್’ ಆದೇಶವು. ದ್ವಿಗು
ಸವಾಸವು) ಪರಸಿ = ಅತೀರ್ವದಿಸಿ, (ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ಹರಸಿ’) ನಿನಗೆ ಮುನ್ನಂ
ಏಱಲ್ ತರಿಸಿದೊಡೆ = ನಿನಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಆಸನವನ್ನು ತರಿಸಿದಾಗ,
ಸುಯೋಧನಂ ಏವಯಿಸಿ = ದುರ್ರೋಧನನು ಮನಸ್ತಾಪಗೊಂಡು, ನಿನ್ನಂ ಪೋಗಲ್ವೇ
ಟ್ಟು = ನಿನ್ನನ್ನು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ||

ಆನಿರೆ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತರಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಆನಿರೆ = ನಾನಿರುತ್ತಿರಲು
(ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೂ ಆದ ನಾನು ಪ್ರಥಮಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹ

ನಾಗಿರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಎಂದು ಭಾವವು) ನೀಂ = ನೀವು, ಇದೇಕೆ = ಇದೇತಕ್ಕಾಗಿ; ಮಿಂಗಳುಲಿ ಗಂಗೆ = ಬೆಸ್ತರವನಾದ ಈ ಕರ್ಣನಿಗೆ. (ಕರ್ಣನು ಸೂತಜನಾದುದರಿಂದ, ಬೆಸ್ತರವನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಈತನು ಮಿಂಗಳುಲಿಗನು. ಇಂತಹ ಹೀನಕುಲದವನಿಗೆ ನನಗಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕಾರವೇ? ಎಂಬುದೀಗ ದುರ್ರೋಧನನ ಏವದ ಪ್ರಶ್ನೆ 'ಮಿಂಗಳುಲಿಗಂ?—ಮಿಂಗಳಂ ಕೊಲ್ಲುವಾತಂ 'ಮಿಂಗಳುಲಿ' ಅಥವಾ 'ಮಿಂಗಳುಲಿಗಂ'—ತದ್ಧಿತವು. ಇದನ್ನು ಈತನು ಕೊಲ್ಲುವನೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಕುಲಿ' ಎಂಬ ತದ್ಧಿತ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು 'ಮಿಂಗಳುಲಿ' ಎಂದಾದ ಬಳಿಕ, 'ಮಾಱಿಾಡುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಗ' ಎಂಬ ತದ್ಧಿತ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ 'ಮಿಂಗಳುಲಿಗಂ' ಎಂಬರೂಪವಾಯ್ತು. "ಕೊಲ್ತಿದೆಯೋಳ್ ಕುಲಿಯೆಂಬುದಕ್ಕು ಮಂತ್ರಾದೇಶಂ"—ಶ ಮ. ದ. ಸೂ. || ೧೪೬ || ಮಿಂಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಮಾರುವವನು ಬೆಸ್ತರವನು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಪರ್ವದ ೩೯ನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಲ್ಯನು 'ಎಲಮೊ ನಿನ್ನನು ಜಗವಿಲಿಯೆ ಕೆ. ಬ್ಬಲನ ಮಗನನು ಮರಿಸಿ ಕುರುಪತಿ. ಕುಲಜನನು ಮಾಡಿಡನಲಾಒಡನುಂಡು ಪತಿ ಕರಿಸಿ' ಎಂದು 'ಕರ್ಣನು ಕಬ್ಬಲನ ಮಗನೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. 'ಕಬ್ಬಲ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬೇಡ, ಬಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಕಿಟ್ಟಿಲ್ಲರ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕೊಟ್ಟಿದೆ.) "ಇದೇಕೆ ದಯೆಗೆಯ್ದಿರೊ ಪೇಟಿಂ" = "ಇದೇತಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೋ ಹೇಳಿರಿ", ಎಂದ - ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ, ಆ ನರನಾಧನಂ = ಆ ದುರ್ರೋಧನನೈಪತಿಯನ್ನು ತನ್ನನಿ = (ತರ್ + ಮುನಿ) ಆ ಮುನಿಯು, ತಿಳಿಪೆ = ತಿಳಿಸಲು (ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾಗ) ಕಾನಿನ = ಎಲೈ ಕರ್ಣನೇ (ಕನ್ಯೆಯ ಪುತ್ರನು 'ಕಾನಿನನು), ಭೂಭುಜಂ ಎಯ್ದೆನಂಬಿ = ಅರಸನಾದ ದುರ್ರೋಧನನು ನಂಬಿ, ಸಮಂತು = ಹಾಗೆಯೇ (ಸಮಂತು × ಪರಂತು?) ಒಯ್ಯನೆ ಮುಳ್ಳೊಳೆ ಮುಳ್ಳಂ ಪಾಟಿಸುವೆನೆಂದು = ಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಕೀಳಿಸುವೆನೆಂಬುದಾಗಿ [ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಕೀಳಬೇಕು] ಎಂಬುದು ನಾಣ್ಣಡಿ. ಪಾಟಿಸು (ಧಾತು)—ಕೀಳು. ತಾನೀ ನಯದಿಂದೆ = ತಾನು ಈ ನೀತಿಯಿಂದ. ಪೆರ್ಚಿ = ಹೆಮ್ಮೆಗೊಂಡು, ಪೊರೆದು = ಆಶ್ರಯವಿತ್ತು ಸಲಹೆ; ಅಟ್ಟಿ ಱ್ಪೊಳ್ = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಅಂದು ಒಡನುಂಡನಲ್ಲನೇ = ಅಂದು ಸಹಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿದನಲ್ಲವೇ? (ಸಹಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸಖ್ಯದ, ಮತ್ತು ಸತ್ಕುಲೀನತೆಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ದುರ್ರೋಧನನೂ ತಾನೂ ತನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನರಿಯದಿದ್ದರಿಂದ, ಉಭಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೆ ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದಿದ್ದಿತೆಂದು ಕರ್ಣನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ದುರ್ರೋಧನನು ಮಾತ್ರ ಕರ್ಣನ ನಿಜವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದು, ಅರ್ಜುನನಿಂಬ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಕರ್ಣ

ಎನೆಯೆನೆ ಬಾಷ್ಪವಾರಿ ಪುಳಕಂ ಬೆರಸೊಮೆಯೆ ಪೊಣ್ಣೆ ಮುನ್ನೆ ನೀ- |
 ಮೆನಗದನೇಕೆ ವೇಟ್ಟಿ ರೊ ನೆಗಟ್ಟಿ ಪೊಗಟ್ಟಿಯನಾಂಪಿನಂ ಸುಯೋ- ||
 ಧನನೆನಗೊಳ್ಳಿಕೆಯ್ಲ ಕೃತಮಂ ವೆಲಿಗಿಕ್ಕಿ ನೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಸೆ ನ- |
 ಧೈನ ನೆವದಿಂದೆ ವಾಂಡವರನಾನೊಳವೊಕ್ಕೊಡೆ ನೀಮೆ ವೇಸಿರೇ || ೮ ||

ನೆಂಬ ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ಕೀಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸುರೆಮಾಜಿದ್ದು, ಈಗ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸ್ವಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದುಬಂದುದರಿಂದ ಉದ್ದೇಶಗೊಂಡು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿ, ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಮಮತೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ನಲ್ಲಾ ಎಂದು ಕರ್ಣನು ವನದಲ್ಲ ಮರುಗಿದನು, ಆದರೂ, ಆತನು 'ಕಡುನನ್ನಿಕಾರ' ನಾದುದರಿಂದ, ಕುಲಹೀನನನ್ನು ಕುಲೀನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅಂಗಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಒಡನಾಡಿದ ದುರ್ರೋಧನನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರ ತನ್ನ 'ನನ್ನಿಗೆ' ಕುಂದುಬರುವುದು. ಹೀಗೆ ಕರ್ಣನ ಒಲವು ಇಬ್ಬಗೆಯಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಸಂಕಟಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ಸ್ವಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು ಕಳವಳಿಸಿದ ಪರಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲೋಕೋಕ್ತೃಲಂಕಾರವು || ೭ ||

ಎನೆಯೆನೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಎನೆಯೆನೆ = (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೀಗೆ) ಹೇಳುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ, (ಕರ್ಣನಿಗೆ) ಬಾಷ್ಪವಾರಿ = ಕಣ್ಣೀರು, ಪುಳಕಂಬೆರಸು = ರೋಮಾಂಚದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಒರ್ಮೆಯೆ ಪೊಣ್ಣೆ = ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸುರಿಯಲು. [ವೊಣ್ಣು (ಧಾತು)—ಉದ್ಗಮೇ, ಹೊರಸೂಸು] ನೀಂ ಇದಂ ಎನಗೆ ಮುನ್ನೆ ಏಕೆ ವೇಟ್ಟಿ ರೊ? = ನೀವು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಏಕೆ ಹೇಳಿದಿರೋ? ನೆಗಟ್ಟಿ ಪೊಗಟ್ಟಿಯಂ ಅಂಪಿನಂ = ನಡತೆಯು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ. [ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನು ತಾಳುವ ವರಿಗೆ. ಅಂಪಿನಂ—ಅನ್‌ವಿನಂ—ಅನುವಂತೆ. ಅನ್ (ಧಾತು)—ಧಾರಣೆ, ಧರಿಸು, ತಾಳು] ಸುಯೋಧನಂ = ದುರ್ರೋಧನನು, ಒಳ್ಳಿಕೆಯ್ಲ = ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಮಾಡಿದ, [ಒಳ್ಳಿಕೆಯ್ (ಧಾತು)—ಒಳ್ಳಿತಂಕೆಯ್, ಒಳ್ಳಿ ಯದು ಮಾಡು] ಕೃತಮಂ = ಉಪಕಾರವನ್ನು, ವೆಲಿಗಿಕ್ಕಿ = ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ, ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ನೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಸೆ = ಕೀರ್ತಿಯು ಮಾಸಲು, ನಜೈನ ನೆವದಿಂದೆ = ಬಾಂಧವ್ಯದ ವ್ಯಾಜ ದಿಂದ, ಅನ್ ಪಾಂಡವರಂ ಒಳವೊಕ್ಕೊಡೆ = ನಾನು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಸೇರಿದ್ದಾದರೆ (ಒಳವುಗು—ಒಳಗೆ ಪುಗು—ಒಳಹೊಗು.) ನೀಮೆ ವೇಸಿರೇ = ನೀವೇ ಹೇಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? [ವೇಸು (ಧಾತು)—ಹೇಸು, ಅಸಹ್ಯಪಡು] || ೮ ||

ನೆತ್ತಮನಾಡಿ ಭಾನುಮತಿ ಸೋಲೊಡೆ ಸೋಲಮನೀವುದೆಂದು ಕಾ-
ಡುತ್ತಿರೆ ಲಂಬಣಂ ಪಱಿಯೆ ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬ-
ಳ್ಳುತ್ತಿರೆಯೇವಮಿಲ್ಲದವನಾವುದೊ ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಮೆಂಬ ಭೂ-
ಪೋತ್ತಮನಂ ಬಿಸುಟ್ಟಿರದೆ ನಿಮ್ಮೊಳೆ ವೊಕ್ಕೊಡೆ ಬೇಡನಲ್ಲನೇ || ೯ ||

ನೆತ್ತಮನಾಡಿ— ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತಲವಾಲಾವೃತ್ತಂ || ದುರೋಧನನಿಗೂ
ತನಗೂ ಕೆಳತನವು ಎಷ್ಟು ಗಾಢವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಕರ್ಣನು ಶ್ರುತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.
ತಾನು ಆತನ ಅಂತರಂಗಸ್ನೇಹಿತನೆಂಬುದನ್ನು ಪಗಡೆಯೊಟದ ನಿರರ್ಥನದಿಂದ ರುಜು
ಪಡಿಸಿ, ಅಂತಹ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ತಾನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಬಹುಹೀನವಾದುದೆಂಬ
ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನೆತ್ತಮಂ ಆಡಿ = ಪಗಡೆಯೊಟವನ್ನಾಡಿ
(ನೆತ್ತ-ಪಗಡೆಯೊಟ) ಭಾನುಮತಿ ಸೋಲೊಡೆ = (ದುರೋಧನನ ಪತ್ನಿಯಾದ) ಭಾನು
ಮತಿಯು ಸೋತಲ್ಲಿ, ಸೋಲಮಂ ಈವುದೆಂದು = ಸೋಲವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು
[‘ಸೋಲಂ’ ಎಂದು-ಸೋಲ್ (ಸೋತುಹೋಗು) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಭಾವನಾನುವು],
ಕಾಡುತ್ತಿರೆ = ಕಾಡುತ್ತಿರಲು, ಪಿಡಿಸುತ್ತಿರಲು; ಲಂಬಣಂ ಪರಿಯೆ = ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವು
ಹರಿದುಹೋಗಲು (‘ಲಂಬಣಂಪರಿಯೆ’ ಎಂಬುದರ ಮುಂದೆ ‘ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ’ ಎಂದು
ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ‘ಲಂಬಣಂ’ ಎಂಬುದು ‘ಮುತ್ತಿನ ಲಂಬಣಂ’ ಎಂದು ‘ನೀಯ’
ದಿಂದರಿಯುವುದು ಸುಲಭವಾದುದರಿಂದ, ಅಧ್ಯಾರೋಪಿತವಾಗಿದೆ) ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ
ನೋಡಿ ನೋಡಿ = ಮುತ್ತುಗಳು ಚೆಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಬಳ್ಳುತ್ತಿರೆ =
ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿರಲು, ಏವಮಿಲ್ಲದೆ = ಮನಸ್ತಾಪಗೊಳ್ಳದೆ, ಇವಂ ಆವುದೊ?
ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಮೆಂಬ = ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ‘ಏನಾಯ್ತು’ ತಪ್ಪದೇ ಹೇಳಿ ಎಂಬ,
(ಈ ಮುತ್ತುಗಳು ಕೆಟ್ಟುಹೋದುದರಿಂದೇನಾಯ್ತು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ
ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಸಾರವುಳ್ಳ ವಿಷಯವಲ್ಲವೆಂದು ದುರೋಧನನ ಆಶಯವು
ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ‘ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬಳ್ಳುತ್ತಿರೆ, ಏವಮಿಲ್ಲದೆ,
ಇವನ್ ಆವುದೊ ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಂ’ ಎಂಬ ಭೂಪೋತ್ತಮನಂ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ‘ಇವಂ
ಆವುದೊ ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಂ’ ಎಂದು ಏವಮಿಲ್ಲದೆ ನುಡಿದುದು ದುರೋಧನನೆಂಬುದು
ಕಂಡಿತವೇ.) ಎಂಬ ಭೂಪೋತ್ತಮನಂ ಬಿಸುಟ್ಟು = ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುವ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠ
ನಾದ ದುರೋಧನನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ [ಭೂಪ+ಉತ್ತಮಂ-ಭೂಪೋತ್ತಮಂ-ಗುಣಸಂಧಿ
ಭೂಪರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಂ ಭೂಪೋತ್ತಮಂ. ಸಪ್ತಮಿ ತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವು. ಬಿಸುಡು
(ಧಾತು)-ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು, ತ್ಯಜಿಸು.] ಇರದೆ = ತಡೆಯದೆ, ನಿಮ್ಮೊಳೆವೊಕ್ಕೊಡೆ - ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಕೂಡಿದರೆ, ಬೇಡನಲ್ಲನೇ = ನಾನು ಬೇಡನಲ್ಲವೇ, ಹೀನಕುಲದವನಲ್ಲವೇ, ನಾನು

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಡವಾದವನಲ್ಲವೇ? ನಾನು ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನ ಅಂತರಂಗ ಮಿತ್ರನಾದುದರಿಂದ, ಆತನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನನಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಆತನೂ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಭಾನುಮತಿಯೂ ನಾನೂ-ಹೀಗೆ ಮೂವರೇ ಕೂಡಿ ನೆತ್ತವನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಭಾನುಮತಿಯು ಆಟದಲ್ಲಿ ಸೋತಳು; ಆಗ ಸೋಲದ ಪಗಡೆ ಕಾಯನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಭಾನುಮತಿಯು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವು ಹರಿದುಹೋಗಿ ಮುತ್ತುಗಳು ಚೆಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು, ಹಾಗುಂಟಾದ ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಭಾನುಮತಿಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಬಳ್ಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನು ಭಾನುಮತಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಈ ಸಲುಗೆಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೂ ಏನು ಗೊಳ್ಳದೆ, 'ಅದರಿಂದೇನಾಯ್ತು. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು' ಸಾರವಿಲ್ಲದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೇ ತಪ್ಪದೆ ಹೇಳು' ಎಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದ ನುಡಿದು, ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನೆಂದು ವರ್ತಿಸುವ ಭೂವೋತ್ತಮನಾದ ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನನ್ನು ತನಿಸಿ, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡರೆ, ನಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬೇಡನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳೋನೇ? ಈ ತನಕ ನಾನು 'ಬೇಡ'ನಂತೆ ಹೀನಕುಲದವನೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು, ಈಗ ನಾನು ಸ್ವಂತ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾನು ಸರ್ವಜನರಿಗೂ ಬೇಡವಾದವನಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಮಾತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು) ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಮತವಾದ ಅರ್ಥವಾತ್ಯ ಈಯೆಲ್ಲಾ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೂ, ೧) 'ಇವನಾ ವುದೋ' ೨) 'ಇವನಾಯ್ತುದೋ' ೩) 'ಇವನೇವುದೋ? ಎಂಬ ಪಾರ ಭೇದಗಳೇ ಕಾರಣವು. 'ಇವನಾವುದೋ?' ಎಲ್ಲ ತಾಳೆಯೋಲೆ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾರವೆಂದು ತೋರಿ ಬರುತ್ತದೆ 'ಇವನಾಯ್ತುದೋ?' ಎಂಬುದು ಕ. ಸಾ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಊಹಿಸಿ ಹಾಕಿದ ಪಾರಾಂತರವು. 'ಇವನೇವುದೋ' ಎಂಬುದು ಪಂಡಿತ ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ ನವರು ಮಾಡಿದ ಪಾರಾಂತರವು; ಆ ಪಾರಾಂತರದ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನೂ, ಅವರು ಸಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ, ವಿದ್ವಜ್ಜನರಿಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ತಾಡಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಪಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, 'ಇವನಾ ವುದೋ' ಎಂಬ ಸರ್ವತಾಡಪತ್ರಸಮ್ಮತವಾದ ಪಾರವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅರ್ಥ ವನ್ನೂ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಪಂಪನ 'ಇವಂ ಆವುದೋ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾಡಿರುವ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಸಹೃದಯರು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು.) || ೯ ||

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಕರ್ಣಂ ತನಗೆಂತುನೊಡಂಬಡದುದಂ ನಿರ್ಣಯಮಾಗ
ಅಿದು ಮಗುಟಿಲ್ವೇಟ್ಟಿ ನಾರಾಯಣಂ ವೋದಂ.

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆ) ಹೇಳಿ
ದಾಗ, ಕರ್ಣಂ ತನಗೆ ಎಂತುಂ ಒಡಂಬಡದುದಂ ನಿರ್ಣಯಮಾಗಿ ಅಅಿದು = ಕರ್ಣನು
ತನ್ನ (ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ) ಒಪ್ಪದಿದ್ದುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಮಗುಟಿಲ್ವೇಟ್ಟಿ =
(ಕರ್ಣನನ್ನು) ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ, ನಾರಾಯಣಂ ವೋದಂ = ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು
ಹೋದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
ತೃತೀಯಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು

ಚತುರ್ಥ ಗ್ರಾಸಂ.

ಇತ್ತಲಂಗರಾಜನು ಮಾತ್ಮಾಲಯಕ್ಕೆ ವಂದು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ-
 ಕುರುಪತಿಗಿಲ್ಲ ದೈವಬಲಮಾಜಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಲೆಗೆಯ್ವಾರಾಳುಂ ।
 ಗುರುಗುರುವುತ್ರಸಿಂಧುಸುತರಾಳ್ವನುಮೆನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿವೆರ್ಚಿಮುಂ- ॥
 ವೊರೆದನಿಡಿರ್ಚಿ ಕಾದುವರುಮನ್ನಯ ನೋದರರೆಂತು ನೋಡಿಕೊ-
 ಕೈರಿಸದೆ ಕೊಲ್ವಿನೆನ್ನೊಡಲನಾಂ ತವಿಸೆಂ ರಣರಂಗಭೂಮಿಯೊಳ್ ॥೧॥

ಅನತರಣಿಕೆ ॥ ಕೃಷ್ಣನ ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾದ ಕರ್ಣನ ಚಿತ್ತವು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬ ಕತಕದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಮರು ದಿನ ಮುಂಜಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಸೇವಾನಿಷ್ಠಾತನಾದ ರಾಧೇಯನು ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಗಾ ನದಿಗೆ ಹೋಗುವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕುಂತಿಯು ಬಂದು “ಮಗನೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆ ದಾಕೆಯು! ತಮ್ಮಂದಿರ ಮೇಲೆ ಮುನಿಯಲಾಗದು” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರದೆ ಜನನೀಯಾಜ್ಞಾವಚನದಿಂದ ಸಂಬಂಧನಾಗುವನು ॥

ಇತ್ತಲ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಇತ್ತಲ್ = ಇತ್ತ, ಅಂಗರಾಜನುಂ = ಕರ್ಣನೂ, ಆತ್ಮಾಲಯಕ್ಕೆ ವಂದು = ತನ್ನ ಬೀಡಿಗೆ ಬಂದು, ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ = ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಗೊಳಗಾದವನಾಗಿ (ಆತ್ಮ+ಆಲಯ-ಆತ್ಮಾಲಯ, ಸವರ್ಣದೀರ್ಘಸಂಧಿ, ಷಷ್ಠೀತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವು. ಚಿಂತಾ+ಆಕ್ರಾಂತಂ-ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಂ, ಸವರ್ಣದೀರ್ಘಸಂಧಿ, ತೃತೀಯಾತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವು, ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆಕ್ರಾಂತನು, ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು) ॥

ಕುರುವತಿಗಿಲ್ಲ — ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಕುರುಪತಿಗೆ ದೈವ ಒಲಂ ಇಲ್ಲ = ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ದೈವಬಲವಿಲ್ಲವು. ಗುರು, ಗುರುವುತ್ರ ಸಿಂಧುಸುತರ್ = ದ್ರೋಣ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಭೀಷ್ಮರು, ಆಗಳುಂ = ಆವಾಗಲೂ, ಆಜಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಲೆಗೆಯ್ವಾರ್ = ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತ ಇರುವರು, [ಮೇಲ್ಮಲೆಗೆಯ್ (ಧಾತು) ಮುಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸು] ಆಳ್ವನುಂ = ಒಡೆಯನಾದ ದುರ್ರೋಧನನೂ, ಎನ್ನನೆನಚ್ಚಿ = ನನ್ನನ್ನೇ ನಂಬ; ಪೆರ್ಚಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದುಬ್ಬಿ, [ನಚ್ಚಿ (ಧಾತು)-ವಿಶ್ವಾಸೇ, ನಂಬು, ಪೆರ್ಚು (ಧಾ)-ವಿಸ್ತಾರೇ,] ಮುಂ ವೊರೆದಂ = ಮುಂದಾಗಿ ವೋಷಿಸಿದನು-[ವೊರೆ (ಧಾತು) ವೋಷಣೆ, ನಾನುಪದವಾದರೆ 'ಹತ್ತಿರ' ಎಂಬರ್ಥವೂ ಇದೆ ವೊಱ್ = ಭಾರ, ಹೊರೆ, ಇದಿರ್ಚಿ ಕಾದುವರುಂ = ಇದಿರೊಡ್ಡಿ ಕಾದುವವರಾದರೂ ಎನ್ನಯ ನೋದರರ್ = ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರು ನೋಡಿ = ನೋಡುನೋಡುತ್ತಾ, ಕೊಕ್ಕರಿಸದೆ =

ಅಱಿದೆಂ ಸೋದರರೆಂದು ವಾಂಡವರನಿನ್ನೆಂತೆನ್ನರಂ ಕೊಲ್ವೆನ-
 ಟ್ಕೊಳೆನ್ನಂ ಪೊರೆದಯ್ತೆ ನಂಬಿದ ನೃಪಂಗೆಂತಾಜಿಯೊಳ್ ತಪ್ಪುವಂ ||
 ತಱಿಸಂದುದ್ಧತವೈರಿಭೂವಬಲದೊಡ್ಡಳ್ಳಾಡೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತ-
 ಟ್ಕೊಡೆನ್ನಾಳ್ಳೆನಿನಾನೆ ಮುಂಚೆ ಸಿಱಿವೆಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಕಟ್ಟಾಯ
 ಮಂ || ೨ ||

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯವಡದೆ, ಎಂತು ಕೊಲ್ವೆಂ = ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲುವೆನೋ? ಎನ್ನ ಒಡಲಂ =
 ನನ್ನ ಈ ಶರೀರವನ್ನು, ಆಂ = ನಾನು, ರಣರಂಗಭೂಮಿಯೊಳ್ = ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ,
 ತವಿವೆಂ = ನಾಶಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ರಣರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶರೀರ
 ವನ್ನೀಡಾಡುವೆನೆಂದು ಕರ್ಣನ ತೀರ್ವಾನವು ಇದನ್ನು 'ಅಱಿದೆಂ ಸೋದರರೆಂದು'
 ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ [ತವು (ಧಾತು)-ಕ್ರಿಯೇ,
 ನಾಶವಾಗು.] || ೧ ||

ಅಱಿದೆಂ— ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತೇ ಭವಿಕ್ರೀಡಿ ತವೃತ್ತಂ || ಪಾಂಡವರಂ
 ಸೋದರರೆಂದು ಅಱಿದೆಂ = ಪಾಂಡವರನ್ನು ತಮ್ಮಂದಿರೆಂದು ತಿಳಿದೆನು. ಇನ್
 ಎನ್ನರಂ = ಇನ್ನು ನನ್ನವರಾದ ಅವರನ್ನು, ಎಂತು ಕೊಲ್ವೆಂ = ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ ?
 ಅಟ್ಟಿಱಿಯೊಳ್ = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಎನ್ನಂ ಪೊರೆದು ಎಯ್ತೆ ನಂಬಿದ ನೃಪಂಗೆ = ನನ್ನನ್ನು
 ಪೋಷಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಂಬಿದ ಅರಸನಾದ ದುರ್ಮೂಢನಿಗೆ, ಆಜಿಯೊಳ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
 ಎಂತು ತಪ್ಪುವೆಂ = ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿನಡೆಯಲಿ ? [ತಪ್ಪು (ಧಾತು)-ಶ್ಚಲನೇ], ತಱಿ
 ಸಂದು = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ [ತಱಿಸಲ್ (ಧಾತು)-ನಿಶ್ಚಯೇ] ಉದ್ಧತವೈರಿಭೂವಬಲದ
 ಒಡ್ಡು ಅಳ್ಳಾಡೆ = ದರ್ಪವೇರಿದ ಶತ್ರುರಾಜರ ಸೈನ್ಯದ ಸಮೂಹವು ಕುಲುಕಾಡುವ
 ಹಾಗೆ, ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಟ್ಟಿಱಿದು = ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ (ತೋರಿಕೆಗೆ) ಧ್ವಂಸಗೆಯ್ದು [ತಟ್ಟಿ
 (ಧಾತು)-ಮೇಲೆಬಿಡು ಹೊಡೆ, ಧ್ವಂಸವಾಡು (ತಟ್ಟು + ಇಱಿ) ತಳ್ = ತಳ್ಳು,
 ಇಱಿ = ಹೊಡೆ 'ತಟ್ಟಿಱಿ'ಯೆಂಬುದು ಸಂಯುಕ್ತ ಧಾತು ಕಟ್ಟಾಯಮಂ
 ಕೆಯ್ಯೊಂಡು = ಬಹುಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವರ್ತನೆಯನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ [ಕಡಿದು +
 ಆಯಂ-ಕಟ್ಟಾಯಂ ವಿಶೇಷಣ ಪೂರ್ವಪದಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮೂಹವು.] ಎನ್ನ
 ಅಳ್ಳನಿಂ ಮುಂಚೆ = ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಾಗಿಯೇ, ಆಂ ನಿಱಿವೆಂ = ನಾನು
 ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆನು [ನಿಱಿವೆಂ-ನಿಱಿಸುವೆಂ ನಿಱಿಸು (ಧಾತು)-ನಿಲ್ಲಿಸು, ಸ್ಥಾಪಿಸು.
 "ಜಾಗದಕಂಬಮಂ ನಿಱಿಸಿ, ಬೀರದಶಾಸನಮಂ ನೆಗಟ್ಟಿ" ಪಂ. ಭಾ. ೧೫೦.
 ಹೊರಗಣ ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ತನ್ನ
 ಶರೀರವನ್ನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ನೀಗುವೆನು ಎಂದು ಕರ್ಣನ ನಿಶ್ಚಿತಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ವ || ಎಂದು ಮುಂತವು ಕಜ್ಜಮಂ ತನ್ನೊಳೆ ಬಗೆದವಾರ್ಯವೀರ್ಯಂ ಸೂರ್ಯ
ದಿನದಂದು ಮಂದಾಕಿನಿಯಂ ಮಿಯಾಲೆಂದು ಬಂದು ದುರ್ಮೋಧನ
ನಟ್ಟಿದ ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನುಮನೊಟ್ಟಿ ಬೆಟ್ಟಾಗೆ
ವುಂಚಿಸಿ-

ಸೋರ್ವ ವಸುಧಾರಿಯಂ ಕೆ- |

ಯ್ಸಾರ್ವ ನಿಧಾನಮುಮನಿಟಿಸಿ ತನ್ನೀವಳವಿಂ ||

ತನ್ನ ಆಳ್ವನಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಾನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶರೀರಾರ್ಪಣಮಾಡುವೆ
ನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. || ೨ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಹೀಗೆಂಬುದಾಗಿ (ಕರ್ಣನು);
ಮುಂತವು = ಮುಂದೆ ಆಗುವ, [ಆಗು (ಧಾತು)-ಆಗುವ, ಅಪ್ಪ-ಇತ್ಯಾದಿರೂಪಗಳು,
ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಹ' ಎಂದೂ ಉಂಟು, ಮುಂತೆ+ಅಪ್ಪ] ಕಜ್ಜಮಂ = ಕಾರ್ಯವನ್ನು
[ಕಜ್ಜ-(ಸಂ) ಕಾರ್ಯ.] ತನ್ನೊಳೆ ಬಗೆದು = ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಆಲೋಚಿಸಿ [ಬಗೆ
(ಧಾತು)-ಪರಿಭಾವೇ (ಆಲೋಚಿಸು) ಬಗೆ (ನಾ.ಪ.) = ಮನಸ್ಸು, ಚಿತ್ತ] ಅವಾರ್ಯ
ವೀರ್ಯಂ = ಬಹುಸತ್ತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಕರ್ಣನು. [ಅವಾರ್ಯ- ನಿವಾರಿಸಲು ಅಶಕ್ಯ
ನಾದ, ವೀರ್ಯ-ಸತ್ತ್ವವುಳ್ಳವನು-ಕರ್ಣನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು] ಸೂರ್ಯದಿನದಂದು =
ಆದಿತ್ಯನಾರದಂದು ('ಅವಾರ್ಯವೀರ್ಯಂ ಸೂರ್ಯದಿನದಂದು' ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣವೃತ್ತಿಯು
ಬಂದಿದೆ.) ಮಂದಾಕಿನಿಯಂ ಮಿಯಾಲೆಂದು ಬಂದು = ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ
ಮಾಡುವುದಕ್ಕಂದು ಬಂದು [ಮೀ (ಧಾತು)-ಸ್ನಪನೇ, ಸಾನ್ನಮಾಡು 'ಮೀ' ಎನ್,
'ಪೊಟಿಮಡು', ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸುವುವು. ಉದಾ
ಮಂದಾಕಿನಿಯಂ ಮಿಯಾಲೆಂದು, ದ್ರೋಣನುಂಕೃಪನುಂಕರ್ಣನಂ ಇಂತೆಂದರ್, ಆರ
ಮನೆಯಂ ಪೊಟಿಮಟ್ಟು, ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ] ದುರ್ಮೋಧನಂ
ಅಟ್ಟಿದ = ದುರ್ಮೋಧನನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು [ಅಟ್ಟು (ಧಾತು)-ಅನುಧಾನವೇ ಕಳಿಸಿ
ಕೊಡು.] ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನುಮಂ = ದೇವಮಾನದ ಹದಿನೆಂಟು
ಕೋಟಿ ಸುವರ್ಣದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು, ಒಟ್ಟು = ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ [ಒಟ್ಟು (ಧಾತು)-ಏಕ
ಕ್ರಿಯಾಯಾಂ, ಒಂದುಮಾಡು, ಒಟ್ಟುಕೂಡಿಸು] ಬೆಟ್ಟಾಗೆ ಪುಂಚಿಸಿ = ಗುಡ್ಡೆಯಾಗು
ವಂತೆ ರಾಶಿಹಾಕಿ [ಬೆಟ್ಟು+ಆಗೆ = ಬೆಟ್ಟಾಗೆ ತನ್ನಡ ಸ್ವರಲೋಪಸಂದಿ, ಪುಂಚಿಸು
(ಧಾತು)-ರಾಶಿ, ರಾಶಿ ಹಾಕು.

ಸೋರ್ವ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ತನ್ನ ಈವ ಅಳವಿಂ = ತನ್ನ ದಾನ ಬಾಹುಳ್ಳ
ದಿಂದ, ತನ್ನ ತ್ಯಾಗದ ಬಲೆಯಿಂದ [ಈ (ಧಾತು)-ಪ್ರದಾನೇ, ಕೊಡು] ಸೋರ್ವವನು

ವಾರ್ವಂಗಮಳಿಪಿ ಬೇಡಿದ |

ವಾರ್ವಂಗಂ ಪಿರಿದನಿತ್ತನಂಗಮಹೀಶಂ

|| ೩ ||

ವ || ಅಂತು ಚಾಗಂಗೆಯ್ದು ಜಗನ್ಮಂಗಳಗಂಗಾವಾರಿಯೊಳನಿವಾರಿತಪರಾ
 ಕ್ರಮನಘಮರ್ಷಣವೂರ್ವಕಂ ಮಿಂದು ಕನಕಪಾತ್ರದೊಳ್ ತೆಕ್ಕನೆ
 ತೀವಿದ ಕನಕಕಮಳಂಗಳಿಂದಾದಿತ್ಯತೇಜನಾದಿತ್ಯಂಗಳ್ಳೈಮೆತ್ತಿ
 ಸೂರ್ಯಜಂ ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರಂಗಳನೋದಿ ನೀರಂ ಸೂಸಿ ತ್ರಿಪ್ರದ
 ಕ್ಷಿಣಂಗೆಯ್ಯಾಗಳಾ —

(ಧಾರೆಯಂ = ಸುರಿಯುವ ದ್ರವ್ಯದ ಮಳೆಯನ್ನು [ಸೋರ್ (ಧಾತು)-ಸ್ರವಣೇ, ಸುರಿ]
 ಕ್ರಿಯಾರ್ವ ನಿಧಾನಮುಮಂ = ಕೈಗೆಬಂದ ದ್ರವ್ಯನಿಧಿಯನ್ನೂ [ಕೆಯ್ ಸಾರ್
 ಕೈಸೇರು] ಇಲಿಸಿ = ಕೀಳ್ಮಾಡಿ [ಇಲಿಸು (ಧಾತು)-ಕೀಳ್ಮಾಡು ಸೋರ್ವವನು
 ಧಾರೆಗಿಂತಲೂ, ಕೆಯ್ ಸಾರ್ವನಿಧಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕರ್ಣನು ಈವ ಬಲೆಯನ್ನು
 ತೋರಿದನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು] ಪಾರ್ವಂಗಂ = ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದವನಿಗೂ, ಬೇಡಿದವನಿಗೂ,
 [ಪಾರ್ವಂ-ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವವನು ಪಾರ್ (ಧಾತು)-ನಿರೀಕ್ಷಣೇ] ಅಳಿಂ ಬೇಡಿದ =
 ಅಸೆಪಟ್ಟು ಬೇಡಿದ (ಅಳಿಪು = ಅಸೆ, ತೃಷ್ಣೆ) ಪಾರ್ವಂಗಂ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ (ಪಾರ್ವಂ-
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಹಾರುವನು') ಅಂಗಮಹೀಶಂ = ಅಂಗರಾಜ್ಯಾಧಿಪ
 ನಾದ ಕರ್ಣನು, ಪಿರಿದನಿತ್ತಂ = ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. || ೩ ||

ಅಂತು ಚಾಗಂಗೆಯ್ದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಚಾಗಂಗೆಯ್ದು =
 ಹಾಗೆ ದಾನಮಾಡಿ, ಜಗನ್ಮಂಗಳ ಗಂಗಾವಾರಿಯೊಳ್ = ಲೋಕಪಾವನವಾದ ಗಂಗೆಯ
 ನೀರಲ್ಲಿ (ಜಗತ್ + ಮಂಗಳ-ಜಗನ್ಮಂಗಳ-ಸಮಸ್ತಲೋಕದ ಪಾಪವನ್ನು ಹೋಗ
 ಲಾಡಿಸುವ), ಅನಿವಾರಿತಪರಾಕ್ರಮಂ = ನಿವಾರಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನುಳ್ಳ
 ಕರ್ಣನು ('ಅನಿವಾರ್ಯವೀರ್ಯಂ' ಎಂಬುದರಂತೆ, 'ಅನಿವಾರಿತ ಪರಾಕ್ರಮಂ'
 ಎಂಬುದೂ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು) ಅಘಮರ್ಷಣವೂರ್ವಕಂ ಮಿಂದು = ಅಘ
 ಮರ್ಷಣ ಸೂಕ್ತವನ್ನುಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ('ಅಘಮರ್ಷಣ'ವೆಂಬುದು ಸರ್ವ
 ಪಾಪಧ್ವಂಸಕವಾದ ವೇದಮಂತ್ರವು ಋಗ್ವೇದದ ೧೦ನೆ ಮಂಡಲದ ೧೯೦ನೆಯ
 ಸೂಕ್ತವು ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ 'ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸೋಽಘಮರ್ಷಣಃ' ಋಷಿಯಾದುದರಿಂದ,
 'ಅಘಮರ್ಷಣ'ವೆಂದು ಈ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಸ್ನಾನಮಾಡುವಾಗ ನೀರಲ್ಲಿ ನಿಂತು
 ಕೊಂಡು ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಮೂರುಬಾರಿ ಜಪಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳೂ ಧ್ವಂಸವಾಗು
 ವುವು ಎಂದು ಅವರಕೋಶದಲ್ಲಿ "ಸರ್ವೈನಸಾಮಶಧ್ಯಂಸಿ ಜಪ್ಯಂತ್ರಿಷ್ಠಘಮರ್ಷಣಂ"
 ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಕನಕಪಾತ್ರದೊಳ್ ತೆಕ್ಕನೆ ತೀವಿದ = ಸುವರ್ಣ

ಸಂಗತತರಂಗಯುತೆಯಂ ।

ಮಂಗಳಲಕ್ಷಣಿಯನಂದು ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡಂ ॥

ಗಂಗಾಂಗನೆಯಂ ಕಾಣ್ಬವೊ-|

ಲಂಗನೈವಂ ಮುಂದೆ ನಿಂದ ಕೊಂತಿಯನಾಗಳ್ ॥ ೪ ॥

ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿದ, ['ತೆಕ್ಕನೆ' ಶೀಘ್ರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಯವು, ತೀವ್ರ (ಧಾತು)-ವೂರಣೇ, ತುಂಬಿಸು] ಕನಕಕಮಲಂಗಳಿಂದೆ = ಸುವರ್ಣಕಮಲಗಳಿಂದ, ಆದಿತ್ಯತೇಜಂ ಆದಿತ್ಯಂಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಮೆತ್ತಿ = ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾದಾಕರ್ಣನು ಆದಿತ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿ (ಆದಿತ್ಯತೇಜನಾದುದರಿಂದ ಆದಿತ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿದುದು ದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. 'ಆದಿತ್ಯತೇಜಂ' ಎಂಬುದು ಕರ್ಣನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು 'ಅರ್ಘ್ಯ' = ಪೂಜಾವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೆಕೊಡುವ ನೀರು. 'ಅರ್ಘ್ಯಃ ಪೂಜಾವಿಧೀತದರ್ಥದ್ರವ್ಯಂ ಅರ್ಘ್ಯಂ', ಅಂಜಲಿಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ದೇವತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ 'ಇದಮರ್ಘ್ಯಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವ ರೀತಿಗೆ, ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದೆಂದು ಹೇಳುವರು (ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನು ಆದಿತ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ಅರ್ಘ್ಯಜಲವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಕೈಯೆತ್ತಿ, ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅರ್ಘ್ಯಜಲವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಸೂರ್ಯಜಂ = ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನು, ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರಂಗಳಂ ಓದಿ = ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಸೂರ್ಯ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, (ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಸೂಕ್ತಗಳಿವೆ ಆದಿತ್ಯನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ 'ಆದಿತ್ಯತೇಜನಾದುದರಿಂದ ಆದಿತ್ಯಂಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವಿತ್ತಂತೆಯೆ, ಸೂರ್ಯಜನಾದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯಸೂಕ್ತಂಗಳನ್ನೊದಿದುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿದೆ), ನೀರಂ ಸೂಸಿ = (ಅರ್ಘ್ಯಕ್ಕೆಂದೆತ್ತಿದ) ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ, [ಸೂಸು (ಧಾತು)-ಸರಿತ್ಯಾಗೆ] ತ್ರಿಸ್ರದಕ್ಷಿಣಂಗೆಯ್ಯಾಗಳ್ = ಮೂರುಬಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ('ಮೂವೆ ಒಲವಂದು' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನುನೋಡಿರಿ' ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಬರುವುದು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು) ॥

ಸಂಗತ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಂದು = ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಂಗನೈವಂ = ಅಂಗರಾಜನಾದಾಕರ್ಣನು; ಸಂಗತ ತರಂಗಯುತೆಯಂ, ಮಂಗಳಲಕ್ಷಣಿಯಂ, ಗಂಗಾಂಗನೆಯಂ ಕಾಣ್ಬವೊ = ಚಿತ್ತಿನ ತೆರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳೂ, ಮಂಗಳಕರವಾದ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಗಂಗಾದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ, ಆಗಲ್ = ಆಗ, ಮುಂದೆ ನಿಂದ ಕೊಂತಿಯಂ = ಮುಂಗಡೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಕುಂತೀದೇವಿಯನ್ನು, ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡಂ = ಫಕ್ಕನೆ ಕಂಡನು ('ಭೋಂಕನೆ' ಶೀಘ್ರಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು), ಕುಂತಿ

ವ || ಅಂತು ಕಂಡು ಮನದೊಳಾದಪಿ ಕದಿಂ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಮೆಟಿಗಿ ಪೊಡೆವಟ್ಟ
ನಿಜನಂದನನನ್ನಿಟ್ಟುಂ ದಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು ವರಮಾಶೀರ್ವಚನಂಗಳಿಂ ಪರಸಿ

ಆಗಳೆ ಮಗನಂ ವೆತ್ತವೊ- |

ಲಾಗಿ ಲತಾಲಲಿತೆ ನೂಸಲ ಕಣ್ಣೆತ್ತವೊಲಂ- ||

ತಾಗಡೆ ರಾಗಕ್ಕಾಗರ- |

ಮಾಗೆ ದಿನಾಧಿನತನೂಜನೊಸೆದಿರ್ಪನೆಗಂ

|| ೫ ||

ಯನ್ನು ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡುದು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಗಂಗಾಂಗನೆಯನ್ನೇ ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡಂ
'ಕಾಯ್ತು' ಎಂದು ಭಾವವು ಸಂಗತತರಂಗಯುತೆಯೂ, ಮಂಗಳಲಕ್ಷಣಿಯೂ
ದ ಗಂಗಾದೇವಿಯೇ ಮೂರ್ತಿಸುತ್ತಾಗಿ ಬಂದಳೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ಕುಂತಿಯು
ರ್ವನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದಳು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು 'ಭೋಂಕನೆ' ಕಂಡಂ ಎಂಬುದ
ರಿದಲೆ, 'ಗಂಗಾಂಗನೆಯಂ ಕಾಣ್ಪೊಲ್ ಕಂಡಂ' ಎಂದು ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯು) || ೪ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಕಂಡು, ಮನದೊಳೆ ಆದ ಎಪಿ ಕದಿಂ =
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಂಟಾದ ಮಮತೆಯಿಂದ; ಸಾಷ್ಟಾಂಗಂ ಎಟಿಗಿ ಪೊಡೆವಟ್ಟ - ಉದ್ದಂಡ
ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ, [ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ— "ಜಾನುಭ್ಯಾಂಚ ತಥಾ ವದ್ಯಾಂ
ಪಾಣಿಭ್ಯಾನ್ಮುರಸಾ ಧಿಯಾ | ತಿರಸಾ ವಚಸಾ ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ವ್ರಣಾವಾಷ್ಟಾಂಗ ಈರಿತೇ" ||
ವೊಣಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಕೈಗಳಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ.
ತಿರಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ವಾಕ್ಯಿನಿಂದಲೂ, ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕೂದಿದ ನಮಸ್ಕಾರವು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ
ವೆನಿಸುವುದು ಎಟಿಗು (ಧಾ)-ಪ್ರಣತೇ, ನಮಸ್ಕರಿಸು ನಿಜನಂದನನಂ = ತನ್ನ
ಮಗನನ್ನು, ಅಟ್ಟಿಟ್ಟಿಂದೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, ಪರಮ
ಆಶೀರ್ವಚನಂಗಳಿಂ ಪರಸಿ = ಉತ್ತಮ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳಿಂದ ಹರಸಿ, ||

ಆಗಳೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಆಗಳೆ ಮಗನಂ ವೆತ್ತವೊಲ್ ಆಗಿ = ತತ್ಕೃಣ
ದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗನನ್ನು ಹಡೆದವಳಂತೆ ಆಗಿ, ಲಲಾಲಲಿತೆ = ಕುಂತಿ (ಲತಾ-ಬಳ್ಳಿ
ಯಂತೆ, ಲಲಿತೆ-ಕೋಮಲವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳು. 'ಕುಂತಿ'ಗೆ ವಿಷೇಷಣವು
ಕೋಮಲಾಂಗಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲತಾಲಲಿತೆಯೆಂದು ರೂಪಿಸಿ
ಹೇಳುವುದುಂಟು) ನೂಸಲ ಕಣ್ಣೆತ್ತವೊಲ್ = ಹಣೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ
[ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಪಡೆದಹಾಗೆ, ಕಣ್ಣಂ ಪೆತ್ತವೊಲ್ - ಕಣ್ಣೆತ್ತವೊಲ್. ಪೆಟ್ಟು
(ಧಾ)-ಉಪಲಬ್ಧಿ (ಸಂಪಾದಿಸು) ಪ್ರಸೂತೇಚ (ಹೆರು)] ಆಗಡೆ = ಆಗಳೆ ('ಆಗಳೆ'-
ಆಗಡೆ-ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು) ರಾಗಕ್ಕೆ ಆಗರಮಾಗೆ = ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಅಸ್ತದವಾಗಲು

ವ || ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಬಂದು—

ಒಪ್ಪಿಸಿದಂ ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂ—|

ದೊಪ್ಪಿಸಿದಾ ನಿನ್ನಮಗನನೀಗಳೆ ನಿನಗೆಂ—||

ದವ್ವೈಸಿ ಗಂಗೆ ಪೋವುದು—|

ಮೂವ್ಪುವ ನಿಜಬಿಂಬದೊಳಗಣೆಂದಂ ದಿನವಂ || ೬ ||

ಪೊಲಮಟ್ಟು ಬರಲ್ ತನ್ನಡಿ—|

ಗೆಲಗಿದ ನಿಜಸುತನನಟ್ಟಿಂ ಪರಸಿ ಮನಂ—||

ಮಱುಗಿ ರವಿ ನುಡಿದನೆನ್ನುಮು—|

ನುಡಿದೆ ಮರುಳ್ಳೆಗನೆ ಹರಿಗೆ ಕವಚಮನಿತ್ತೈ || ೭ ||

[ಆಗರ-(ಸಂ) ಆಕರ, ಆಶ್ರಯವು.] ದಿನಾಧಿಪತನೂಜಂ = (ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾ) ಕರ್ಣನು ಒಸೆದಿರ್ಪನೆಗಂ = ಪ್ರೀತಿಪಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, [ಒಸೆ (ಧಾತು)—ಪ್ರಸನ್ನತೇ (ಪ್ರೀತಿಸು) ಉತ್ತೇಕ್ಪಾಲಂಕಾರವು || ೫ ||

ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಬಂದು = ಗಂಗಾದೇವಿಯು ದಿವ್ಯಾಕೃತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ಬಂದು,

ಒಪ್ಪಿಸಿದೆಂ— ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತು ಪೊಲಮಟ್ಟು— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂಗಳ್ || ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಆ ನಿನ್ನ ಮಗನಂ = ಸಾಕಿಸಲಹುವುದಕ್ಕೆಂದು ನನಗೆ ನೀನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ಮಗನನ್ನು; ಈಗಳೆ ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದೆಂ ಎಂದು = ಈಗಳೇ ನಿನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಪ್ಪೈಸಿ = ಸಮರ್ಪಿಸಿ, (ಅಪ್ಪೈಯ್ಯು—ಅರ್ಪಿಸು) ಗಂಗೆ ಪೋವುದುಂ = ಗಂಗಾದೇವಿ ಹೋದಾಗ; ನಿಜಬಿಂಬದೊಳಗಣೆಂದಂ = ತನ್ನ ಬಿಂಬದತ್ತಣಿಂದ, ದಿನವಂ = ಸೂರ್ಯನು; ಪೊಲಮಟ್ಟು ಬರಲ್ - ಹೊರಟುಬರಲು, ತನ್ನ ಅಡಿಗೇಲಗಿದ ನಿಜಸುತನಂ ಅಟ್ಟಿಂ ಪರಸಿ = ತನ್ನ ಕಾಲಿಗೆರಗಿದ ಮಗನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹರಸಿ, ರವಿ = ಸೂರ್ಯನು; ಮನಂ ಮಱುಗಿ ನುಡಿದಂ = ವ್ಯಸನಗೊಂಡು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಹೀಗೆಂದನು—[ಮಱುಗು (ಧಾತು)—ಸಂತಾಪೇ, ವ್ಯಸನಪಡು ಭಾವನಾಮವು 'ಮಱುಕ'ವು.] ಮರುಳ್ ಮಗನೇ—ಅಯ್ಯೋ ಹುಚ್ಚುಮಗನೇ; ಎನ್ನುವರಲುಡಿದೆ = ನನ್ನನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ (ನಾನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ) ಹರಿಗೆ = ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ಕವಚಮಂ ಇತ್ತೈಯ್ = ಕವಚವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಾ ! || ೬—೭ ||

ನುಡಿಯೆನದಂ ನಿನ್ನಂಬಿಕೆ |

ವಡೆನಾತೇಂ ಕೊಂತಿ ಹರಿಯ ಮತದಿಂ ಕಾಯ-||

ಲೊಡರಿಸಿ ಬಂದಳಾ ಸುತರಂ |

ಕುಡದಿರ್ ಪುರಿಗಣೆಯನೆನಿತು ಲಲ್ಲೈಸಿದೊಡಂ || ೮ ||

ಎಂದರವಿಂದಪ್ರಿಯಸು-|

ನಂದಂಬರತಳಮನಡವ್ವು^{*}ದುಂ ಕೆಯ್ಯುಗಿದಿಂ-||

ತೆಂದಂ ಕುಂತಿಯನಬ್ಬೇಂ |

ವಂದಿವ್ವುದದೆನೆಗೆ ಸಯ್ಯು ಬರ್ವಂತೀಗಳ್ || ೯ ||

ನುಡಿಯೆನದಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅದಂ ನುಡಿಯೆಂ = ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ (ಆದುದು ಆಗಿಹೋಯಿತಷ್ಟೆ, ಆ ಕುರಿತು ಇನ್ನನುನಾತಾಡಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.) ವಡೆನಾತು ಏಂ? = ಹೆಚ್ಚು ನಾತೇಕೆ? (ಹೆಚ್ಚುಹೇಳಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಈಗಲಾದರೂ ನಾನು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು. ಭಾವವು) ನಿನ್ನ ಅಂಬಿಕೆ ಕೊಂತಿ = ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಕುಂತಿಯು ಹರಿಯಮತದಿಂ = ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಸುತರಂ ಕಾಯಲ್ಕೆ ಒಡರಿಸಿ ಬಂದಳಾ = ತನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದಿರುವಳು [ಕಾ (ಧಾತು) ರಕ್ಷಣೇ, ಒಡರಿಸು (ಧಾತು)-ಆರಂಭಿಸು] ಎನಿತುಲಲ್ಲೈಸಿದೊಡಂ = ಎಷ್ಟು ಮುದ್ದಾಡಿ ಕಾಡಿದರೂ [ಲಲ್ಲೈಸು (ಧಾತು)-ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮುದ್ದಾಡು] ಪುರಿಗಣೆಯಂ ಕುಡದಿರ್ = ಹುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಕೊಡದಿರು (ಪುರಿಗಣೆ-ದಿವ್ಯಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಪುನಃ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತಿರುವುದು, 'ಪುರಿಗಣೆ'ಯೆನಿಸುವುದು. ಒಮ್ಮೆ ತೊಟ್ಟ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತೂ ಮತ್ತೂ ತೊಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಹುರಿಗಣೆಯೆನಿಸುವುದು. ಕರ್ಣನು ಕುಂತಿಗೆ ಪುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ, ಒಮ್ಮೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿರುಗಿತೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾತುಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ, ಕರ್ಣನ ಹಾನಿಗೆ ಅದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಯ್ತು.) || ೮ ||

ಎಂದರವಿಂದ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಎಂದು = ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ಅರವಿಂದಪ್ರಿಯಸುಖಂ = ಸೂರ್ಯನು, ಅಂದು ಅಂಬರತಳಮಂ ಅಡವ್ವುದುಂ = ಆಗ ಗಗನತಳಕ್ಕಡರಿದಾಗ [ಅಡರ್ (ಧಾತು)-ಹತ್ತು; ಏಱು], ಕರ್ಣನು, ಕೆಯ್ಯುಗಿದು = ಕೈಗಳಂ ಮುಗಿದು; (ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ) ಕುಂತಿಯಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಕುಂತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದನು. ಅಬ್ಬೆ! = ಅವ್ಯಾ, ಎನಗೆ ಸಯ್ಯುಬರ್ವಂತೆ = ನನಗೆ ಪುಣ್ಯ ಬರುವ

ಚಲಮುಂ ಚಾಗಮುಮಳವುಂ ।

ಕಲಿತನಮುಂ ಕುಲಮುಮಿಗಳೆನ್ನಯ ಮೆಯ್ಯೊಳ್ ॥

ನೆಲಸಿದುವು ನಿಮ್ಮ ಕರುಣಾ-।

ಬಲದಿಂ ನೀವನ್ನಿಂದ ಮಗನೆಂದುದಕುಂ ॥ ೧೦ ॥

ವಡೆದರ್ ತಾಯುಂ ತಂದೆಯು-।

ಮೂಡಲಂ ಪ್ರಾಣಮುಮನವರವವು ಕಯ್ಯೆಡಯುಂ ॥

ಕುಡುವುದರಿದಾಯ್ತೆ ನೀಮೆನ ।

ಗೆಡಮಡಗದ ಬಸವ ತೊಟ್ಟಿವೆನನಂ ಬಸಸಿಂ ॥ ೧೧ ॥

ಹಾಗೆ, ಅಡೇಂ ವಂದಿಪುರು = ಅದೇತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿರುವಿರಿ ? ನೀವು ಬಂದ ಕಾರಣ ವಾವುದೋ ? ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವು ॥ ೯ ॥

ಚಲಮುಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನೀಂ ಎನ್ನಂ ಇಂದು ಮಗನೆಂದುದಕಿಂ = ನೀವು ನನ್ನನ್ನೆಂದು ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದುದರಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ಕರುಣಾಬಲದಿಂ = ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲಾಗಿ ಚಲಮುಂ ಚಾಗಮುಂ ಅಳವುಂ ಕಲಿತನಮುಂ ಕುಲಮುಂ = ಚಲವೂ, ಚಾಗವೂ, ಬಲಿಯೂ, ವರಾಕ್ರಮವೂ, ಕುಲವೂ, ಈಗಳೆನ್ನಯ ಮೆಯ್ಯೊಳ್ ನೆಲಸಿದುವು = ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದುವು (ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದ, ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಚಲ, ಚಾಗ, ಅಳವು, ಕಾರ್ಯ ಕುಲೀನತೆ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಸಾರ್ಥಕಗಳಾದುವು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನೂ ವಿನಯವನ್ನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿ ತಾಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ.) ॥ ೧೦ ॥

ವಡೆದರ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒಡಲಂ ಪ್ರಾಣಮುಮಂ = ಒಡಲನ್ನೂ ಜೀವನನ್ನೂ, ತಾಯುಂ ತಂದೆಯುಂ, ಪಡೆದರ್ = ತಾಯೂ ತಂದೆಯೂ ಹಡೆದವರು, ಹೆತ್ತವರು, ಆದುದರಿಂದ, ಅವು ಅವರವು = ಒಡಲೂ ಪ್ರಾಣವೂ ಹೆತ್ತವರ ಅಧೀನವು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀವು ಮಾತೃ ನನಗೆ, ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯಂ ಕುಡುವುದು ಅರಿದಾಯ್ತೆ ? = ಸಾಕಿ ಸಲಹುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯ್ತೆ ? (ಇದು ಕುಂತಿಗೆ ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದ ವ್ರಶ್ನ.) ಆ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ನೀಂ ಎನಗೆ ಎಡೆಮಡಗದೆ = ನೀವು ನನಗೆ (ಬೇರೆ ಮಾತಿಗೆ) ಎಡೆಗೊಡದೆ, [ಎಡೆಮಡಗು (ಧಾ)-ಅವಕಾಶ ಕೊಡು] ಬೆಸವ = ಅಜ್ಜಾ ಪಿಸುವ, ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸು [ಬೆಸಸುವ > ಬೆಸಪ ಬೆಸಸು (ಧಾತು) ಅಜ್ಜಾ ಪಿಸು,] ತೊಟ್ಟಿವೆನನಂ = ಸೇವೆಯನ್ನು [ತೊಟ್ಟಿ-ದಾಸ, ದಾಸಿ, ತೊಟ್ಟಿನ ಬೆಸಂ- ತೊಟ್ಟಿವೆನಂ- ಸೇವಕನ ಕೆಲಸವು] ಬೆಸಸಿಂ = ಅಜ್ಜಾ ಪಿಸಿರಿ. ॥ ೧೧ ॥

ಎಂಬುದು ಮಂಜಿಕ ಮಗನ ಮು-|

ನಂ ಚಳಿವ ನೀನು ಮಿತ್ತೆಯನುಂ ವೆತ್ತೆಂ ||

ನಂಬಿದ ನಿನ್ನನುಜರ್ ನಿ-|

ನ್ನಂ ಬೆಸಕೆಯ ನೀನೆ ನಲನನಾಳ್ವುದು ಕಂದಾ || ೧೧ ||

ನಿನಗವ್ವರನಂ ದುರೈಯ್ಯ-|

ಧನನೂಲವಂ ಮುಂದುಗೆಯ್ದು ಬೆಸಕೆಯ್ವರೆ ನಿ-||

ನ್ನನುಜರೆಬಟ್ಟನೆಗಂ ಕಿಸು-|

ಓನಿನಾಗದು ಮಗನ ನೀನೂಡಂಬಡವೇಟ್ಟುಂ || ೧೨ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದಾಗ,
 ಅಂಬಿಕೆ = ತಾಯಿಯಾದ ಕುಂತಿಯು (ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೂರಿತು ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು
 ಪೇಳುತ್ತಾಳೆ) ಮಗನೆ = ಕಂದಾ! ಮನಂ ಬೆಳೆದಿದೆ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರದ, ನೀನುಂ
 ಇತ್ತೆ ಆನುಂ ಪೆತ್ತೆಂ = ನೀನೂ (ಕವಚಕಂಡಲಗಳನ್ನು) ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ, ನಾನೂ (ನಿನ್ನನ್ನು)
 ಹೆತ್ತಿರುವೆನು. [ಮನದೊಳ್ ವೆಳೆದು — ಮನಂಬೆಳೆದು = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರು ಪೆಳೆದು
 (ಧಾತು) ಭಯೇ.] ಕಂದಾ = ಮಗನೇ, ನಂಬಿದ ನಿನ್ನ ಅನುಜರ್ ನಿನ್ನಂ ಬೆಸಕೆಯೆ =
 ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಪರ್ತಿಮನ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರಾಗಿ
 ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, (‘ಬೆಸಕೆಯೆ’-ಎಂಬಲ್ಲಿ ಧಾತುಗೆ ಯಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರವರವಾದರೆ
 ದ್ವಿತ್ವಲೋಪವು ವಿಕಲ್ಪವು “ಧಾತುಗಲುಂ ಪರಮಾದೊಡಜಾತಂ ದ್ವಿತ್ವಂ, ಯಕಾರ
 ದಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪಂ — ಶಬ್ದವು ದೀರ್ಘವು ಸೂತ್ರಂ || ೩೦ || ಬಸಕೆಯ್ [‘ಅಲ್’
 ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಎ’ ಆದೇಶವು, ಬೆಸಕೆಯೆ, ಬಸಕೆಯೈ, ಬೆಸಕೆಯ್ (ಧಾತು) ಸೇವೆ
 ಮಾಡು], ನೀನೆ ನೆಲನಂ ಆಳ್ವುದು = ನೀನೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳತಕ್ಕುದು || ೧೧ ||

ನಿನಗವ್ವರನಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ನಿನ್ನ ಅನುಜರ್ = ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ
 ಪಾಂಡವರಾದರೋ, ನಿನಗವ್ವ ಅರಸಂ = ನಿನಗಾಗುವ ಅರಸುತನವನ್ನು, ಒಡತನವನ್ನು,
 ದುರೈಯ್ಯಧನನ ಒಲವಂ = ದುರೈಯ್ಯಧನನ ಇಷ್ಟವನ್ನು, (ಅಥವಾ, ‘ನಿನಗವ್ವ ಅರಸಂ
 ದುರೈಯ್ಯಧನನ ಒಲವಂ’-ನಿನಗೆ ಅರಸನಾದ ದುರೈಯ್ಯಧನನ ಒಲವನ್ನು-ಎಂಬುದಾಗಿ
 ಅನ್ವಯಿಸಿ ಅರ್ಥಹೇಳಬಹುದು), ಮುಂದುಗೆಯ್ದು = ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ಗೌರವಿಸಿ,
 ಬಹುವಾನಿಸಿ, ಬೆಸಕೆಯ್ವರೆ = ಸೇವೆಗೆಯ್ಯುತ್ತಹರೇನ್ನೈ (ಹೀಗಾದರೆ) ಎರಬಿಟ್ಟೆನುಂ =
 ಎರಡು ಕಡೆಯವರಿಗೂ, ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ, ಕಿಸುಡಿ ಇನಿನಾಗದು = ಮನಃ
 ಕಲುಷವೆಳ್ಳಷ್ಟೂ ಆಗದು ಆದುದರಿಂದ, ಮಗನೆ ನೀನ್ ಒಡಂಬಡವೇಟ್ಟುಂ =
 ಮಗನೇ, ನೀನದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕುದು || ೧೨ ||

ವ || ಎಂಬುದು ಮದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ವು ಕರ್ಣಂ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕು-
 ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಮೆಂಬ ತಮ್ಮತ್ತೆರಡುಂ ವಾವಕ್ಕ ವಕ್ಕಾಗೆ ವಾ;
 ಲಿಯನೊಕ್ಕಾಳ್ವ ನ ಗೆಯ್ವು ಸತ್ಯತಮುಮಂ ಪಿಂತಿಕ್ಕಿ ಜೋಳಕ್ಕೆ ತ-||
 ಪ್ರಿಯುಮಿಂ ಬಾಟ್ಟಿದೆ ಪೂಣ್ಣು ನಿಲ್ಲದಿಕೆಯಿಂ ಬಾಟ್ಟಂತು
 ವಿಖ್ಯಾತ ಕೀ-|

ತಿಯವೋಲಿಯೊದಲಬೈ ವೇಟಿಮೆನಗೇಂ ಕಲ್ಪಾಂತರ

ಸ್ಥಾಯಿಯೇ || ೧೪ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಕುಂತಿ ಹೀಗೆಂದಾಗ್
 ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ವು ಕರ್ಣಂ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕು = ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು
 ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕು, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು, ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯ
 ದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ 'ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಮೆಂಬ' ಇಂತೆಂಬ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಿ
 ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ||

ಭಯಮುಂ— ಇಂತೆಂದು ಮ ವಿ. ವೃತ್ತಂ || ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಂ
 ಮೆಂಬ ತಮ್ಮತ್ತೆರಡುಂ = ಭಯವು ಮತ್ತು ಲೋಭವೆಂಬ ಇವೆರಡೂ [ತಮ್ಮ+
 ಎರಡುಂ = ತಮ್ಮ+ 'ಉತು'+ ಎರಡುಂ ತಮ್ಮತ್ತೆರಡುಂ (ತಾವೆರಡೂ) "ಸ್ವರಾದಿ
 ಸಂಖ್ಯೆಗಳ್ ಕರವಾಗೆ ಮೊದಲೊಳ್ ನಿಮ್ಮ, ಎಮ್ಮ, ತಮ್ಮ ಎಂಬಿವು ಬರೆ ಮಧ್ಯ
 ದೊಳ್ 'ಉತು' ವಕ್ಕುಂ. ಒಂದೆಂಬ ದದೇಕವಚನವಾಗೆ ಅದಾಗದು " "ಇದಿ
 ರೊಳ್ ಸ್ವರಾದಿ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ | ಳೊದವಿರೆ ನಿಮ್ಮೆಮ್ಮತ್ತಮ್ಮೆನಿಪ್ಪುವುಪಿಂತ- || ಜೊದವಿರೆ
 ನಡುವಣ್ಣುತುವ | ವ್ಪುದಿವಟಿ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಪುಗಿಸದಿರೊಂದಂ ||" ಶ. ಮ. ದ.
 ಸೂ. || ೧೪೪ || ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗೆ = ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಲು, ಪಾಟಿಯಂ
 ಒಕ್ಕು = ನ್ಯಾಯ ತಪ್ಪಿ, ಪಾಟಿಕೆಟ್ಟು. ('ಒಕ್ಕು'-'ಉಗು' ಧಾತುವಿನ ಭೂತರೂಪ
 'ಉಗು'-ವಿಸರ್ಜನೇ, ತ್ಯಜಿಸು) 'ಪಾಟಿಗಿಡೆ ನೆಗಟ್ಟಿದಿಟ್ಟಿಂ' ಗದಾಯುದ್ಧಂ,
 "ಪಾಟಿಯ ಬಟ್ಟಿದಪ್ಪಿಮುಂದೆಗಟ್ಟಿಡೆಯಿಲ್ಲ" ಪಂ. ಭಾ ೨.೨೧ || ಅಲ್ಲನಗೆಯ್ವು =
 ಸ್ವಾವಿಯು ಗೆಯ್ವು. ('ಅಲ್ಲನಗೆಯ್ವು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ, ವಿಭಕ್ತಿ
 ಪಲ್ಲಟವು); ಸತ್ಯತಮುಮಂ = ಉಪಕಾರವನ್ನೂ (ಸತ್ಯತ+ಉಂ+ಅಂ = ಸತ್ಯತ
 ಮುಮಂ) "ಅಮುಮೆಂದುಸಿರ್ವ ಸಮುಚ್ಚಯ | ದುಮುವಿಧಿ ನಿರುತಂ ದ್ವೀಯೆಯೊಳ್
 ಪೊಕ್ಕಿರ್ಕುಂ"-ವೃತ್ತಿ.-ಅಮ್ ಉಮ್ ಎಂದು ಪೇಟ್ಟಿ ಸಮುಚ್ಚಯದ ಉಮ್
 ಎಂಬುದು ದ್ವಿತೀಯೆಯ ನಡುವೆ ಪೊಕ್ಕಿರ್ಕುಂ" ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರಂ || ೧೨೨ ||
 ಪೂರ್ವಾರ್ಥದ ಸೂತ್ರ ವೃತ್ತಿಗಳು) ಪಿಂತಿಕ್ಕಿ = ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ; ಜೋಳಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿಯುಂ =

ವಿಂಠುಲಿಗನೆನಾಗಿರುಮಣ- |

ಮಾಂ ಗುಣಮನೆ ಬಿಸುಟಿನಿಲ್ಲ ನಿಮಗಂ ಮಗನಾ- ||

ದಂಗೆನಗೆ ಬಿಸುಡಲಕ್ಕುಮೆ |

ನೀಂಗಳ ವಂಬಲನೆ ಬಿಸುಡಿಮಿನ್ನೆಡೆಯೊಳ್ || ೧೫ ||

ಸ್ವಾಮಿಯ ಹಂಗಿಗೆ ತಪ್ಪಿನಡೆದೂ ('ಜೋಳ')-ಹಂಗು; ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನಿಗೆ ಒಕ್ಕು ಶಿಂದ ಜೋಳದಗೇಣಿ ಸಲತಕ್ಕ ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದುದುಂದ, ('ಹಂಗು' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಜೋಳ', 'ಜೋಳದ ವಾಟಿ' ಜೋಳವಾಟಿ, ಜೋಳವಿಳಿ) ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ-“ಜೋಳದ ಪಾಟಿ ನಿಜಾಧಿನಾಧನಾಹವದೊಳರಾತಿನಾಯಕರ ಪಟ್ಟಿನೆ ಪಾಟಿಸೆ ಸಂದ ಪೆಂಪು” ಎಂದು ಪಂಪನು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿಕೊಂಡುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಜೋಳದ ಪಾಟಿ ಯೆಂದರೆ, 'ಸ್ವಾಮಿಯ ಉಪ್ಪನ್ನತಂದು ಬದುಕಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ಭೃತ್ಯನು, ಸೇವಕನು, ಅಡಿಯಾಳು, ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸಲ್ಲಸಬೇಕಾದ ಸೇವೆಯ ಹಂಗು.) ಇಂ ಬಾಲ್ಪಿಡೆ = ಇನ್ನು ಜೀವಿಸುವುದೆ? ಭಯದಿಂದಲೂ ಲೋಭದಿಂದಲೂ, ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ, ಪಾಟಿಗೆಟ್ಟು, ಸ್ವಾಮಿಯ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೆ ಹಂಗುದೊರೆದು ಬಾಳುವುದರಿಂದೇನು ಪುರುಷಾರ್ಥವು? ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಆಶಯವು ಪೂಣ್ಡು = (ಸ್ವಾಮಿಗಾಗಿ ಕಾದುವೆನೆಂದು) ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ದು [ಪೂಣ್ (ಧಾತು) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಂ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ ಭಾವನಾಮವು 'ಪೂಣ್ಕ'] ನಿಲ್ಲದಿಕೆಯಿಂ = ತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ, (ನಿಲ್ಲದಿಕೆ = 'ನಿಲ್' ಎಂಬುದರ ನಿಷೇಧರೂಪ ಭಾವನಾಮವು ಇದು ಪಂಪನ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ,) ಬಾಲ್ಪಿಂತು = ಬಾಳುವ ಹಾಗೆ, ಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ, ಅಬ್ಬೆ = ಅವ್ಯಾ, ವಿಖ್ಯಾತ ಕೀರ್ತಿಯ ಪೋಲ್ = ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯಹಾಗೆ, ಈಬಡಲ್ = ಈಯೆನ್ನ ಭೌತಿಕ ಶರೀರವು; ಎನಗೆ ಕಲ್ಪಾಂತರಸ್ಥಾಯಿಯೇ ಏಂ? = ನನಗೆ ಕಲ್ಪಾಂತರಸ್ಥಾಯಿಯೇನು? ಅನೇಕ ಕಲ್ಪಗಳ ವರೆಗೆ ಬಾಳುವಂತಹದೇನು? ಅಬ್ಬೆ ಪೇಟಿಂ = ಅವ್ಯಾ, ಹೇಳಿರಿ || ೧೪ ||

ವಿಂಠುಲಿಗಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ವಿಂಠುಲಿಗನೆಂ ಆಗಿಯುಂ = ಬೆತ್ತರವನೇ ಆದರೂ; ನೀಚಕುಲದವನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ; ಆಂ ಗುಣಮನೆ ಬಿಸುಟಿನಿಲ್ಲ = ನಾನು ಗುಣವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುಲಹೀನತೆಯನ್ನು ಬಗೆಯದೆ ಈ ವರೇಗೆ ಸದ್ಗುಣವೇ ಭೂಷಣವೆಂಬಂತೆ ಬಾಳಿದೆನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರವು, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ನಿಮಗಂ ಮಗನಾದಂಗೆ ಎನಗೆ = ನಿಮಗೂ ಮಗನಾದ ನನಗೆ; (ಸೂತಕುಲೋತ್ತಮನೆನಿಸಿದ್ದಾಗಳೇ ಗುಣವನ್ನು ಬಿಸುಡದಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಮಗನಾಗಿ ಉನ್ನತಕುಲೀನನೂ ಯೋಗ್ಯನೂ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಕೊಂತಿ ಭೋಂಕನೆದ್‌ದೇಱಿದು-

ಅಱಿದೆಂ ನೆಟ್ಟನೆ ಬೆಟ್ಟನಿಂತು ನುಡಿವಯ್ ನೀಂ ಕಂದ ವೋಗಿಂದೆ ಕೆ-
 ಟ್ಟುಱಿದತ್ತಾಗದೆ ಸೋಮವಂಶಮೆನಗಿಂ ಬಾಟಿಪ್ಪಾಸೆಯೆಲ್ಲಿತ್ತೊ ಬಿ- ||
 ಟ್ಟುಱಿದೆಂ ಮತ್ತಿನ ಮಕ್ಕಳಾಸೆಯುಮನಾನೆಂದಳ್ ಶೋಕಾಗ್ಗಿ ವೋಂ-
 ಪುಱಿವೋಗುತ್ತಿರೆ ಕರ್ಣನೆಂದನಿನಿತೇಂ ವೇಟಿಪ್ಪ ಚಿಂತಾಂತರಂ ||೧೬||

ಎನಿಸಿ, ಇನ್ನು ಗುಣವನ್ನು, ಬಿಸುಡಲಕ್ಕನು? = ತೃಚಿಸಲಾಗುವುದೆ? ಅದುದರಿಂದ,
 ನೀಂ ಇನ್ನೆನ್ನೆಡೆಯೊಳ್ ಎನ್ನ ಪಂಬಲನೆ ಬಿಸುಡಿಂಗಳೆ = ನೀವಿನ್ನು ನನ್ನ ಕುರಿತು ಹಂಬಲ
 ವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ (ಅಥವಾ, 'ನೀಂಗಳ ವಂಬಲನೆ ಇನ್ನೆನ್ನೆಡೆಯೊಳ್ ಬಿಸುಡಿಂ'
 ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ನೀಂಗಳ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ನಿಮ್ಮ' ಎಂದರ್ಥವಾಡಬಹುದು. 'ನೀಂ'
 ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ನೀಂಗಳ' ಎಂದು ಷಷ್ಠೀಬಹುವಚನ ವ್ರಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಳಗನ್ನಡ
 ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ "ನೀಂಗಳ ಕಾಲ್ಗಚ್ಚಿದ ನೀ | ರುಂ" ಳಾವ್ಯಾ
 ವಲೋಕನದಲ್ಲ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯ ೧೭ನೆಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಉದಾಹರಣೆ) || ೧೫ |

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆನ್ನಲು,
 ಕೊಂತಿ = ಕುಂತಿ. ಭೋಂಕನೆ ಎದ್‌ದೇಱಿದು = ಭೋಂಕನೆ ಎದೆಬಿಚ್ಚಿ (ಮಿರಿದ
 ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಳೆಂದು ಭಾವವು) ಎದ್‌ ತೆಱಿದು—ಎದ್‌ದೇಱಿದು 'ಕತಪಸ್ತೃತೀ
 ಯ ಉತ್ತರಪದಾದೇಃ' ಎಂಬ್ಬಸೂತ್ರದಿಂದ, 'ದ'ಕಾರಾದೇಶವು)

ಅಱಿದೆಂ— ಇಂತೆಂದು ಮ. ವಿ. ವೃತ್ತಂ || ಅಱಿದೆಂ = ಕೆಟ್ಟಿನು, ಕಂದ =
 ಮಗನೇ, ನೀಂ ನೆಟ್ಟನೆ ಇಂತು ಬೆಟ್ಟನೆ ನುಡಿವಯ್ = ನೀನು ನೇರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಕರಿನ
 ವಾಗಿ, ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ನುಡಿವೆಯಲ್ಲವೇ, ('ನೆಟ್ಟನೆ' ಪರಿಸ್ಪುಟಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು
 ಬೆಟ್ಟನೆ—ಕರಿನವಾಗಿ, ನುಡಿವಯ್ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ವಿಶೇಷಣವು ವೋಗುಂ—ಹೋಗುಂ,
 ಸೋಮವಂಶಂ ಇಂದೆ ಕೆಟ್ಟು ಅಱಿದತ್ತು ಆಗದೆ? = ಚಂದ್ರವಂಶವು ಇಂದೇ ಕೆಟ್ಟು
 ನಾಶವಾಯ್ತು, ಆಗದೇಕೆ? ಎನಗೆ ಇಂ ಬಾಟಿಪ್ಪಾಸೆ ಎಲ್ಲತ್ತೊ? = ನನಗಿನ್ನು ಬದುಕು
 ವಾಸೆಯೆಲ್ಲೆಯದು? ಮತ್ತಿನಮಕ್ಕಳಾಸೆಯುಮಂ ಅಂಬಿಟ್ಟುಱಿದೆಂ = ಉಳಿದ ಮಕ್ಕ
 ಳಾಸೆಯನ್ನೂ ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಱಿದೆನು, ಮತ್ತಿನಮಕ್ಕಳ = ಇನ್ನುಳಿದ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದರೆ
 ಪಾಂಡವರ, ಎಂದಳ್ಳೆ = ಎಂದು ನುಡಿದವಳಿಗೆ (ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ ಕುಂತಿಗೆ) ಶೋಕಾಗ್ಗಿ
 (ದುಃಖವೆಂಬ ಬೆಂಕಿ) ಸಂತಾಪವು, ಪೊಂಪುಱಿವೋಗುತ್ತಿರೆ = ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರಲು
 (ಪೊಂಪುಱಿ = ಹೆಚ್ಚಿಕೆ, ಪೊಂಪುಱಿವೋಗಾ— ಪೊಂಪುಱಿವೋಗು — ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗು)
 ಕರ್ಣನೆಂದಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದನು ಅಬ್ಬೆ = ಅಬ್ಬೆಯೇ ಇನಿತೇಂ ಚಿಂತಾಂ

ಪಿಡಿಯೆಂ ಪುರಿಗಣೆಯಂ ನರ- ।

ನೆಡೆಗೊಂಡೊಡಮುಟಿದ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನಿನ್ನೇ- ॥

ದೊಡಮುಟಿಯೆಂ ವೆರ್ಜನಮನ ।

ಪಿಡಿದನ್ನನೆ ರಣದೊಳಟಿವೆ ನಿರದಡಿಯೆತ್ತಿಂ ॥ ೧೭ ॥

ವ ॥ ಎಂದು ಕೊಂತಿಯಂ ವಿನರ್ಜಿಸಿ ಚಲದ ಚಾಗದ ಕುಲದ ನನ್ನಿಯ
ನಾವರ್ಜಿಸಿ ರಾಧೇಯನೊಳ್ಳಿಂಗಾಧೇಯಮಾಗಿದರ್ಫಂ ॥

ತರಂ? = ಇಷ್ಟೇನುಚಿಂತಾಂತರವು? ಪೇಟಿಂ = ಹೇಳು (ಚಿಂತಾಂತರಂ-ವನಃ
ಕ್ಷತವು) ॥ ೧೬ ॥

ಪಿಡಿಯೆಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನರಂ ಎಡೆಗೊಂಡೊಡಂ = ಅರ್ಜುನನು
ಇದಿರಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವಿದ್ದರೂ, (ಪುರಿಗಣೆಯಂ ಪಿಡಿವುದಕ್ಕೆ ನರಂ ಅವಕಾಶವಿತ್ತೊಡಂ,
ಹುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಎಡೆಕೊಟ್ಟಿರೂ ಕೂಡಾ' ಎಂದು
ಭಾವವು) ಪುರಿಗಣೆಯಂ ಪಿಡಿಯೆಂ = ಹುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯೆನು. ಉಟಿದ ನಿನ್ನ
ಮಕ್ಕಳಂ = ನಿನ್ನ ಮತ್ತಿನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಇಂ ಏರ್ವೊಡಂ = ಇನ್ನು ಏರಿ
ಬಂದರೂ, ಮೇಲ್ಮಲಿತರೂ, (ಏರ್ವೊಡಂ — ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದರೂ. ಗಾಯಪಡಿಸಿದರೂ
ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು) ಅಟಿಯೆಂ = (ಅವರನ್ನು) ಕೊಲ್ಲೆನು. ಪೆರ್ಜ
ಸಮನೆ ಪಿಡಿದು, ವಿಶಾಲಕೀರ್ತಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು, [ಪಿರಿದು + ಜಸಂ-ಪೆರ್ಜಸಂ, ವಿಶಾಲ
ಕೀರ್ತಿ] ಎನ್ನನೆ ರಣದೊಳ್ ಅಟಿವೆಂ — ನನ್ನನ್ನೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.
ಇರದೆ ಅಡಿಯೆತ್ತಿಂ = ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಬಿಜಯಂಗೈಯ್ಯಿರಿ, ಅಡಿಯೆತ್ತು = ನಡೆ. ॥೧೭॥

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂದು ಕೊಂತಿಯಂ ವಿನರ್ಜಿಸಿ = ಎಂದು
ಕುಂತಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿ ಬಿಟ್ಟು, ರಾಧೇಯಂ = (ರಾಧಾನಂದನನಾದ) ಕರ್ಣನು, ಚಲದ
ಚಾಗದಕುಲದ ನನ್ನಿಯಂ ಅವರ್ಜಿಸಿ = ಚಲದ, ಚಾಗದ, ಮತ್ತು ಕುಲದ ಸತ್ಯನ್ಯಾಯ
ವನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸಿ (ಅವರ್ಜಿಸು - ಸಂಪಾದಿಸು, ಅನುವರ್ತಿಸು, - ಅವರ್ಜಿಸಿ X ವಿಸ
ರ್ಜಿಸಿ, ವರ್ಜಿಸಿ); ಒಳ್ಳಿಂಗೆ = ಸಚ್ಚರಿತಕ್ಕೆ ('ಒಳ್ಳಿತು' ಎಂಬುದರ ಭಾವನಾಮವು 'ಒಳ್ಳು')
ಆಧೇಯಂ ಆಗಿದರ್ಫಂ = ಆಶ್ರಿತನಾಗಿದ್ದನು ಇಲ್ಲಿ ಯಮಕಾಲಂಕಾರವು ॥

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ

ಚತುರ್ಥಗ್ರಾಸಂ ಮುಗಿದುದು

ಪಂಚಮಗ್ರಾಸಂ

ಮ | ಅತ್ತ ದುರ್ಮೋಧನಂ ಸಹಸ್ರಕಿರಣೋದಯದೊಳನೇಕಸಹಸ್ರನರ
ವತಿವರಿವೃತನಾಗಿ ಮಂದಾಕಿನೀತನೂಜಂಗೆ ಬಲಿಯನಟ್ಟಿ ಬರಿಸಿ
ಮಣಿಮಯಪೀರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದೊಳ್
ಗುಹಂಗೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟುವ ಪುರಂದರನಂದಮನೆ ಪೋಲ್ತು
ವರಶುರಾಮನನಂಜಿಸಿದ ವೀರಂಗೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ ವಗೆವರನೆನ್ನ
ಮಂಚದ ಕಾಲೊಳ್ ಕಟ್ಟಿದನೆಂದು ಪೊಟ್ಟಳಿಸುವ ಸುಯೋಧನನ
ನುಡಿಯನವಕರ್ಣಿಸಿ ಕರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ—

ಅವತರಣಿಕೆ— ಭಾರತಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಂತೆ ಸುಯೋಧನನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು
ಸೇನಾನಾಯಕಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕಿಸಿ, ತಾನು ವೈರಿಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ
ಯೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನಾದ ಕರ್ಣನು— “ಒಡೆ
ಯನೇ ನೀನಿವರನ್ನು ನಂಬಿ ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ಈ ಮುದುಕರೆಂದೆಂದಿಗೂ
ಆ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಾರರು” ಎಂಬ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು
ಹೇಳಿಬಿಡುವನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ದ್ರೋಣನು ‘ಕಂಡಂತೆ ನುಡಿದರೆ ಕೆಂಡದಂತಹ ಸಿಟ್ಟು’
ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ರಾಧೇಯನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವನು ಆದರೂ,
ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನೂ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನೂ ಆಗಿರುವ ಕರ್ಣನು ಮುಚ್ಚು
ವರೆಯಿಲ್ಲದೆ “ಈ ಗಾಂಗೆಯನ್ನು ವಾಂಡವರನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ ನಾನು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು,
ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಹೋರಾಡುವೆನು, ಹಾಗಲ್ಲದೇನೇ ನಾನು
ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿಯಲಾರೆನು,” ಎಂದು ಆರೂಢಪ್ರತಿಜ್ಞ ನಾಗುವನು ||

ಅತ್ತ — ಇಂತೆಂದುವಚನಂ || ಅತ್ತ ದುರ್ಮೋಧನಂ = (ಅತ್ತ = ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ
ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ) ದುರ್ಮೋಧನನು, ಸಹಸ್ರಕಿರಣೋದಯದೊಳ್ = ಸೂರ್ಮೋದಯದಲ್ಲಿ,
ಅನೇಕನರಪತಿವರಿವೃತನಾಗಿ = ಹಲವು ರಾಜರುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ
(ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದುದರಿಂದ), ಮಂದಾಕಿನೀತನೂಜಂಗೆ = ಗಂಗಾಪುತ್ರನಾದ ಭೀಷ್ಮ
ನಿಗೆ, ಬಲಿಯನಟ್ಟಿ ಬರಿಸಿ = ದೂತರ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಬರಿಸಿ, [ಬಲಿಯ
ಯಟ್ಟು (ಧಾತು) ದೂತಪ್ರೇಷಣೆ, ಹೇಳಿ ಕಳಿಸು] ಮಣಿಮಯಪೀರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿ
ರಿಸಿ = ರತ್ನಮಯವಾದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದೊಳ್ ಗುಹಂಗೆ
ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟುವ ಪುರಂದರನ ಅಂದಮನೆಪೋಲ್ತು = ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ
ಯುದ್ಧವಾದಾಗ, ದೇವತೆಗಳ ಪಕ್ಷದ ಸೇನಾಸಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ವೀರ

ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ದೇವೇಂದ್ರನ ರೀತಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ (ಗುಹ = ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಸ್ವಾಮಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ, ಸ್ಯಂದ, ಷಡಾನನ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂಕಿತನಾದ ತಿವಕುಮಾರನು, ಶೂರಪದ್ಮ, ತಾರಕ ಮುಂತಾದ ಅಸುರರು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ದೇವತೆಗಳು ಶಿವಪುತ್ರನಾದ ಗುಹನನ್ನು ಸೇನಾನಿಯಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಸಂಭ್ರಮ ದಿಂದ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸುರನಾಯಕರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಭೀಷ್ಮನಿಗೂ ಕೌರವಬಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗುವಂತೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅವನ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾದಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬಲ್ಲೆನೆಂದು ದುರ್ರೋಧನನು ಸಂಭ್ರಮಾಕುಲಿತನಾಗಿದ್ದನು ಅಂದು ಪುರಂದರನು ಹೇಗೆ ಗುಹನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಸಮರ ಜಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಸಂಭ್ರಮವಂದಿದ್ದನೋ ಹಾಗೆ ಇಂದಿ ದುರ್ರೋಧನನೂ ಸಂಭ್ರಮವಂದಿದ್ದು ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು ಎಂದು ಭಾವವು) ಇಲ್ಲಿ ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು ಪುರಂದರ = (ರಾಷ್ಟ್ರಪರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದವನು) ದೇವೇಂದ್ರನು, ಪರಶುರಾಮನಂ ಅಂಜಿಸಿದ ವೀರಂಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವಂ ಕಟ್ಟಿ = ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯಪಡಿಸಿದ ವೀರನಾದ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, [ಭೀಷ್ಮನು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಅಂಜಿಸಿದುದು — ಭೀಷ್ಮನು ತನ್ನ ದಾಯಾದನಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರನಿಗಾಗಿ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ತರಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂಬೆಯೆಂಬಾಕೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಂದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನೇ ವರಿಸುವೆನೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದಾಗ, ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪದಿರಲು, ಅಂಬೆಯು ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ “ತನ್ನನ್ನು ಭೀಷ್ಮನು ವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡು” ಎಂದು ದೂರಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಭಾರ್ಗವನು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಪೆದೋರಿ, ಅಂಬೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಕಾದಬೇಕಾಗುವುದೆಂದೂ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದಾಗ, ಭೀಷ್ಮನು ತನಗೆ ಗುರುವಾದ ಪರಶುರಾಮನು ಮಾತಿಗೊಡಂಬಡದೆ, ತನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತ ಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪರಶುರಾಮನು ತನ್ನ ಗುರುವೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಆತನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಿದನು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಸಂಹಾರಕನೂ ದುರ್ಜೀಯನೂ ಆದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನೇ ಅಂಜಿಸಿದ ಭೀಷ್ಮನು ಸಾವೂನ್ನವೀರನೇ? ಅಂತಹನಿಗೆ ದುರ್ರೋಧನನು ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನೆಂದು ಭಾವವು.] ಪಗೆವರಂ ಎನ್ನ ಮಂಚದಕಾಲೊಳ್ ಕಟ್ಟಿದನೆಂದು = ವೈರಿಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಮಂಚದ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ; ಪೊಟ್ಟಿಳಿಸುವ = ಗರ್ವದಿಂದ ಉಬ್ಬುವ; ಸುಯೋಧನನ ನುಡಿಯಂ ಅವಕರ್ಣಿಸಿ ಕೌರವೇಶ್ವರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ; ಕರ್ಣಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದನು ||

ಭಗವತಿಯೇಱುವೇಲ್ವ ತೆರದಿಂ ಕಥೆಯಾಯ್ತಿವರೇಱು ನೀನಿದಂ |
 ಬಗೆದಿವರಿನ್ನುಮಾಂತಿಱುವರೆಂದು ವಿಮೋಹಿಸಿ ವೀರವಟ್ಟಮಂ ||
 ಬಗೆಯದೆ ಕಟ್ಟಿದಯಾ ಗುರುಗಳಂ ಕುಲವೃದ್ಧರನಾಜಿಗುಯ್ದು ಕೆ-|
 ಮ್ಮಗೆ ಪಗೆವಾಡಿಯೋಳ್ ನಗಿಸಿಕೊಂಡೊಡೆ ಬಂದಪುದೇಂ
 ಸುಯೋಧನಾ || ೧ ||

ಭಗವತಿ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ಸುಯೋಧನಾ = ಎಲೈ ಕೌರ
 ವೇಶ್ವರನೇ; ಇವರ ಏಱು = ಈ ಭೀಷ್ಮರು ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದುದು, ಭಗವತಿ
 ಏಱುವೇಲ್ವ ತೆರದಿಂ ಕಥೆಯಾಯ್ತಿ = ಭಗವತಿಯು ಉತ್ತಮ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳು
 ವಕಥೆಯ ಹಾಗಾಯಿತು. ಹಾಸ್ಯಾಸ್ವದನಾಯ್ತೆಂದು ಭಾವವು ಭಗವತಿಯೇಱು
 ವೇಲ್ವತೆರದ ಕಥೆಯಾವುದು? (ದೇವಿಯ ಆವೇಶವಾದವನ ಭವಿಷ್ಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ
 ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟು ಮೋಸಹೋದವನ ಹಾಗೆ) ನೀನಿದಂ ಬಗೆದು = ನೀನಿದನ್ನು
 ಯೋಚಿಸಿ; ಇವರ್ ಇನ್ನುಂ ಅಂತಿಱುವರೆಂದು ವಿಮೋಹಿಸಿ = ಇವರು ಇನ್ನೂ
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇದಿರೊಡ್ಡಿ ಕಾದಾಡುವರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ, ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಬಗೆಯದೆ
 ಕಟ್ಟಿದ್ಯೆ = ಹಿಂದುಮುಂದು ವಿಚಾರಿಸದೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆಯಯ್ಯಾ, ಗುರು
 ಗಳಂ ಕುಲವೃದ್ಧರಂ = ನಮಗೆ ಪೂಜ್ಯರೂ ಕುಲವೃದ್ಧರೂ ಆದ ಇವರನ್ನು; ಅಜಿಗೆ
 ಉಯ್ದು = ಕಾಳೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಕೆಮ್ಮಗೆ = ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಪಗೆವಾಡಿ
 ಯೋಳ್ ನಗಿಸಿಕೊಂಡೊಡೆ = ವೈರಿಗಳ ರಾವಿನಲ್ಲಿ ನಗೆಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಏಂ
 ಬಂದಪುದು = ಏನುಪ್ರಯೋಜನವು, (ಈ ಕುಲವೃದ್ಧರನ್ನು ಅಜಿಗೆ ಒಯ್ದರೆ, ಇಂತಹ
 ಹಣ್ಣುಮುದುಕರನ್ನು ನೀನು ಕಾಳೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವರು
 ನಿನ್ನ ಅವಿವೇಕಕ್ಕಾಗಿ ನಗದಿರುವರೇ? ಹಾಗೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ವದನಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಕಳಿಸಿದು
 ದರಿಂದ ನೀನೇನು ಪ್ರಯೋಜನವಾದಂತಾಯ್ತು ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಮಾತಿನ ಆಶ
 ಯವು. ಇಲ್ಲಿ “ಕೆಮ್ಮಗೆ ಪಗೆವಾಡಿಯೋಳ್ ನಗಿಸಿಕೊಂಡೊಡೆ ಬಂದಪುದೇಂ ಸುಯೋ
 ಧನಾ” ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿಯೆಂಬಂತೆ ಕುಮಾರ
 ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ೧ನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ— “ತೊಗಲು ಸಡಿಲಿದ ಗಲ್ಲ
 ಬತ್ತಿದ | ಹೆಗೆಲು ನಱುಕಿದ ನರೆತಮಿಸೆಯಜ | ಗುಳ್ಳ ಹಲುಗಳ ಹಾಯಿದೆಲುಗಳ
 ನೆಗ್ಗಿದವಯವದ || ಅಗಿಯಲಲುಗುವ ತಲೆಯ ಮುಪ್ಪಿನ | ಮುಗುದನೀತನ ಕಾದ
 ಹೇಳಿದು ನಗೆಯ ಸುರಿದೈರಾಯಕಟಕದೊಳೆಂದನಾಕರ್ಣ || ೩೫ || ಇಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು
 ರಾಘವನ ಬಲ | ದಲ್ಲಿ ಜಾಂಬವನುಭಯ ವೀರರು | ಬಲ್ಲಿದರು ಬಳಿಕಳಿದ ಸುಭಟರ
 ಶಾರ್ಯವೊಪ್ಪುವದೆ || ನಿಲ್ಲುನೀಕೊಲಲೆಳಸುವರೆ ಹಗೆ | ಯಲ್ಲಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಲಿಸ

ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಮೆ ಸರವಿಗೆ ।

ನೆಟ್ಟನೆ ದೊರೆ ಪಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲೆ ದಂಟಿಂಗೆಣೆ ಕ-॥

ಣೆಟ್ಟ ಮುದುವಂಗೆ ವಗೆವರ ।

ನಿಟ್ಟಿಲ್ಲಂ ಮುಱುವೊಡನಗೆ ವಟ್ಟಂಗಟ್ಟಾ ॥ ೨ ॥

ಆದಿಯೊಳವರಂ ಪಿರಿದೊಂ- ।

ದಾದರದಿಂ ನಡಪಿದಜ್ಜರವ್ವುದಱಿಂದಂ ॥

ಕಾದರಿವರವರೊಳವರುಂ ।

ಕಾದರ್ ನೆರೆದಿವರೊಳೆಂತು ನಂಬುವೆ ನೃಪತೀ ॥ ೩ ॥

ಲೇತಕೆ | ಬಿಲ್ಲಿನಲಿ ಬಡಿದದ್ದೆ ಗೆಡಹುವೆನೆಂದನಾ ಕರ್ಣ ॥ ೨೬ ॥” ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು “ನಿಲ್ಲು ನೀಕೊಲಲೆಳಸುವರೆ ಹಗೆ | ಯಲ್ಲಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಲಿಸಲೇತಕೆ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು “ಕೆಮ್ಮಗೆ ಪಗೆವಾಡಿಯೊಳ್ವುಗಿಸಿ ಕೊಂದೊಡೆ ಬಂದಪುದೇಂ ಸುಯೋಧನಾ” ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದರೆ ಸರಿ ಹೋಗುವುದು) ॥ ೧ ॥

ಕಟ್ಟಿದ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕಣೆಟ್ಟ ಮುದುವಂಗೆ=ಈ ಕುರುಡು ಮುದುಕನಿಗೆ, ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಮೆ=(ನೀನೀಗ) ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಬಂಧವೇ, ನೆಟ್ಟನೆ ಸರವಿಗೆ ದೊರೆ=ನೇರಾಗಿ ಹಗ್ಗಕ್ಕೆ ಸಮಾನವು, ಪಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲೆ=(ಈತನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ) ಹಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲೇ, ದಂಟಿಂಗೆ ಎಣೆ=ದಂಟಿಗೆ ಸಮಾನವು, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಈತನು ಪಗೆವರೊಡನೆ ಕಾದಿಗೆಲ್ವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅಲ್ಲವು ಆದುದರಿಂದ, ಪಗೆವರ ನಿಟ್ಟಿಲ್ಲಂ ಮುಱುವೊಡೆ=ವೈರಿಗಳ ನಿಟ್ಟಿಲುಬನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕಿದ್ದರೆ (ಶತ್ರು ಸಂಹಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ) ಎನಗೆ ಪಟ್ಟಂಗಟ್ಟಾ=ನನಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿಯ್ಯಾ ॥ [ಪಟ್ಟಂಗಟ್ಟಾ=ಮಧ್ಯಮಪುರುಷೈಕವಚನದ ಧಾತುಗೆ ವಿಧ್ಯರ್ಥ ದಲ್ಲಾದ ಅತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು] ॥ ೨ ॥

ಆದಿಯೊಳ್ಳಾ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ (ಇವರ್) ಅವರಂ=ಅ ಪಾಂಡು ತನಯರನ್ನು, ಆದಿಯೊಳ್ಳಾ=ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪಿರಿದೊಂದು ಆದರದಿಂ=ಬಹಳ ಮಮತೆಯಿಂದ, ನಡಪಿದ=ನಡಸಿದ [ನಡಪು (ಧಾತು) ಸಾಕು, ಸಲಹು.] ಅಜ್ಜರ ವ್ವುದಱಿಂದಂ=ಅಜ್ಜರಾದುದರಿಂದ, [ಅಜ್ಜ (ಸಂ) ಆರ್ಯ] ಇವರ್ ಅವರೊಳ್ಳಾ ಕಾದರ್=ಇವರು ಅವರೊಡನೆ ಯುಧ್ಧಮಾಡರು, [ಕಾದು (ಧಾತು) ಹೋರಾಡು] ಅವರುಂ ನೆರೆದು ಇವರೊಳ್ಳಾಕಾದರ್=ಅವರೂ ಇವರೆದುರಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ [ನೆರೆ (ಧಾತು) ಸಂಯೋಗೇ, ಅಶ್ಲೇಶೇಚ, ನೆಱಿ=ಸಮಗ್ರತ್ವೇ] ನೃಪತೀ=

ವ || ಎಂಬುದುಮಾನುಡಿಗೇ ಸಿಡಿಲ್ದ* ಕುಭಸಂಭವನಿಂತೆಂದಂ—

ಸಿಂಗದ ಮುಪ್ಪುಂ ನೆಗಟ್ಟಿ* |

ಗಾಂಗೇಯರ ಮುಪ್ಪುಮಿಲಿಕೆವಡಗುಮ ವನಮಾ- ||

ತಂಗಂಗಳಿನಸುಹೃಚ್ಚತು- |

ರಂಗಬಲಂಗಳಿನದೆಂತುಮಂಗಾಧಿಪತೀ

|| ೪ ||

ಅರಸನೇ, (ನೃಪತೀ-ಸಂಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗದ ಏಕವಚನಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘವು—
“ಎಲ್ಲಿಯುಮಾಮಂತ್ರಣದೊಳ್ | ಬಲ್ಲರ್ ಪ್ರಧವೈಕವಚನಮಂ ಲೋಪಿಸುವರ್ |
ನಿಲ್ಲದೆ ವಿಕಲ್ಪಮುಖದಿಂ | ಸೊಲ್ಲಿಸುವರ್ ಹ್ರಸ್ವದೀರ್ಘ ಕಾಕುಗಳೆರಡಂ || ಶ ಮ
ದ ಸೂ. || ೧೨೩ || ಎಂತುನಂಬುವೆ=ಹೇಗೆ ನಂಬುವೆಯೋ? (ಈ ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ
ಪಾಂಡುತನಯರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾದ ಮಮತೆಯಿರುವುದರಿಂದ, ಇವರು ಅವರೊಡನೆ
ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಾದುವರೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ನಂಬಕೂಡದು ಎಂದು ಕರ್ಣನ
ಆಭಿಪ್ರಾಯವು || ೩ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆ)
ಹೇಳಲು, ಆ ನುಡಿಗೇ ಸಿಡಿಲ್ದ = ಆ ಮಾತಿಗೆ ರೇಗಿಬಿದ್ದು [ಸಿಡಿಲ್ (ಧಾತು) ರೇಗು]
ಕುಂಭಸಂಭವಂ = ದ್ರೋಣನು, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು ||

ಸಿಂಗದ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅಂಗಾಧಿಪತೀ = ಅಂಗದೇಶಾಧೀಶ್ವರನಾದ
ಕರ್ಣನೇ, (ಸಂಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ) ವನಮಾತಂಗಂಗಳಿಂ = ಕಾಡಾನೆಗಳಿಂದ, ಸಿಂಗದ
ಮುಪ್ಪುಂ = ಸಿಂಹದ ಮುದಿತನವೂ, ಅಸುಹೃಚ್ಚತುರಂಗಬಲಂಗಳಿಂ = (ಸುಹೃತ್-
ಮಿತ್ರನು; ನ ಸುಹೃತ್ = ಮಿತ್ರನಲ್ಲದವನು-ಅಸುಹೃತ್;) ವೈರಿಗಳ ಗಜರಥತುರಗ
ಪದಾತಿಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಗಳುಳ್ಳ ಸೈನ್ಯಗಳಿಂದ, ಈ ಗಾಂಗೇಯರ ಮುಪ್ಪುಂ =
ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಈ ಭೀಷ್ಮರ ಮುದಿತನವೂ; ಅದೆಂತುಂ = ಅದು ಹೇಗಿದ್ದರೂ; ಇಲಿಕೆ
ವಡೆಗುಮೆ = ಹೀನಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆವುವೆ? [ಇಲಿಕೆವಡೆ = ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದು,
ಇಲಿಕೆವಡೆಗುಮ್ + ಎ-ಇಲಿಕೆವಡೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಗುಮಾಗಮು]
ಸಿಂಹವು ಎಷ್ಟು ಮುಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೂ ವನಮಾತಂಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥ
ವಪ್ಪುದು; ಅದರಂತೆ ಆ ಗಾಂಗೇಯರು ಎಷ್ಟು ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅಸುಹೃಚ್ಚತುರಂ
ಬಲಗಳನ್ನು ಇಲಿವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಪ್ಪರು! ಎಂದು ದ್ರೋಣನ ಮಾತಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ||
ಯಥಾಸಂಖ್ಯ ದೀಪಕಾಲಂಕಾರಗಳು. || ೪ ||

ಕುಲಜರನುದ್ಧತರಂ ಭುಜ |

ಬಲಯುತರಂ ಹಿತರನೀಸಭಾಮಧ್ಯದೊಳೆ— ||

ಗ್ಗಲಿಸಿದ ಮದದಿಂ ನಾಲಗೆ |

ಕುಲಮಂ ತುಬ್ಬುವವೊಲುಱಿದೆ ನೀಂ ಕೆಡೆನುಡಿವಯಾ || ೫ ||

ವ || ಎಂದು ನುಡಿದ ಗುರುವಿನ ಕರ್ಣಕರೋರವಚನಂಗಳ್ಗೆ ಕರ್ಣಂ ಕಿನಿಸಿ-

ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಮುಗ್ಗಡಿಪಿರೇಂ ಗಳ ನಿಮ್ಮಕುಲಂಗಳಂತು ಮಾ-

ಮ್‌ಲೆವರನಟ್ಟಿ ತಿಂಬುವೆ ಕುಲಂ ಕುಲಮಲ್ಲುಚಲಂ ಕುಲಂ ಗುಣಂ ||

ಕುಲಮಭಿಮಾನಮೊಂದೆ ಕುಲಮಣ್ಣುಕುಲಂ ಬಗೆವಾಗಳೀಗಳೀ |

ಕಲಹದೊಳಣ್ಣ ನಿಮ್ಮಕುಲವಾಕುಲಮಂ ನಿಮಗುಂಟು

ಮಾಡುಗುಂ || ೬ ||

ಕುಲಜರಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಕುಲಜರಂ = ಸತ್ಕುಲೀನರೂ, ಉದ್ಧತರಂ = ಧೀರೋದ್ಧತರೂ, ಭುಜಬಲಯುತರಂ = ಬಾಹುಸರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರೂ, ಹಿತರಂ = ಹಿತೈಷಿಗಳೂ ಆದ ಈ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು (ಕುಲಜರಂ, ಉದ್ಧತರಂ, ಭುಜಬಲಯುತರಂ, ಹಿತರಂ = ಈ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಭೀಷ್ಮನನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುವುವು) ಈ ಸಭಾಮಧ್ಯದೊಳೆ = ಇಂತೀ ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಗ್ಗಲಿಸಿದಮದದಿಂ = ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ, ನಾಲಗೆ ಕುಲಮಂತುಬ್ಬುವವೊಲ್ = ನಾಲಗೆ ಕುಲವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ, (ನಾಲಗೆ ಕುಲವನ್ನು ತುಬ್ಬುವುದು ಎಂಬುದು ನಾಣ್ಣುಡಿ, ಸೂತಿನಿಂದ ಕುಲವನ್ನರಿಯಬಹುದೆಂಬುದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ನೀಂ ಉಱಿದೆ = ನೀನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ, ಕೆಡೆನುಡಿವೆ = ಹೀನೈಸಿನುಡಿವೆಯಲ್ಲಾ ! [ಕೆಡೆನುಡಿ (ಧಾತು) ನಿಂದಿಸಿ ಮಾತಾಡು] ಕೆಡೆನುಡಿ ಮತ್ತು ಕೆಡೆನುಡಿ ಇವುಗಳಿಗೊಳಗಣ ಅರ್ಧವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು || ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕೋಕ್ತೃಲಂಕಾರವು || ೫ ||

ಎಂದು ನುಡಿದ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ನುಡಿದ ಗುರುವಿನ ಕರ್ಣಕರೋರವಚನಂಗಳ್ಗೆ - ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ದ್ರೋಣನ ಆ ಕರ್ಣಕರೋರವಾದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ (ಕರ್ಣನು) ಕಿನಿಸಿ = ಕೋಪಿಸಿ, [ಕಿನಿಸು (ಧಾತು) ಕೋಪೇ; ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳು.]

ಕುಲಮನೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಂ ಉಗ್ಗಡಿ ಪಿರ್ ಏಂಗಳೆ? ಕುಲವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಉಗ್ಗಡಿಸಿ ಮಾತಾಡುವಿರೇಕೆಯೊ ? [ಉಗ್ಗಡಿಸು (ಧಾತು) ಉಗ್ಗಡ + ಇಸು = ಉತ್ಕಟ + ಇಸು = ಸಂಭಾವಿಸಿ ಹೇಳು; ಅಧಿಕರಿಸಿ ಹೇಳು ('ಗಡ'ಗಳೆ) ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು. ಮಾತುಮಾತಿಗೂ ಮೊದಲು ಕುಲವೆಂಬ

ದನ್ನೇ ಸರ್ವತಸ್ಯ ಶವಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂವ ವಾತಾಡುತ್ತೀರಲ್ಲಾ! ಏಕೆಯೋ) ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗಳು = ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗಳೆಂದೆನ್ನಿಸುವಂತಹವು, ವಾರ್ಮಲೇವನಂ = ಇದಿ ರೊಡ್ಡುವ ವೈರಿಯನ್ನು; ಅಟ್ಟಿತಿಂಬುವೆ? = ಅಟ್ಟಿ ತಿನ್ನುವುವೇ? (ಬರೇ 'ಕುಲಕುಲ' ವೆಂದು ಬಾಯ್ತಾತಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ವೈರಿಗಳ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.) ಏಕೆಂದರೆ, ಕುಲಂಕುಲಮಲ್ತು = (ಲೋಕಸಾಮಾನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೀವು ಆವುದನ್ನು ಕುಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿರೋ ಅಂತಹ) ಕುಲವು ನಿಜವಾದ ಕುಲವಲ್ಲವು (ನೀವು ಶರೀರಜನ್ಮೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಸ್ಥಾನವನ್ನಷ್ಟೇ 'ಕುಲ'ವೆಂದು ಕರೆವಿರಿ. ಆದರೆ ಆ ಭಾವನೆಯು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ಕರ್ಣನ ಸ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿಯೇ 'ಕುಲಂ ಕುಲಮಲ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನಿಜವಾದ ಕುಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾದುದೇತಂದೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.) ಚಲಂ ಕುಲಂ, ಗುಣಂ ಕುಲಂ, ಅಭಿಮಾನವೋಂದೆ ಕುಲಂ, ಅಣ್ಣು ಕುಲಂ = ಚಲ, ಗುಣವು, ಅಭಿಮಾನ, ಅಣ್ಣು— ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಯಿಂದಲಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಕುಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯಗಳು, ಎಲ್ಲ ಚಲವಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಗುಣವಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನವೋಂದೆಯಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆಯೋ, ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎನ್ನಬೇಕಲ್ಲದೆ, ನೀವೆಣಿಸಿರುವಂತೆ, ಕೇವಲ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನನಿರ್ದೇಶನಾತ್ರದಿಂದ ಕುಲದ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ? ಬೀರಮೆ ಕುಲಮಲ್ಲದೆ ಕುಲಮನಿಂತು ಪಿಕ್ಕದಿರಿ, ನೀನೊಲಿದೆಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿಬಳಿದಿರೊ ಕುಲಮಿದುದೆ ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ" ಎಂದು ಗುರೋಧನನು ದ್ರೋಣ-ಕೃಪರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ಮರ್ಮಭೇದಕವಚನವನ್ನು ಕರ್ಣನ ಈ ಮಾತಿನೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು) ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ವ್ಯಾಯಾನುರಂಗ ದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಲಹೀನತೆಯನ್ನು ಉಗ್ಗಡಿಸಿ, ತಾನು ಸಿಗ್ಗುಗೊಂಡಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಭೀಷ್ಮರ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಕುಲಹೀನತೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದುದರಿಂದ, ದ್ರೋಣನು ಮಾತುಮಾತಿಗೆ ಕುಲವನ್ನೇ ಮುಂದುವರಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಕರ್ಣನ ಅಂತರಾರ್ಥವು 'ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಂ ಉಗ್ಗಡಿಸಿರೇಂಗಳ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ 'ಮುನ್ನಂ'—ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವುದು) ಬಗೆವಾಗಳ್ = ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ, ವಿಚಾರಿಸಿದವಕ್ಕದ್ದಲ್ಲಿ, ಈಗಳ್ ಈ ಕಲಹದೊಳ್ = ಈಗ ಈ ಜಗಳದಲ್ಲಿ, ಅಣ್ಣ! ನಿಮ್ಮ ಕುಲಂ = ಪ್ರಿಯ ಮಹಾಶಯ! ನಿಮ್ಮ ಕುಲವೃತ್ತಾಂತವು, ನಿಮಗೆ ಆಕುಲಮಂ ಉಂಟುಮಾಡುಗುಂ = ನಿಮಗೆ ಮನೋವ್ಯಾಕುಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ('ಉಂಟು ಮಾಡುಗುಂ'—'ಉಂಟು ಮಾಡು' ಎಂಬ ಧಾತುಗೆ 'ಗುಂ' ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಪ್ರತ್ಯಯವು) ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ 'ಯಮಕ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವು || ೬ ||

ಗಂಗಾಸುತಂ ವೃಧಾಸುತ- ।

ರಂ ಗೆಲ್ಲೊಡ ತವಕೆ ಪೋವೆನವರ್ಗಳ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ ॥

ಗಾಂಗೇಯನಟಿದೊಡಹಿತರ- ।

ನಾಂಗೇಲೆ ತಟ್ಟಿಱುವೆನನ್ನೆಗಂ ಬಿಲ್ವಿಡಿಯೆಂ ॥ ೭ ॥

ವ ॥ ಎಂದು ಕರ್ಣಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ಯುದುಂ ಸಿಂಧುತನೂಜನಿಂತೆಂದಂ—

ಕಲಿತನದುರ್ಕು ಜವ್ವನದ ಸೊರ್ಕು ನಿಜೇಶನ ನಚ್ಚು ಮಿಕ್ಕ ತೋ- ।

ಳ್ವಲದ ಪೊಡರ್ಪು ಕರ್ಣನಿನಗುಳ್ಳನಿತೇನೆನಗುಂಟೆ ಭಾರತಂ ॥

ಕಲಹವಿಡಿರ್ಪು ವಂ ಹರಿಗನವ್ವೊಡೆ ಮೊಕ್ಕಳಮೇಕೆ ನೀಂ ಪಳಂ- ।

ಚಲೆದವೆಯಣ್ಣ ಸೂಟ್ಟಡೆಯಲವ್ವುದು ಕಾಣ ಮಹಾಜಿರಂಗ

ದೊಳ್ ॥ ೮ ॥

ಗಂಗಾಸುತಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಗಂಗಾಸುತಂ = ಭೀಷ್ಮನು, ವೃಧಾ ಸುತರಂ = ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು, ಕಾಂತೇಯರನ್ನು, ಗೆಲ್ಲೊಡೆ = ಗೆದ್ದರೆ, ತಪಕ್ಕೆ ಪೋವೆಂ - ನಾನು ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವೆನು ಗಾಂಗೇಯಂ, ಅವರ್ಗಳ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ ಅಟಿದೊಡೆ = ಭೀಷ್ಮನು ಅವರಕೆಯ್ಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಅಹಿತರಂ, ಅಂಗೇಲೆ, ತಟ್ಟಿಱುವೆಂ = ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕಾದಿ ಗೆಲ್ಲುವೆನು. ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. (ಅಹಿತರಂ = ಹಿತರಲ್ಲದವರುಗಳನ್ನು ಅಂಗೇಲೆ 'ನಾನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವೆ' ಸತಿಸತ್ಯಮಿ, ತಟ್ಟಿಱುವೆಂ = ಹೊಕ್ಕು ಕಾದುವೆನು.) ಅನ್ನೆಗಂ ಬಿಲ್ವಿಡಿಯೆಂ = ಆ ವರಿಗೆ ಬಿಲ್ಲುಹಿಡಿಯೆನು ॥ ೭ ॥

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂದು ಕರ್ಣಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ಯುದುಂ = ಹೀಗೆಂದು ಕರ್ಣನು ಶಪಥಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಸಿಂಧುತನೂಜಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತು ನುಡಿದನು ॥

ಕಲಿತನದುರ್ಕು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ಕರ್ಣಂ = ಎಲಾ ಕರ್ಣನೇ, ಕಲಿತನದ ಉರ್ಕು = ಕಲಿತನದ ಔದ್ಧತ್ಯವೂ, (ಉರ್ಕು-ಔದ್ಧತ್ಯೇ) ಜವ್ವನದ ಸೊರ್ಕು = ಜವ್ವನದ ಮದವು, ಸೊರ್ಕು-ಸೊಕ್ಕು, ನಿಜೇಶನ ನಚ್ಚು = ತನ್ನಾಳ್ಳನ ವಿಶ್ವಾಸವು (ನಿಜ+ಈಶ-ನಿಜೇಶ = ತನ್ನ ಒಡೆಯನ) ಮಿಕ್ಕು = ಮೂರಿದ, ತೋಳ್ವಲದ ಪೊಡರ್ಪು = ಬಾಹುಬಲದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ನಿನಗೆಉಳ್ಳನಿತು ಎನಗೆ ಉಂಟೇ ಏ? = ನಿನಗಿರುವಷ್ಟು ನನಗುಂಟೆನು? ಭಾರತಂ ಕಲಹಂ = ಕಾಳಗವಾದರೋ, ಭಾರತ ಯುದ್ಧವು (ಭರತವಂತೀಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಲಹವು ಭಾರತಕಲಹವು) ಇಡಿರ್ಪು ವಂ = ಇದಿರೊಡ್ಡುವವನಾದರೋ ಹರಿಗಂ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನು. (ಪಂಪಕವಿಯ

ವ || ಎಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ—

ಮುದುವರ ಬಿಲ್ವಲೈಯುಮಿಱ್ಱಿ— |

ವದಟುಂ ಬಗೆವಾಗಳಣ್ಣನೆಂದಂತುಟಿ ತ— ||

ವೃದು ಕರಮೆ ತುಚ್ಚಮಕ್ಕುಂ |

ಕದನದೊಳಿನ್ನೆನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ

|| ೯ ||

ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು. ಅಬೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು' ಅಪ್ಪೊಡೆ = (ಹೀಗೆ) ಆಗಿರುವಾಗ, ಅಣ್ಣ = ಗೆಳೆಯಾ! ನೀನೇಕೆ ಮೊಕ್ಕಳಂ ಪಳಂಚಲಿದವೆ ? = ನೀನೇಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿರುವೆ ? 'ಮೊಕ್ಕಳಂ' ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅನ್ವಯವು ವಳಂಚಲಿ (ಧಾತು) ಪಳಂಚು + ಅಲಿ = ಪಳಂಚಲಿ [ಸಂಯುಕ್ತ, ಧಾತು ವಳಂಚು (ಧಾತು) ತಾಗು, ಸಂಘಟ್ಟಿನೇ ಆಲಿ (ಧಾತು) ಪರೀಭಾವೇ (ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ) "ವಿರೋಧದಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮಾತಾಡು" ಮಹಾಜಿರಂಗದೊಳ = ಮಹಾರಣರಂಗದಲ್ಲ (ಮಹಾ + ಆಜಿರಂಗ = ಮಹಾಜಿರಂಗ) ಸ ದೀ ಸಂಧಿ. ಸೂಟ್ಟಿದೆಯಲಪ್ಪುದು ಕಾಣ = (ಸೂಟಿಂ ವಡೆಯಲ್ - ಸೂಟ್ಟಿದೆಯಲ್ = ಅವಸರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು) ಅವಸರವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದು (ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಿಲ್ವಲೈಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ, ನೀನು ನೋಡಬಹುದು) ('ಕಾಣ' - ಕಾಣ್ ಧಾತುಗೆ ಮಧ್ಯಮಪುರುಷದ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ, ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಕಾರಾಗಮವು) ಕಾಣಯ್ಯ. ಅಪ್ಪುದು < ಆಗುವುದು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಅಹುದು' 'ಹೌದು' || ೮ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ಮತ್ತಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಎಂದು ಮತ್ತು ಹೀಗೆಂದನು (ಮುಂದಿನ ಮಾತು ಸಭಿಕರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಳಿದುದು.)

ಮುದುವರ — ಇಂತೆಂದು ಕೆಂದು || ಮುದುವರ ಬಿಲ್ವಲೈಯುಂ ಇಱಿವ ಅದಟುಂ = ಮುದುವರ ಬಿಲ್ಲ ಜಾಣ್ಣೆಯೂ, ಕಾದುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ, ಬಗೆವಾಗಳ = ಯೋಚಿಸಿದಾಗ, ಅಣ್ಣನೆಂದಂತುಟಿ ತಪ್ಪುದು = ಈ ಗೆಳೆಯನಾದ ಕರ್ಣನು (ಅಣ್ಣಂ) ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಕದನದೊಳ = ಕಾಳಿಗದಲ್ಲ; ಕರಮೆ ತುಚ್ಚಂ ಅಕ್ಕುಂ = ಬಹು ಕ್ಷುದ್ರವೆನಿಸುವುದು, ಅತೀ ಹೀನವೆನಿಸುವುದು. ಇನ್ನೆನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ = ನಾನು (ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ) ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ. 'ಎನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ' ಎಂಬುದು 'ಎನ್ನ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ' ಎಂಬುದರ ವಿಸ್ತೃತರೂಪವು || ೯ ||

ಪಿಡಿಯೆಂ ಚಕ್ರಮನೆಂಬ ಚಕ್ರಿಯನಿಳಾಚಕ್ರಂ ಭಯಂಗೊಳ್ವಿನಂ ।
 ಪಿಡಿಯಿವ್ವೆಂ ಕರಚಕ್ರಮಂ ನರರಧಂ ತೂಳ್ವಾ ಕುರುಕ್ವೇತ್ರದಿಂ ॥
 ವಡುವೆಣ್ಣಾವುದು ಪೋಗೆ ವೋಗಡಿಸುವೆಂ ನಿಚ್ಚಂ ಧರಾಧೀಶರಂ ।
 ವಡಲಿಟ್ಟಂತಿರೆ ಮಾಱ್ಪಿನೋವದೆ ವಯಿಂಭಾಸಿವರ್‌ಂ

ಯುದ್ಧದೂಳ್ ॥ ೧೦ ॥

ಪಿಡಿಯೆಂ— ಇಂತೆಂದು ನು ವಿ ವೃತ್ತಂ ॥ ಚಕ್ರಮಂ ಪಿಡಿಯೆಂ ಎಂಬ
 ಚಕ್ರಿಯಂ = (ಕಾಳೆಗದಲ್ಲಿ) ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯೆನೆಂದು (ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ದು) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು
 (ಚಕ್ರವನ್ನು ಕೆಯ್ಯಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವನು 'ಚಕ್ರಿಯು, 'ಚಕ್ರಧಾರಿ' ಕೃಷ್ಣನು.) ಇಳಾ
 ಚಕ್ರಂ = ಭೂಮಂಡಲವು; ಭಯಂಗೊಳ್ವಿನಂ = ಭಯಗೊಳ್ಳುವ ತೆರದಲ್ಲ, ಕರ
 ಚಕ್ರಮಂ = ಕೈಯ್ಯ ಚಕ್ರಾಯುಧವನ್ನು, ಪಿಡಿಯಿವ್ವೆಂ = ಹಿಡಿದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.
 (ಪಿಡಿಯಿಸುವೆಂ-ಪಿಡಿಯಿವ್ವೆಂ-ಹಿಡಿಸುವೆನು)ನರರಧಂ - ಅರ್ಜುನನ ತೇರು, ತೂಳ್ವಾ =
 ಹಿಂಚರಿದು [ತೂಳ್ (ಧಾತು) ಅವಸರ್ವಣೇ, ಹಿಂದಿರಾಗಿ ಓಡು] ಆ ಕುರುಕ್ವೇತ್ರ
 ದಿಂ ಪಡು ಎಣ್ಣಾವುದು ಪೋಗೆ = ಆ ಕುರುಕ್ವೇತ್ರದಿಂದ ಪಡುಗಡೆಗೆ ಎಣ್ಣುಗಾವುದದ ದೂರ
 ಸರಿಯುವಂತೆ, ಇಸುವೆಂ ಪೋಗಡೆ = (ಸುಲಭವಾಗಿ) ಬಾಣ ಹೊಡೆಯುವೆನು
 (ಪೋ! ಗಡೆ!-ಹೋಗಂತೆ!) ಉಚಿತ ಸಂಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿ. 'ಹೋಗಂತೆ,
 ಹೋಗುನೋಡುವ' ಇಂತೆಂದು ಹೋಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣಾವಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ
 ನುಂಟು ಇಸು (ಧಾತು)-ಬಾಣಪ್ರಯೋಗೇ; ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆ; ಹಾಗೆ ಇಸು
 ವುದು ತನಗೊಂದು ಶ್ರಮದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
 'ಪೋ! ಗಡೆ!' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ಅದುದರಿಂದ, 'ಇಸುವೆಂ ಪೋಗಡೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ
 ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಾಣಹೊಡೆವೆನು ಎಂದರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು 'ಪೋಗಡಿಸುವೆಂ'-
 ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ, 'ಪೋಗಡಿಸು' = (ಹೋಗು
 ವಂತೆ ಮಾಡು) ಎಂಬುದನ್ನು ಧಾತುವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು, ನಿಚ್ಚಂ = ನಿತ್ಯವೂ
 [ನಿಚ್ಚಂ-ನಿತ್ಯಂ (ಸಂ), ದಿನಂಪ್ರತಿಯೂ] ಯುದ್ಧದೂಳ್ = ಕಾಳೆಗದಲ್ಲ, ಧರಾ
 ಧೀಶರಂ = ಅರಸರನ್ನು ವಯಿಂಭಾಸಿವರ್‌ಂ = ಹತ್ತುನಾವಿರ ಮಂದಿಯನ್ನು (ಪತ್ತು +
 ಸಾಸಿರ + ವರ್ - ಪಯಿನ್ ಭಾಸಿವರ್‌ಂ ದ್ವಿಗುಸಮಾಸವು, ಪತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮಾಸ
 ದಲ್ಲಿ ಪಯಿನ್ ಆದೇಶವು. "ವತ್ತಕ್ಕೆ ಪಯಿನ್ನೆಂದಾ । ದತ್ತಾದೇಶಂ ಸಮಂತು ಸಾಸಿರ
 ಮಿದಿರೊಳ್ । ಪತ್ತುಗೆಗೊಳೆ ನೂಱಿರ್ಕಂ । ಮತ್ತಂ ಸಾಸಿರಕ ಮಂತ್ಯಲೋಪಂ
 ವಿರಳಂ ॥ ೭. ನು ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೯೧ ॥ ಮತ್ತು ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪದದ ಆದಿಯ
 ಸಕಾರಕ್ಕೆ 'ಭ'ಕಾರಾದೇಶವು. "ಅರೆ ಎಡೆಯೊಳ್ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗೆ ನಿಯತಂ ಭತ್ವಂ"

ವ || ಎಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಢನಾದ ಗಾಂಗೇಯನಳವನಳವಲ್ಲದೆ
 ಪೊಗಟ್ಟಿವರಂಜೀಡಿಂಗೆ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ಯೆಮೆಂದು ಕಳಿಸಿ, ಮುಱುಡಿ-
 ವಸಂ ದುರೋಧನಂ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಭೇರಿಯಂ |
 ಪೊಯ್ದಿದಂ ||

ಶ ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ || ೬೦ || ಕೇಶಿರಾಜನು, ಶ ಮ. ದ ಸೂತ್ರ || ೧೯೧ || ಕ್ಷೇ
 ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ, “ಪಡಲಿಟ್ಟಂತಿರಿ ನಾಲಿಪ್ಪಿನೋವದೆ ಪಯಿಂಭಾಸಿವರಂ ಯುದ್ಧದೊಳ್ ||
 ಎಂಬಿ ವೃತ್ತದ ಭಾಗವನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ.) ಓವದ = ದಯೆತೋರದೆ, ನಿರ್ದಾ
 ಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಕಾಪಾಡದೆ. [ಓ (ಧಾತು)-ಸ್ನೇಹೇ, ಓ ಧಾತುವಿನ
 ಪ್ರತಿಷೇಧರೂಪವು ಓವದೆ, ಅಥವಾ ‘ಓವು (ಧಾ) ಪಾಲನೇ’, ‘ಓವು’ ಧಾತುವಿನ
 ಪ್ರತಿಷೇಧರೂಪವೆಂದೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ‘ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಕಾಪಾ
 ಡದೆ’ ಎಂದು ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥವು] ಪಡಲಿಟ್ಟಂತಿರಿ ನಾಲಿಪ್ಪಿನು = ಕಡೆವಂತೆ
 ಮಾಡುವೆನು (ಕೊಂಡು ಕಡಹುವೆನೆಂದು ಭಾವವು.) [ಪಡಲಿಡು (ಧಾತು) ಕಡೆ
 ವಂತೆ ಬೀಳಿಸು ನಾಲಿಪ್ಪಿಂ < ಮಾಡುವೆಂ] ಯಮಕವಿದೆ || ೧೦ ||

ಎಂದು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಢನಾದ ಗಾಂಗೇ
 ಯನ = ಹೀಗೆಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಭೀಷ್ಮನ, ಅಳವಂ = ಪರಾಕ್ರಮ
 ವನ್ನು, ಅಳವಲ್ಲದೆ ಪೊಗಟ್ಟಿ = ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಹೊಗಳಿ [ಅಳವು-ವರಾಕ್ರಮ,
 ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಬಲೆ, ಪ್ರವಾಣ, ಮಿತಿ ಎಂದನೇಕಾರ್ಥಗಳು, ಪೊಗಟ್ಟಿ (ಧಾತು)-
 ಪ್ರಶಂಸಾಯಾಂ, ಹೊಗಳು] ಅವರಂ ಬೀಡಿಂಗೆ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ಯೆಮೆಂದು ಕಳಿಸಿ =
 ಅವರನ್ನು ಬೀಡಿಂಗೆ ದಯೆಮಾಡಿಸಿರೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿ, ಮುಱುಡಿವಸಂ = ಮರುದಿನದಲ್ಲಿ,
 ದುರೋಧನಂ = ದುರೋಧನನ ; ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ = ಕಾಳಿಗಕ್ಕೆ ಸಕಲಸನ್ನಾಹ
 ಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದವನಾಗಿ, ಪ್ರಯಾಣ ಭೇರಿಯಂ ಪೊಯಿಸಿದಂ = ಪ್ರಯಾಣ
 ಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಿಸಿದನು, ‘ಪ್ರಯಾಣ ಭೇರಿ’ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯೆ ಭೇರಿ, ಪೊಯಿಸು = ತಾಡನೇ (ಹೊಡೆ) ಪೊಯ್ + ಇಸು = ಪೊಯಿಸು,
 ಹೊಡೆಯಿಸು ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
 ಪಂಚಮಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು

ಷಷ್ಠ ಗ್ರಾಸಂ

ವ || [ಕಳಶಜನಿಂ ಬಟಿಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಂಗೆಂದು ನುಡಿದ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂಗೆಂತು ಕಟ್ಟುವೆನಂದು ಕಾರವೇಶ್ವರನೆಂದೊಡೆ]
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಂತೆಂದಂ—

ನಿಜದೊಳ ಭೂಪರೆಂಬರವೀಕಿಗಳವ್ವರದರ್ಕ್ಕೇ ನೀಂ ಘಣಿ— |

ಧ್ವಜ ಕಡುಕೆಯ್ದು ಕರ್ಣನನೆ ನಚ್ಚುವೆಯವೊಡೆ ಯುದ್ಧದೊಳ್

ವೃಷ— ||

ಅವತರಣಿಕ — ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಶರಶಯನಗತನೂ ದ್ರೋಣನು ಮೃತನೂ ಆದಾಗ ಮುಂದೆ ಕಾರವಬಲದ ನಾಯಕನಾಗಿ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ದುರ್ರೋಧನನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಾಗ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಏವಗೊಂಡು ಕರ್ಣನನ್ನು ಹೀನೈಸಿ ನುಡಿದನು. ಕರ್ಣಾಶ್ವತ್ಥಾಮರೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಹವಾಗುವ ಸಂಭವವನ್ನು ಕೃಪನು ಎಡವೊಕ್ಕು ಮಾಡಿಸಿದನು ಬಳಿಕ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವಾಗುವುದು ಈ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವು ಈ ಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥಾಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಅಂಶವು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಕರ್ಣಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯಗಳು ೨೨—೩೦ರಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬಹುದು—

ಕಳಶಜನಿಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಕಳಶಜನಿಂ ಬಟಿಕ್ಕೆ=ದ್ರೋಣನ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, (ಕಳಶ-ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ; ಜ-ಹುಟ್ಟಿದವನು) “ಬಟಿಕ್ಕಂ” ಬಟಿಯಂ, ಬಟಿಕ್ಕೆ, ಬಟಿಕ್ಕೆ ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು) ಕರ್ಣಂಗೆಂದು ನುಡಿದ=ಕರ್ಣನಿಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ (ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ), ವೀರಪಟ್ಟಮಂ=ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂಗೆ ಎಂತು ಕಟ್ಟುವೆನಂದು=ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಗೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಕಟ್ಟಲಿ ಎಂದು, ಕಾರವೇಶ್ವರಂ ಎಂದೊಡೆ=ಕಾರವರ ಒಡೆಯನಾದ ದುರ್ರೋಧನನು ಹೇಳಿದಾಗ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಇಂತೆಂದಂ=ದ್ರೋಣನಮಗನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಹೀಗೆಂದನು, (ದ್ರೋಣನಮಗನಿಗೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂದು ಹೆಸರು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—ದಿವಿಜಾಶ್ವತ್ಥಾಮದೊಳಿ | ಭುವನಂಗಳ್ಳಡುಗೆ ಶಿಶುಸರಂಗಿ ಯೊಡೆ ನ | ಕೃವಯನದೆ ಕುಂಭಸಂಭವ|ನಿವನಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂದು ಪೆಸರಿಡೆ ನೆಗಟ್ಟಂ || ೨-೪೪ || ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ=ಕುದುರೆಯ ಶಕ್ತಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಂಶಂ ಭೂತನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ)

ನಿಜದೊಳೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ನಿಜದೊಳೆ=ನಿಜವಾಗಿಯೂ, ಭೂಪರ್ ಎಂಬರ್=ಅರಸುಗಳೆಂಬವರು, ಅವೀಕಿಗಳ್ ಅಪ್ಪರ್=ವೀಕಿವಿಲ್ಲ

ಧ್ವಜನುಮನಿಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲರಿಗನೊಳ್ ತಲೆವಟ್ಟಿದಿರಾಗಿ ನಿಂದು ಸೂ- |

ತಜನಿಱಿವಂಗಡಂ ವಗೆಯನೇಂಗಳ ಪಟ್ಟಮೆ ವಾಱಿ ತಿಂಬುದೇ || ೧ ||

ದವರಾಗಿರುವರು, (ವಿನೇಕನೆಂದು ವಿನುಶಿಸಿತಿಳಿಸ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು ಅದುಳ್ಳವನು ವಿನೇಕಿಯು, ಅದಿಲ್ಲದವನು ಅವಿನೇಕಿಯು) ಆಪ್ಪರ್=ಆಗುವರು, (ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಹರ್ ಎಂದೂ ಉಂಟು) ಆದರ್ಕೆ (ಎಂಬ ಪಾರದಂತೆ) ಆದ್ದರಿಂದಲಾಗಿ, ಆದುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದರ್ಥವು, ಅದು+ಅಕ್ಕಿ=ಅದು (ಹಾಗೆ) ಆಗಲಿ, (ಆಗು+ಗೆ, ಅಥವಾ ಆಗು+ಕೆ=ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧನುಪುರುಷನ ಏಕವಚನಕ್ಕೆ 'ಗೆ' 'ಕೆ'ಗಳೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಬರುವುವು "ನೊಗಯಿಪುವು ಗೆಕೆಗಳ ನ್ಯೋಕ್ತಿಗೆ ವಿಧ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ - ಶ. ಮ. ದ ಸೂ. || ೨೯ || ಕೆಕಾರಕ್ಕೆ ದ್ವಿತ್ವವು. ಕೆಕಾರ ಪರವಾದಾಗ "ಆಗು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "ಅಕ್" ಅದೇಶವು "ಪರದೊಳ್ ವಿಧಿಯ ಕೆಕಾರಂ | ಬರೆ ಕುಂಬರೆ, ಪೋಗೆನಿಸ್ಪ ಧಾತುವಿನಂತ್ಯಾ | ಕ್ಷರಲೋಪಂ ಚರಮಂ ವಿಸ್ತರಮಾಡ್ಯಂ ಪ್ರಸ್ತನುಕ್ಕು ಮಾಗೆಂಬುದಱಿಱಿಂ || ಶ. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ-೨೪೩-) ಘಣಿಧ್ವಜ=ದುರೋಧನಾ, (ಘನಾ ಎಂದರೆ ಹೆಡೆ'ಯುಳ್ಳದು 'ಘಣಿ'=ಸರ್ಪವು. ಧ್ವಜ ಎಂದರೆ, ಪತಾಕೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳವನು ದುರೋಧನನು, 'ವನ್ನಗ ಕೇತು' ಎಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವುದು ನೀಂ ಕರ್ಣನನೆ=ನೀನು ಕರ್ಣನನ್ನೇ ಕಡುಕೆಯು ನಚ್ಚುವೆಯೆಪ್ಪೋಡೆ=ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಂಬುವಯಿಂದಾದರೆ, [ಕಡುಕೆಯಾ (ಧಾತು)-ತೀವ್ರತ್ವೇ] ಯುದ್ಧದೊಳ್ ವೃಷಧ್ವಜನುಮಂ ಇಕ್ಕಿಗಿಲ್ಲ ಅರಿಗನೊಳ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಂಕರನನ್ನೂ ಕೂಡ ಕೆಡಹಿ ಬೀಳಿಸಿ ಗೆದ್ದಂತಹ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿ [ವೃಷಧ್ವಜ=ಈಶ್ವರನು, ಶಂಕರನು ವೃಷ=ಎತ್ತು ಧ್ವಜವಾಗಿರುವವನು ಇಕ್ಕು (ಧಾತು) ತ್ಯಾಗಹನನಯೋಃ (ಹೊಡೆ) 'ಅರಿಗಂ'-ಅರಿಕೇಸರಿರಾಜನು 'ಅರಿಕೇಸರಿ' ಯೆಂಬುದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಾಂಶರೂಪವು 'ಅರಿಗಂ'-ಹರಿಗಂ-ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು "ಅರಿಗಂ ಯುದ್ಧದೊಳ್ ವೃಷಧ್ವಜನು ಮಂ ಇಕ್ಕಿಗಿಲ್ಲ" ಎಂಬುದು ಇಂದ್ರಕೀಲವಿಜಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. (ಅರ್ಜುನನು ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದನು. ಈಶ್ವರನು ಮೂಕದಾನವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ಶಬರನಾಗಿ ಬಂದು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಬಂತು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿ ಗಂಟಲಂ ಮೆಟ್ಟಿದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಶಬರನಾಗಿದ್ದ ಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಪೂರ್ವಕಥೆಯು ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸಂ ಬಾ ಅಶ್ವಾಸ ೨|೨೪ರಿಂದ ೨|೨೬ರ ವರೆಗಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ವ || ಎಂಬುದು ಮಂಗರಾಜಂ ಗುರುತನೂಜನನಿಂತೆಂದಂ —

ಎನಿತಳವುಳ್ಳೊಡಂ ದ್ವಿಜನ ಗಂಡಗುಣಕ್ಕಗಿವನ್ನರಾರೊ ನೆ- |
 ಟ್ಟನೆ ವಿಷವೊಳ್ಳೆಗುಳ್ಳೊಡಮದೊಳ್ಳೆಯೆ ಕಾಳಿಯ ನಾಗನಾಗದ- ||
 ಣ್ಮಿನ ವಡೆವಾತದೊಂದೆ ನೆವಮಾಗಿರೆ ಕೆಯ್ವು ವನಿಕ್ಕಿ ಸತ್ತ ನಾ- |
 ವಿನ ಪಡಿಚಂದಮಾಗಿಯುಮಿದೇಂ ನಿಮಗಟ್ಟಿಯೊ

ಗಂಡವಾತುಗಳ್ || ೩ ||

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಶ್ವರನನೇ ಗೆದ ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ಕರ್ಣನು ಕಾದುವನೆಂಬುದು ಹಾಸ್ಯಾಪ್ತದವೆಂದು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು) ತಲೆವಟ್ಟು ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂದು = ತಲೆಗೆ ತಲೆಗೆತಾಗಿ ಇದಿರೊಡ್ಡಿ ನಿಂದು 'ತಲೆವಟ್ಟು ಇದಿರಾಗು'—ಖಾಡಾ ಖಾಡಿಯೆಂಬರ್ಥದ ಹಳೆಗನ್ನಡದ ಪಡಿನಿಡಿ. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರನ್ನು ಹಗೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ 'ತಲೆತಲೆತಾಗಿಸುವುದು' ಎಂದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದುಂಟು ಅಥವಾ ಕೋಡುಳ್ಳ ವ್ಯುಗಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹಾಯುವಾಗ ತಲೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಾಡಿ ಕೊಂಡು ಇದಿರಾಗುವುದುಂಟೆನ್ನೆ! ಅದರಿಂದ 'ವಿರೋಧಗೊಂಡು ಪ್ರತಿಭಟಿಸು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗ 'ತಲೆವಟ್ಟಿದಿರಾಗು' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರಲೂ ಬಹುದು.) ಸೂತಜಂ ಇಱಿವೆಂಗಡಂ = ಸೂತಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನು ಇರಿಯುವನೆಂತೆ, (ಸೂತಜಂ ಎಂದುದರಿಂದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಹೀನಕುಲದವನೆಂದು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಹೀನೆ ಸಿದಹಾಗಾಯ್ತು. 'ಗಡಂ' ಅಶ್ವರ್ಯಭಾವನನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅವ್ಯಯವು) ಎಗೆಯಂ ಎಟ್ಟಮೆ ಪಾಠಿ ತಿಂಬುದೇಂಗಳ ? = ವೈರಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟನೇ ಹಾರಿ ತಿನ್ನುವುದೇನೋ? (ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆತನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾವನೇ? ಪಟ್ಟವು ಹಗೆಯನ್ನು ಹಾರಿತಿನ್ನುತ್ತದೆಯೆನು ಎಂದು ಭಾವವು) ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾಲಂಕಾರವು || ೧ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಇಂತೆಂದಾಗ; ಅಂಗರಾಜಂ = ಕರ್ಣನು, ಗುರುತನೂಜನಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೊಡನೆ, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು

ಎನಿತಳವು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ವಾ ವೃತ್ತಂ || ಎನಿತು ಅಳವು ಉಳ್ಳೊಡಂ = ಎಷ್ಟು ಸಾನುರ್ಧ್ಯವಿದ್ದರೂ, ದ್ವಿಜನ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ, (ಜನ್ಮನಾಜಾಯತೇ ಜಂತುಃ ಕರ್ಮಣಾಜಾಯತೇ ದ್ವಿಜಃ | ಎಂಬುದರಿಂದ ಉಪನಯನಸಂಸ್ಕಾರವಾದ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಣದವನು ದ್ವಿಜನ. ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ವಿಪ್ರನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಆಗುವನೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಕ್ರಿಯಿದ್ದರೂ

ದ್ವಿಜ, ವಿಪ್ರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕವಿಸಮಯಾನುಸಾರ ಐಕ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ದ್ವಿಜ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಿ, ಹಲ್ಲು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿವೆ) ಗಂಡಗುಣಕ್ಕೆ = ಪೌರುಷಕ್ಕೆ, ಅಗಿವನ್ನರ್ ಆರೊ ? = ಹೆದರುವವರು ಯಾರೊ ? [ಅಗಿ (ಧಾತು) ಭಯೇ] ದ್ವಿಜನು ಎಷ್ಟು ಪೌರುಷವುಳ್ಳವನಾದರೂ ಆತನು ದ್ವಿಜನೇ ಸರಿ; ಕ್ಷತ್ರಿಯನಂತೆ ಆಗಲಾರನು, ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಹೆದರುವಂತಹರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ನೆಟ್ಟಿನಿ ವಿಷಂ ಒಳ್ಳೆಗೆ ಉಳ್ಳೊಡಂ ಅದು ಒಳ್ಳೆಯಿ = ನೇರಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಗೆ ಕೂಡ ವಿಷವು ಇದ್ದರೂ, ಅದು ಒಳ್ಳೆಯೇ (ಒಳ್ಳೆ = ನೀರುಹಾವು; ಅದು ಕಚ್ಚಿತೆಂದರೆ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಊಟಬಿಟ್ಟರೆ ಪರಿಹಾರವೆಂಬುದು ರೂಢಿ) ಕಾಳಿಯನಾಗಂ ಆಗದು = ಕಾಳಸರ್ಪವಾಗದು. ಕಾಳಿಯನಾಗ = ಮಹಾವಿಷವುಳ್ಳ ಕಾಳಿಯಸರ್ಪವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಾವು (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಾಳಿಯನಾಗನನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು) ದೃಷ್ಟಾಂತಾಲಂಕಾರವು ಅಣ್ಣಿನ ಪಡೆವನಾತು ಅಡೊಂದೆನೆವಂ ಆಗಿರೆ = ಪರಾಕ್ರಮ ಖ್ಯಾತಿಯೊಂದೇ ನೆಪವಾಗಿರಲು, ಕೆಯ್ದುವಂ ಇಕ್ಕಿ = ಆಯುಧವನ್ನು ಬಿಡುಬಿಡು [ಇಕ್ಕು (ಧಾತು) ತ್ಯಾಗೇ, ಬಿಸುಡು] ಸತ್ತಸಾವಿನ ಪಡಿಚಂದವಾಗಿಯುಂ = ಸತ್ತುದಕ್ಕ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದೂ [ಚಡಿ ಚಂದ (ಸಂ) ಪ್ರತಿಚ್ಛಂದ = ಸಮಾನ ರೀತಿ] ಸತ್ತಸಾವು, ಪಟ್ಟಿಪಾಡು, ಕೊಟ್ಟಿಕೊಡು, ಬಟ್ಟಿಬಿಡು — ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ರಯೋಗಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಲವಿವೆ. ‘ಸತ್ತಸಾವು ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಹೋಗಿ ಸಾಯುವುದೆಂದರಿಯಬೇಕು ಸಾಯದ ಸಾವು ಎಂಬುದುಂಟೆ? ಎಂದರೆ, ಇತರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜೀವನ್ಮೃತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾಯದ ಸಾವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ಹೇಡಿಗಳು ಮರಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಹಲವು ಬಾರಿ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ಣಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಕರ್ಣಾವಸಾನ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶೋಕಾತಿರೀಕದಿಂದ “ಬೇಯದೆನ್ನದೆ ಶೋಕವಹ್ನಿಯೆ । ಬಾಯಲಕಟಾಕರ್ಣ ಕೌರವ । ರಾಯನಳಿವಿನ ಲುಳಿವ ಪುತ್ರದ್ರೋಹಿಯಾರಿನ್ನು । ಸಾಯಿಸುವ ಸಾವಂಜಿತನಗೆ ಚಿ । ರಾಯು ತೊಡರಿಕ್ಕಿದೆನು ವನಾರ್ಕಂ । ಡೇಯ ಮುನಿಗಿಂದರಸ ಧೊಪ್ಪನೆ ಕೆಡೆದ ನನವಿಯಲಿ || ೩ || ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ “ಸಾಯಿಸುವ ಸಾವು ಎನಗೆ ಅಂಜಿತು” ಎಂಬ ವ್ರಯೋಗವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿರಿ. ಗಂಡವಾತುಗಳ್ = ಪೌರುಷದ ಮಾತುಗಳು (ಗಂಡಿನ ಮಾತುಗಳ್ - ಗಂಡುಮಾತುಗಳ್ - ಗಂಡವಾತುಗಳ್, ಸ ಹ ಜ ಮ ಕಾರ ಕ್ಕೆ, ವಕಾರಾ ದೇಶವು) ನಿಮಗೆ ಇದೇಂ ಅಟ್ಟಿಯೊ? = ನಿಮಗಿದೇನು ಪ್ರೀತಿಯೊ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಕರ್ಣನ “ಅಣ್ಣಿನ ಪಡೆವನಾತದೊಂದೆ ನೆಪವಾಗಿರೆ ಕೆಯು ವನಿಕ್ಕಿ, ಸತ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಧನುರ್ಧರನವೈಮ್ಮಯ್ಯನ ಗಂಡವಾತನೀ
ಮಿಾಂಗುಲಿಗಂ ಮೆಚ್ಚನಿವನಂ ಮುಂ ಕೊಂದು ಒಟಿಯಂ ಪಾಂಡವರಂ
ಕೊಲ್ವಿನೆಂದು ಬಾಳಂ ಕಿಟ್ಟು ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ವಾಯ್ವುದುಂ ಕೃಪನೆ-
ಡೆವೊಕ್ಕಿದಾಗದೆಂದು ಬಾರಿಸಿ-

ಸಾವಿನ ಪಡಿಚಂದ್ರವಾಗಿಯುಂ” ಎಂಬೀ ನುಡಿಯಿಂದ ದ್ರೋಣನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸುತ
ಶೋಕವಿಯೋಗವಾರ್ತಾಶ್ರವಣದಿಂದ ಕೆಯ್ದು ವನ್ನು ಬಿಸುಟು ಅಸುವನ್ನು ತೊರೆದು
ದನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ ದ್ರೋಣನು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಿಸುಟುದರಿಂದ ಹತ
ನಾದ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ “ಸಾಮಜನುಶ್ಚತ್ಕಾಮಂ | ನಾಮದಿ
ನೊಂದಲಿದೊಡಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಹತೋಶ್ಚ | ತ್ಕಾಮಾನಿ ನೃಪನಶ್ಚ | ತ್ಕಾಮನಿಗೇತ್ತೋರ್ಧ
ನೊವಜನೋರ್ವಸರಿಭವಂ || ಒಗೆದ ಸುತಶೋಕದಿಂದಾ | ವಗೆಯಂ ತೊಳಗುರಿಯೆ
ಭೋಂಕನೆರ್ಡೆತೆಲಿಯಲ್ ಹಾ | ಮಗನೇ ಎಂದ ಶ್ರುಜಲಾ | ದ್ರಗಂಡನಾ ‘ಗಂಡಿ
ನೊಡನೆ ಬಿಸುಟಂ ಬಿಲ್ಲಂ’ ಪಂ. ಭಾ ಆ ೧೨ | ಪ || ೨೨ | ೨೨ || ಎಂದಿರುವುದನ್ನು
ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ತಂದೆಯ ನಂದೆಯನ್ನು ನಂದನನ
ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ ಈ ಮದಾಂಧ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದೇತೀರುವೆನೆಂಬಷ್ಟು ಅಶ್ಚತ್ಕಾಮನು
ರೋಷಗೊಂಡುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ || ೨ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು) ಹೀಗೆಂ
ದಾಗ, (ಅಶ್ಚತ್ಕಾಮನು) ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಧನುರ್ಧರನಪ್ಪ = ತ್ರಿಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧನು
ರ್ಧಾರಿಯಾದ, ಎಮ್ಮ ಅಯ್ಯನ = ನನ್ನ ತಂದೆಯ (ಎಮ್ಮ-ಆತ್ಮಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ
‘ಏಕವಚನಕ್ಕೆ’ ಬಹುವಚನವು) (ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ) ಗಂಡವಾತಂ = ಪೌರುಷ
ವಚನವನ್ನು (ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಪೌರುಷವನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾತನ್ನು) ಈ ಮಿಾಂಗು
ಲಿಗಂ ಮೆಚ್ಚಂ = ಬೆಸ್ತರವನಾದ ಈ ಕರ್ಣನು ಮೆಚ್ಚಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ (ಆದುದರಿಂದ),
ಇವನಂ ಮುಂಕೊಂದು ಬಲಿಯಂ ಪಾಂಡವರಂ ಕೊಲ್ವಿನೆಂದು = ಇವನನ್ನು ಮೊದ
ಲಾಗಿ ಕೊಂದು ಬಳಿಕ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು; ಬಾಳಂ = ಖಡ್ಗವನ್ನು
(ಬಾಳಂ-ಖಡ್ಗವು ಬಾಲಿಂ = ಜೀವನವು) ಕಿಟ್ಟು = ಹೊರತೆಗೆದು [ಕೀಲಿಂ-(ಧಾತು)
ಉತ್ಪಾಟನೇ] ಬಾಳಂಕಿಟ್ಟು = ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆಳೆದು, ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ
ವಾಯ್ವುದುಂ = ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದಾಗ [ಮೇಲೆಪಾಯ್ = ಮೇಲೆವಾಯ್
(ಮೇಲೆ ಬೀಳು) ಪಕಾರಕ್ಕೆ ವಕಾರಾದೇಶವು “ಸ್ವರಾದ್ಯಃ ಪವರ್ಗಸ್ಯ || ಶ. ಶಾ. ಸೂ ||
|| ೯೧ ||] ಕೃಪಂ ಎಡವೊಕ್ಕು = ಕೃಪನು ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು (ಎಂದರೆ ಅವ

ಅಸದಳಮಾಗಿಯುವಿಾ ನ- ।

ಮ್ತು ಸೈನ್ಯಮಿಂತೊರ್ವರೊರ್ವರೊಳ್ ಸೇನಿಸಿ ಖಳ- ॥

ವ್ಯಸನದೊಳೆ ಕೆಟ್ಟುದಲ್ಲದೊ- ।

ಡ ಸುಯೋಧನ ನಿನಗೆ ಮಲೆವ ನಾರ್ವಲಮೊಳವೇ ॥ ೩ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಮಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಕರ್ಣನೊಳಾದ ಮುಳಿಸನವಧಾರಿಸಲಾಡಿದೆ
ಸುಯೋಧನನಂತೆಂದಂ—

ಖಚರವೃತ್ತಂ ॥ ಬೀರವಟ್ಟಮನಾನಿರೆ ನೀನೀ ಸೂತಸುತಂಗೆಡಗೊಂದು ಕೈ-।
ವಾರದಿಂದೊಸೆದಿತ್ತೊಡಮೇನಾಯ್ತೀ ಖಳನಿಲ್ಲಿಧನಂಜಯ- ॥

ರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಅಡ್ಡಬಂದು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಇದಾಗದು ಎಂದು = ಈ ಅಂತಃ
ಕಲಹ (ಒಳಜಗಳ)ವು ನಿನ್ನೊಳಗೆ ಕೂಡದು ಎಂದು, ಬಾರಿಸಿ = ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ
(ಬಾರಿಸು-ವಾರಿಸು, ತಡಗಟ್ಟು) ॥

ಅಸದಳಮಾಗಿಯುಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಈ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಂ ಅಸದಳಂ
ಆಗಿಯುಂ = ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದೂ, ಇಂತು = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ,
ಒರ್ವರ್ ಒರ್ವರೊಳ್ ಸೇನಿಸಿ = ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಜಗಳವಾಡಿ (ಅನ್ನೋನ್ನ ಅಂತಃ
ಕಲಹದಿಂದ) ಖಳವ್ಯಸನದೊಳೆ ಕೆಟ್ಟುದು = ನೀಚವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಕೆಟ್ಟುಹೋಯ್ತು,
ಅಲ್ಲದೊಡೆ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಸುಯೋಧನನೇ = ಎಲ್ಲ ದುರೋಧನನೇ, ನಿನಗೆ ಮಲೆವ =
ನಿನಗೆ ಇದಿರೊಡ್ಡುವ [ಮಲೆ (ಧಾತು) ಔದ್ಧತ್ಯೇ] ನಾರ್ವಲಂ = ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳ
(ಮಾಡಿ + ಬಲಂ-ವಾರ್ವಲಂ-ವಾರ್ವಲಂ = ಮಡಿಬಲವು 'ವಾರ್ವಲಂ' ಇಲ್ಲ
ಬಹುವಚನಾರ್ಥದ್ದು ಚಾತೃಕವಚನವು) ಒಳವೇ = ಇರುತ್ತವೆಯೇ? ಉಳ್-
ಸತ್ತಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಪ್ರಥಮಪುರುಷ ನಪುಂಸಕ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಬಹು
ವಚನರೂಪವು 'ಒಳವು' ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ-ಒಳವೆ ಇರುವುವೇ? "ಉಳ್ ಧಾತು ಪೂರ್ವ
ದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿಂ ಹ್ರ ' ಸ್ವೋತ್ತಂ ಪುರುಷತ್ರಯದೊಳ್ ದತ್ತನಿಷೇಧಂ ಬಹುತ್ವದುವು
ಗವುನುಕ್ಕುಂ (ಉಳ್ = ಒಳ್)ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದ ಬಹುವಚನದ'ಉವು'ವಿಂಗೆ 'ಅವು'
ಎಂದಕ್ಕುಂ ॥ ಶ ಮ ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೨೪೫ ॥ ॥ ೩ ॥

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಕೈಪನು ಹೀಗೆ ನುಡಿ
ಯಲು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಕರ್ಣನೊಳಾದ ಮುಳಿಸಂ ಅವಧಾರಿಸಲಾಡಿದೆ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು
ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ತನಗಾದ ಕೋಪವನ್ನು ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ತರಲಾರದೆ, ಸುಯೋಧನನಂ
ಇಂತೆಂದಂ = ದುರೋಧನನೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದನು ॥

ಬೀರವಟ್ಟಮಂ— ಇಂತೆಂದು ಖಚರವೃತ್ತವೃತ್ತಂ ॥ ಆನಿರೆ = ನಾನಿರುವಾಗ,
(ಬೀರಪಟ್ಟಿಕೆ, ಯೋಗನೂ ಬಾಧ್ಯಸ್ತನೂ ಆಗಿ ನಾನಿರುತ್ತಿರುವೆ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು)

ಕ್ರೂರಬಾಣಗಣಾವಳಿಯಿಂದ ಟ್ಯಾಡಿದೊಡಲ್ಲದೆ ವೈರಿ ಸಂ- ।

ಹಾರಕಾರಣಚಾಪಮನಾನೀ ಸಂಗರದೊಳ್ ಪಿಡಿಯೆಂ ಗಡಾ || ೪ ||

ವ || ಎಂಬುದು ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂ ಕರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ—

ಬೀರಪಟ್ಟಮಂ = ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು; (ಬೀರಪಟ್ಟಮಂ— ಎಂಬುದರ ಮೊದಲವಕಾರಕ್ಕೆ ಬಕಾರಾದೇಶವು. ಮೂರನೆಯವಕಾರವು 'ಪ'ಕಾರಕ್ಕಾದೇಶವು) ನೀನೀಸೂತಸುತಂಗೆ = ನೀನು ಈ ಸೂತಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನಿಗೆ, ಕೈವಾರದಿಂದ ಒಸೆದಿತ್ತೊಡಂ ಏನಾಯ್ತು = ಹೊಗಳಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರೂ ಏನಾಯ್ತು, (ಕೆಯ್ಯಾರಂ = ಕೆಯ್ಯಿತ್ತಿ ಹೊಗಳುವುದು; ಉಗ್ಗಡಿಸುವುದು) ಈ ಖಳಂ = ಈ ನೀಚನು, ಇಲ್ಲಿ = ಈ ಯುದ್ಧ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಧನಂಜಯಕ್ರೂರಬಾಣಗಣಾವಳಿಯಿಂದೆ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ಕ್ರೂರವಾದ ಬಾಣಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ; (ಧನಂಜಯಂ = ಅರ್ಜುನನು; 'ಧನಂಜಯತೀತಿ - ಧನಂಜಯಃ' ಪಾಂಡವರ ರಾಜಸೂಯಯಾಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಬಹುಧನವನ್ನು ಜಯಿಸಿತಂದವನಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು 'ಧನಂಜಯ'ನೆನಿಸಿದನು ಇದರ ವರ್ಣನೆಯು ಪಂ. ಭಾ. ಷಷ್ಠಾಶ್ವಾಸ || ೩ || ೨೯-೩೦-೩೩ ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ) "ಧನಂಜಯಃ ಸರ್ಪಭೇದೇ ಕಕುಭೇ ದೇಹಮಾರುತೇ । ಪಾರ್ಥೇಽಗ್ನಿೞ್" ಎಂದು ಕೋಷವು) ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಧನಂಜಯನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಸಂಸ್ಕೃತಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ— "ಸರ್ವಾನ್ವನಶದಾನ್ವಿತ್ವಾವಿತ್ತಮಾವಾಯಕೇವಲಂ | ಮಧ್ಯೇಧನಸ್ಯ ತಿಷ್ಠಾಮಿ ತೇನಾಹುರ್ಮಾಂ ಧನಂಜಯಂ" ಆಠ್ಯಾಡಿದೊಡಲ್ಲದೆ = ನಾಶವಾದ ಹೊರತು] ಅಠ್ಯಾಡು (ಧಾತು) ನಿರವಶೇಷೇ (ಸಂಪೂರ್ಣನಾಶವಾಗು) ವೈರಿಸಂಹಾರಕಾರಣಚಾಪಮಂ = ವೈರಿಗಳ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ನನ್ನ ಧನಸ್ಸನ್ನು, ಅಂ-ನಾನು; ಈ ಸಂಗರದೊಳ್ = ಈ ಕಾಳೆಗದಲ್ಲಿ, ಪಿಡಿಯೆಂ ಗಡಾ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹಿಡಿಯೆನು, 'ಪಿಡಿಯೆಂ ಗಡಾ' ಎಂಬುದರಂತಕ್ಕೆ ಸಂಭ್ರಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು, [ದೀರ್ಘಮನರೆಬರ್ ಖೇದಸಂಭ್ರಮದ ಮೆಯ್ಯೊಳುತ್ತಾದಿಸುವರ್" ಶಮು. ದ ಸೂತ್ರ || ೧೧೭ || ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಕರ್ಣನು ನಾಶಹೊಂದುವವರೆಗೆ ತಾನೀ ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು; ಖಚರಪ್ಲುತ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವು = ಒಪ್ಪಿರಲ್ ರಸಸಂತಜಜಂಗಂ ಪುಟ್ಟುವುವಾಖಚರಪ್ಲುತಂ || ೪ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ನುಡಿದಾಗ, ಕರ್ಣಂ = ಕರ್ಣನು ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂ = ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ (ಮುಳಿಸಿಂ + ಬೆರಸಿದ =

ಭುವನಂಗಳ್ ವದಿನಾಲ್ಕುಮಂ ನಡುಗಿಸಲ್ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮುಳ್ಳೆನ್ನ ಕೆ-
ಯ್ದುವಿನೊಳ್ ತೀರದುದಾವ ಕೆಯ್ದುವಿನೊಳಂ ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ ನಿನ್ನ ಕೆ-
ಯ್ದುವದೆಂತುಂ ಬಿಸುಟೆರ್ದ ಲೆಕ್ಕಮೆ ವಲಂ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಕೆಯ್ದುವಿ-
ಕ್ಕುವ ಕಣ್ಣೀರ್ಗಳನಿಕ್ಕುವೀಯೆರಡುಮಂ ನಿಮ್ಮಯ್ಯನೊಳ್ ಕಲ್ಪಿರೇ || ೫ ||

ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ, ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ + ಮುಗುಳ್ಳಗೆ = ಕೋಪಸಮ್ಪ್ರಶ್ನವಾದ ಮಂದ
ಹಾಸವು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪ ಮತ್ತು ತುಟಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯೆಂಬ ಈ ರೀತಿ
ಯಿಂದ) ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು ||

ಭುವನಂಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಮು ವಿ ವೃತ್ತಂ || ಭುವನಂಗಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕು
ಮಂನಡುಗಿಸಲ್ = ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನಡುಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ವಿಶೇಷ್ಯ ವಿಶೇಷಣ
ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದಕ್ಕೆ ವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಸಲಾಗುವುದು “ಪದಿನಾಲ್ಕು
ಭುವನಂಗಳಂ” ಎಂಬುದನ್ನು ‘ಭುವನಂಗಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕುಮಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.
(ಭುವನಂಗಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕು = ಭೂಲೋಕ, ಭುವಲೋಕ, ಸುವಲೋಕ, ಮಹ
ಲೋಕ, ಜನಲೋಕ, ತಪೋಲೋಕ, ಸತ್ಯಲೋಕ-ಹೀಗೆ ಏಳು ಮೇಗಣಲೋಕ
ಗಳು, ಅತಳ, ವಿತಳ, ಸುತಳ, ತಳಾತಳ, ರಸಾತಳ, ಮಹಾತಳ, ಪಾತಾಳ—ಹೀಗೆ
ಏಳು ಕೆಳಗಣ ಲೋಕಗಳೂ ಕೂಡಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೇ
ಸ್ವರ್ಗ ಮರ್ತ್ಯ ಪಾತಾಳಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದೂ
ಉಂಟು ಉದಾ—‘ಧುರದೊಳ್ಳೂಱುಂರೋಕಂ | ನೆರದಿರೆಯುಂಕುಡುವಪೊ
ಱ್ಪಿಱ್ಪೊಳ್ ಮೇರುವೆಮುಂ || ದಿರೆಯುಂ ಬೀರದ ಬಿಯದಂ | ತರಕ್ಕೆ ಕಿಱ್ಪಿದೆಂದು
ಚಿಂತಿಪಂ ಪ್ರಿಯಗಳ್ || ವೇ + ಭಾ || ೧—೪೪) ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮುಳ್ಳೆನ್ನ = ಸಾಮ
ರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಎನ್ನ, ಕೆಯ್ದುವಿನೊಳ್ ತೀರದಡು = ನನ್ನ ದಿವ್ಯಾಯುಧದಿಂದ ಸಾಧ್ಯ
ವಾಗದಿದ್ದುದು, ಅವಕೆಯ್ದುವಿನೊಳಂ ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ = ಯಾವ ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ
ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೇ? [ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ’ ಎಂಬುದರ ಪಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಕಲ್ಪ
ದಿಂದದ್ವಿತ್ವವು. ತೀರ್ (ಧಾತು) ತೀರ್ಚು (ನಿಷ್ಪತ್ತಾ) ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು,
ನಿರ್ವಹಿಸು] ನಿನ್ನ ಕೆಯ್ದುವನೆಂತುಂ ಬಿಸುಟೆರ್ದಲೆಕ್ಕಮೆವಲಂ = ನಿನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು
ಹೇಗೂ ಬಿಸಾಡಿದ್ದಲೆಕ್ಕವೇನಿಶ್ಚಯವು, ನಿಷ್ಕಾರಣಂ = ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ, ಕೆಯ್ದು
ವಿಕ್ಕುವ = ಆಯುಧವನ್ನು ಈಡಾಡುವ, (ಕೆಯ್ದುವ + ಇಕ್ಕುವ = ಕೆಯ್ದುವಿಕ್ಕುವ
ಕೆಯ್ದುವ—ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ತಂಭವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವು ಅಥವಾ ಕೆಯ್ದುವ +
ಇಕ್ಕುವ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ ‘ಕೆಯ್ದುವಿಕ್ಕುವ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಕಾರಾಗಮ ಸಂ
ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಉಚಿತವಾಗಿ ತೋರದು. ‘ಕೆಯ್ದುವಿಕ್ಕುವ’ ಎಂದು

ವ || ಎಂಬುದು ಮಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಕರ್ಣನ ನುಡಿಗೇ ಸಿಗ್ಗಾಗಿ—

ಮುನಿಸಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಬಿಲ್ಲಂ ಬಿಸುಡಲೆ ಬಗೆದೆಂ ಮುನ್ನಮಿನ್ನುರ್ಕಿನಿನಿ- |
 ನ್ನನೆ ಪೀನಂ ನಚ್ಚಿ ನಿನ್ನಾಳ್ವನೆ ನುಡಿಯಿಸೆ ನೀನಾಡಿದಯ್ ಮಾತನಾಡ- ||
 ಲೈನಗೀ ಸೂಬಿಲ್ತು ಸೇನಾಧಿವವದವಿಯೊಳಿಂ ನೀನೆ ನಿಲ್ ನಾಳೆ ದುರ್ರೋ- |
 ಧನನಂ ಸಕ್ಕಿಟ್ಟು ಮಾಱಾಂತದಟರೊಳಳವಂ ತೋಱುವಂ ನೀನು-
 ಮಾನುಂ || ೬ ||

ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದರೂ ಛಂದೋಭಂಗವಾಗದು) ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಕಣ್ಣೇರ್ಗಳನಿಕ್ಕುವಂ =
 ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಣ್ಣೇರುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವ, ಕಣ್ + ನೀಲ್ = ಕಣ್ಣೇರ್ = ಬಾಷ್ಪ
 ಜಲ, ಣೋನೋಣ || ಶ ಶಾ ಸೂ || ೯೫ || ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದಾಂತ್ಯದ
 ಣಕಾರಕ್ಕೆ ಪರವಾದ ನಕಾರಕ್ಕೆ “ಣ”ಕಾರಾದೇಶವಾಗುವುದು “ಕಣ್ಣೇರ್ಗಳಂ”
 ಎಂದು ಬಹುವಚನವು ಇಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿಗಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ ‘ಕಣ್ಣೇರಿಕ್ಕುವು
 ಎಂದು ಏಕವಚನವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ರೂಢಿ, ಇಕ್ಕು (ಧಾತು) ಬಿಡು ಈ
 ಯೆರಡುಮಂ = ಈ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ (ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೆಯ್ದುವ
 ನಿಕ್ಕುವುದನ್ನೂ, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕಣ್ಣೇರಿಕ್ಕುವುದನ್ನೂ, [ಇದು + ಎರಡು = ಈ
 ಯೆರಡು ಕನ್ನಡ ಯಕಾರಾಗಮ ಸಂಧಿಯು. ಕನ್ನಡ ಗಮಕಸಮಾಸವು. ‘ಇದು’
 ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಈ’ ಆದೇಶವು ‘ಆದು ವಿದುವುದು ಗಾಯಿಯೂ | ವೈದವುಗುಮಾ
 ದೇಶಮಾಗಿ ಗಮಕದೊಳ್’—ಶ ಮ ದ. ಸೂ || ೧೪೫ ||] ನಿಮ್ಮಯ್ಯನೊಳ್
 ಕಲ್ಪಿರೇ = ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತಿರೇನು? (ಕಲ್ (ಧಾತು) ಅಭ್ಯಾಸೇ, ಕಲಿಯುಂ
 ಅಭ್ಯಾಸಿಸು. (ಭಾವನಾಮವು ಕಲ್ಪಿ) ಕೆಯ್ದುವಿಕ್ಕುವ ಕಣ್ಣೇರ್ಗಳನಿಕ್ಕುವ ಎಂಬಲ್ಲಿ
 ಅರ್ಥಶ್ಲೇಷವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರವು, ವೃತ್ತ ಲಕ್ಷಣ = ಸಭರಂನಂ ಮಯಲಂಗಮುಂಬಗೆ
 ಗೊಳಲ್ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತಂ || ೫ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು) ಇಂತು
 ನುಡಿಯಲು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು, ಕರ್ಣನ ನುಡಿಗೇ ಸಿಗ್ಗಾಗಿ = ಕರ್ಣನ
 ಮಾತಿಗೆ ನಾಚಿಕೊಂಡು, (ಸಿಗ್ಗಾಗು = ನಾಚಿಕೊಳ್ಳು.)

ಮುನಿಸಂ— ಇಂತೆಂದು ಮ. ವಿ ವೃತ್ತಂ || ಮುನಿಸಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು =
 ಕೋವನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿ, ಬಿಲ್ಲಂ ಬಿಸುಡಲೆ ಮುನ್ನಂ ಬಗೆದೆಂ = ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಿಸುಡು
 ವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಯೋಚಿಸಿದನು, ನಿನ್ನನೆ ಪೀನಂ ನಚ್ಚಿ ನಿನ್ನ ಆಳ್ವನೆ ನುಡಿಯಿಸೆ =
 ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚುನಂಬಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದುರ್ರೋಧನನು ಮಾತಾಡಿಸಿದುದರಿಂದ
 (ದುರ್ರೋಧನನು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಅತಿಯಾಗಿ ನಂಬಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನ

ಸಾರಂಗಳ್ ನಿನ್ನ ಶರಾ- |

ಸಾರಂಗಳಸಾರಮುಱಿದ ಕೆಯ್ದುಗಳೆಂತುಂ ||

ಸಾರಾಸಾರತೆಯಂ ನಾ- |

ಮಾರಯ್ಯಮಿದಿರ್ಚಿದರಿನ್ನವಧ್ವಜಿನಿಗಳೊಳ್ || ೭ ||

ಆ ಸಲಿಗೆಯೇ ನಿನ್ನಿಂದ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಡಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು.) ಇನ್ನು ಉರ್ಕಿನಿಂ ನೀನಾದಿದಯ್ = ಇನ್ನು ಗರ್ವೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಹೀಗೆ ನೀನು ಮಾತನಾಡಿದೆ; ಮಾತನಾಡಲೈ ಎನಗೆ ಈ ಸೂಟಿಲ್ಲು = ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ (ನಿನ್ನೊಡನೆ ವಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ) ನನಗಿದು ಅವಸರವಲ್ಲವು. (ಸೂಟಿ-ಅವಸರವು, ಸಂದರ್ಭವು) ಅಲ್ಲು-ಅಲ್ಲದು [ವೃತ್ತಿಷೇಧದೊಳಲ್ಲದುವೆಂಬ ಪದಮನಲ್ತೆನಲಕ್ಕುಂ' ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ || ೪೭ || ವೃತ್ತಿ = ಅಲ್ಲದು ಎಂಬುದನಲ್ತೆಂದು ವಿಕಲ್ಪದಿನೆನಲಕ್ಕುಂ ಅದರ್ಕೆ ಲಿಂಗವಚನವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ.] ಸೇನಾಧಿಪಪದವಿಯೊಳ್ = ಸೇನಾನಾಯಕನ ಪಟ್ಟದಲ್ಲ, ಇಂ ನೀನೆ ನಿಲ್ = ಇನ್ನು ನೀನೇ ನಿಲ್ಲು; (ನೀನೇ ಇನ್ನು ಸೇನಾನಾಯಕನಾಗಿ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳು. ನನ್ನ ಅಡ್ಡಿಯೇಕೆ?) ನಾಳೆ = ನಾಳೆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲ; ದುರ್ರೋಧನನಂ ಸಕ್ಕಿಟ್ಟು = ದುರ್ರೋಧನನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಟ್ಟು (ದುರ್ರೋಧನನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲ, ಆತನು ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ [ಸಕ್ಕಿ (ಸಂ) ಸಾಕ್ಷಿ, ಸಕ್ಕಿ + ಇಟ್ಟು ಸಕ್ಕಿಟ್ಟು] ಮಾಱಿಂತ = ಇದಿರೊಡ್ಡಿದ [ಮಾಱಿನ್ (ಧಾತು) ಪ್ರತಿಭಟಿಸು, ಇಂದಿಸುವುದು) ಅದಟಿರೊಳ್ - ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಲ್ಲ, (ನೀನುಂ ಅನುಂ = ನಾವು, ನೀನೂ ನಾನೂ, ನೀನುಂ + ಅನುಂ = ನಾಂ) ಅಳವಂ = ತಂತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು, ತೋಯಿವಂ = ತೋರಿಸುವ. [ತೋಯಿ (ಧಾತು) ದರ್ಶನೇ, ತೋಯಿ + ಅಂ = ತೋಯಿವಂ, ತೋರಿಸುವಾ, ತೋರಿಸೋಣ ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ. || ೨೨೯ || || ೬' ||

ಸಾರಂಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ನಿನ್ನ ಶರಾಸಾರಂಗಳ್ ಸಾರಂಗಳ್ = ನಿನ್ನ ಬಾಣಗಳ ಸುರಿಸುಕಿಯೇ ಸತ್ತವುಳ್ಳವುಗಳು; ಶರಾಸಾರಂ = ಬಾಣದ ಮಳೆ, ಉಱಿದ ಕೆಯ್ದುಗಳ್ ಎಂತುಂ ಅಸಾರಂ = ಉಳಿದವರ ಕೆಯ್ದುಗಳು ಹೇಗೂ ಸತ್ತ ಹೀನವಾದುವುಗಳು ಎಂದು ನೀನು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಏನಾಯ್ತು ಎಂದಿ ಬಾಯ್ಪಾತಿನೊಳೇಂ ವಂದಪುದು! ಎಂದು ಭಾವವು. ಸಾರಾಸಾರತೆಯಂ = (ಸತ್ತವುಳ್ಳದನ್ನೂ, ಸತ್ತಹೀನವಾದದನ್ನೂ ಸಾರತೆಯನ್ನೂ, ಅಸಾರತೆಯನ್ನೂ) ಇದಿರ್ಚಿದ = ಇದಿರೊಡ್ಡಿದ; ಅರಿಧ್ವಜಿನಿಗಳೊಳ್ = ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲ [ಧ್ವಜಿನಿ-ಸೇನೆ (ಧ್ವಜವುಳ್ಳುದಾವುದು) ನಾಂ ಆರಯ್ತುಂ = ನಾವು (ನೀನೂ ನಾನೂ) ವಿಚಾರಿಸುವಾ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ದುರ್ಮೋಧನಂ ಕರ್ಣನುಮನಶ್ಚ ತ್ವಾಮನುಮಂ ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ನೀಂ ಮುಳಿಯಲ್ವೆಡ ನಿಮ್ಮ ಪುರುಷಕಾರಮನೆ ಬಗೆದು ನೆಗಟ್ಟಿದಾನುಮೆನ್ನತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಜ್ಜಮಂ ನೆಗಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರೆಂದಾಯೆಡೆಯನೆಟ್ಟಿದನಾಯಕರಂ ಬೀಡಿಂಗೆ ವೋಗಲ್ವೆಟ್ಟಿರಮನಯಂ ವೊಕ್ಕು ಮಜ್ಜನ ಭೋಜನತಾಂಬೂಲಾನುಲೇಪನಂಗಳಿಂ ಸಂಗರಪರಿಶ್ರಮಮನಾಟಿಸಿ ಮಂತ್ರಶಾಲೆಗೆ ವಂದು ಶಲ್ಯ ಶಕುನಿಶಾರದ್ವತಕೃತವರ್ಮದುಶ್ಯಾಸನಾದಿಗಳಂ ಬರಿಸಿ ಯಥೋಚಿತಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗಳಿಂದಿಸಿ —

[ಆರಯ್ + ಅಂ = (ಯುಗವದುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಂ) ಆರಯ್ (ಧಾತು) ಅನ್ವೇಷಣೇ = ವಿಚಾರಿಸುವಾ || ಯನುಕವೆಂಬ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವು || ೧ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಂತೆಂದಾಗ, ದುರ್ಮೋಧನಂ = ಕಾರವೇಶ್ವರನು, ಕರ್ಣನುಮಂ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನುಮಂ = ಕರ್ಣನನ್ನೂ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನೂ ಕುರಿತು, ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ನೀಂ ಮುಳಿಯಲ್ವೆಡ = ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡಿ ನೀವು ಸಿಟ್ಟಿನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಡ, ನಿಮ್ಮ ಪುರುಷಕಾರಮನೆ ಬಗೆದು ನೆಗಟ್ಟಿದು - ನಿಮ್ಮ ಪುರುಷದ ಕರ್ತವವನೇ ಯೋಚಿಸಿ ಪ್ರನರ್ಶಿಸಿರಿ, ಆನುಂ ಎನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಜ್ಜಮಂ ನೆಗಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರೆ - ನಾನೂ ನನ ಕೈಕೊಂಡಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸದೆ ಬಿಡೆನು ಎಂದು ಆ ಎಡೆಯಿಂ ಎಟ್ಟು = ಎಂದು (ದುರ್ಮೋಧನನು) ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಎದು, ನಾಯಕರಂ ಬೀಡಿಂಗೆ ವೋಗಲ್ವೆಟ್ಟು - ಹೆಗ್ಗಡೆಗಳನು ಬೀಡಿಂಗೆ ಹೋಗ ಹೇಳಿ (ಕಳುಹಿಸಿ) ಅರಸುನೆಯಂ ವೊಕ್ಕು = ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು [ಪುಗು (ಧಾತು) ಪ್ರವೇಶೇ, ಹೊಗು;] ಮಜ್ಜನಭೋಜನತಾಂಬೂಲಾನುಲೇಪನಂಗಳಿಂ - ಸ್ನಾನ, ಊಟ, ಎಲೆಅಡಿಕೆ ಜಗಿಯುವುದು, ಸುಗಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳನು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ, ಸಂಗರ ಪರಿಶ್ರಮಮಂ ಆಟಿಸಿ = ಯುದ್ಧದ ಆಯಾಸವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ (ಆಟಿಸು = ಆಡುವಂತೆ ಮಾಡು = ದಣುವಾರಿಸು) ಮಂತ್ರಶಾಲೆಗೆ ವಂದು = ವಿಚಾರಚಾನಡಿಗೆ ಬಂದು (ಮಂತ್ರಶಾಲೆ = ಅಲೋಚನಾಸಭೆ ನಡೆಸುವ ಮಂದಿರವು (ಇಲ್ಲಿ ದುರ್ಮೋಧನನು) ಶಲ್ಯ ಶಕುನಿಶಾರದ್ವತ ಕೃತವರ್ಮದುಶ್ಯಾಸನಾದಿಗಳಂ ಬರಿಸಿ = ಮಾನನಾದ ಶಲ ನನ್ನೂ, ಶಕುನಿಯನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯನಾದ ಕೃಪ ನನ್ನೂ, ಯದುವಂಶಜನಾದ ಕತವರ್ಮನನ್ನೂ, ಅನುಗದಮ್ತನಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನನ್ನೂ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಯಥೋಚಿತಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗಳಿಂದೆ ಇರಿಸಿ = ಯಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ (ಉಚಿತಂ ಯಥಾಸ್ವಾತ್ಮಥಾ = ಯಥೋಚಿತಂ = ಹೇಗೆ ಆಗಬೇಕೋ ಹಾಗೆ), ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ = ಸ್ಥಾನ-ಮಾನ-ಬಹುಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ತೋರಿಸುವ ಗೌರವವು.

ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳಂತು ಭಿದ್ರಿಸಿದರಾ ಗಾಂಗೇಯರಂ ಕೊಂದರಿಂ- |
 ದಿಂತೀಗಳ್ ಪುಸಿದೀ ಘಟೋದ್ಭವನನಾ ಕಾಂತೇಯರಾಯಕ್ಕೆ ಗೆಂ-||
 ಟಿಂತೆಂತಕ್ಕುಮದಂ ಮದುದ್ಯಮಮೆ ವೇಟ್ಟಾ ವೈರಿಗಳೊಲ್ಲೆನಾ- |
 ನಂತೊಳ್ಳಂ ತಳೆವಂತು ತೇಜಮನಗಿನ್ನೆಂತಕ್ಕುಮಿಂ ವೇಟಿರೇ || ೮ ||

ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳಾ - ಇಂತೆಂದು ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೇಷಿತ ವೃತ್ತಂ || ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳಾ = ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ ಒಳಕೊಕ್ಕು, ಆಕಾಂತೇಯರ್ = ಆ ಕುಂತೀ ಸುತರ., ಆ ಗಾಂಗೇಯರಂ = ಆ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು, ಅಂತು ಭಿದ್ರಿಸಿದರ್ = ಹಾಗೆ ಮೋಸ ದಿಂದ ಘಾಸಿನಾಡಿದರು, (ಧರ್ಮಜನು ಮಹಾಹವವಾಗಲಾಗದ ಪಾಂಗಿನಲಿ ಛೇಷ್ಣಾದಿಗಳ ವನವೊಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಬುದು ಭೀಷ್ಮನ ಚರಣಕೆರಿಗಿ ನನಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವಸ್ತಂತೆ ಕರುಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ - 'ಮಾನನಿಧಿ ಕೇಳ್ ಕಾರವಂಗಾ | ಧೀನವೆನ್ನೆಯತನು ವಿಧಾತ್ರಾ | ಧೀನವೆನ್ನೆಯ ಜೀವನದುಕಾರಣದಿನಾಹವಕೆ | ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ನಿನ್ನವ | ಸಾನಕಾಲಕೆ ಮತ್ತೆ ಬರಲು ನಿ | ದಾನವನು ನೆಲೆಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವೆ ನೀಗನೀಮರಳು || ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಿದನು; ಬಳಿಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನ ಎದುರಿಗೆ ತಿಖಂಡಿಯನ್ನು ತೋರಿದುದರಿಂದ ಆತನು ಯುದ್ಧವನಾಡದೆ ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಸರಳಮಂಚದಲ್ಲಿ ಮಲಗಬೇಕಾಯ್ತು.) ಇಂದೀಗಳ್ - ಇಂದು ಈಗ, ಆ ಘಟೋದ್ಭವನಂ = ಆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರನ್ನು, ಇಂತು ಪುಸಿದುಕೊಂಡರ್ = ಹೀಗೆ ಸುಳ್ಳುನುಡಿದು ಕೊಂದರು (ಘಟೋದ್ಭವನಂ ಪುಸಿದುಕೊಂಡುದು - ಧರ್ಮಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕಂಡಂತೆಯೇ ದ್ರೋಣರನ್ನೂ ಬಂದು ಕಂಡು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ದ್ರೋಣನು "ಕಾದುವಾಸನುಯದೊಳಗಪ್ರಿಯ | ವಾದ ನುಡಿಗಳ ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣ | ಮೇದಿನಿಯೊಳಾವಿರಿವು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ಹೋಗಿಂದು" ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು ಅದರಂತೆ ದ್ರೋಣನ ಕಾಳೆಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆನೆಯು ಸತ್ತಾಗ "ಅಶ್ವತ್ಥಾಮೋಹತಃ ಕುಂಜರಃ" ಎಂದು ಧರ್ಮಜನು ನುಡಿದಾಗ ಕೃಷ್ಣನು "ಕುಂಜರಃ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಕೇಳಿಸದಂತೆ ಪಾಂಚಜನ್ಯವನ್ನು ದಿದುದರಿಂದ ದ್ರೋಣನು "ಅಶ್ವತ್ಥಾಮೋಹತಃ" ಎಂದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು ಎಂದಷ್ಟನೇ ಕೇಳಿ, ಧರ್ಮಜನ ವಾತನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿ ಅಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿದನಾದುದರಿಂದ ಆಯುಧವನ್ನು ಬಿಸುಟು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೊರೆದನು ಧರ್ಮಜನು ದ್ರೋಣನಂ ಪುಸಿದುಕೊಂದನೆಂದು ದುರ್ಯೋಧನನ ಸಿದ್ಧಾಂತವು - ರನ್ನನು ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ - "ತನಗೆ ಹತೋಶ್ವತ್ಥಾಮೋ | ಯೆನಲಕ್ಕಮೆ ಯಮಪುರಕ್ಕೆ ಗುರುಪೋ ಪೆಡೆಯೋಳ್ | ಘನಕುಂಜರ ಎಂದೆಗುಮೆ | ಜನರಂಜನೆಗಿಲಿಯಲಾದುದಿಲ್ಲಲಿಮಗನಂ || ಈ ದೊರೆಯಲಿಮಗುನುಂ ಮೃಷ | ನಾದಂ ನೋಡೆಂದು ಧರ್ಮಜನಂ ಮೂದ

ನ || ಎನೆ ಶಾರದ್ಯತನಂತಂದಂ—

ಚಲಮನೆ ನೋಟಿಸ್ವೊಡಯ್ಯರುಮನಯ್ಯ ಟಿಯೂರೊಳ ಬಾಟಿಸೆಂದು ಮುಂ
ಬಲಿ ಬುಸೂದನಂ ನುಡಿಯಯುಂ ಕುಡದಿದುಡ ವೇಟ್ಟುಮಯ್ದೆ ಮೆ— ||

ಯ್ಗಲಿತನಮಂ ಸರಿತ್ತುತಘಟೋದ್ಭವರಂ ಪೋಣದಿಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲರೊಳಾ *
ಕಲಹಮೆ ವೇಟ್ಟುಮಿಂ ವೆಹಿತು ವೇಟ್ಟಿಡಯಾವುದೂ ಕಾರವೇಶ್ವರಾ || ೯ ||

ಅಸಲ್ | ಪೋದಂ ಪುತ್ರನಸರಸಲ್ | ಪೋದನೆ ಯಮಪುರಕೆ ಮುಕ್ತಬಾಣಂ
ದೋಣಂ || ೩ || ೪ || ೫ || ಎಂದು ದುರೈಯೋಧನನ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿಸಿರುವು
ದನ್ನು ನೋಡಿರಿ ಪಂಪನೂ—ದ್ರಾವಿಡಶಾಸ್ತ್ರಾಸದಲ್ಲ “ಸಾಮಜಮಶ್ಚತ್ವಾವಂ | ನಾನು
ದಿನೊಂದಲಿದೊಡಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಹತೋಶ್ಚ | ತ್ವಾವಾ ಎನೆ ನೃಪನಶ್ಚ | ತ್ವಾಮನೆಗೆತ್ತೊ
ಣದರ್ ನೋವಜನೋರ್ವಸರಿಭವಂ || ೨೭ || ಒಗೆದ ಸುತಶೋಕದಿಂದಾ | ವಗೆಯಂ
ತೊಳಗುರಿಯೆ ಭೋಂಕನೆರ್ದೆ ತೆಹಿಯಲ್ ಹಾ || ಮಗನೇ ಎಂದಶ್ಚುಜಲಾ, ದ್ರ
ಗಂಡನಾಗಂಡಿನೊಡನೆ ಬಿಸುಟಂ ಬಿಲ್ಲಂ || ೨೮ || ಅಂತು ಬಸುಟು ವಿಚ್ಛಿನ್ನ ವೀರರಸನು
ಮುತ್ತುನ್ನಶೋಕರಸನುಮಾಗಿ ನಿಜವರೂಧವಂ ಧರ್ವಪುತ್ರನ ಸವಿಾಪಕೃಯ್ಯು
ವಗನ ಮಾತಂ—“ಬಸಗೊಳೆ ಕಂಬರಂ ಮುಡುದೆಂದು ಮಹೀಭುಜನುಳ್ಳ ಮಾಟಿ
ಯಂ | ಪುಸಿಯದೆಪೇಟಿಕ್ಕೊಡಂ ಕಿಟಿದು ನಂಬಿಯುಂ ರಣದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆ ಬಿ | ಲ್ಲಿಸುಟೆ
ನಿದಂತು ಪೆಲಿ ಪಿವಿನಿನಿ ದನೆಂದಿರದಾತ್ಮಯೋಗಿತ | ನ್ನಸುವನುದಾತ್ತಯೋಗದೊಳ
ಬಿಲ್ಲೊವಜಂ ಕಳೆದಂ ರಗಾಗ್ರದೊಳ || ೨೯ || ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ) ಆ ಕೌಂತೇಯರ
ಆಯಕ್ಕೆ = ಆ ಪಾಂಡವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಎಸಕಕ್ಕೆ, ಗೆಂಟು ಎಂತೆಂತು ಅಕ್ಕುಂ ಅದಂ =
ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಗೆಂಟು (ಬಂಧವು, ಕಟ್ಟು, ತಡೆಯು) ಆಗುವುದೋ ಅದನ್ನು, ಆ ವೈರಿಗಳ್ಳಿ
ಮದುದ್ಯಮಮೆ ಪೇಟಿ = ಆ ವೈರಿಗಳಿಗೆ, ಮತ್ + ಉದ್ಯಮಮೆ = ನನ್ನ ಉದ್ಯೋ
ಗವೇ ಪೆಳಲಿ, ಒಳ್ಳಂತಳವಂತು ಆನ್ ಎಂದು ಒಳ್ಳೆಂ = ಆ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿ
(ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು) ತಾಳುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುವೆನು?
[ಒಲ್ (ಧಾತು) ಶಕ್ತನಾಗು] ತೇಜಂ ಎನಗೆ ಇನ್ನೆಂತಕ್ಕುಂ = ತೇಜಸ್ಸು ನನಗಿನ್ನು
ಹೇಗುಂಟಾದೀತು, ಇಂಪೇಟಿರೇ = ಇನ್ನು ಹೇಳಿರಯ್ಯಾ! ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣಂ = ಕಣ್ಣೊ
ಪ್ಪಲ್ ಮುಸಂಸತಂ ತಗಮುವಾ ಶಾದರ್ಥಲವಿಕ್ಕೀಡಿತಂ || ೮ ||

ಎನೆ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎನೆ = ದುರೈಯೋಧನನು ಹೀಗೆನ್ನಲು; ಶಾರದ್ಯತಂ
ಇಂತೆಂದಂ—ಕೃಪನು ಇಂತು ನುಡಿದನು. ||

ಚಲಮನೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ವಾ ವೃತ್ತಂ || ಚಲಮನೆ ಪೇಟಿಕ್ಕೊಡೆ =
ನಿನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ; ಆಯ್ವರುಮಂ = ಪಾಂಡವೈವರನ್ನೂ,

ವ || ಅದಱಿಂದಮಿಂ ವೆಱತು ಮಂತಣಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲ ಮುನ್ನೆ ಚಕ್ವಷ್ಟನೆಂಬ
ಮನುವಾದ ಕಾಲದೊಳ್ ಧರಾತಳಮನೊಲ್ಲಣಿಗೆಯಿಂ ಪಿಱಿವಂತೆ
ತಳಮೆಯ್ವೆ ಸುರುಳ್ವಿನಂ ಮುಯ್ಯೇಱಿ ಸೂಱಿ ಪಿಱಿದ ಸಾಹಸಮು
ಮನಿಂದ್ರಂಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜಕವಚಮಂ ತಿದಿಯುಗಿದು ಕೊಟ್ಟ ಚಾಗದ

ಒಂದು ಅಱಿಯೂರೊಳೆ ಬಾಳಿಸೆಂದು = ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಅವ
ರನ್ನು ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡೆಂದು, ಮುಂ = ಮೊದಲು, ಬಲಿಬಲಸೂದನಂ = ಕೃಷ್ಣನು
(ವಿಷ್ಣುವಾನಾನಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಬಲಿಚಕವರ್ತಿಯನ್ನು ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿ ಆತನ ಬಲ
ವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದನು) ಬಲಿಯು ಬಲವನ್ನು ಸೂದನಂ-ನಾಶಮಾಡಿದವನು. ಕೃಷ್ಣನ
ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂಬುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ 'ಬಲಿಬಲಸೂದನಂ' ಎಂಬುದು ಕೃಷ್ಣನಿಗ
ವಿಶೇಷಣವು) ನುಡಿಯೆಯುಂ = ಹೇಳಿದರೂ; ಕುಡದಿದುರ್ದದೇಱಿಂ = ಕೊಡದಿದು ದೆ
ಹೇಳುವುದು (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪಾಂಡವರಿಗ
ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡೆಂದು ಕೇಳಿದನು ಕಾರವನು ಒಪ್ಪದಿರಲು, ಅದಲ್ಲದಿದ
ಕೊನೆಯಪಕ್ಷ ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಬಾಳಿಸು-ಕಲಹಕ್ಕೆ ಎರ
ಕೊಡಬೇಡ'ವೆಂದು ಸಾಮವನ್ನೇ ಮುಂದುಮಾಡಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕಾರವನು ತನ್ನ ಹಿಡಿ
ಚಲವನ್ನು ಬಿಡದೆ 'ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಸೂಜಿಯ
ಮೊನೆಯೂರುವಷ್ಟು ಜಾಗವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡೆನು' ಎಂದು ಉತರ ಕೊಟ್ಟು ಯುದ್ಧ
ವನ್ನೇ ಮುಂದೊಡ್ಡಿದನು. ದುರ್ಮೋಧನನ ಸಟವಾರಿತನಕೆ ಇದೊಂದೇ ನಿರರ್ಥನವ
ಸಾಕೆಂದು ತಾತರ್ಯವು) ಎಯ್ವೆಮೆಯ್ವೆಲಿತನನುಂ = ಹೆಚ್ಚಾದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು
ಪೇಟಿತ್ತಾಡೆ = ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ ರೆ, ಸರಿತ್ಸುತಘಟೋದ್ಭವರಂ = ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣರನ್ನು
ಪೊಣದಿಕ್ಕಿಗಲ ರೊಳ್ = ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಿದವರೊಡನೆ (ಪೊಣದಿಕ್ಕಿ-ಎಂಬ
ರೇಫೆವೆರಸಿದ ತಿಥಿಲದ್ವಿತ್ಸವು; ಪೊಣದುರ್ದ + ಇಕ್ಕು = ಹೋರಾಡಿ ಹೊಡೆಯು;) ಕ
ಹಮೆಪೇಟಿಂ = ಜಗಳವೇ ಹೇಳುವುದು. (ಅಸಾಧಾರಣ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಭೀಷ
ದ್ರೋಣರನ್ನು ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಕಲಹವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡುದೆ
ನಿನ್ನ ಮೆಯ್ವೆಲಿತನಕ್ಕೆ ನಿರರ್ಥನವಾಗಿರುವುದು ಎಯೆ-ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು
ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಕಾರವೇಶ್ವರಾ ಇಂಪೆಱಿತು ಪೇಟಿತ್ತೆಡೆಯಾವುದೋ? = ಕಾರವೇಶ್ವರ
ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಯಾವುದೋ ನಿನಗದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಲು ಅವಕಾ
ವೇನೂ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ||

ಅದಱಿಂದಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅದಱಿಂದಂ = ಅದುದರಿಂದ; ಇಂ
ಱಿತು ಮಂತಣಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ = ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ (ಮಂ

ನೆಂಪುಮಂ ದಿಗ್ವಿಜಯಂಗೆಯ್ದು ಮಿಡಿದನಿತು ಬೇಗದಿಂ ಜರಾಸಂಧನಂ
 ನೆಲಕಿಕ್ಕಿ ಪುಡಿಯೊಳ್ ವೊರಳ್ಳಿ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧದೊಳ್ ಪಿಡಿದಡಿಗೊ
 ತ್ತಿದ ಭುಜಬಲಭೀಮನಂ ಗೆಲ್ಲ ಸಾಹಸಮುಮಂ ನಮ್ಮ ಪಡೆಯೆಲ್ಲ
 ಮಂ ತೊತ್ತಟದುಟಿದು ಕೊಲ್ವ ಘಟೋತ್ಕ ಚನೆಂಬ ರೂಕ್ಷರಾಕ್ಷಸನಂ
 ಕೊಂದ ಬೀರಮುಮನಾಲೋಕಾಂತರಂ ನೆಗಟಿ—

ಣಂ—(ಸಂ) ಮಂತ್ರಣ = ಗೂಢಾಲೋಚನೆ; ಮುನ್ನೆ = ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಚಕ್ಷುಷ್ಮ
 ನೆಂಬ ಮನುವಾದ ಕಾಲದೊಳ್ = ಚಕ್ಷುಷ್ಮನೆಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಮನುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
 (ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಕ್ಷುಷ್ಮನೆಂಬವನು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಚತುರ್ದಶಮನುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟ
 ನೆಯವನು) ಧರಾತಳಮಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು; ಒಲ್ಲಣಿಗೆಯಿಂ ಗಾಣದಿಂದ, ಪಿಟಿ
 ವಂತೆ = ಹಿಂದಿ ಹಿಳಿಯುವ ಹಾಗೆ, (ಪಿಟಿ (ಧಾತು) ನಿಷ್ಪೇಷಣೇ—ಹಿಂಡು) ತಳಂ ಐದೆ
 ಸುರುಳ್ಳಿನಂ = ಭೂತಳವೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳಲು; [ಸುರುಳ್ (ಧಾತು) ಸಂ
 ಕೋಚನೇ—ಮುದುಡು] ಮುಯ್ಯೇಲಿಂ ಸೂಪಿಂ = ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ (ಮೂಟಿ +
 ಏಲಿಂ = ಮುಯ್ಯೇಲಿಂ “ಸ್ವರಮಿದಿರೆಮೂಟಿಲಿಲ್ಲ ಮುಯ್” ಆದೇಶಂ — ಶ.
 ಮ. ದ ಸೂ || ೧೮೮ || ಪಿಟಿದ ಸಾಹಸಮುಮಂ = ಹಿಂಡಿದ ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ಇಂ
 ದ್ರಂಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜ ಕವಚಮಂ ತಿದಿಯುಗಿನಂತುಗಿದುಕೊಟ್ಟಿ ಚಾಗದ ಪೆಂಪುಮಂ =
 ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜಕವಚವನ್ನು ತಿದಿಯುಗಿನ ಹಾಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿ ತ್ಯಾಗದ ಮಹಿ
 ಮೆಯನ್ನೂ, (ಪಿರಿದು ಎಂಬುದರ ಭಾವವು “ಪೆಂಪು” — “ಪಿರಿದೆಂಬೀರೇಫಕ್ಕಾ. ದರಿ
 ಪರ್ ಭಾವಾರ್ಥಮಪ್ಪುದೊಂದುಪುಕಾರಂ | ಪರಮಾಗೆ ಬಿಂದುವಂ ವಾ | ಕ್ಕರಿಣತರಿಂ
 ಸಿದ್ಧವಾಯ್ತುಪೆಂವೆಂಬಪದಂ || ೨ ಮ ದ ಸೂ. || ೨೧೨ || ‘ಪೆಂಪು’ಯೆಂದೂ
 ಉಂಟು. ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ಹಿರಿಮೆ’ ‘ಘನಸ್ಥಿಕೆ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಮ್ಮೆ,
 ಔದ್ಧತ್ಯ, ಗರ್ವ ಎಂಬರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ‘ಪೆಂಪು’ — ಮಹಿಮೆ,
 ನೈಭವ, ಔನ್ನತ್ಯ, ಇತ್ಯಾದ್ಯರ್ಥಗಳು ದಿಗ್ವಿಜಯಂಗೆಯ್ದು = ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು
 ಮಾಡಿ; ಮಿಡಿದನಿತುಬೇಗದಿಂ = ಮಿಡಿದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ (ಬಹು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಎಂದು
 ತಾತ್ಪರ್ಯವು) [ಮಿಡಿ(ಧಾತು)ಅಂಗುಲಿಪ್ರಚರಣೇ = ಬೆರಳಿನಿಂದಚಿಮ್ಮು; ಉದಾ =
 ಕಣ್ಣೀರಂ ಮಿಡಿದು; ಮಿಡಿ = ಎಳಗಾಯಿ) ಜರಾಸಂಧನಂ ನೆಲಕಿಕ್ಕಿ ಪುಡಿಯೊಳ್ಳೊರಳಿ
 ಮಲ್ಲಯುದ್ಧದೊಳ್ ಪಿಡಿದು ಅಡಿಗೊತ್ತಿದ ಭುಜಬಲಭೀಮನಂ = ಜರಾಸಂಧನನ್ನು
 ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿ ಹುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಿಸಿ ಜಟ್ಟಿಗಾಳೆಗದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿದ ಭುಜ
 ಬಲಭೀಮನನ್ನು; ಗೆಲ್ಲ ಸಾಹಸಮುಮಂ = ಜಯಿಸಿದ ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಪಡೆಯೆಲ್ಲ
 ಮಂ = ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ;] ಪಡೆ = (ನಾಮಪದ) ಸೈನ್ಯವು; ಪಡೆ = (ಧಾತು)

ಹೊಂದು, ಹೆರು] ತೊತ್ತಿಡಿದುಳಿದು ಕೊಲ್ವ = (ತೊತ್ತಿಡಿದುಳಿದು) ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಜ್ಜು
 ಗುಜ್ಜುಗುವಂತೆ ತುಳಿದು ಕೊಲ್ವುವ, ಘಟೋತ್ ಚನೊಬ ರೂಕ್ಷರಾಕ್ಷಸನಂ = ಘಟೋ
 ತ್ಯಚನೊಬ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನನ್ನು (ಘಟೋತ್ ಚನು ಭೀವ ಸೇನನೆಗೆ ಹಿಡಿಯಿಂ
 ರಾಕ್ಷಸಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು) ರಾಕ್ಷಸ-(ದ್ವ) ರಕ್ತಸ, ಕೊಂದ ಜೀವಮುಮಂ = ಕೊಂ
 ಶೂರತನವನ್ನೂ, ಆಲೋಕಾಂತರಂ ನೆಗಲಿ = ಲೋಕಾಂತರದ ವರೆಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವ
 ಗಲು, (ಜರಾಸಂಧನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಪಂಪಭಾರತದ ಷಷ್ಠಾಶ್ವಾಸದಲ್ಲೆ ಹೀಗಿದೆ.-ಗಂಗ
 ನದಿಯ ಬಡಗಣ ತಡಿಯ ಮಗನುಗಿಸುವ ವಾರಣಾಸಿಪುರಮನಾಳ್ ಬೃಹದ್ವಳಂ ಪುತ್ತೊ
 ತ್ಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಮುಪ್ಪೊಂದು ದಿವ್ಯಪಿಂಡಮಂ ತನ್ನಿವರರಸಿಯುರ್ಗ ಪಚ್ಚಕೊಟ್ಟೊಡೆ
 ಪುಟ್ಟಿದೆರಡು ಪೋಯಿವನಿನೇವುನೆಂದು ಬಿಸುಡೆ ಜರಿಯೆಂಬ ರಕ್ತಸಿ ಕಂಡು ತಿನಲೆಂ
 ರಡು ಪೋಯಿವನೊಂದು ಕೆಯ್ಯೊಳೆಪಿಡಿದೊಡೊಂದೊಂದಲಿಂ ಲೋ ಸಂಧಿಸಿ ಮಾನ
 ರೂಪುಗೊಂಡೊಡೆ ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು ಜರಾಸಂಧನೆಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟು ಬೃಹದ್ವಳಂಗೆ ಕೆ
 ಟ್ಪೊಡೆ ಜರಾಸಂಧನುಂ ಸಾಲ್ವಲನುನೆಂಬ ದೈತ್ಯನುಮೊಂದಾಗಿ ಮೂನತ್ತಿರಡಕ್ಕೊ
 ಹಿಣೀಬಲಂಬೆರಸು ನಂದು [ಕೃಷ್ಣನಂ] ಮುತ್ತಿಕೊಂಡೊಡುಪಾಯಬಲದೊಳೆ ಸಾಲ್ವ
 ನಂ ಕೊಂದು ಜರಾಸಂಧಂಗಳ್ಳಿ ಮಧುರಾಪುರಮಂ ಬಿಸುಟ್ಟುಪೋಗಿ ದ್ವಾರಾವತಿಯ
 ಸಮುದ್ರಮೆ ನೀರ್ಗಾಡಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿದನಾತನುಂ ಭೀಮನ ಕೈಯೊಳಲ್ಲದೆ ಸಾಯನೆ
 ಬುದಾದೇಶಮದಲಿನಾ ಕೃಷ್ಣನಾತನೂ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧದೂಳ್ ಭೀಮನಿಂ ಕೊಲಿಸಿ, ಜರ
 ಸಂಧನ ಮಗನಪ್ಪ ಕೃತವರ್ಮನಂ ರಾಜ್ಯದೊಳ್ಳಿಪಿಸಿದಂ) ಮುನ್ನೆಚಕ್ಕುಷ್ಣನೆಂಬ ಮನ
 ವಾದ ಕಾಲದೊಳ್ ಕರ್ಣಂ ಧರಾತಳಮಂ ಮುಯ್ಯೋಟಿ ಸೂಟಿ ಒಲ್ಲಣಿಗೆಯಿ
 ಪಿಲಿವಂತೆಪಿಲಿದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ. ಈ ಕಥೆಯು ಜೈ
 ಪುರಾಣಗಳಾವುದರಲ್ಲಾದರೂ ಬಂದಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಶುಭಚಂ
 ಕೃತಪಾಂಡವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೊ ತಿಳಿಯದು ಕರ್ಣಯುದ್ಧವಸಾನದಲ್ಲೆ-“ಕರ್ಣ
 ಭೀಕರರಥಚಕ್ರಮಂ ಪಿತ್ತಿದು ನುಂಗಿದಳೊರ್ಮೆಯೆ ಧಾತ್ರಿ ಕೋಪದಿಂ || ಅಂತುತನ್ನ
 ಮುನ್ನೆಮುಯ್ಯೋಟಿ ಸೂಟಿ ರಮೊಲ್ಲಣಿಗೆಯಂಪಿಲಿವಂತೆ ಪಿಂಡಿಪಿಲಿದ ಸಗೆಗೆ ರಥಚ
 ಮಂ ನುಂಗುವುದುಂ” ಎಂದು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ, ಕರ್ಣನ ರಥವನ್ನು ಭೂವಿ
 ನುಂಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಹಗೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾ
 ಭಾರತದಲ್ಲಿ — “ಧರಣಿನೆದ ದುಷ್ಕೃತವದೇನೆಂ | ದರಸಬೆಸಗೊಂಬೈ ನಿರಂತರ | ಸುರಿ
 ರುಧಿರಾಸಾರದಲಿ ಕೆಸರೆದ್ದು ಕಳನೊಳಗೆ || ಹರಿವ ಬಿಂಕದ ರಥದ ಗಾಲಿಯ | ಗರ
 ವತನಗಾಳಾಯ್ತಲೀಬೊ | ಪುರಿಸಿ ತಗ್ಗಿತು ತೀರು ತಡೆದುದು ಭಟನ ಸಹಸವ || ಹೀ
 ರಥವು ಧರಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತುದನ್ನು ನೋಡಿ — “ಈಗಳಿದು ತಾನೇನು ನಿಧಿಬರೆ | ದೋಗ

ನೆಗಟ್ಟ ಕಲಿತನದ ಚಾಗದ ।

ಬಗೆ ತನ್ನೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿವೆತ್ತು ನೆಗಟ್ಟಿರೆ ಸಂದಂ- ॥

ಗಗಣಿತಗುಣಂಗೆ ಕರ್ಣಂ- ।

ಗೊಗಸುಗಮೇಕಟ್ಟು ಬೀರವಟ್ಟಮನರಸಾ

॥ ೧೦ ॥

ಯೊ ಕುರುವಂಶ ವಜ್ರದ । ಬೇಗಡೆಯೊ ಮಾನಾ ಎನುತ ಕಲಿಕರ್ಣ ಮರುಗಿದನು” ಎಂದು ಕರ್ಣಪರ್ವದ ೬ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅದರ ಹಿಂದೆಯೆಂದೂ ಕರ್ಣನು ಧರಣಿಯನ್ನು ಹಿಂಡಿಹಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ ಕರ್ಣನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಕವಚನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ, ಅವನ ಸಾವಿರ ಕವಚಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಭೈನೂರತೊಂಬತ್ತೊಂಭತ್ತು ಕವಚಗಳನ್ನು ನರನಾರಾಯಣರು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಕವಚ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದು ಒಡವಂದಿತ್ತೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಉಪಾಯಾಂ ತರದಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಬೇಡಿದನೆಂದೂ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವವು. ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದ ಕರ್ಣನ ಈ ಪೂರ್ವಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವು ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ

ನೆಗಟ್ಟ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನೆಗಟ್ಟ ಕಲಿತನದ ಚಾಗದ ಬಗೆ = ತೋರಿಸಿದ ಕಲಿತನದ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗದ ರೀತಿಯು ತನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ತನ್ನೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿವೆತ್ತು ನೆಗಟ್ಟಿರೆ ಸಂದಂಗೆ = ತನಗೆ ಖ್ಯಾತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥನಾದ, ಅಗಣಿತಗುಣಂಗೆ ಕರ್ಣಂಗೆ = ಅಸಂಖ್ಯಾತಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವ ಕರ್ಣನಿಗೆ, ಅರಸಾ = ದೊರೆಯಾದ ದುರ್ರೋಧನನೇ, ಬೀರಪಟ್ಟಮಂಕಟ್ಟು = ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟು, ಒಗಸುಗಮೇ = ಅತಿಶಯವೇ, ಕಟ್ಟು ಬೀರಪಟ್ಟಮನರಸಾ = ಅರಸಾ ಬೀರಪಟ್ಟಮಂ ಒಗಸುಗಮೇ ಕಟ್ಟು ಎಂದು ಅನ್ವಯ ಮಾಡಿ “ಒಗಸುಗಮೇ” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇಗನೇ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುವುದು ಒಗಸುಗಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅತಿಶಯ, ಅಶ್ಚರ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಂದರ್ಭವಶಾತ್ ಬೇಗನೇ ಎಂದಾಗಲಿ, ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಎಂದಾಗಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ವಿಹಿತವೆಂದು ತೋರುವುದು “ಒಗಸುಗಂ” ಎಂಬುದು — ಅಗಲರಮನೆನಗೆ ಪಡೆದ ಜ | ನೊಗಸುಗ ಮಲ್ಲೆನಗೆ ನಿನನನಗೆಯೆ ಪಡೆದಂ ॥ ಪಂ. ಭಾ. ॥ ೮ ॥ ೬೭ ॥ ಒಗಸುವಂ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ — ಮೆಲ್ಲಿನ ತೊಡಳ್ಳುಡಿಗಪ್ಪೊಡಮೆಯೆ ವಾರವೇ ನೊಗಸುಗಮೆಂದು ತಕ್ಕಗಲ.... ..ನಾಲಲಿ ತಾಂಗ ವಲ್ಲಭಂ ॥ ಆದಿಪುರಾಣ ॥ ೨ ॥ ೭೫ ॥ ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು

ರಥಯಾನಪಾತ್ರದಿಂ ಪರ- ।

ರಥಿನೀ ಜಳನಿಧಿಯ ವಾರಮಂ ಸಲ್ವ ಜಗ- ॥

ತ್ಯುಧಿತಭುಜದರ್ಪದಿಂದತಿ- ।

ರಥಮಥನಂ ಕರ್ಣಧಾರನಲ್ಲನೆ ಕರ್ಣಂ

॥ ೧೧ ॥

ವ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ ಕೃಪನ ಮಾತಂ ನೃವಂ ಮನದೇಗೊಂಡು ಕರ್ಣನ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ—

ರಥಯಾನಪಾತ್ರದಿಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅತಿರಥಮಥನನಾರ ಕರ್ಣನು ಕರ್ಣಧಾರನೆಂತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಗಸುಗವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಣನೇ ಸೇನಾನಾಯಕನಾಗಲು ಅರ್ಹನೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಕರ್ಣನು ಬೆಸ್ತರ ಕುಲದವನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಕರ್ಣಧಾರನೆಂದೇ ನಾವಿಕನು ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರುಸೇನೆಯ ಕರ್ಣಧಾರನೆಂದು ರೂಪಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ರಥಯಾನ ಪಾತ್ರದಿಂ= ತೇರೆಂಬದೋಣಿಯಿಂದ, (ಯಾನಪಾತ್ರ=ದೋಣಿ, ನಾವೆ ಹಡಗು) ಪರರಥಿನೀ ಜಳನಿಧಿಯ= ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದ; (ರಥಿನೀ-ರಥವ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳದು; ರಥಿನೀ=ಸೈನ್ಯ (ಧ್ವಜನೀಯೆಂಬುದರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ) ಪಾರಮಂಸಲ್ವ=ತೀರವನ್ನು ಜಯಿಸುವ (ತೀರವನ್ನು ಸೇರುವ), ಜಗತ್ಪ್ರತಿಭುಜದರ್ಪದಿಂದ=ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಬಾಹುವೀರ್ಯಾತಿಶಯದಿಂದ, ಅತಿರಥಮಥನಂ ಕರ್ಣಂ=ಅತಿರಥರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕರ್ಣನು, ಕರ್ಣಧಾರನಲ್ಲನೆ=ಕರ್ಣಧಾರನಲ್ಲವೆ? ಆತನು ಅತಿರಥರನ್ನು ಮಥನಮಾಡತಕ್ಕ ಭುಜಬಲವುಳ್ಳವನೆಂಬುದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಹೀಗಿರಲು ಕುರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ಧ್ವಂಸಪಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ರಥವನ್ನು ಯಾನಪಾತ್ರವೆಂದೂ, ಪರರಥಿನಿಯನ್ನು ಜಳನಿಧಿಯೆಂದೂ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕರ್ಣಧಾರನೆಂದೂ ರೂಪಿಸಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಾವಯವರೂಪಕ ಲಾಕಾರವು. ॥ ೧೧ ॥

ಎಂದು ನುಡಿದ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ=ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಕೃಪನ ಮಾತಂ=ಕೃಪಾಚಾರ್ಯನ ಮಾತನ್ನು; (ಕೇಳಿ) ನೃಪಂ-ಅರಸನಾದುರೋಧನನು; ಮನದೇ=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಕೊಂಡು-ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಥವಾ-ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ವ್ಯಸನಗೊಂಡು-ಕರ್ಣನ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ=ಕರ್ಣನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ॥

ನಡುಗುವುದಂತೆ ಪಾಂಡವಬಲಂ ನಿನಗರ್ಜುನನೆಂಬನೆಂದುಮು- ।
 ಕುರ್ತುಗಿ ಸುರುಳ್ಳನೀಯೆಡೆಗೆ ಪೇಟಾ ಪೆಱಿರಾರಾದೊರೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ॥
 ತಡೆಯದೆ ಕಟ್ಟಿ ವೈರಿಗಳ ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಱಿಸಿ ಕಾವುದೆನ್ನ ಬೆ- ।
 ಳೊಡೆಯುಮನೆನ್ನ ಪಟ್ಟಮುಮನೆನ್ನುಮನಂಗಮಹೀತಳಾಧಿವಾ ॥ ೧೨ ॥

ನಡುಗುವುದಂತೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮೂ. ವೃತ್ತಂ || ಪಾಂಡವ ಬಲಂ =
 ಪಾಂಡವಸೇನೆಯು; ನಿನಗೆ ಉಂತೆ ನಡುಗುವುದು = ನಿನಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಡುಗು
 ವುದು; (ನೀನೆಂದೊಡನೆ ಪಾಂಡವಸೇನೆಯು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುವುದೆಂದು
 ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ನಿನಗೆ ಅರ್ಜುನನೆಂಬಂ = ನಿನಗೆ ಅರ್ಜುನನೆಂಬವನು; ಎಂದಂ =
 ಯಾವಾಗಲೂ; ಉರ್ತುಗಿ = (ಉರ್ತು + ಉಡುಗಿ) ದರ್ಪಗುಂದಿ; ಸುರುಳ್ಳಂ =
 ಹಿಂಜರಿಯುವನು ಈಯೆಡೆಗೆ ಪೆಱಿರಾರಾದೊರೆಪೇಟಾ = ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ಈ
 ವೀರಪಟ್ಟಕ್ಕೆ) ಬೇರೆ ಯಾರು ಯೋಗ್ಯರು ಹೇಳು; (ಪೆಱಿರಾರಾದೊರೆ? = ಯಾರೂ
 ಇಲ್ಲವೆಂದು ಆಶಯವು), ಆದುದರಿಂದ ಅಂಗಮಹೀತಳಾಧಿವಾ = ಎಲೈ ಅಂಗಾಧಿ
 ಪತಿಯೇ; ತಡೆಯದೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ = ತಡವಿಲ್ಲದೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು (ನೀನು)
 ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ (ಕಟ್ಟಿ-ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ) ವೈರಿ
 ಗಳು ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಱಿಸಿ = ವೈರಿಗಳ ಪಟ್ಟನ್ನೇ ಹಾರಿಸಿ ಎಂದರೆ ವೈರಿಗಳ ಸಮೂಹ
 ವನ್ನೇ ಓಡಿಸಿ (ಪಟ್ಟು = ನಿಜಾಧಿನಾಥನಾಹವದೊಳರಾತಿ ನಾ ಯ ಕ ರ ಪಟ್ಟನೆ
 ಪಾಱಿಸೆ ಸಂದಪೆಂಪು || ಪಂ. ಭಾ. || ೩ || ೫೦ ||) ಎನ್ನ ಬೆಳ್ಳೊಡೆಯಮಂ = ನನ್ನ
 ಶ್ರೇತಚ್ಚತ್ರವನ್ನೂ, ಎನ್ನ ಪಟ್ಟಮುಮಂ = ನನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನೂ; ಎನ್ನಮಂ =
 ನನ್ನನ್ನೂ; ಕಾವುದು = ಕಾಪಾಡಬೇಕು; [ಕಾ (ಧಾತು) ರಕ್ಷಣೆ; 'ಕಾ' ಧಾತುಗೆ
 ಮಧ್ಯಮೈಕವಚನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ವುದು" ವೆಂಬ ಆಖ್ಯಾತಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ
 ಕಾವುದು ಎಂದಾಯ್ತು.] ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ನನ್ನ ಅರಸುತನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸ
 ಬೇಕೆಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯು) ಬೆಳ್ಳೊಡೆ, ಪಟ್ಟ ಇವು ಅರಸುತನಕ್ಕೆ
 ಉಪಲಕ್ಷಣಗಳು, ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಅಣುಗಾಳಾಗಿ ಇಡ್ಡರೂ ಇಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದ ತನ್ನ
 ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಗೌರವಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡುದೆಂದು
 ಭಾವಿಸಬೇಕು 'ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯನ ಕಾಲನ್ನಾದರೂ ಹಿಡಿಯಬೇಕು
 ಎಂಬ ನಾಡನುಡಿಯಂತೆ "ಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷಿತಯಾ ಪ್ರಭೂಣಾಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಲಂ
 ಗೌರವಮಾಶ್ರಿತೇಷು (ಕುಮಾರಸಂಭವ ೩ || ೧) "ಪ್ರಭುಗಳಾದವರು ಸ್ವಪ್ರಯೋ
 ಜನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆಶ್ರಿತರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾದ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸುವರು". ಎಂಬ
 ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. || ೧೨ ||

ವ || ಎಂಬುದು ಮಂಗಾಧಿರಾಜಂ ನಿನ್ನಾಳ್ಗಳೊಳಾನಾರದೊರೆಯೆನಗೆ ಕಾರಣ್ಯಂಗೆಯ್ವೆಯಾಗಿ ಬೆಸಸಿದ ನಿನ್ನ ದಯೆಗೆಯ್ಲ ವೀರಪಟ್ಟವೆಂಬುದು; ನಗೆಣ್ಣೆರಲ ಪಟ್ಟವೆಂಬುದುಂ ಬದ್ಧವಣಂ ಬಾಜಿಸಿ ಕರ್ಣನಂ ಕನಪೀರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕುರುಪರಿವೃಥಂ ತಾಂ ತನ್ನ ಕೆಯ್ಯೊಳೆಆತಂ; ವೀರಪಟ್ಟದ ಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ, ನಿಜಾಂತಃಪುರಪರಿವಾರಂಬೆರಸು ಸೇವಯನಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ತುಡುವ ತುಡಿಗಳೆಲ್ಲಮಂ ನಟಿಯೆ ತುಡಿಸಿ ದೇವಸೇಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನುಮಂ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಮಣಿಮಯ ಮಂಡನಾಯೋಗದೊಳ್ ನೆಟಿಯೆ ಪಣ್ಣಿದ ಮದಾಂಧಸಿಂಧುರಮನೆ ಉಲ್ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬೀಡಿಗೆ ಪೋಗೆನೆ ಪೋಗೆ ಹಸ್ತಿಯ ಬೆಂದು ಸುತ್ತಿಱಿದು ಪಗಲಂ ತಡವಿಕ್ಕಿದಂತೆ ಬೆಳಗುವ ಕೆಯ್ಯಿವಿಗಳ ಬೆಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗೆ ತಲೆಯೊಳ್ ನಾಲಗೆಯುಳ್ಳ ಬೂತುಗಳೆಲ್ಲ ಮಿಲ್ಲೆನ್ನದೀಯುತ್ತುಂ ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆವಂದು ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೆಂದು ನಿಯೋಗಿಗಳಾತಂದು—ಪುಂಜಿಸಿದ ಪಂಚರತ್ನದ ಪೊನ್ನರಾಶಿಗಳನರ್ಧಿಜನಕಗೋಸನೆಯಿಟ್ಟು ಕುಡವೇಟ್ಟು ನಾಯಕಗೆಲ್ಲಮುಡಲುಂ ತುಡಲು ಕೊಟ್ಟು ನೇಸಱಿ ಮೂಡುವಾಗಳ್ ನಮ್ಮ ವಡೆಯನೀ ಮಾಟಯೊಳೊಡ್ಡಿಮೆಂದು ಪಡವಳಗೆ ಬೆಸಸಿ ನಿಜವಿಜಯತುರಗರಥಂಗಳ ನರ್ಚಿಸಿಪೊಡವಟ್ಟು ದರ್ಭಾಸ್ತರಣದೊಳಾಯಿರುಳಂ ಕಳೆದು ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ದುರೋಧನನು ಹೀಗೆ ದಾಗ; ಅಂಗಾಧಿರಾಜಂ = ಕರ್ಣನು; ನಿನ್ನ ಆಳ್ಗಳೊಳ್ ಆನ್ ಆರದೊರೆ = ನಿನ್ನ ಸೇವರಲ್ಲಿ ನಾನೆಷ್ಟರವನು? (ನಾನು ನಿನ್ನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯನು; ನಿನ, ಅಖಂ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಮುಂದೆ ನಾನೆಷ್ಟರವನು ಎಂದು ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನವು) ಎನಗೆ ಕಾರುಣ್ಯಂಗೆಯ್ವೆಯಾಗಿ ಬೆಸಸಿದ = ನನಗೆ ಕರುಣೆದೊರೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವೆಯೆಂದು, ಬೆಸಿದ = ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ, ನಿನ್ನ ದಯೆಗೆಯ್ಲ ವೀರಪಟ್ಟವೆಂಬುದು = ನೀನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಈ ವೀರಪಟ್ಟವೆಂಬುದು; ಎನಗೆ ಎಣ್ಣೆರಲಪಟ್ಟಂ = ನನಗೆ ಎಂಟು ಬೆರಲಗಲ ಪಟ್ಟವು (ಎಣ್ಣು + ಬೆರಲ್ = ಎಣ್ಣೆರಲ್ ಎಣ್ಣುವುಡಿ) ಪಟ್ಟ = ಅಭಿಷೇಕ ಕಾಲದ; ಹಣೆಗೆ ಕಟ್ಟುವ ರೇಶ್ಮಿಯ ಲಾಡಿ, ಎಂಬುದುಂ = ಎಂದಾಗ, ಬದ್ಧವಣಂ ಬಾಜಿಸಿ = ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿ (ಬದ್ಧವಣಂ (ಸಂ) ವರ್ಧಮಾನ; ಬಾಜಿಸಿ = ಧ್ವನಿಗೆಯ್ದು) ಕರ್ಣನಂ ಕನಕಪೀರದೊಳ್ಳುಳ್ಳಿರಿಸಿ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಸುವರ್ಣಸಿಂಹಾಸದಲ್ಲ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ; ಕುರುಪರಿವೃಥಂ ತಾಂ ತನ್ನ ಕೆಯ್ಯೊಳೆ = ಕುರುಪತಿ ತಾನು ತ

ಕೆಯ್ಯಿಂದಲೇ; ಆತಂಗೆ ನೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ = ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ನಿಜಾಂತಃಪುರಪರಿವಾರಂಬೆರಸು = ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರದವರಿಂದಲೂ ಪರಿವಾರದವರಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು [ಅಂತಃಪುರ (ಧ್ವ) ಅಂತಪುರ] ಸೇಸೆಯನಿಕ್ಕಿ = ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನೆರೆಚಿ, ತನ್ನ ತುಡುವ ತುಡುಗೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ ನೆಹಿಯೆತುಡಿತಿ = ತಾನು ತೊಡುವ ಒಡವೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತೊಡಿಸಿ, (ತುಡು = ಭೂಷಣಾವಸರಣೇ ಶರಸಂಧಾನೇಚ, ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೊಡು) ನೆಹಿಯೆ = ಅಂದವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವಂತೆ, ದೇವ ಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ವೊನ್ನುಮಂ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಮಣಿಮಯಮಂಡನಾಯೋಗದೊಳ್ = ರತ್ನಮಯವಾದ ಜೂಲಿನಿಂದ (ಮಂಡನಾಯೋಗ = ಅಂಬಾರಿ ಅನೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವುದು) ನೆಹಿಯೆ ಪಣ್ಣಿದ = ಚಂದವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ [ಪಣ್ಣಿ (ಧಾತು) ಸಜ್ಜೀಕರಣೇ, ಫಲೇಚ (ಹಣ್ಣು) (ಅದು ಪಣ್ಣಿದು ವೋಗು ನೀನು ಮಾನುಂಶಿಂಬಂ ಪಂ. ಭಾ || ೩ || ೧೨ ||) ಮದಾಂಧಸಿಂಧುರಮಂ = ಮದಗಜವನ್ನು [ಮದದಿಂದ ಅಂಧ (ಕುರುಡು) ಆದ, ಸಿಂಧುರ = ಅನೆಯು,] ಮದ್ದಾನೆಯನ್ನು, ಏಹಿಲ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು = ಅಡರುವುದಕ್ಕೆ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಬೀಡಿಗೆ ವೋಗೆನೆ = ಬೀಡಿಗೆ ಹೋಗೆಂದು ಕಳಿಸಿದಾಗ, ವೋಗೆ = ಹೋಗಲು, ಹಸ್ತಿಯ ಬೆಂಗೆವಂದು = ಅನೆಯ ಬಿನ್ನಮೇಲೇರಿ (ಬಿನ್ನವರ್ = ಬಿನ್ನಗೆವರು, ಬಿನ್ನೇರು, ಹತ್ತು, ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಂಗೆವಾಯ್ದು) ಸುತ್ತಿಹಿದು ಸಗಲಂ ತಡವಿಕ್ಕಿದಂತೆ ಬೆಳಗುವ = ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಹಗಲನ್ನು ತಡೆಯಿಟ್ಟಂತೆ ಬೆಳಗುವ, ಕೆಯ್ಯಿವಿಗೇಳ ಬೆಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗೆ = ಕೈದೀಪಗಳ ಪ್ರಭೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರಲು (ಹಗಲು ದೀವಟಿಗೆ ಹಿಲಾಲು ಮುಂತಾದ ಅಡಂಬರಗಳೊಡನೆ ಹೊರಟನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ತಲೆಯೊಳ್ ನಾಲಗೆಯುಳ್ಳ ಬೂತುಗಳೆಲ್ಲಂ = ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲಗೆಯಿರುವ ಬೂತುಗಳೆಲ್ಲ (ಬೂತು = ಬಾಯಿಪಟಾಕಿಯಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಸುವಾತನು) ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡವರಿಗಲ್ಲಾ, ಇಲ್ಲಿನ್ನದೆ ಈಯುತ್ತಂ - ಇಲ್ಲಿನ್ನದೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತ, ನಿಜ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ವಂದು = ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೆಂದು ನಿಯೋಗಿಗಳ್ ತಂದು ಪುಂಜಿಸಿದ = ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರು ತಂದುಕೊಡಿಸಿದ, (ನಿಯೋಗಿ = ಕಾರ್ಯಕಾರಿಗಳು) ಪಂಚರತ್ನದ ವೊನ್ನರಾತಿಗಳಂ = ಪಂಚರತ್ನದ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣದ ರಾತಿಗಳನ್ನು, ಅರ್ಥಿಜನಕ್ಕೆ = ಬೇಡುವವರಿಗೆ, ಗೋಸನೆಯಿಟ್ಟು = ಡಂಗುರ ಹೊಯಿಸಿ [ಗೋಸನೆ (ಸಂ) ಘೋಷಣೆ] ಕುಡವೇಟ್ಟಿ (ಕುಡಲ್ + ಪೇಟ್ಟಿ) ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ, ನಾಯಕೆಗಿಲ್ಲಂ = ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಂಡರಿಗೂ, ಉಡಲುಂ ತುಡಲುಂ ಕೊಟ್ಟು = ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾದಿಗಳನ್ನುಕೊಟ್ಟು; ನೇಸಹಿ ಮೂಡುವಾಗಳ್ = ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವಾಗ, ನಮ್ಮ ಪಡೆಯಂ = ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯನ್ನು, ಈ ಮಾಹಿಯೊಳ್

ఓడ్డిం ఎందు - ఈ తేరనాగి ఓడ్డిరి ఎందు, [మాడు+కే (ధాతు) మాటిక్కి (మాడువిక) రితి, పడేవళగే = సేనానాయకరిగే (పడేవళర్, పడేవళ్యర్ (వడేయంనడేయిసువాతంపడేవళనుం పడేవళ్యను ముక్కం) “నడేయిసువనితని దనేంబిడేయోళోవళవళ్యనుక్కం || శ. మ. ద సూ || ౧౯౮ || బేససి = ఆజ్ఞా పిసి; నిజ విజయ తురగరథంగళం = తన్న విజయతురగగళన్నో విజయ రథ వన్నో; అఱిసి = పూజిసి; పోడేనట్టు = నమస్కరిసి, దభా=స్తరణదోళో = దభశయనదల్లి, (దభ+ఆస్తరణ = దభేయిహాసిగే) ఆ ఇరుళం కళేదం = అందిన రాత్రియన్ను కళేదను;

ఎంబల్లిగే కణ్ణరసాయనదల్లి,
ష ష్య గ్రా స వు ము గి దు దు.

ಸಪ್ತಮಗ್ರಾಸಂ

ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳುದಯಿಸು— ।

ವದಿತಿಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಲ್ಲದಿತ್ತೊರ್ವಂ ಭಾ— ॥

ನುದಲೊಗೆದನೆನಿಸ ತೇಜದ ।

ಪೊದಟ್ಟಿಯಿಂ ಜನದ ಮನಮನಲೆದಂ ಕರ್ಣಂ ॥ ೧ ॥

ಅವತರಣಕೆ ॥ ವೀರಪಟ್ಟವಾದ ಮರುದಿನ ಕರ್ಣನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶರಶಯನ ಗತನಾಗಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು ಆತನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಶಲ್ಯನನ್ನು ಸಾರಥಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆತನಿಂದ ಸಲಹೆಯನ್ನೂ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸಂಗ್ರಾಮಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಅಂದಿನ ಅನುವರದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವಬಲದೊಡನೆ ಕಾದಿ, ತನ್ನೊಡನೆ ಹೋಗಾಡಿದ ಪ್ರಭದ್ರಕಬಲನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವನು. ಅಂದಿನಿರುಳು ಆತನು ದುರ್ಯೋಧನನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಗಾಂಗೆಯರು ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ಕೌರವೇಶ್ವರನು ಶಲ್ಯನನ್ನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಥಿಯನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುವನು. ಇಷ್ಟು ಕಥಾಂಶವು ಈ ಸಪ್ತಮಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳು = ಉದಯಾಚಲದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ, (ಮೂಡಣಗಿರಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ) ಉದಯಿಸುವ = ಮೂಡುವ, ಅದಿತಿಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಲ್ಲದೆ = ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲದೆ; (ಅದಿತಿಪ್ರಿಯಪುತ್ರನು = ಆದಿತ್ಯನು ಕಶ್ಯಪ ಋಷಿಗೆ ಅದಿತೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು.) ಇತ್ತ ಒರ್ವಂ ಭಾನು ಒಗೆದಂದಲ್ ಎನಿಸ = ಇತ್ತಲಿನ್ನೊಬ್ಬ ಆದಿತ್ಯನು ಮೂಡಿದನೆನಿಸುವ, ತೇಜದ ಪೊದಟ್ಟಿಯಿಂ = ಕಾಂತಿಯ ಅತಿಶಯದಿಂದ, ಕರ್ಣಂ, ಜನದ ಮನಮಂ = ಆಲೆದಂ = ಜನಸಮೂಹದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದನು. [ಜನಶಬ್ದಮದು ನೆಟ್ಟನೆ ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗಂ. ಅಲೆ (ಧಾತು) ಪರೀಭಾವ (ತಿರಸ್ಕರಿಸು) ಲೋಲನಯೋ — (ಚಲಿಸು) ಇಲ್ಲಿ 'ಚಲನೆ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಮನಮನಲೆವುದು' ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಣವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವುದು (ಉದಾ = ವಿದಗ್ಧ ಜನಮನಮನಲೆಯಲೆವೇಡಾ? ಆದಿಪುರಾಣ. ॥ ೧ ॥ ೬ ॥) ಆದಿತ್ಯಪುತ್ರನು ಆದಿತ್ಯನ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಿತ್ಯತೇಜದಿಂದ ಜನರಿದಿರಿಗೆ ಮನಂಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಉದಯಾಚಲದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವ ಅದಿತೀಪುತ್ರನಲ್ಲದೆ, ಇತ್ತಲಿನ್ನೊಬ್ಬ ಆದಿತ್ಯನು ಉದಯಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಂತೆ ವಿಶೇಷನಾದತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು. ಉತ್ತೇಕ್ಸಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧ ॥

ವ || ಆಗಲಾ ಚತುರ್ವೇದಪಾರಗರಪ್ಪ ಧರಾಮರಗೇ ನಿತ್ಯದಾನಮಂ
ಕೊಟ್ಟು ಸಿಡಿಲ ಬಳಗಮನೊಳಕೊಂಡಂತೆ ತಟತಟಿಸಿ ಪೊಳೆವ ಕೆಯ್ತು
ಗಳ್ ತೀವಿದ ವಾರುವದ ಬೋರಗುದುರೆಗಳೊಳ್ ಪೂಡಿಡ್ ಪಸು
ವೊನ್ನ ರಥಮನೇಱಿ ಮುನ್ನೊವನೆ ಶರಶಯನದೊಳಿದ ಗಾಂಗೇ
ಯನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ರಥದಿಂದಮಿಱಿದು ಮೂಱಿಸೂಱಿ ಬಲವಂದು
ತದೀಯಪಾದಪದ್ಮಗಳಂ ತಲೆಯೊಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು —

ಆಗಲ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆಗಲ್ = ಆಗ, ಆಚತುರ್ವೇದಪಾರಗರ್
ಅಪ್ಪ = ಋಗ್ಯಜುಸ್ವಾಮಾರ್ಥವಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳ ತಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವ
ರಾದ (ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಣಾತರಾದವರು ಎಂದರ್ಥವು) ಧರಾಮರಗೇ =
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ (ಧರಾ-ಭೂಮಿಯ; ಅಮರರ್ = ದೇವತೆಗಳು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭೂದೇ
ವತೆಗಳೆಂದು ಪೂರ್ವಜರ ನಂಬಿಕೆ) ನಿತ್ಯದಾನಮಂ ಕೊಟ್ಟು (ಕರ್ಣನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ
ಹದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರನ್ನನ ಗದಾ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ- (“ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರವರ್ತಿತಾಷ್ಟಾದಶ ಕೋಟಿಸುವರ್ಣದಾನಸಂತರ್ಪಿತಸಕಲ
ಭೂಸುರಲೋಕನು” | ೨ | ೧೭ || ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ) ಸಿಡಿಲ ಬಳಗಮಂ ಒಳಕೊಂ
ಡಂತೆ ತಟತಟಿಸಿಪೊಳೆವ = ಸಿಡಿಲಿನ ಸಮೂಹವನ್ನೇ ಒಳಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ತಳತಳನೆ
ಹೊಳೆಯುವ, ಕೆಯ್ತುಗಳ್ ತೀವಿದ = ಆಯುಧಗಳು ತುಂಬಿದ (ತೀವಿದ ಎಂಬುದು
ಮುಂದಿನ ‘ರಥಮಂ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮವಿಶೇಷಣವು) ವಾರುವದ = ಕುದುರೆಗಳ
ಲಾಯದಲ್ಲಿದ್ದ (ವಾರುವ = ಅಶ್ವಾಘ (ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಗಳ ಸಮೂಹ) ವಾಡಿದ;
ಬೋರಗುದುರೆಗಳೊಳ್ ಪೂಡಿದ = ಮಾಸಲು ಹಳದಿಬಣ್ಣದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದ
ಪಸುವೊನ್ನ ರಥಮಂಐಱಿ = ಹಸುರು ಹೊನ್ನಿನ ರಥವನ್ನೇರಿ (ಮರಕತರತ್ನಗಳಕ್ಷೇಪ
ಣದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹೊನ್ನಿನ ರಥ) ಮುನ್ನ = ಮೊದಲಾಗಿ, ಒರ್ವನೇ = ಒಬ್ಬನೇ
(ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ); ಶರಶಯನದೊಳಿದ = ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ; ಗಾಂಗೇ
ಯನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು. ರಥದಿಂದ ಇಳಿದು = ತೇರಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು, ಮೂಱಿಸೂಱಿ = ಬಲ
ವಂದು = ಮೂರು ಬಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ, ತದೀಯಪಾದಪದ್ಮಗಳಂ = ಆತನ
ಚರಣ ಕಮಲಗಳನ್ನು; ತಲೆಯೊಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು = ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು,
(ಹಿಂದೆ ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದಂದು ತಾನವರನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ
ಅಂವಾತಱಿಯದೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಗಳಿಂದ ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ||

ಆಮ್ನಾತಱಿಯದೆ ಮುಳಿದುಂ ।

ನಿಮ್ಮಡಿಯಂ ನೋಯೆ ನುಡಿದೆನುಱಿದೇಳಿಸಲೇ- ॥

ನೆಮ್ಮಳವೆ ಮುಳಿವುದಾ ಮನ- ।

ದುಮ್ಮಚ್ಚಮನಜ್ಜ ನಿಮ್ಮನೆರೆಯಲೆ ಬಂದೆಂ

॥ ೨ ॥

ಆಮ್ನಾತಱಿಯದೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಆಮ್ನಾತಱಿಯದೆ = ನಾನು
ಮಾತಾಡಲರಿಯದೆ, ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಮೂಢನಾಗಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪ
ರ್ಯವು) ಆನ್ + ಮಾತಱಿಯದೆ ಕನ್ನಡದನುನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಪರಸವರ್ಣಾದೇಶ) ಅಥವಾ
ಆನ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಆಂ' ಆದೇಶವಾಗಿ ಬಳಕೆ ಬಂದುವಿಗೆ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ಮಕಾರಾದೇಶ
ವಾಗಿ 'ಆಮ್ + ಮಾತಱಿಯದೆ' — ಆಮ್ನಾತಱಿಯದೆ ಎಂದು ಸಂಧಿಯಾಯ್ತೆಂದು
ಹೇಳಬೇಕು) ಮುಳಿದುಂ = ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು (ಮಾತಱಿಯದೆ ನುಡಿದೆಂ, ಮುಳಿದುಂ
ನುಡಿದೆಂ ಎಂದು ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಮಾತಱಿಯದೆ ನುಡಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕೋಪಿಸಿ
ದುದು ಕೂಡ ಇದ್ದುದರಿಂದ 'ಮುಳಿದುಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥದ 'ಉಂ'
ಆವಶ್ಯಕವು ನಿಮ್ಮಡಿಯಂ = ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಅಡಿ"ಪದಪ್ರಯೋಗವು—
ನಿಮ್ಮಡಿ—ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು; ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು, "ಇರದಡಿಯೆತ್ತಿಂ" ಎಂದು
ಕರ್ಣನು ತಾಯೊಡನೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಸನ್ನಿಧಾನ
ದವರು' 'ಖಾವಂದರು' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭುಗಳನು ಸಂಭೋಧಿಸುವುದು ರೂಢಿ
ಯಲ್ಲದ್ದಂತೆಯೇ ಈ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ನೋಯೆ ನುಡಿದೆಂ =
ನೋಯುವಂತೆ ಮಾತಾಡಿದೆನು (ಕಡೆನುಡಿದೆಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವು.
ಉಡಿದೆ = ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಮಾಡದೆ (ಉಡಿದುಧಾತುವಿನ ನಿಷೇಧರೂಪವು 'ನೆಟ್ಟನೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ
ಸಮಾನಾರ್ಥಕವು. "ಸಭಾಸದರನುಡಿದೆ ಬಂದಂ ಕರ್ಣಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು
ನೋಡಿರಿ) ಏಳಿಸಲ್ = ನಿಂದಿಸಲಿಕ್ಕೆ [ಏಳಿಸು (ಧಾತು) ನಿಂದಿಸು, ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡು]
ಎನ್ನು ಅಳವೆ = ನಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆ? (ಅಳವು = ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪ್ರಮಾಣ ನಿಮ್ಮ
ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ನಿಂದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನೆಷ್ಟರವನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು.
ಎಮ್ಮಳವೆ ಎಂಬುದು ಎನ್ನಳವೆ ಎಂದಾಗಬೇಡವೆ ಎಂದರೆ 'ಎಮ್ಮ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನನ್ನಂತಹ
ಜನರ ಎಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.) ಅಜ್ಜ = ಅಜ್ಜಾ (ಅಜ್ಜ (ಸಂ) ಆರ್ಯ.
ಇಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಕುಲವೃದ್ಧನಾದುದರಿಂದ ಅಜ್ಜಾ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ.) ಆ
ಮನದ ಉಮ್ಮಚ್ಚಮಂ = ಆಮನಸ್ತಾಪವನ್ನು (ಉಮ್ಮಚ್ಚಂ = (ಸಂ) ಉನ್ನತರ ಮನ
ಸ್ತಾಪ) ಮುಳಿವುದು—ಮರೆಕುಬಿಡಿರಿ, ನಿಮ್ಮಂ ಎರೆಯಲೆ ಬಂದೆಂ = ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬೇಡಿ
ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. [ಎರೆ—ಯಾಚ್ಛಾಯಂ (ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳು; ಎರೆ

ಧುರದೊಳ್ ನಿಮ್ಮಡಿಯುಂ ಗೆಲಿ- ।

ಲರಿಯವುಮಾ ವಾಂಡುಸುತರ ನೆಮ್ಮಂದಿಗರ- ॥

ಚ್ಚರಿಯಲ್ತೆ ಗೆಲ್ವರಿಂಬುದು ।

ಹರಿಗನೊಳಿಱಿದೆಂತುಮೆನ್ನ ಚಲಮನೆ ಮೆಱಿವೆಂ ॥ ೩ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಂ ಕುರುಪಿತಾಮಹನಹರ್ವತಿಸುತನನಿಂತೆಂದಂ—

॥ ಅನವದ್ಯವೃತ್ತಂ ॥

ನುಡಿವುದಂ ವತಿಭಕ್ತಿಯ ವೆಂಪಿಂ ನೀಂ ನುಡಿದೈ ವೆಱಿತಂದದಿಂ ।

ನುಡಿದೆಯಲ್ತೆ ಮದಾಯಮಮೋಘಂ ಸೂಟ್ಟಡೆಯಲ್ತೆನಗಕ್ಕುಮಿ- ॥

ನ್ನೆಡೆಯೊಳೆಂದೆಮದೆಂದುದದೇಂ ತವ್ವಾದುದೆ ನಮ್ಮೊವಜರ್ ಜಸಂ- ।

ಬಡೆದ ಭಾರ್ಗವರಪ್ಪುದಱಿಂದಂ ನಂಟರುಮಂಗಮಹೀಪತೀ ॥ ೪ ॥

(ನಾನುಸದ)ಗಾಳದನಾಂಸವು; ಪಶುಪಕ್ತಿಗಳ ಆಹಾರವು, ಎಱಿ = ದ್ರವವನ್ನು ಹೊಯ್ಯು; ಸುರಿ ಸ್ವಾಮಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ 'ಎಱಿ' = ಒಡೆತನವು] ॥ ೨ ॥

ಧುರದೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಧುರದೊಳ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ನಿಮ್ಮಡಿ ಯಂ = ತಾವು ಕೂಡ, ಗೆಲಲ್ ಅರಿಯವುಂ = ಜಯಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯರಾದಂಹಹ; ಆಪಾಂಡುಸುತರಂ = ಆ ಪಾಂಡುಪುತ್ರರಾದ ಯುದ್ಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನು, ಎಮ್ಮಂದಿಗರ = ಎಮ್ಮಂತಹರು (ನಾವು ಸಾವನಾನ್ಯರು ಎಂದು ಹಿರಿಯರ ಮುಂದೆ ವಿನಯ ಪ್ರದರ್ಶನವು) ಗೆಲ್ವರಿಂಬುದು = ಜಯಿಸುವರೆಂಬುದು; ಅಚ್ಚರಿಯಲ್ತೆ = ಅಚ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ? [ಅಚ್ಚರಿ (ಸಂ) ಅಚ್ಚರ್ಯ] ಎಂತುಂ = ಹೇಗಾದರೂ; ಹರಿಗನೊಳ್ ಇಱಿದು = ವಿಕ್ರಮಾ ಜುಫನನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ, ಎನ್ನ ಚಲಮನೆ ಮೆಱಿವೆಂ = ನನ ಭಲವನ್ನೇ ಮೆರೆಯುವೆನು [ಮೆಱಿ = (ವಿಡಂಬೇ) ಸಂಭ್ರಮದೋರು, ಮೆರೆಯು] ॥ ೩ ॥

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದಾಗ, ಕುರುಪಿತಾಮಹಂ = ಕುರುಗಳಿಗೆ ಅಜ್ಜನಾದ ಎಂದರೆ ಕುರುಕುಲವ ದ್ಧನಾದ ಭೀಷ್ಮನು; ಅಹರ್ವತಿಸುತನಂ = ದಿನಕರತನೂಜನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು; ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು

ನುಡಿವುದಂ — ಇಂತೆಂದು ಅನವದ್ಯವೃತ್ತಂ ॥ ಅಂಗಮಹೀಪತೀ = ಎಲೆ ಅಂ ಗಾಧಿಪನಾದ ಕರ್ಣನೇ; ನುಡಿವುದಂ = ಹೇಳುವುದನ್ನು; ಪತಿಭಕ್ತಿಯವೆಂಪಿಂ = ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ; ನೀಂ ನುಡಿದೈ = ನೀನು ಹೇಳಿದೆ; ವೆಱಿತಂದದಿಂ = ದೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ, ನುಡಿದೆಯಲ್ತೆ = ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ; (ನುಡಿದೆ + ಅಲ್ಪು + ಎ) ಹೇಳಿದ್ದು ಅಲ್ಲವೇ

ವ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ನೀನೆಮಗೆ ಕುಂತಿಯ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಲೆಕ್ಕದೆ
ಮೊಮ್ಮನಯಾ —

ಅಲ್ಲ ಮದಾಯಂ(ಮತ್ + ಆಯಂ) = ನನ್ನ (ಶಕ್ತಿ) ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು; ಅಮೋಘಂ =
ತ್ರೇಷ್ಯವಾದುದು, (ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲದುದು) (ಮೋಘವೆಂದರೆ = ವ್ಯರ್ಥವಾದುದು, ಮೋಘ್ಯ
ವಲ್ಲದುದು - ಅನೋಘವು, ನಮೋಘ = ಅಮೋಘ = ನಞ್ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವು)
ಇನ್ನೆಡೆಯೋಳ್ ಸೂರ್ಯ ಪಡೆಯಲ್ವೆ ಎನಗೆ ಅಕ್ಕುಂ ಎಂದೆಂ = ಇನ್ನೀಡೆಯಲ್ಲಿ (ನನ್ನ
ಸಾಮರ್ಥ್ಯಪ್ರಕಟಣೆಗೆ) ಅವಸರವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಎನಗೆ ಸಾಧ್ಯವುಂಟು ಎಂದು
(ನಾನು ಹೇಳಿದನು, ಅದೇಂತಪ್ಪಾಯ್ತೇ = ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ತಪ್ಪಾಯ್ತೆ; ನನು
ಒವಜರ್ = ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು (ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳು, 'ಉಪಾಧ್ಯಾಯ' 'ಉವ
ಜ್ಜಂ' ಎಂದು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿದ್ದುದು "ಒವಜಂ" ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತದ್ವನವಾಗಿದೆ.
ಅದೇ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿ 'ಓಜಂ' ಎಂದಾಗಿದೆ ಪಂಪನು ನಾಡೋಜನೆಂದು
ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು, ದ್ರೋಣನು 'ಬಿಲ್ಲೊವಜಂ') ಜಸಂಬಡೆದ = ಕೀರ್ತಿಪಡೆದ; (ಜಸ
ಮಂಪಡೆದ = ಜಸಂಬಡೆದ, ಜಸವಡೆದ) ಭಾರ್ಗವರಪ್ಪದಪಿಂಡಂ = ಪರಶುರಾಮ
ರಾದುದರಿಂದ ('ಭಾರ್ಗವಂ' ಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗವು; ಭೃಗುವಿನ
ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನಾದುದರಿಂದ ಪರಶುರಾಮನು ಭಾರ್ಗವನು) ನಂಟಿರುಂ = (ನಾವು)
ಬಂಧುಗಳೂ (ಆಗಿದ್ದೇವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುದು, ಒಬ್ಬರೇ ಗುರುಗಳ ತಿಷ್ಠರಾದುದ
ರಿಂದ ನಾವಿವರೂ ನಂಟಿರಾಗಿರುವೆವು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಅಂಗರಾಜಾ, ನೀನು
ಆ ದಿನ ಏನೋ ತಪಿ ಮಾಡಾಡಿದೆನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲಾ, ಆ ಕುರಿತು ನನಗೇನೂ ವನ
ಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲ, ನೀನು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹಾಗೆ ನುಡಿದೆ, ಮತ್ತು ಹಾಗೆ
ನುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದನ್ನು ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿದೆಯಷ್ಟೆ; ಅಥವಾ ಬೇರೆ
ರೀತಿಯಿಂದ ಎಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಹೇಳಿದು ಅಲ್ಲನೇ
ಅಲ್ಲವು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಏನಾಯ್ತು? ನಾನು ಕೂಡ ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು
ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲವೆ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಾಮ
ರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುವುದೆಂದು ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾನು ನಡೆಯ
ಲಿಲ್ಲವೆ? ನೀನು ನೋಡಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಹಾಗೆಂದುದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ತಪ್ಪಿದುದುಂಟೆ? ನನು
ಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾದ ಪರಶುರಾಮನುನೀಶ್ವರರೇ ಗುರುಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಬಾಂಧವ್ಯವಿಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಭಿಷ್ಣುನ ಮಾತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು || ಅವನದ್ಯ
ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣ = ನಭಭಮಂಸಸಲಂಗಮು ಮೊಪ್ಪಲ್ ಪೇಳ್ವಪರಾ ಅವನದ್ಯಮಂ||೪||
ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ

ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂ ಕುರುಮಹೀಪತಿ ನಿನ್ನ ಶರಾಳಿಗಳ್ಗೆ ಮು- ।
 ನ್ನನ್ನಡುಗುತ್ತಮಿವುಫದರಿಸಾಧನಸಂಪದಮಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಸಂ- ॥
 ಪನ್ನನೆ ಆಗಿ ಶಲ್ಯನನೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿರೆ ಮಾಡಿ ಕಾದು ನೀಂ ।
 ನಿನ್ನಯ ಬಲ್ಲವಾಟೈಯೊಳಿದಂ ನುಡಿದೆಂ ನಿನಗಂಗವಲ್ಲಭಾ ॥ ೫ ॥

ಎನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕುಲದ ಚಲದೊ- ।

ಳ್ಳಿನ ಭೂಪನನೆನಗೆ ತೇರನೆಸಗೆಂದೊಡೆ ಸ- ॥

ದ್ವಿನಯಮುಟಿದುರ್ಕಿ ಕುಲಹೀ- ।

ನನೆಂಬ ಪರಿವಾದವೊಗಳೆನಗಾಗಿರದೇ

॥ ೬ ॥

ವಲ್ಲದೆಯೂ; ನೀನೆಮಗೆ, ಕುಂತಿಯ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಮಕ್ಕಳಲೆಕ್ಕದೆ ಮೊಮ್ಮನಯ್ =
 ನೀನು ನನಗೆ ಕುಂತೀಪುತ್ರರ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ ಮೊಮ್ಮಗ
 ನಾಗಿರುವೆ.

ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತಲವಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಕುರುಮಹೀಪತಿ =
 ಕಾರವೇಶ್ವರನು; ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂ = ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿದನು; ನಿನ್ನ ಶರಾಳಿಗಳ್ಗೆ = ನಿನ್ನ
 ಬಾಣಪರಂಪರೆಗೆ, ಅರಿಸಾಧನಸಂಪದಂ = ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಸಂಪತ್ತು, ಮುನ್ನಂ ನಡುಗುತ್ತ
 ಮಿವುಫದಂ = ಮೊದಲೇ ಹೆದರಿ ನಡುಗುತ್ತಿರುವುದು, ಅಂಗವಲ್ಲಭಾ = ಅಂಗರಾಜನೇ,
 ಅಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನನೆ ಆಗಿ = ಹಾಗೆ ಶಸ್ತ್ರಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನೇ ಆಗಿ, [ಸಂಪನ್ನನೆ ಆಗಿ-
 ಇಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣದ ಎಕಾರಕ್ಕೆ ಸ್ವರಪರವಾದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲ ದೊರೆವೆತ್ತವಧಾರಣ
 ಮುಂ ಸ್ವರೂಪದಿಂ ನಿಲ್ಕುಂ ಅವಿಕ್ಯತಂ ॥ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ ॥ “ಅವಿಕ್ಯತಿಗಳೆವರ್ಣಮೊವ ।
 ಣವಂತ್ಯವೆನಿಸಿದ ನಿಪಾತವಂವಧಾರಣೆತ । ಲ್ಲವಿಶಂಕೆಗಳೆಂಬವಿಷ್ಣೋಳ್, ವ್ಯವಹರಿಸದು
 ಸಂಧಿಯೊಳ್ಳಿತಕ್ಕಮುಭಾವಂ ॥ ಶ. ಮ ದ. ಸೂ ॥ ೫೬ ॥] ಶಲ್ಯನನೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿರೆ
 ಮಾಡಿ = ಶಲ್ಯನನ್ನು ನಿನಗೆ ಸಾರಥಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ; ನಿನ್ನಯ ಬಲ್ಲ ವಾಟೈ
 ಯೊಳ್ = ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ನೀಂಕಾದು = ನೀನು ಹೋರಾಡು; ನಿನಗೆ
 ಇದಂ ನುಡಿದೆಂ = ನಿನಗಿದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ; ನಾನೀಗ ನುಡಿದುದನ್ನು ಎಂದರೆ ಶಲ್ಯನನ್ನು
 ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ನೀನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯ
 ದಲ್ಲಿ ಇಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಭೀಷ್ಮನ “ಇದಂ ನುಡಿದೆಂ ನಿನಗಂಗವಲ್ಲಭಾ” ಎಂಬ ಮಾತಿನ
 ಗೂಢಭಾವವು ॥ ೫ ॥

ಎನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎನೆ = ಹೀಗೆ (ಭೀಷ್ಮನು) ನುಡಿಯಲು; ನೆಗಟ್ಟಿ
 ಕುಲದ ಚಲದ ಒಳ್ಳಿನ ಭೂಪನಂ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಒಳ್ಳೆ ಚಲವುಳ್ಳ
 ಮದ್ರಾಧಿಪನನ್ನು; ಎನಗೆತೇರಿಸಗು ಎಂದೊಡೆ = ನನ್ನ ತೇರನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು

ಆಯದ ಕಟ್ಟಾಳ್ ನೀಂ ಮೊದ- ।

ಲೀಯುಗದೊಳ್ ಪೆಟಿರುಮೊಳರೆ ಸಾವಕ್ಕೆ ಜಯ- ॥

ಶ್ರೀಯಕ್ಕೆ ಧಾತ್ರನಿಂ ಕ- ।

ಟ್ಟಾಯದ ಬಟಿಸಂದು ನಿಮ್ಮನಾಂ ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆಂ ॥ ೭ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಂ ಸಿಂಧುತನೂಜನಂಗಾಧಿರಾಜನ ನಯದ ವಿನಯದ ವಾ
ಲಿಯ ಪಸುಗೆಯ ನುಡಿಗಳ್ಗೆ ಮನದೇಗೊಂಡೀತಂ ಕುಲಹೀನನಲ್ಲನು
ಭಯಕುಲವಿಶುದ್ಧನಾಗಲೆವೇಟ್ಟುಮೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿ ನೀನೆಮಗೆಂಬುಕೆ-
ಯ್ಯೊಡಂ ಸುಯೋಧನನ ರಾಜ್ಯಮನೊಲ್ವೊಡಂ ಶಲ್ಯನನೆ ಸಾರಥಿ
ಮಾಡಿ ಕಾದುವುದೆಂದು ಪರಸಿ ಪೋಗೆಂಬುದುಂ ಮಹಾಪ್ರಸಾದ
ಮೆಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಾಮಭೂಮಿಗೆ ವಂದು ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವರಥಪ-
ದಾತಿಬಲಂಗಳನೊಂದುಮಾಡಿ ಮಕರವ್ಯೂಹಮನೊಡ್ಡಿ ದಂ. ಪಾಂಡವ

ಕೇಳಿಕೊಂಡರೆ, ಸದ್ವಿನಯಂ ಉಟಿದು = (ಸತ್ + ವಿನಯ) ಒಳ್ಳೆ ವಿನಯದ ನಡತಿ
ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉರ್ಕಿ = ಗರ್ವ ಪಟ್ಟು; ಕುಲಹೀನನೆಂಬ ಪರಿವಾದಂ = ನನಗೆ ಕುಲ
ಹೀನನೆಂಬ ಅಪಖ್ಯಾತಿಯು; (ಪರಿವಾದ ಅಥವಾ ಪರೀವಾದ = ಅಪಕೀರ್ತಿ) ಎನಗೆ
ಈಗಳ್ ಆಗಿರದೇ = ನನಗೆ ಈಗಲೇ ಉಂಟಾಗಲಾರದೆ? (ಕುಲೀನನೂ ಶೂರನೂ ಆದ
ಮದ್ರಭೂಪತಿಯನ್ನು ನನ ಸಾರಥಿಯಾಗೆಂದು ವಿನಯವನ್ನು ವಿಾರಿ ನಾನು ಕೇಳಿ
ಕೊಂಡರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಕುಲಹೀನನೆಂಬ ಅಪಖ್ಯಾತಿಯು ಈಗಲೇ ಉಂಟಾ
ಗದೇ ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ॥ ೭ ॥

ಆಯದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಈ ಯುಗದೊಳ್ = ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಮೊ
ದಲ್ ನೀಂ ಆಯದ ಕಟ್ಟಾಳ್ = ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ನೀವು ಮಹಾಸಮರ್ಥರಾದ ಶೂರರು,
(ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀವೇ ಶೂರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಪೆಟಿರುಂ
ಒಳರೆ = ಬೇರೆಯವರು ಉಂಟೆ? (ಇಲ್ಲವೆಂದರ್ಥವು) ಧಾತ್ರನಿಂ ಸಾವು ಅಕ್ಕಿ, ಜಯಶ್ರೀ
ಅಕ್ಕಿ = ವಿಧಿಯಿಂದ ಸಾವಾಗಲಿ, ಗೆಲವಾಗಲಿ (ಜಯಶ್ರೀ = ಜಯಸಂಪತ್ತು) ಸೋಲ
ಗೆಲವುಗಳು ವಿಧಿಯೆಣಿಸಿದಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಭಾವವು) ಕಟ್ಟಾಯದ ಬಟಿಸಂದು =
ಕಡುಪರಾಕ್ರಮಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ (ಕಡಿದು + ಆಯ = ಕಟ್ಟಾಯ, ಬಟಿಸಲ್ =
ಅನುಸರಿಸು) ನಿಮ್ಮಂತಂ ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆಂ = ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆನು ॥ ೭ ॥

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆನ್ನುಲು;
ಸಿಂಧುತನೂಜಂ = ಭೀಷ್ಮನು; ಅಂಗಾಧಿರಾಜನ = ಕರ್ಣನ; ನಯದ ವಿನಯದ

ವತಾಕಿನಿಯು ಮರ್ಧ ಚಂದ್ರವ್ಯೂಹಮನೊಡ್ಡಿ ನಿಂದುದು. ಅಂತುಭಯ ಬಲದ ಚತುರ್ವಲಂಗಳೊಂದೊಂದೊಂದೊಳ್ ಕಾದ ನಟ್ಟ ಸರಲ್ವಿಡಿ ಮು ಕರಗದ ಧಾರಿಯಂತೆ ಸುರಿವ ನೆತ್ತರಧಾರೆಗಳಂಬಿರಿವಿಡುವಿನಂ ಕೆನ್ನೆ ತ್ತರೊಳ್ ಮೆತ್ತಿ ರೂಪಱಿಯಲಾಗದಂತಿದರ್ ವೀರಭಟರಗುರ್ವಂ ಪಡೆಯೆ ಕರ್ಣನನೇಕವಿಕರ್ಣಕೋಟಿಗಳಿಂ ವಾಂಡವಬಲಮನಸುಂ ಗೊಳೆ ಕಾದುದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನನುವರದೊಳ್ ಪಾಂಡವಬಲಜಳನಿಧಿಯಂ ಬಡಬಾನಳನಳುವಂತಳುದುರ್ ತನ್ನೊಳ್ ಪೋಗದೆ ಪೆಣೆದ ಪ್ರಭ ದ್ರಕಬಲಮೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂದಂ. ಅಂದು ವತಂಗಮಂಡಲಮಪರ ಗಿರಿತಟಮನೆಯ್ದುವುದುಮೆರಡುಂ ಪಡೆಗಳಪಹಾರತೂರ್ಯಂಗಳಂ ಬಾಜಿಸಿ ತಂತಮ್ಮ ಬೀಡುಗಳ್ಗೆ ಪೋದಾಗಳ್ ರಾಜರಾಜನಲ್ಲಿಗಂಗ ರಾಜಂ ಬಂದು ಹಯೋಪಾಯಕುಶಲರಪ್ಪ ಗಾಂಗೇಯರಱಿಪಿದ ಮಾತನೇಕಾಂತದೊಳಱಿವುವುದುಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರನೊಳ್ ಕಲ್ತತ್ವದಯ ದೊಳಂ ರಥಕಲ್ಪದೊಳಂ ಶಲ್ಯಂ ಮುರಾಂತಕಂಗಂ ಪ್ರವೀಣನಪ್ಪದ ಱಿಂದಾತನನಂತಾನುಮೊಡಂಬಡೆ ನುಡಿದು ನಿನಗೆ ಸಾರಧಿಮಾಡುವೆ ನೆಂದು ದಿನಕರತನೂಜನಂ ಬೀಡಿಂಗೆ ಪೋಗಲ್ವೀಟ್ಟು ರಾಜರಾಜಂ ಮದ್ರರಾಜನ ಮನೆಗೆ ಬರ್ಪುದುಮಾತನತ್ಯಂತಸಂಭ್ರಮಾಕ್ರಾಂತ ಹೈದಯನಾಗಿ ಬೇಗಮಿದಿರೇಟೆ—

ಪಾಠಿಯ ಪಸುಗೆಯ ನುಡಿಗಳ್ಗೆ=(ಪಾಠಿಯ=ನ್ಯಾಯವಾದ; ಪಸುಗೆಯ= ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ) ಮನದೇಗೊಂಡು=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು (ಮನಮೆಚ್ಚಿದವ ನಾಗಿ) ಈತಂ ಕುಲಹೀನನಲ್ಲಂ; ಉಭಯಕುಲವಿಶುದ್ಧನಾಗಲೆವೇಟ್ಟುಂ=ಈತನು ಕುಲಹೀನನಲ್ಲ; ಪಿತೃಕುಲ ಮಾತೃಕುಲಗಳೆಂಬ ಉಭಯಕುಲಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಶುದ್ಧನಾಗಿರಲೇ ಬೇಕು (ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯನ್ನು ಬಗೆದರೂ ತಾಯ ದೆಸೆಯನ್ನು ಬಗೆ ದರೂ ಸತ್ಕುಲೀನನೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೇ ಆಗಿರಬೇಕು (ಬೇಡುಗುಂ-ಬೇಟ್ಟುಂ, ಆಗಲೆ ಬೇಟ್ಟುಂ=ಆಗಲೆವೇಟ್ಟುಂ) ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಬೇಕು ಎಂದು= ಹೀಗೆಂದು (ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು) ನೀನೆಮಗೆಂಬುಕೆಯೊಡಂ=ನೀನು ನಮ್ಮ ಮಾತಿ ನಂತೆ ನಡೆಯುವುದಿದ್ದ ರೂ (ಎಂಬುಕೆಯ್ಲಂ=ಎಂದುದಂ ಮಾಡಿದಂ) 'ನೀನೆಮಗಿಂ ಬುಕೆಯೊಡಂ' ಎಂಬ ಪಾರವಿದ್ದ ರೂ 'ನೀನೆಮಗೆಂಬುಕೆಯೊಡಂ' ಎಂದಿರುವುದೇ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪಾರಾಂತರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದೆ) ಸುಯೋಧನನ ರಾಜ್ಯಮಂ ಒಲ್ಲೊಡಂ=ಸುಯೋಧನನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಗುವುದನ್ನು ಒಲ್ಲುವುದಿದ್ದ ರೂ (ಯುದ್ಧ

ದಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಾಗುವಂತೆ
 ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ನಿನಗಿದ್ದರೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಶಲ್ಯನನೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ
 ಕಾದು ಎಂದು ಪರಸಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಪೋಗಿಂಬುದುಂ=ಹೋಗಿಂದಾಗ; (ಕಳಿಸಿ
 ಕೊಟ್ಟಾಗ) ಮಹಾಪ್ರಸಾದಂ ಎಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು=ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹವು (ಅಪ್ಪಣೆ)
 ಎಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ; ಸಂಗ್ರಾಮಭೂಮಿಗೆ ವಂದು=ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು; ಹಸ್ತ್ಯಶ್ಚ
 ರಥಪದಾತಿಬಲಂಗಳಂ ಒಂದು ಮಾಡಿ=ಆನೆ ಕುದುರೆ ತೇರು ಕಾಲಾಳುಗಳೆಂಬ
 ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ; ಮಕರವ್ಯೂಹಮಂ ಒಡ್ಡಿದಂ=ನೊಸಳೆಯ ಆಕಾರ
 ದಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು (ವ್ಯೂಹ=ಸಮೂಹವಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ
 ರೀತಿ ಸೇನಾನಾಯಕನು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ರೂಢಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಮಕರವ್ಯೂಹ, ಚಕ್ರವ್ಯೂಹ, ಪದ್ಮವ್ಯೂಹ, ಗೃಧ್ರವ್ಯೂಹ ಮುಂತಾದುವು
 ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ) ಪಾಂಡವ ಪತಾಕಿನಿಯುಂ=ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆಯೂ
 (ಪತಾಕಿನಿ, ಧ್ವಜಿನಿ, ರಥಿನಿ ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು) ಅರ್ಧಚಂದ್ರವ್ಯೂಹಮಂ
 ಒಡ್ಡಿದುದುಂ=ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿದು ನಿಂತಿತು. ಅಂತು ಉಭಯ
 ಬಲದ ಚತುರ್ವಲಂಗಳ್=ಹಾಗೆ ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತ್ಯಶ್ಚ ರಥ ಪದಾತಿ
 ಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ತೆರದ ಸೇನೆಗಳೂ; ಒಂದು ಒಂದೆಡೆಗೂ ಕಾದೆ=ಒಂದು
 ಮತ್ತೊಂದರೊಡನೆ ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡಲು; ನಟ್ಟಿಸರಲ್ಪಡಿದು=ನಾಟಕೊಂಡ
 ಬಾಣದೊಡನೆ; ಕರಗದ ದಾರಿಯಂತೆ=ಸುರಿವಸಾತ್ರದ ನೀರಧಾರೆಯ ಹಾಗೆ; ಕರಗ
 (ಸಂ) ಕರಕ (ನೀರುಹೊರುವ ಮಡಕೆ; ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರಗಂಬೊತ್ತಂತೆ)
 ನೆತ್ತರ ಧಾರೆಗಳ್ ಅಂಬಿರಿವಿಡುವಿನಂ=ರಕ್ತಧಾರೆಗಳು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರಲು; [ಅಂಬಿರಿ
 ವಿಡು-(ಧಾತು) ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸು—ಉದಾ ತೊರೆದ ಕುಚಯುಗಳ
 ವಂದಂಬಿರಿವೊಡೆ || ಪಂ ಭಾ ೯|೭೪||] ಕೆನ್ನೆತ್ತರೊಳನುತ್ತಿ=ಕೆನ್ನೆತ್ತರಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ
 ಅಂಟಿಕೊಂಡು; [ಕೆಚ್ಚನೆ+ನೆತ್ತರ್=ಕೆನ್ನೆತ್ತರ್=ಕ ಸ ಮೆತ್ತು (ಧಾತು) ಅಂಟಿ
 ಕೊಳ್ಳು], ರೂಪಱುಯಲಾಗದಂತಿದ್ ಭಟರ್=ಕುರ ಹು ತಿಳಿಯದಂತಿದ್ದ ವೀರ
 ಯೋಧರು; ಆಗುವಂ ಪಡೆಯೆ=ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರಲು; (ಭಯಂಕರ
 ರಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಲು) ಕರ್ಣಂ=ಕರ್ಣನು; ಅನೇಕ ವಿಕರ್ಣಕೋಟಿಗಳಂ=ಹಲವು
 ಕೋಟಿ ಬಾಣಗಳಿಂದ, (ವಿಕರ್ಣ=ಅಸ್ತ್ರವು) ಪಾಂಡವಬಲಮಂ ಅಸುಂಗೊಳೆಕಾದು
 ವಲ್ಲಿ=ಪಾಂಡವಸೈನ್ಯವು ಶಕ್ತಿಗುಂದುವಂತೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ; ಅಂದಿನ ಅನು
 ಪರದೊಳ್=ಆ ದಿವಸದ ಕಾಲೆಗದಲ್ಲಿ; ಪಾಂಡವಬಲಜಳನಿಧಿಯಂ=ಪಾಂಡವ
 ಸೇನಾಸಮುದ್ರವನ್ನು; ಬಡವಾನಳಂ ಅಳುವಂತೆ=ವಡವಾಗ್ನಿಯು ವ್ಯಾಪಿಸುವ
 ಹಾಗೆ; ಪಾಂಡವಬಲವನ್ನು ಜಳನಿಧಿಯೆಂದು ರೂಪಿಸಿದುದರಿಂದ ಕರ್ಣನ ಅನೇಕ

ವಿಕರ್ಣ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ವಡವಾನಲದ ಜ್ವಾಲೆಗಳೆಂದೂ ರೂಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅಳುವರ್ತೆ ಎಂದುದು. ಸಾಗರಗಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ವಡವ' ಅಥವಾ 'ಬಡಬ' ಎಂಬ ಮಹಾಗ್ನಿಯು ಇರುವುದೆಂದೂ ಅದು ಸದಾ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಅಳುರ್ (ಧಾತು) ಆವರಿಸು; ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳು) ಅಳುದುರ್ = ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು; ಪೋಗದೆ ತನ್ನೊಳ್ ಪೆಣೆದ = ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಇದಿರಾಡಿದೆ; [ವೆಣೆ (ಧಾತು) ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧೇ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸು] ಪ್ರಭದ್ರಕಬಲಮೆಲ್ಲ ಮಂ = ಪ್ರಭದ್ರಕನೆಂಬ ರಾಜನ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಕೊಂದಂ = ನಾಶಮಾಡಿದನು; ಅಂದು (ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ) ಆ ದಿನ, ಪತಂಗಮಂಡಲಂ = ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು, ಅಪರಗಿರಿತಟಮಂ ಎಯ್ದುವುದುಂ = ಅಸ್ತಾ ಚಲವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ (ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಎರಡುಂ ಪಡೆಗಳ್ = ಉಭಯಬಲಗಳೂ; ಅಪಹಾರತೂರೈಂಗಳೆಂಬಾಚಿಸಿ = ಯುದ್ಧಾವಸಾನ ಸೂಚಕ ದುಂದುಭಿಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿ; ತಂತಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಪೋದಾಗಳ್ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಅಂಗರಾಜಂ - ಕರ್ಣನು; ರಾಜರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು = ದುರೈಯ್ಯಾಧನವಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು; (ರಾಜರಾಜ = ರಾಜರಿಗೆಲ್ಲ ರಾಜನಾದಂಥವನು, ರಾಜಾಧಿರಾಜ, ದುರೈಯ್ಯಾಧನನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು ಪಂಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದುರೈಯ್ಯಾಧನನನ್ನು ಈ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ಪಂಪನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ದುರೈಯ್ಯಾಧನನನ್ನು ರಾಜರಾಜನೆಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು-ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಚೋಳರಾಜನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತ ರನ್ನನನ್ನು ರಾಜರಾಜ ಚೋಳನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಕಾಲಿಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಹವಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ (ರನ್ನಕವಿಪ್ರಶಸ್ತಿ) ಆದರೆ ರನ್ನನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಂಪ ಭಾರತದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.) ಹಯೋಪಾಯಕುಶಲರಪ್ಪ = ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವರಾದಂತಹ; ಗಾಂಗೇಯರ್ ಅಪಿಪಿದ ವನಾತಂ = ಭೀಷ್ಮರು ತಿಳಿಸಿದ ವನಾತನ್ನು (ಶಲ್ಯನನೇ ಪಾರಥಿಯಾಗಿರೆ ಮಾಡಿ ಕಾದು ಎಂಬ ವನಾತು.) ಏಕಾಂತದೊಳ್ ಅಪಿಪುವುದುಂ = ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಾಗ; ತ್ರಿಣೇತ್ರನೊಳ್ ಕಲ್ಪು = ಮುಕ್ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿತು (ಶಲ್ಯನು ಮುಕ್ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ರಥಕಲ್ಪವನ್ನೂ ಕಲಿತನು ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ಣ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ) ಅಶ್ವಹೃದಯದೊಳಂ = ಅಶ್ವವಿದ್ಯಾರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ; ರಥಕಲ್ಪದೊಳಂ = ತೇರನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ (ರಥವಿದ್ಯಾರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ)

॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನೇ ॥

ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರಪ್ಪೊಡಿಂ ನಿಮಗಾಣೆಯೆಂದಿರವೇಟ್ಟಿಳಾ- ।
 ಕಾಂತನುಂ ತೊಡೆಸೋಂಕಿ ಕುಳ್ಳಿರೆ ಬಾಲ್ಟಿಯುಳ್ಳೊಡೆ ನೀನೆ ಬ- ॥
 ಪರ್ವತುಟಾದುದೆ ಪೇಟಿ ನೀಂ ಬಟಿಯಟ್ಟಲಾಗದೆ ಕೆಮ್ಮನಿ- ।
 ನ್ನೆಂತುಮೇಂ ಮನೆವಾಲ್ಟಿಯಂ ಬೆಸಸಳ್ಳೆ ಬಂದೆಯಿಳಾಧಿಪಾ ॥ ೮ ॥

ಶಲ್ಯಂ ಮುರಾಂತಕಂ ಪ್ರವೀಣನಪ್ಪುದಪ್ಪಿಂದೆ = ಶಲ್ಯನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಶಲನಾಗಿರುವುದರಿಂದ; ಆತನು ಎಂತಾನುಂ ಒಡಂಬಡೆ ನುಡಿದು = ಆತನನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ; (ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿ) ನಿನಗೆ ಸಾರಥಿವಾದುವೆನೆಂದು; ದಿನಕರತನೂಜನಂ ಬೀಡಿಂಗೆ ಪೋಗಲ್ಟೇಟ್ಟಿ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಹೇಳಿ; ರಾಜರಾಜಂ = ದುರ್ರೋಧನನು, ಮದ್ರರಾಜನ ಮನೆಗೆ ಬರ್ಪುದುಂ = ಮದ್ರದೇಶಾಧಿಪನಾದ ಶಲ್ಯನ ವಸತಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿ; (ಶಲ್ಯನು ಮದ್ರದೇಶದ ಅರಸನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ರಾಣಿಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನು. ದುರ್ರೋಧನನ ಸೋದರವನನು ಪಾಂಡುರಾಜಪತ್ನಿಯಾದ ಮಾದ್ರಿಯೂ ಶಲ್ಯನ ಸಹೋದರಿಯಾದುದರಿಂದ ಮಾದ್ರೀಪುತ್ರರಾದ ನಕುಲಸಹದೇವರಿಗೂ ಆತನು ಸೋದರವನನಾಗಿರುವನು. ಉಭಯಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಶಲ್ಯನ ಸಮೀಪದ ಬಂಧುಗಳು ಇರುವರಾದರೂ ಆತನು ದುರ್ರೋಧನನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಇದ್ದನು. ಆತನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ) ಆತಂ = ಶಲ್ಯನು, ಅತ್ಯಂತ ಸಂಭ್ರಮಾಕ್ರಾಂತಹೃದಯನಾಗಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಹುಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ (ಅತ್ಯಂತಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೃದಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ) ಬೇಗಂ ಇದಿರೇಟಿ = ಬೇಗನೆ ಇದಿರೇಳಲು; (ದುರ್ರೋಧನನು ತನ್ನ ಅಳಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದುದರಿಂದ ಆತನ ಮುಂದೆ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಇದಿರದ್ದನು ಎಂಬುದು ಶಲ್ಯನ ವಿನಯಗುಣವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ)

ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರ್ — ಇಂತೆಂದು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನವಾಕ್ಯವ್ಯಕ್ತಂ ॥ ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರ್ ಅಪ್ಪೊಡಿ ಇಂ ನಿಮಗಾಣೆ = ಹಾಗೆ ನೀವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ನನ್ನಾಣೆಯಿದೆ. (ನೀವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಾಣೆಯುಂಟು “ಕುಳ್ಳಿರಿರಪ್ಪೊಡಿ ನಿಮಗಾಣೆ” ಈ ಪ್ರಯೋಗವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರಿ. ಇದು ಸಲುಗೆಯೆ ಮಾತು ನೀವು ಹಾಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಾಣೆಯುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿ ದುರ್ರೋಧನನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಎದ್ದುನಿಂತಿದ್ದ ಮಾವನನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಎಂದು = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ; ಇಳಾಕಾಂತನುಂ = ಭೂಪತಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನೂ; ತೊಡೆಸೋಂಕಿ

ಬೆಸಸೆನೆಯುಂ ನುಡಿಯಲ್ ಶಂ- |

ಕಿಸಿದವೆನಾನೆಂದೊಡೇಕೆ ಶಂಕಿಸುವಯಾ ನೀಂ ||

ಬೆಸವೇಟೆನೆ ಜಯವಧು ಕೂ- |

ತೊಳಸೆದಿರ್ಕುಂ ಮಾವ ನಿಮ್ಮ ದಯೆಯಿಂದೆಮ್ಮಂ || ೯ ||

ಕುಳ್ಳಿರೆ = ತೊಡೆ ತೊಡೆ ತಾಗುವಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಲು; (ತೊಡೆಸೋಂಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಗೆಳತನದ ಉಪಲಕ್ಷಣವು) ಇಳಾಧಿಪಾ = ಭೂಪತಿಯೇ; ಬಾಟಿತ್ತಿಯುಳ್ಳೊಡೆ = ಅಗತ್ಯದ ಕೆಲಸವಿದ್ದಿದ್ದರೆ; (ಬಾಟಿತ್ತಿ-ವಾರ್ತೆ = ಪ್ರಯೋಜನದ ಕಾರ್ಯವು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವು) ನೀನೆ ಬರ್ಪಂತುಟು ಆದುದೆಪೇಟಿ = ನೀನೇ ಬರುವಂತೆ ಆಯ್ಕೆ ಹೇಳು (ಪ್ರಭುವಾದ ನೀನೇ ಬರಬೇಕೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು.) ಕೆಮ್ಮನೆ ಎಂತುಂ ನೀಂ ಬಟಿಯಟ್ಟಲಾಗದೆ? = ನೀನು ಹೇಗೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ? (ಬಟಿಯಟ್ಟು = ದೂತನನ್ನು ಕಳಿಸು; ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸು ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕಿದ್ದರೆ ಪ್ರಭುವಾದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತೇ ಎಂದು ಭಾವವು) ಏನುನೆನಾಟಿತ್ತಿಯಂ ಬೆಸಸಲ್ಕೆ ಬಂದೆ = ಯಾವ ಮನೆವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದೆ? (ಮನೆವಾಟಿತ್ತಿ-ಮನೆವಾರ್ತೆ-ಗೃಹಕೃತ್ಯ) ಇಲ್ಲಿ ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ವಿಚಾರವೇನೂ ಇರದೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ವಾಲಿಗೆ ಲಕ್ಷಣವು-ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಯುತಮಾಲೆಯಪ್ಪುದು ರಂಜಂ ಜಫರಂಬರಲ್ || ೮ ||

ಬೆಸಸೆನೆ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || 'ಬೆಸಸು' ಎನೆಯುಂ = ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸು ಎಂದು ಶಲ್ಯನೆನ್ನ ಲೂ; ಅಂನುಡಿಯಲ್ ಶಂಕಿಸಿದವೆಂ = ನಾನು ಹೇಳಲು ಸಂಕೋಚಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ: ಎಂದೊಡೆ = ಎಂದು ದುರೋಧನನೆನ್ನಲು; ಏಕೆಶಂಕಿಸುವಯಾ? ನೀಂ ಬೆಸವೇಟೋ = ಏಕೆ ಸಂದೇಹಪಡುವೆ? ನೀನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸು; [ಬೆಸಮಂ + ಪೇಟೋ = ಬೆಸವೇಟೋ (ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡು) ಎನೆ = ಎಂದು ಶಲ್ಯನು ಹೇಳಲು, ಮಾವ = ಮಾವನಾದ ಶಲ್ಯದೊರೆಯೇ; ನಿಮ್ಮ ದಯೆಯಿಂದಂ = ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ; ಜಯವಧು ಎಮ್ಮಂ ಕೂರ್ತು ಒಸೆದಿರ್ಕುಂ = ಜಯಾಂಗನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟು ಒಲಿದಿರುವಳು ("ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾವು ಜಯಶೀಲರಾಗಿರುವೆವು" ಎಂದು ಶಲ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಉಪಚಾರರೂಪವಾದ ಪೀಠಿಕೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು) ಕಾರ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. || ೯ ||

ಪುಸಿಯೆನೆ ರಥಮಂ ಹರಿ ಜೋ- 1

ದಿಸುವಂತೆವೊಲಿದರ್ದೆಂತು ನರನಂ ಗೆಲಿಪಂ ||

ವಿಸಸನದೊಳಂತೆ ನೀಮುಂ |

ವೆಸರಂ ಕರ್ಣಂಗೆ ಮಾಡಿ ಗೆಲ್ಲಂಗೆೊಳ್ಳಿಂ

|| ೧೦ ||

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಮದ್ರರಾಜನುಮ್ಮಚ್ಚದೊಳುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರ್ತು ಕಿನಿಸಿ ಕಿಂ
ಕಿಱುವೋಗಿ—

ಪುಸಿಯೆನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಪುಸಿಯೆನೆ=ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ
ವೆಂಬಂತೆ (ಪುಸಿ=ಸುಳ್ಳು) ಹರಿ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ರಥಮಂ ಜೋದಿಸುವಂತೆ
ವೊಲಿದರ್=ರಥವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದು; ವಿಸಸನದೊಳ=ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ,
ಅದಂತು ನರನಂಗೆಲಿಪಂ=ಹೇಗೆ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೋ; ಅಂತನೀ
ಮುಂ=ಹಾಗೆ ನೀವೂ, (ವಿಸಸನದೊಳ=ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ) ಕರ್ಣಂಗೆ ವೆಸರಂ ಮಾಡಿ=
ಕರ್ಣನಿಗೆ ಹೆಸರು ಬರುವಂತೆ ಕರ್ಣನನ್ನು ನೆವವಾಗಿ ಮಾಡಿ (ಎಂದರೆ “ಪುಸಿ
ಯೆನೆ ನೀಮುಂ ಕರ್ಣನ ರಥಮಂ ಜೋದಿಸುವಂತೆವೊಲಿದರ್ ಎಂದು ಭಾವವು)
ಗೆಲ್ಲಂಗೆೊಳ್ಳಿಂ=ಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ; (ಪಾಂಡವ ಬಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು
ನೆಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಜುನನ ತೇರನ್ನೆಸಗುತ್ತ ಹೇಗೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಗೆಲವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡಲು ಬದ್ಧನಾಗಿರುವನೋ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮಿ ಬಲದಲ್ಲಿ ನೀವೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ
ನಿಗೆ ಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಿಯಾಗಿ ನೆಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮಗೆ
ಗೆಲ್ಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು” ಎಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಕೇಳಿಕೆಯು. ಶಲ್ಯನು
ಕುಲದ ಚಲದ ಒಳ್ಳಿನ ಭೂಪನಾದುದರಿಂದ ಆತನೊಡನೆ ಕುಲಹೀನನಾದ ಕರ್ಣನ
ತೇರಿಸಗೆಂದು ಬೆಸಸುವುದಕ್ಕೆ ದುರ್ರೋಧನನು ಶಂಕಿಸಿದುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಆಗಿದೆ.
ಕುಲದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೇ ಗೌರವಿಸುವ ಶಲ್ಯನು ದುರ್ರೋಧನನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ
ರೋಷಗೊಂಡು, ಇಂತಹ ನುಡಿಯನ್ನು ತಾನು ಕೇಳುವಂತಾದುದು ಅಧಿರಾಜನೇವೆ
ಯಂಥ ನಿಕ್ಕಪ್ಪಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನು ಒಳಗಾದುದರಿಂದಲೇ ಸರಿಯೆಂದು ಮನಃಕ್ಷತ
ಗೊಂಡು “ಇಳಾಧಿನಾಥರಂ ಓಲಗಿಸಿ ಬಾಳ್ವದೆ ಕಷ್ಟಂ” ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ
ನೀತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.) || ೧೦ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ=(ಹೀಗೆಂದು ದುರ್ರೋ
ಧನನು) ಹೇಳಲು; ಮದ್ರರಾಜಂ=ಶಲ್ಯಭೂಷತಿಯು; ಉಮ್ಮಚ್ಚದೊಳ=ಬಹಳ
ವಾದ ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ; ಉಮ್ಮನೆ ಬೆಮರ್ತು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆವರುತ್ತ; ಕಿನಿಸಿ
ಕಿಂಕಿಱುವೋಗಿ=ಕೋಪಿಸಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿ—

ಕಲಿಯನೆ ಪಂದೆ ಮಾಟ್ಟ ಕಡುವಂದೆಯನೊಳ್ಳಲಿಮಾಟ್ಟ ತಕ್ಕನಂ |
 ಪೊಲೆಯನೆ ಮಾಟ್ಟ ಮುಂ ಪೊಲೆಯನಂ ನೆಟ್ಟಿ ತಕ್ಕನೆ ಮಾಟ್ಟ ತಮ್ಮೊಳ್—||
 ಗ್ಗಲಿಸಿ ಪೊದಟ್ಟು ಪರ್ವಿದವಿವೇಕತೆಯಿಂ ನೃಪಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಸಂ— |
 ಚಲಮದಱಿಂ ದ ಮೋಲಗಿಸಿ ಬಾಟ್ಟುದೆ ಕಷ್ಟವಿಳಾಧಿನಾಥರಂ || ೧೧ ||
 ಅನುಪಮವಿಕ್ರಮಕ್ರಮಮುದಾರಗುಣಂ ಋತವಾಕ್ಯಮೆಂಬ ಸೆಂ— |
 ಪೆನಲಿವು ಮೂಱಿ ನಾಲ್ಕೆ ಗುಣಮತ್ತ ಮದಾಸ್ತಿತರಾಜಬೀಜ ಸಂ— ||
 ಜನಿತಗುಣಂ ಮದಂ ಮದಮನಾಳ್ವಿವೇಕತೆಯಿಂದಮಲ್ತೆ ತೊ— |
 ಟ್ತಿನಮೊಲೆವಾಲನುಂಡಗುಣಮಿಂತಿವನಾರ್ ಕಿಡಿಪರ್ ಸರೇಂದ್ರರೊಳ್||೧೨||

ಕಲಿಯನೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಕಲಿಯನೆ=ಧೀರನನ್ನೇ,
 ಪಂದೆಮಾಟ್ಟ=(ಪಂದೆಯಂ+ಮಾಡುವ) ಹೇಡಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತಹ; ಕಡು
 ವಂದೆಯಂ (ಕಡಿದು+ಪಂದೆಯಂ) ಬಹಳ ಹೇಡಿಯಾದವನನ್ನು; ಒಳ್ಳಲಿಮಾಟ್ಟ=
 (ಒಳ್ಳಿದಂ+ಕಲಿ) ಒಳ್ಳೆಯ ಧೀರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತಹ, ತಕ್ಕನಂ=ಯೋಗ್ಯ
 ನಾದವನನ್ನು; ಪೊಲೆಯನೆಮಾಟ್ಟ=ನೀಚನನ್ನಾಗಿಯೇ ಮಾಡುವಂತಹ; ಮುಂ
 ಪೊಲೆಯನಂ=ಮೊದಲು ನೀ ಚ ನಾ ಗಿ ದ್ದ ವ ನ ನ್ನು, ನೆಟ್ಟಿತಕ್ಕನೆಮಾಟ್ಟ=ಬಹು
 ಯೋಗ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತಹ, ತಮ್ಮೊಳ್ ಅಗ್ಗಲಿಸಿ ಪೊದಟ್ಟು ಪರ್ವಿದ ಅವಿವೇ
 ಕತೆಯಿಂ=ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ ಬುದ್ಧಿಹೀನತೆಯಿಂದ; ನೃಪ
 ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ=ಅರಸರ ಮನಸ್ಸು, ಸಂಚಲಂ=ಬಹಳ ಚಂಚಲವಾಗಿರುವುದು, ಅದ
 ಱ್ಪಿಂದಂ=ಅದರಿಂದಲಾಗಿ, ಇಳಾಧಿನಾಥರಂ=ಅರಸರನ್ನು, ಓಲಗಿಸಿ=ಓಲೈಸಿ
 (ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಸೇವಿಸಿ) ಬಾಟ್ಟುದೆ ಕಷ್ಟಂ=ಬದುಕುವುದೇ ಕಷ್ಟವು,
 “ಅರಸನ ಮುಂದಿರನೇಡ, ಕುದುರೆಯ ಹಿಂದಿರಬೇಡ” ರಾಜಕಾರ್ಯಾಣಿಮೇಘಾನಿ”
 ಮೊದಲಾದ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳೂ ಈ ತತ್ವವನ್ನೇ ಸಾರುತ್ತಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾ
 ಲಂಕಾರವು. || ೧೧ ||

ಅನುಪಮ— ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ|| ಸೆಂಪೆನಲ್=(ರಾಜರಿಗೆ)
 ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ಅನುಪವ ವಿಕ್ರಮ
 ಕ್ರಮಂ=ಸಮಾನವಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮದ ರೀತಿಯು, ಉದಾರಗುಣಂ=ವಿಶೇಷವಾಗಿ
 ದಾನಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವೆಂಬ ಗುಣವು, ಋತವಾಕ್ಯಂ = ಸತ್ಯವನ್ನಾಡುವುದು;
 ಎಂಬ=ಈ ರೀತಿಯು; ಮೂಱಿಗುಣಂ=ಮೂರೇ ಗುಣಗಳು (ರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
 ಗುಣಗಳೆಂದರೆ ಈ ಮೂರು) ಅತ್ತ=ಈ ಕ್ರಮವು ವಿಪರ್ಯಯವಾದಲ್ಲಿ; ಮದಾಸ್ತಿತ
 ರಾಜಬೀಜಸಂಜನಿತಗುಣಂ=ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಜಬೀಜದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ

ಪಿಂದೆ ಕಡಂಗಿ ತೇರನೆಸಗೆಂಬವನಂಬಿಗನಾಜಿರಂಗದೂಳಾ ।

ಮುಂದೆ ಸಮಾನನಾಗಿ ಬೆಸದಿರ್ಪವನುಂ ತುಱುಕಾರನಾಗೆ ಮು- ॥

ತ್ಯಂದನಚೋದನಕ್ರಮಮದುಂ ಪೊಲಯಂಗಮರ್ದಿ^{*}ಕುಮಂತುಟಂ ।

ನೀಂದಯೆಗೆಯ್ದು ವೇಟ್ಟಿ ಯಿದನಾರ್ ಪಡವರ್ ಫಣಿರಾಜಕೇತನಾ ॥ ೧೩ ॥

ಬಂದ ಗುಣವು, ಮದಂ=ಅಹಂಕಾರವು, ಮದಮಂ ಅಲ್ಲ ಅವಿನೇಕತ=ಹೆಚ್ಚು
ಗರ್ವಗೊಂಡುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ತಿಳಿಗೇಡಿತನವು, ತೊಟ್ಟಿನ=ವಾಸಿಯ; ಮೊಲೆ
ವಾಲಂ=ಎದೆಯ ಹಾಲನ್ನು (ಸ್ತನೈವನ್ನು) (ಮೊಲೆಯು+ಪಾಲ್=ಮೊಲೆವಾಲ್)
ಉಂಡಗುಣಂ=ಕುಡಿದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದಗುಣವು ಎಂಬುದಾಗಿ, ನಾಲ್ಕೆ ಗುಣಂ=
ನಾಲ್ಕು ದುರ್ಗುಣಗಳು, ನರೇಂದ್ರರೊಳ್=ಆರಸರಲ್ಲಿ (ನೆಲಿಸಿರುವ) ಇವಂ=ಈ
ದುರ್ಗುಣಚತುಷ್ಟಯವನ್ನು, ಆರ್ ಕಿಡಿಪರ್=ಯಾರು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವರು?
[ಕಿಡು (ಧಾತು) ವಿನಾಶೇ=ಹಾಳುಮಾಡು] ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು
ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಸತ್ಕುಲೀನರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿರಬೇಕಾದುವು ಶಾರ್ಯದಾಯಕ
ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗುಣಗಳು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವುಗಳಿರಬೇಕಾದ
ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ವಿಪರೀತಗುಣಗಳು ನೆಲಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅವು ರಕ್ತಗತ
ವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು ಯಾರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವು? ಚಂದ್ರ
ವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯ ಪಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು
ನಡೆಯಿಸುವ ದುರ್ಮೋಢನನು ಕುಲಗೌರವದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಸತ್ಕುಲೀನನಾದ
ತನ್ನೊಡನೆ ನೀಚನಿಗೆ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಲ್ಯನು
ದುರ್ಮೋಢನನನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕನಾಗಿ ನುಡಿಯುವ ಮಾತಿದು ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿರು
ವುದು. ಸಂಪತ್ತಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದಾಸಿಯರ ಮೊಲೆ
ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯಿಸುವ ರೀತಿಯು ಹೇಗೆ ನಿಂದ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತಕ್ಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ
ಸಂಪನು ಹೀಗೆ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು ॥ ೧೩ ॥

ಪಿಂದೆ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತಲನೂಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಫಣಿರಾಜಕೇತನಾ = ಸರ್ಪ
ಧ್ವಜನೆನಿಸಿದ ದುರ್ಮೋಢನನೇ; ಅಜಿರಂಗದೂಳಾ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ, ಪಿಂದೆ = ಹಿಂದು
ಗಡೆ (ಸಾರಥಿಯ ಹಿಂಬದಿ ರಥದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು) ಕಡಂಗಿ = ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವ
ನಾಗಿ (ಬೀಕುಬೇಕೆಂದೇ) [ಕಡಂಗು = ಧಾತು, ಔತ್ಸುಕ್ಯೇ = (ಔತ್ಸುಕ್ಯಮೆಂದು ಇಚ್ಛೆ)]
ತೇರನೆಸಗು = ರಥವನ್ನು ಚೋದಿಸು [ಎಸಗು (ಧಾತು) ಉದ್ಯೋಗೇ] ಎಂಬವಂ =
ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕವನು, ಅಂಬಿಗಂ = ಬೆತ್ತರವನು [ಅಂಬಿಗ = ತದಾಚರತಿ ॥ ಭಾ
ಭೂ ॥ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೩೮ ॥ ಅಚರಿಸುವನು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಗಪ್ರತ್ಯಯ] ಮುಂದೆ =

ಎನಿತೊಲ್ಲದಿದೊಡಂ ಸ-1

ಜ್ಜನರುಂ ಪತಿಹಿತರುಮಱಿಯವೇಟ್ಟುಂ ನೀನಿ- ॥

ನ್ನೈನಿತಂ ಕೂರದೊಡಂ ನಿ- 1

ನ್ನನುಡಿಯನಾನಾಜಿರಂಗದೊಳ್ ವಿಾಱುವನೇ ॥ ೧೪ ॥

ಎದುರ:ಗಡೆಯಲ್ಲಿ (ವೈರಿಪಕ್ಷದ) ಸಮಾನನಾಗಿ = ಸಮಾನವೃತ್ತಿಯವನಾಗಿ; ಬೆಸದಿರ್ಪವನುಂ = ಸೇರಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕವನಾದರೂ (ಗರ್ವಗೊಂಡು ಇರತಕ್ಕವನಾದರೂ) ತುಱುಕಾರಂ = ಗೋವಳನು, ತುಱುಕಾರ = ಅದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನುವಲಂಜಿಸಿರುವನೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಾರಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದ ತದ್ಧಿತರೂಪವು) ಆಗೆ = ಆಗಿರಲು; ಮತ್ಯಂದನಚೋದನ ಕ್ರಮಮದುಂ = (ಮತ್ + ಸ್ಯಂದನ) ನನ್ನ ವಾಲಿಗಿರತಕ್ಕ ಆರಧ ಹೊಡೆಯುವ ಕೆಲಸವಾದರೂ, ಪೊಲೆಯಂಗಿ = (ಹೊಲೆಯನಿಗೆ) ನೀಚನಿಗೆ, ಅಮರ್ದುರ್ಕಂ = (ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ) ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು (ಅಮರ್ದು) ಇಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು ಅತುಂಟಂ = ಅಂತಹ ನೀಚವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ನೀಂ = ನೀನು, ದಯೆಗೆಯ್ದು = ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿ (ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೂ ಬಂದು) ಪೇಟ್ಟಿ = ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ; ಇದಂ = ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು, ಆರ್ಪಡೆವರ್ = ಯಾರು ತಾನೇ ಹೊಂದುವರು? (ಪಡೆ = (ಧಾತು) ಉಪಾರ್ಜನೇ, ನಾಮಪದ = ಸೈನ್ಯ) ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭವು ಯಾರಿಗೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವು) ಉತ್ತಮರ ಕಾರ್ಯವೇನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲದೆ, ನೀಚರ ಕಾರ್ಯವು ಸಲ್ಲದು, ಇದಿರಲ್ಲಿರತಕ್ಕವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಇದೆ, ನೀನೆಷ್ಟು ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ನನಗೆ ಇಂತಹ ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದ ಮೂಲಕವೇ ನಾನಿಂತಹ ಮಾತನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜಸ್ತುತಿಯಿದೆ ॥ ೧೩ ॥

ಎನಿತು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎನಿತು = ಎಷ್ಟು, ಒಲ್ಲದಿದೊಡಂ = ಮನಸ್ಸು ಬೀಡವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಜ್ಜನರುಂ = (ಸತ್ + ಜನ) ಒಳ್ಳೆಯವರೂ, ಪತಿಹಿತರುಂ = ಸ್ವಾಮಿಯ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸತಕ್ಕವರೂ, ಅಱಿಯವೇಟ್ಟುಂ = (ಸ್ವತಃ) ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ನೀಂ ಇನ್ನು ಎನಿತಂಕೂರದೊಡಂ = ನೀನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಅಹಿತವನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾದರೂ, ಆಂ = ನಾನು, ಆಜಿರಂಗದೊಳ್ = ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದವನಾಗಿ; ನಿನ್ನ ನುಡಿಯಂ = ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು; ವಿಾಱುವನೇ = ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವನೇ [ವಿಾಱು (ಧಾತು) ಅತಿಕ್ರಮಣೇ] (ನೀನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಥ್ಯಮಾಡೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಬಾರದಾಗಿತ್ತು. ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೆ ಹೇಳಿ ನನಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿದವನಾದ್ದ

ವ || ಎಂದು ನೊಂದು ನುಡಿದ ಮದ್ರರಾಜನ ನುಡಿಗೆ ಘಣಿರಾಜಕೇತನ
ನಿಂತೆಂದಂ—

ನೀಮೆನಗಿನಿತಂ ಕೆಮ್ಮನೆ |

ಮಾಮ ಮನಂನೊಂದು ಬೆಸಸಿದಿರ್ ಬಿನ್ನಪಮಂ ||

ನೀಮವಧಾರಿಸಿಮೆಂತೆನೆ |

ಸಾಮಾನ್ಯದ ಮನುಜನಲ್ಲನಂಗಮಹೀಶಂ || ೧೫ ||

ಕುಲಹೀನನೆ ಅಪ್ಪೊಡೆ ಕೇ- |

ವಲಬೋಧಂ ಪರಶುರಾಮನೇನೀಗುಮೆ ನಿ-||

ಮೃಲಿನ ಕುಲಂಗಲ್ಲದೆ ಪಿಡಿ- |

ಯಲ್ಲದಂತಪ್ಪ ದಿವ್ಯಬಾಣಾವಳಿಯಂ || ೧೬ ||

ರಿಂದ ಒಲ್ಲನೆಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ತಿಳಿ
ಗೇಡಿತನವು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿಾರಲಾ
ರಿನು ಎಂಬುದು ಭಾವವು. || ೧೪ ||

ಎಂದು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಹೀಗೆ; ನೊಂದು ನುಡಿದ = ವ್ಯಸನ
ದಿಂದ ಹೇಳಿದ; ನುಡಿಗೆ ಘಣಿರಾಜಕೇತನಂ = ಮಾತಿಗೆ ಪನ್ನಗಪತಾಕನಾದ ದುರ್ಮೋ
ಘನನು; ಇಂತೆಂದಂ = (ಉತ್ತರವಾಗಿ) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ||

ನೀಮೆನಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮಾಮ = ಮಾವನಾದ ಶಲ್ಯನೇ; ನೀಂ =
ನೀವು; ಮನಂನೊಂದು = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿ; ಕೆಮ್ಮನೆ = ಸುಮ್ಮನೆ
(ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರಮಾಡದೇನೇ) ಎನಗೆ ಇನಿತಂಬಿನ್ನಪಮಂ = ನನಗೆ ಇಂತಹ ಅಭಿಪ್ರಾ
ಯವನ್ನು; ಬೆಸಸಿದಿರ್ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಿರಿ; ನೀಂ ಅವಧಾರಿಸಿಂ = ನೀವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂ
ದುಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಎಂತು + ಎನೆ = ಹೇಗೆಂದರೆ; ಅಂಗಮಹೀ + ಈಶಂ = ಅಂಗಾಧಿಪನಾದ
ಕರ್ಣನು, ಸಾಮಾನ್ಯದ ಮನುಜಂ ಅಲ್ಲಂ = ಅಲ್ಲನು (ಕೇವಲನು) ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.
(ತಾನು ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಹೀಗೆ
ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.) || ೧೫ ||

ಕುಲಹೀನನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಕುಲಹೀನನೆ = (ಕರ್ಣನು) ಹೀನಕು
ಲೋತ್ತನ್ನನೇ ಅಪ್ಪೊಡೆ ಆಗದ್ದರೆ; [ಕುಲಹೀನನೆ + ಅಪ್ಪೊಡೆ = ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲ
ದುದಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ = ಅವಿಕ್ಕತಿಗಳೆನರ್ಥಮೊವ | ಣವಂತ್ಯವೆನಿಸಿದನಿಪಾತ್ಮಮವಧಾ
ರಣಿತ | ಲ್ಲವಿಶಂಕೆಗಳೆಂಬಿವಿಠೋಳ್ ವ್ಯವಹರಿಸದು ಸಂಧಿ-ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ ||೫೬||
ಕೇವಲಬೋಧಂ = ಪರಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ; ಪರಶುರಾಮಂ = ಕೃತ್ರಿಯಾಂತಕನೆನಿಸಿದ

ಮಣಿಕುಂಡಲಮುಂ ಕವಚಂ |

ಮಣಿಯದ ಚಾರಿತ್ರ ಮುಗ್ರತೇಜಮುವಿಯೋ- ||

ಛಂಣಮುಂ ಕಲಿತನಮುವೀಂ |

ಪ್ರಣತಾರೀ ಸೂತಸುತನೋಳೊಡವುಟ್ಟುಗುಮೇ || ೧೭ ||

ಕಲಿತನದ ನೆಗಟ್ಟಿ* ಕಸವರ- |

ಗಲಿತನದ ಪೊದಟ್ಟಿ ಪರಮಕೋಟಿಗೆ ಪೆಱಿರಾರ್ ||

ಸಲೆ ಕರ್ಣನಲ್ಲದೆನಿಸುವ |

ಕಲಿತನಮಂ ಹರಿಗೆ ಕವಚಮಿತ್ತುದೆ ಪೇಟ್ಟುಂ || ೧೮ ||

ಭಾರ್ಗವರಾಮನು; ನಿರ್ಮಲಿನ ಕುಲಂಗೆ ಅಲ್ಲದೆ = ಉತ್ತಮ ಕುಲೋತ್ತಮನಿಗಲ್ಲದೆ, ಪಿಡಿಯಲ್ಲದ = ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ; ಆಂತಪ್ಪ = ಅಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ದಿವ್ಯಬಾಣ + ಆವಳಿಯಂ = ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು, ಈಗುವೆ ಏಂ = ಕೊಡುವನೋ ಏನು? [ಈ (ಧಾತು) ಪ್ರದಾನೇ] ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಯು ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರ್ಗವನು ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ಣನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲನೆಂಬುದು ಭಾವಾರ್ಥವು; ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾಲಂಕಾರವು || ೧೬ ||

ಮಣಿಕುಂಡಲಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಪ್ರಣತಾರೀ (ಪ್ರಣತ + ಅರಿ) ನಮು ಸ್ಮರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವೈರಿಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಮಾವನೇ; ಮಣಿಕುಂಡಲಮುಂ = ರತ್ನಕುಂಡಲವೂ, ಕವಚಂ = (ಅಭೇದ್ಯವಾದ) ಕಂಚುಕವೂ, ಮಣಿಯದ = ತಪ್ಪಿಬೀಳದ (ಬಾಗದ), ಚಾರಿತ್ರಂ = ನಡತೆಯುಳ್ಳವನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯೂ, ಉಗ್ರತೇಜಮುಂ = ಮಹಾತೇಜವೂ, ಕಲಿತನಮುಂ = ಪರಾಕ್ರಮವೂ (ಎಂಬ) ಈ ಒಳ್ಳಂಣಮುಂ = ಈ ಸದ್ಗುಣತ್ರಯವೂ ಸೂತಸುತನೋಳ್ = ಸೂತಕುಲೋತ್ತಮನಲ್ಲಿ, ಒಡವುಟ್ಟುಗುಮೇಏಂ = ಜನ್ಮದಿಂದಲೇ ಒಡನಾಡಿಕಳಾಗಿರಬಹುದೋ ಏನು? (ಒಡನೆ + ಪುಟ್ಟುಗುಂ = ಒಡವುಟ್ಟುಗುಂ) ಒಳ್ಳಂಣಮುಂ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನಾಗಿ, ಅಥವಾ ಕಲಿತನಮುಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿ, ಇಲ್ಲವ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಸಮೂಹವಾಗಿಯೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ || ೧೭ ||

ಕಲಿತನದ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ನೆಗಟ್ಟಿ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ (ಇಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು); ಕಲಿತನದ = ಪೌರುಷದ; ಮೊದಟ್ಟಿ = (ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೂ) ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಕಸವರದ = ಬಂಗಾರದಂತೆ ಸರ್ವಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ; ಕಲಿತನದ = ವೀರತೆಯ; ಪರಮ ಕೋಟಿಗೆ = ಅಸಂಖ್ಯತೆಗೆ; ಸಲೆಕರ್ಣಂ ಅಲ್ಲದೆ = ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನೇ ಆಲದೆ: ಪೆಱಿರಾರ್ = ಬೇರೆಯಾರಿರುವರು? ಎನಿಸುವ = ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ;

ವ || ಎಂದು ಕುರುಕುಲಚೂಡಾಮಣಿ ಶಲ್ಯನ ಹೃಚ್ಛಲ್ಯಮೆಲ್ಲಮುಂ ಕಟಿಲೆ
ನುಡಿದೊಡಾತನಂತೆಂದಂ—

ಅಱಿಯದೆಯುಂ ವಿಚಾರಿಸದೆಯುಂ ನೃಪ ನೀಂ ನೆಗಟ್ಟನ್ನೆಯಲ್ಲೆ ಯೂ-
ನಱಿವೆನದಂತೆ ಕರ್ಣನೆಣೆಗಂ ತೊಣೆಗಂ ನೃಪರಾರುಮಿಲ್ಲ ಬೆ- ||
ಳ್ಳುಱಿ ರಿವುಸೇನೆ ತೇರನೊಸೆದಾನೆಸಗುತ್ತಿರೆ ಕರ್ಣನಂ ಗೆಲಲ್ .
ನೆಱಿವರೆ ನಾಳೆ ಫಲ್ಲುಣನುಮಚ್ಯುತನುಂ ರಣರಂಗಭೂಮಿಯೆಳ್ಳಾ || ೧೯ ||

ಕಲಿತನಮಂ = (ಕರ್ಣನ) ವಿಕ್ರಮಾತಿಶಯವನ್ನು; ಹರಿಗೆ = ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ಕವಚಮುಂ
ತ್ತುದೆ = ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಕವಚವನ್ನು ಸುಲಿದು ದಾನಮಾಡಿದುದೇ (ಕವಚಮಂ +
ಇತ್ತುದೆ = ಕವಚಮಿತ್ತುದೆ = ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸವು) ಪೇಟ್ಟಿಂ = ಹೇಳುವುದು || ೧೯ ||

ಎಂದು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಕುರುಕುಲ
ಚೂಡಾಮಣಿ = ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ತಿರೋಭೂಷಣದಂತೆ ಪ್ರಧಾನನೆನಿಸಿದ ದುರ್ಮೋ
ಘನನು; ಶಲ್ಯನ = ಮದ್ರಭೂಪಾಲನ; ಹಚ್ಛಲ್ಯಮೆಲ್ಲಮುಂ = ಹೃತ್ + ಶಲ್ಯ) ಹೃದ
ಯಕ್ಕೆ ನಾಟಿದ ವ್ಯಸನರೂಪವಾದ ದೊಡ್ಡ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ; ಕಟಿಲೆ = (ಕಳಚಿ
ಹೋಗುವ ಹಾಗಿ) (ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ) [ಕಟಿಲ್ (ಧಾತು) ತನುತ್ವೇ] ನುಡಿ
ದೊಡೆ = ಹೇಳಲು; ಆತಂ = ಶಲ್ಯನು, ಇಂತೆಂದಂ = (ಉತ್ತರವಾಗಿ) ಹೀಗೆಂದನು ||

ಅಱಿಯದೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ನೃಪ = ಅರಸನಾದ
ದುರ್ಮೋಘನನೇ, ನೀಂ = ನೀನು; ಅಱಿಯದೆಯುಂ = ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳ
ದೆಯೂ, ವಿಚಾರಿಸದೆಯುಂ = ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆಯೂ, ನೆಗಟ್ಟಿ
ನ್ನೆಯಲ್ಲೆ = ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವನು ಅಲ್ಲವಯ್ಯಾ, ಆಂ = ನಾನು, ಅಱಿ
ವೆಂ = ಬಲ್ಲೆನು, ಅದು ಅಂತೆ = (ಕರ್ಣನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು) ನೀನು ಹೇಳಿದುದು
ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ, ಕರ್ಣನ ಎಣೆಗಂತೊಣೆಗಂ = (ಇವೆರಡೂ ಸಾದೃಶ್ಯವಾಚಿಗಳಾದ
ಸಮಾನ ಶಬ್ದಗಳು) = ಕರ್ಣನ ಸರಿಸಮಾನತೆಗೆ (ಬರತಕ್ಕ); ನೃಪರ್ ಆರುಂ ಇಲ್ಲ =
ಅರಸರು ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ನಾಳೆ = ನಾಳೆಯ ದಿನ, ಆಂ = ನಾನು, ಒಸೆದು =
ಮನಃಪೂರ್ತಿಯಾದ ಸಂತೋಷದಿಂದ (ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾಗಿ) ತೇರಂ ಎಸಗುತ್ತಿರೆ =
ರಥವನ್ನು ಚೋದಿಸುತ್ತಿರಲು, ರಿವುಸೇನೆ = ವೈರಿಗಳ ಸೈನ್ಯವು, ಬೆಟ್ಟುರೆ = ಅತ್ಯಾ
ಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗಿರಲು; ಕರ್ಣನಂಗೆಲಲ್ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಜಯಿಸಿಕೊಳ್ಳ
ಬೇಕೆಂದು; ಫಲ್ಲುಣನುಂ = (ಫಲುಗುಣೇ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿಜನಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜು
ನನಿಗೆ ಫಲುಗುಣನೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಇದು ಆತನಿಗಿರುವ ದಶನಾಮಗಳಲ್ಲಿ

ಒಂದೆಗಡೆ ಹರಿಯ ಪೇಟೊಂ- |
 ದಂದದೆ ನರನೆಸಗುವಂತೆ ಕರ್ಣನುಮೆನ್ನೆಂ- ||
 ದೊಂದೋಜೆಯೊಳೆಸಗದೊಡಾಂ |
 ಸ್ಯಂದನದಿಂದಿಟಿದು ಪೋಪೆನೆಸಗೆಂ ತೇರಂ || ೨೦ ||
 ಎಂಬುದುಮಂಗಮಹೀಪತಿ- |
 ಯಂ ಬರಿಸಿ ಮಹಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಮಾವಂ ತಾನೇ-||
 ನೆಂಬನದನಂತೆ ಮಿಱದೊ- |
 ಡೆಂಬಡು ನೀನೆಂದು ಭೂಭುಜಂಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂ || ೨೧ ||

ಒಂದಾಗಿದೆ) ಅರ್ಜುನನೂ, ಅಚ್ಯುತನುಂ=ನಾಶರಹಿತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ; ರಣ
 ರಂಗದೊಳ್ = ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ; ನೆಟಿವರೆ? = ಬಂದು ಸೇರುವರೆ? (ನಾಳೆ
 ನಾನು ಸಾರಥಿಯಾಗಿರಲು ಕರ್ಣನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಆ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಂದ
 ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆಂಬುದು ಸಾಂಶವು. || ೧೯ ||

ಒಂದೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಒಂದೆಗಡೆ=(ಅದರೆ ನನ್ನದು) ಇದೊಂದು
 ನಿರ್ಧಾರವು; ಹರಿಯಪೇಟೊ ಒಂದು ಅಂದದೆ= ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ; (ಹರಿಯು +
 ಪೇಟೊ) ವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವು-ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷೀಪ್ರಯೋಗವಿದು) ನರಂ= ಅರ್ಜು
 ನನು (ನರನಾರಾಯಣರೇ ಅರ್ಜುನ ಕೃಷ್ಣರಾಗಿ ಅವತರಿಸಿರುವರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುರಾಣ
 ದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿದೆ.) ಎಸಗುವಂತೆ= ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಹಾಗೆಯೇ, ಕರ್ಣನುಂ=
 ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯೂ; (ಎನ್ನ + ಎಂದ + ಒಂದು + ಓಜೆಯೊಳ್.) ನಾನು ಹೇಳಿದ
 ರೀತಿಯಲ್ಲೇ (ವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವಿದೆ) ಎಸಗದೊಡೆ= ಮಾಡದಿದ್ದರೆ; ಅಂ=ನಾನು;
 ಸ್ಯಂದನದಿಂದೆ= ರಥದಿಂದ, ಇಟಿದು ಪೋಪೆಂ= ಇಳಿದು ಹೋಗುವೆನು; ತೇರಂ=
 ರಥವನ್ನು ಚೋದಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು; ಎಸಗೆಂ= ಮಾಡೆನು. || ೨೦ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಎಂಬುದುಂ=(ಶಲ್ಯನು) ಹೀಗೆನ್ನಲು;
 ಭೂಭುಜಂ= ಅರಸನಾದ ದುರೈಯ್ಯನನು; ಅಂಗಮಹೀಪತಿಯಂ= ಅಂಗಾಧಿಪತಿ
 ಯಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಬರಿಸಿ= ಬರಮಾಡಿ, ನೀಂ= ಕರ್ಣನೇ ನೀನು; ಮಹಾಜಿ
 ಯಲ್ಲಿ=(ಮಹಾ + ಅಜಿ)= ನಡೆಯತಕ್ಕ ಭೀಕರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ; ಮಾವಂತಾಂ=
 ಮಾವನಾದ ಶಲ್ಯನು ತಾನು; ಏನೆಂಬಂ= ಏನು ಹೇಳುವೆನೋ; ಅದಂ ಅಂತೆ=
 ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ; ಮಿಱದೆ = ಉಲ್ಲಂಘಿಸದೆ; ಒಡೆಂಬಡು = ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳು
 ವವನಾಗು; ಎಂದು = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ; ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂ = ಯಾಚಿಸಿಕೊಂಡನು.
 || ೨೧ ||

ಅ || ಅಂತಿವರುಮನೊವರೊವರೊಳೊಡಂಬಡಿಸಿ ತನ್ನೊಡನೆಟ್ಟು ನಿಂ
ದಿದ್ ದ ಮದ್ರರಾಜನನಿರಲ್ವೆಟ್ಟು ಕರ್ಣನುಂ ತಾನುಂ ನಿಜನಿವಾಸಂಗಳ್ಳೆ
ಪೋದರ್ ||

ಅಂತಿವರುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಒವರೊವರೊಳ್ = ಒಬ್ಬರು
ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ, ಅಂತು = ಹಾಗೆಯೇ; ಇವರುಮಂ = ಇಬ್ಬರನ್ನೂ, ಒಡಂ
ಬಡಿಸಿ = ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ; ತನ್ನೊಡನೆ = ತನ್ನೊಂದಿಗೆ; ಎಟ್ಟುನಿಂದಿದ್ =
ಎದ್ದುನಿಂತಿದ್ದ, ಮದ್ರರಾಜನಂ = ಶಲ್ಯನನ್ನು, ಇಕಲ್ವೆಟ್ಟು = ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ
ಹೇಳಿ; ಕರ್ಣನುಂ ತಾನುಂ = ಕರ್ಣನೂ ದುರ್ರೋಧನನೂ; ನಿಜನಿವಾಸಂಗಳ್ಳೆ =
ತಂತಮ್ಮ ವಸತಿಗಳ ಕಡೆಗಾಗಿ; ಪೋದರ್ = ಹೋದರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
ಸಪ್ತಮಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು

ಅಷ್ಟಮ ಗ್ರಾಸಂ

ಇಂದೆನ್ನ ಮಗನನರ್ಜುನ- ।

ನೊಂದುಂ ತಳ್ವಿಲ್ಲದಲಿವನವನಂ ನೀಂ ಕಾ- ॥

ಯೆಂದು ಸುರವತಿಯ ಕಾಲ್ವಿಡಿ- ।

ವಂದಮನಿಲಿಸಿದುವು ಪಸರಿಪಿನಕಿರಣಂಗಳ್

॥ ೧ ॥

ಅವತರಣಿಕೆ ॥ ಕರ್ಣನು ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಶರಕಾರ್ಮುಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧೋಪಕರಣಗಳಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕ ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾನವಾಡಿ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಮದ್ರರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅತನನ್ನು ತುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿ ಆತನ ಸಾರಥ್ಯದಿಂದ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪದ್ಮವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವನು. ಅತ್ತ ಸಂಶಪ್ತಕರು ಸಂಗರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ನರನನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಕರ್ಣನನ್ನಿರಿಸಿ ಪಾಂಡವಪತಾಕಿನಿಯು ಎಂದೂ ಕಾಣದ ಬೇನೆಯನ್ನು ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕರ್ಣನ ಆ ಏಲಿಂಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಹಣ್ಣಾದನು. ಸಂಶಪ್ತಕರ ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗಾಣುವ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿಯು ರಥವನ್ನು ತಿಬರಕ್ಕೆ ಹಿಂತುರುಗಿಸಿ ಬಂದು ನೋಡಲು ನೊಂದ ಧರ್ಮಜನು ವೈರಾಗ್ಯಪರನಾಗಿ 'ನೀನು ಇನಜನನ್ನು ಕೊಂದು ಬಂದೆಯೋ' ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿ ನಿಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ಪಾರ್ಥನು ವ್ಯಸನಾರ್ತನಾಗಿ ಹರಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಕರ್ಣನ ವಧೆಗಾಗಿ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಕೌರವಸೇನೆಯು ಭಯದಿಂದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇನಜನಾಗ ಕಡುಮುಳಿದು ಪಾರ್ಥನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು ಎಂಬ ಕಥಾಂಶವು ಈ ಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವುದು

ಕರ್ಣನು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಭೀಕರಸಂಗ್ರಾಮವೆಸಗುವಂದಿನ ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನು ಕವಿಯು ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಇಂದೆನ್ನ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಪಸರಿಪ = ಲೋಕವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ; ಇನಕಿರಣಂಗಳ್ = ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಗಳು, ಇಂದು = ಈ ದಿನ; ಎನ್ನ ಮಗನಂ = ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು, ಒಂದುಂತುಳ್ಳು + ಇಲ್ಲದೆ = ತಡವೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ (ಬಹುಬೇಗನೆ) ಅಲಿವಂ = ನಾಶಪಡಿಸುವನು; ನೀಂ = ನೀನು (ಎಂದರೆ ದೇವೇಂದ್ರನು) ಅವನಂ = ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಆ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಕಾಯೆಂದು = ಕಾಪಾಡು ಎಂಬುದಾಗಿ; ಸುರಪತಿಯ = ದೇವೇಂದ್ರನ, ಕಾಲ್ವಿಡಿವ = ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊ

ವ || ಆಗಳಂಗರಾಜಂ ತನ್ನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಿಸಿ ನೇಸಱ್ಱಿ ಮೂಡೆಯಾಜ್ಯಾನೇ ಕ್ಷಣಂಗೆಯ್ದು ಸವತ್ಸಸುರಭಿಯನಭಿವಂದಿಸಿ ನಿಜರಥದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳು- ಟಿಯೆ ಪಸುರ್ಮಣಿಯನಪ್ಪೊಡಮುಟಿಯದಂತು ಚಾಗಂಗೆಯ್ದು ಚಾಗಬೀರದ ಪಟಿಯಿಗೆಯನೆತ್ತಿಸಿ ಪಂಚರತ್ನಗರ್ಭಂಗಳಪ್ಪ ಮಂಗಳ ಜಳಂಗಳಂ ಮಿಂದು ಮೆಯ್ಯನಾಱಿಸಿ ದುಕೂಲಾಂಬರಮನುಟ್ಟು ಪೊಸವಾವುಗೆಯಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಕನಕಸಂವ್ಯಾನಸೂತ್ರನಾಚಮಿಸಿ ಕನಕ ಕಮಳಂಗಳಿಂ ಕಮಳಾಕರಬಾಂಧವಂಗಳ್ಳೈಮೆತ್ತಿ ವಾಲ್ಗಡಲ ತೆ- ರಿಯ ನೊರಿಯ ದೊರಿಯ ದುಕೂಲಾಂಬರದೊಳಿಂಬಾಗಿ ಚಲ್ಲಣಮ ನುಟ್ಟು ಪುಡಿಗತ್ತುರಿಯಂ ತಲೆಯೊಳ್ ತೀವೆ ಪೊಯ್ದು ಪಸಿಯ ನೇ- ತ್ರದಸಿಯ ಪಾಳೆಯೊಳ್ ತಲೆನವಿರಂ ಪಚ್ಚುಗಂಟೆಕ್ಕಿ ಮಣಿಮಯ ಮಕುಟಮಂ ಕವಿದು ತೋರ ನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯಿಂ ಪಿರಿಯವಪ್ಪ ಮುತ್ತಿನ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಮನೆಟಲಿಕ್ಕಿ ಪಸದನಮನೆನಗಿಂದಿನಿತೆ ಎಂಬಂತೆ ನೆಱಿಯೆ ಕೆಯ್ಲಿಯ್ದು ಬಂದು ಮದ್ರರಾಜಂಗೆ ಪೊಡಮಟ್ಟು ಸನ್ನಣಂಗಳೆಲ್ಲ ಮನಾತಂಗೆ ನೆಱಿಯೆ ತುಡಿಸಿ —

ಳ್ಳುವ, ಅಂದಮಂ = ರೀತಿಯನ್ನು, ಇಱಿಯೆದುವು = ನಿಂದಿಸಿದುವು. ಕರ್ಣನ ತಂದೆ ಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ಅರ್ಜುನನ ತಂದೆಯಾದ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಅಯ್ಯಾ ನಿನ್ನ ಮಗನು ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಮಾಡೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕಾಲು ಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ಪಸರಿಸತೊಡಗಿದುವು (ಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳೇನಾದರೂ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ವಿವೇಕಿಗಳಾದ ತಾಯ್ತಂದೆ ಗಳು ಮಕ್ಕಳಪರವಾಗಿ ಬೇರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ತ್ಸವನಾಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯು ಇಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ) ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವು || ೧ ||

ಆಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆಗಳ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ, ತನ್ನಂ = ತನ್ನ ವಿಚಾರನನ್ನು, ಪರಿಚ್ಛೇದಿಸಿ = ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು; ನೇಸಱ್ಱಿಮೂಡೆ = ಅದಿತ್ಯನು ಉದಯಿಸಲು, ಅಂಗರಾಜಂ = ಕರ್ಣನು; ಆಜ್ಯಾನೇಕ್ಷಣಂಗೆಯ್ದು = (ಆಜ್ಯ + ಅವೇಕ್ಷಣಮಂ + ಗೆಯ್ದು) ದನದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ನೋಡಿ; ಸವತ್ಸಸುರಭಿಯಂ ಅಭಿವಂದಿಸಿ = ಕರುವಿನೊಂದಿಗಿರುವ ಧೇನುವನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ನಿಜರಥದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳ್ ಉಟಿಯೆ = ತನ್ನ ರಥ ಬಾಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧೋಪಕರಣಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಬಾಕಿ ಉಳಿಯುವ ಹಾಗೆ, ಪಸುರ್ಮಣಿಯಂ ಅಪ್ಪೊಡಂ = ಅನರ್ಥಗಳಾದಪಚ್ಚಿಯ ರತ್ನಗಳನ್ನಾದರೂ ಉಟಿಯದಂತು = ಬಾಕಿ ಇರದ ಹಾಗೆ, ಚಾಗಂಗೆಯ್ದು = ದಾನಮಾಡಿ (ಚಾಗ

(ಸಂ) ತ್ಯಾಗ ಚಾಗಮಂ+ಗೆಯ್ಲ = ಚಾಗಂಗೆಯ್ಲ ಕ್ರಿ. ಸವಾಸ) ಚಾಗಬೀರದ = ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮೂದಲಿಗನೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಾರುವಂತಿರುವ, ಪಟಿಯಿಗೆಯಂ - ಪತಾಕೆಯನ್ನು (ಪತಾಕೆ (ಧ್ವ) ಪಟಿಯಿಗೆ) ಎತ್ತಿಸಿ = ಮೇಲೆ ತೋರುವಂತೆ ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ; ಪಂಚರತ್ನ ಗರ್ಭಂಗಳಪ್ಪ = ಪಂಚರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ (ನಾಂದಿ ಮೊದಲಾದ ವೈದಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಶಪಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಹಿರಣ್ಯವನ್ನು ಹಾಕುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ನರಕಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಸ್ನಾನಮಾಡುವಾಗಲೂ ನೀರಿನ ಹಂಡೆಗೆ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಡುವ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು) ಮಂಗಳಜಳಂಗಳಂ = ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ತೀರ್ಥೋದಕಗಳನ್ನು, ಮಿಂದು = ಸ್ನಾನಮಾಡಿ; ಮೆಯ್ಯಂ ಆಱಿಸಿ = ಧೂಪವೇ ಮೊದಲಾದ ಸುರಭಿದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಂಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೊಗೆಗೆ ಮೆಯ್ಯೊಡ್ಡಿ ಒಣಗಿಸುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು) ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಆದ್ರ್ವತೆಯು ಆರುವಂತೆ ಮಾಡಿ; ದುಕೂಲಾಂಬರಮಂಉಟ್ಟು = ರೇಶ್ಮಿಯ ಉಡಿಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ; ಪೊಸವಾವುಗೆಯಂ = ಹೊಸತಾದ ಪಾದುಕೆಯನ್ನು (ಪೊಸತು+ಪಾವುಕೆ = ಪೊಸವಾವುಗೆ; ಪಾದುಕ (ಧ್ವ) ಪಾವುಗೆ ಜಾತ್ಯೇಕವಚನ; ಮೆಟ್ಟಿ = ಕಾಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು; ಕನಕಸಂವ್ಯಾನಸೂತ್ರಂ = ಹೊನ್ನಿನ ಜರಿಗೆಗಳುಳ್ಳ ಉತ್ತರಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡವನಾಗಿ; ಆಚಮಿಸಿ = ಆಚಮನ ಮಾಡಿಕೊಂಡವನಾಗಿ (ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರುಹಾಕಿ ಮೂರುಬಾರಿ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಆಚಮನ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಹೆಸರು) ಕನಕಕಮಲಂಗಳಂ = ಸ್ವರ್ಣ ಕಮಲಗಳಿಂದ (ಹೊಂದಾವರಿಗಳಿಂದ) ಕಮಲಾಕರ ಬಾಂಧವಂಗೆ = ಸೂರ್ಯನಿಗೆ (ಕಮಲಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಕಮಲಗಳಿಂದಲೇ ಅರ್ಘ್ಯ ಕೊಡುವುದರ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು) ಅರ್ಘ್ಯವೆತ್ತಿ = ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿ (ಅರ್ಘ್ಯ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಜಲ) ಪಾಲ್ಕಡಲ ತೆರೆಯ ನೊರೆಯ ದೊರೆಯ = ಕ್ಷೀರಸಾಗರದ ತೆರಿಗಳ ಚಲನೆಯಿಂದೇಳುವ ಬುದ್ಬದಗಳೊಡನೆ ಸಮಾನವಾದ (ಹಾಲು ಸಮುದ್ರದ ನೊರೆಯು ಎಷ್ಟು ಬಿಳುಪಿರಬಹುದೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಬಿಳುಪಾದ) ದುಕೂಲಾಂಬರದೊಳ್ = ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಬೆಳಗುವ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ, ಇಂಬಾಗಿ = ಯುದ್ಧದ ಉಡಿಗೆಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ; ಚಲ್ಲಣಮಂ ಉಟ್ಟು = ವೀರಗಾಸೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ (ಗಂಡುಡಿಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಾಗಿ) ಪುಡಿಗತ್ತುರಿಯಂ = ಕಸ್ಮೂರಿಯ ಪುಡಿಯನ್ನು; ತಲೆಯೊಳ್ ತೀವೆ ಪೊಯ್ತು = ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬುವಂತೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು (ಕೂದಲು ಕಪ್ಪಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸುವಾಸನೆಗಾಗಿ ಕಸ್ಮೂರಿಯನ್ನೆರಚಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ) ಪಸಿಯನೇತ್ರದ = ಹಚ್ಚನೆ ಕಂಗೊಸಸುವ ಕಂಗಿನ; ಯಾ, ಬಿತ್ತದ; ಅಸಿಯ = (ತೆಳ್ಳಗಾದ) ಕೃಶವಾದ; ಪಾಳೆಯೊಳ್ = ಪಾಳೆಯಲ್ಲಿ (ಅಡಿಕೆಮರದ ಹಾಳೆಯ ಹೊರಮೈಯ್ಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ನಾರಿನಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕ್ರಮವೀಗಲೂ ಇದೆ)

ತಿದಿಯುಗಿದು ಕೊಟ್ಟಿನೊಡವು- ।

ಟ್ಟಿದ ಕವಚಮನಮರಪತಿಗೆ ಮುನ್ನಿನ್ನೆನಗೊ- ॥

ಪ್ಪದು ಮಱಿಯನಾಸೆವಡಲೆಂ- ।

ದದಟನಣಂ ತುಡನೆ ಕವಚಮಂ ರಾಧೇಯಂ

॥ ೨ ॥

ತಲೆನವಿರಂ = ಕೂದಲುಗಳನ್ನು, ಪಚ್ಚುಗಂಟಿಕ್ಕಿ = ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗುವಂತೆ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ, ಮಣಿನುಯಸುಕುಟಮಂ = ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಿರೀಟವನ್ನು (ತಲೆಗೆ ಕವಿದು = ಕೂದಲಗಂಟುಗಳನ್ನು ಆವರಿಸುವಂತೆ ಇಟ್ಟು, ತೋರನೆಲ್ಲಿಯು ಕಾಯಿಂ = ದೊಡ್ಡ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಪಿರಿಯವು ಅಪ್ಪು = ದೊಡ್ಡವಾಗಿ ಇರುವ, ಮುತ್ತಿನ = ಆಣಿ ಮುತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುನಾಡಿದ; ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಮಂ = ಉಪವೀತವನ್ನು, ಎಟಿ ಲಿಕ್ಕಿ = ನೇತಾಡುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟು (ಜೋಲುಬಿಟ್ಟು) ಪಸದನಮಂ = (ವ್ರಸಾಧನ (ಧ್ಯ) ಪಸದನ) ಭೂಷಣಜಾತವನ್ನು, ಎನಗೆ ಇಂದು ಇನಿತೆ ಎಂಬಂತೆ = ಈ ದಿನ ನನಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ನೆಱಿಯೆ = ಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಕಯ್ನಿಯು = ಧರಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ (ಕಯ್ನಿಯರ್ = ಭೂಷಣೋದ್ವಹನೇ) ಒಂದು ಮದ್ರರಾಜಂಗೆ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು = ಬಂದು ಶಲ್ಯನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ; ಸನ್ನಣಂಗಳೆಲ್ಲಮಂ = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು (ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿರುವ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು, ಸನ್ನಾಹ (ಧ್ಯ) ಸನ್ನಣ) ಆತಂಗೆ = ಆ ಶಲ್ಯನಿಗೆ; ನೆಱಿಯೆ = ಸಂಪೂರ್ಣ ಭೂಷಿತನಾಗುವಂತೆ, ತುಡಿಸಿ = ತೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ॥

ತಿದಿಯುಗಿದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಮುನ್ನೆ = ಮೊದಲು (ಹಿಂದೆಯೇ); ಒಡವುಟ್ಟಿದ = ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ದೇಹದೊಡನೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ; ಕವಚಮಂ = ಕಂಚು ಕವನ್ನು; ತಿದಿಯುಗಿದು = ತಿದಿಯನ್ನು ಉಗಿವಂತೆ ಉಗಿದು (ತಿದಿಯನ್ನು ಸುಲಿಯುವಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸುಲಿದು) ಅಮರಪತಿಗೆ = ಇಂದ್ರನಿಗೆ; ಕೊಟ್ಟಿಂ = ದಾನಮಾಡಿದನು; (ಆದ್ದರಿಂದ) ಇನ್ನು = ಇನ್ನು ಮೇಲೆ; ಎನಗೆ = ನನಗೆ; ಮರಿಯಂ = ದೇಹವನ್ನು ಮರಿಯಿಸುವ ಕವಚವನ್ನು; ಆಸೆವಡಲ್ ಒಪ್ಪದು = ಇಚ್ಛಿಸುವುದಾಗದು; ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ, ಅದಟಂ = ಧೀರನಾದ; ರಾಧೇಯಂ = ರಾಧೆಯಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾದ ಕರ್ಣನು, ಕವಚಮಂ ಅಣಂ = ಕಂಚುಕವನ್ನೇನೂ; ತುಡನೆ = ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನು. ತುಡನೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರಣಾರ್ಥದ ಎಕಾರವು; (ಸಹಜವಾಗಿದ್ದ ಕವಚವನ್ನೇನೂ ಸಂಕೋಚಪಡದೆ ದಾನಮಾಡಿದ ತನಗೆ ಕೃತ್ರಿಮಕಂಚುಕದ ಹಂಗೆ ನೆಂದು ಆ ಧೀರನು ಕಂಚುಕವಿಲ್ಲದೇನೇ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ತೆರಳುವವನಾದನು) ॥ ೨ ॥

ವ || ಆಗಳ್ ಮದಗಜಕಕ್ಷಧ್ವಜವಿರಾಜಿತಮಪ್ಪ ತನ್ನ ಪೊನ್ನ ರಥಮಂ ಮ-
ದ್ರರಾಜನನೇಱಿಲ್ವೇಟ್ಟಿ ಮೂಱು ಸೂಟು ಬಲವಂದು ಪೊಡವಟ್ಟು
ತನ್ನ ಸಗ್ಗಮೇಱುವುದನನುಕರಿಸುವಂತೇಱಿ ನೆಲನಂಬರದೆಡೆಗೆ ಬ-
ರ್ಪಂತೆ ರಣರಂಗಭೂಮಿಗೆವಂದು ಕುರುರಾಜಧ್ವಜನಿಯಂ ಪದ್ಮವ್ಯಾ-
ಹಮನೊಡ್ಡಿ ದೊಡೆ—

ಕಂಸಾರಿಸಖಂ ಪರಿವಿ- ।

ಧ್ವಂಸಿತರಿಪುನ್ಯಪಸಮೂಹನೊಡ್ಡಿ ದನಾಗಳ್ ||

ಹಂಸವ್ಯೂಹಮನುತ್ತುಂ- ।

ಗಾಂಸಂ ತಾಂ ವಿಬುಧವನಜವನಕಳಹಂಸಂ

|| ೩ ||

ಆಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ||ಆಗಳ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ; ಮದಗಜಕಕ್ಷಧ್ವಜವಿರಾ
ಜಿತಂ ಅಪ್ಪ = ಮದಗಜವು ವಾಸಿಸತಕ್ಕ ಅರಣ್ಯವೇ ಗುರುತಾಗಿರುವ (ಅರಣ್ಯದ ಚಿತ್ರ
ವುಳ್ಳ) ಧ್ವಜ = ಧ್ವಜಸ್ತಂಭದಿಂದ; ವಿರಾಜಿತಂ ಅಪ್ಪ = ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದಾದ, ತನ್ನ
ಪೊನ್ನರಥಮಂ = ತನ್ನ ಹೇಮನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವನ್ನು; ಮದ್ರರಾಜನಂ = ಶಲ್ಯನನ್ನು,
ಏಱಿಲ್ವೇಟ್ಟಿ = ಹತ್ತುವಂತೆ ಹೇಳಿ; ಮೂಱುಸೂಟು ಬಲವಂದು = ಮೂರು ಸಾರಿ
ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ- ಪೊಡವಟ್ಟು = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಗ್ಗಮೇರುವುದಂ = ತಾನು
ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು (ತಾಂ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ) ಅನುಕರಿಸು
ವಂತೆ = ಅಭಿನಯಿಸುವ ಹಾಗೆ; ಏಱಿ = ಹತ್ತಿ; ನೆಲಂ ಅಂಬರದೆಡೆಗೆ ಬರ್ಪಂತೆ =
ಭೂಮಿಯು ಅಕಾಶದತ್ತ ಬರುವಹಾಗೆ (ಬಹುಬೇಗನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ರಣರಂಗ
ಭೂಮಿಗೆವಂದು = ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು; ಕುರುರಾಜಧ್ವಜನಿಯಂ = ಕಾರವ ಸೇನೆ
ಯನ್ನು; ಪದ್ಮವ್ಯೂಹಮಂ ಒಡ್ಡಿ ದೊಡೆ = ಪದ್ಮವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ||ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯಿದೆ||

ಕಂಸಾರಿ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಆಗಳ್ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ; ಉತ್ತುಂಗಾಂಸಂ =
ಉನ್ನತವಾದ ಹೆಗಲುಗಳುಳ್ಳವನೂ (ವೃಷಸ್ಯಂಧನು ಎಂಬ ತಾತ್ರರ್ಯವು) ವಿಬುಧವನ
ಜವನಕಳಹಂಸಂ = ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂಬ ತಾವರೆಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ರಾಜಹಂಸನಾಗಿಯೂ (ವಿಶೇಷ
ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ತಾತ್ರರ್ಯವು) ಪರಿವಿಧ್ವಂಸಿತರಿಪುನ್ಯಪಸಮೂಹಂ = ಸಂಪೂರ್ಣ
ನಾಶಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವೈರಿರಾಜರ ಗುಂಪುಗಳುಳ್ಳವನೂ (ಅಸಮಾನವೀರನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯು
ವುದು) ಕಂಸಾರಿಸಖಂ = ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ (ಭಾವ ಮೈದುವನೂ ಆಗಿರುವ [ಕಂಸ
ಯದುವಂಶದ ಉಗ್ರಸೇನನ ಮಗನು. ಮಧುರಿಯ ಅರಸನು. ಜರಾಸಂಧನ ಪುತ್ರಿಯ
ರಾದ ಅಸ್ತಿಪ್ರಾಸ್ತಿಯರು ಇವನ ಹೆಂಡದಿರು. ಕಾಲನೇಮಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಅಂಶ
ದಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು. ಉಗ್ರಸೇನನರಾಣಿ ಒಮ್ಮೆ ಸಖಿಯರಸಂಗಡ ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಯಮುನಾ

ವ || ಅಂತೊಡ್ಡಿದೊಡ್ಡಿನೆರಡುಂ ಬಲದ ನಾಯಕರುಂ ತಮ್ಮ ಕೋಪಾಗ್ಗಿಗಳನೆ ಬೀಸುವಂತೆ ಕೆಯ್ಯಾಸಿದಾಗಳಂದೆರಡುಂ ಬಲಮುಗ್ರಕೋಪದಿಂ ತಟ್ಟಿಟ್ಟಿದುವು. ಅನ್ನೆಗಂ ದುರ್ಮೋಧನಂಗಾಪ್ತರಪ್ಪ ಸಂಸಪ್ತಕರತಿರ ಧಮಧನನ ರಥಮಂ ತಮ್ಮತ್ತ ತೆಗೆಯಲೊಡಮವರ ರಥಕ್ಕೆ ಮದಾಂ ಧಗಂಧಸಿಂಧುರದಂತಮ್ಮನಗಂಧವಾರಣಂ ಪರಿದು ಸಂಸಪ್ತಕಬಲ ಕ್ಯಾಳ್ವನಾಗಿದ್ ಸುಶರ್ಮನಂ ರಾವಣನಂ ರಾಘವಂ ಕೊಲ್ವಂತೆ ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣಂ ಕೊಂದೊಡುಟ್ಟಿದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರ್ ತಮ್ಮಾಳ್ವನ ಸಾವಂ ಕಂಡು ರಿಪುಕುರಂಗಕಂಠೀರವನಂ ಮಾರ್ಕೊಂಡು ಕಾದುತ್ತಿರ್ವನೈಗವಿತ್ತು ಕರ್ಣನು ಮುದೀರ್ಣವೀರರಸಾಸ್ವಾದನಲಂಪಟನಾಗಿ ನೀಮೆಲ್ಲಮಿಂದೆನ್ನ ಕಾಳೆಗಮಂ ಸುರಿಗೆಗಾಳೆಗಮಂ ನೋಟ್ಟಂತೆ ನೋಟ್ಟದೆಂದು ಕಾರವಬಲದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರು ಮನೊಡ್ಡಿ ಪಾಂಡವ ಬಲಕ್ಕೆ ಮಿಟ್ಟು ಬರ್ಪಂತೆ ಬಂದು ತಾಗಿದಾಗಳ್ ತನಗಿದಿರೊಳದಿರ ದಾಂತ ಸೋಮಕಶ್ರೀಜಯಪ್ರಮುಖಕೋಸಲಾಧೀಶಸೈನ್ಯಂಗಳನಲ್ಲ ಕಲ್ಲೋಲಂ ಮಾಡಿ ಪೆಸರಟ್ಟಿಕೆಯ ನಾಯಕರನಿವತ್ತು ಸಾಸಿರ್ವರ ನೊರ್ವನಂ ಕೊಲ್ವಂತೆ ಕೊಂದು ನಿಟ್ಟಲಿಗೊಂಡು ಯುಧಿಷ್ಟಿರನಂ ಮುಟ್ಟಿವಂದಾಗಳ್—

ನದಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಕಾನುಪರವಶೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಕೂಡಲೆ ದ್ರುಮಿಲನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಉಗ್ರಸೇನನ ರೂಪದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ರಾಣಿ ಕೆಲವು ಕುರುಹುಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ಉಗ್ರಸೇನನಲ್ಲವೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ ಅವನಿಂದ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ರೋಷಭರದಿಂದ “ನಿನ್ನ ದುರ್ಜೀವದಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು ಯದುವಂಶದವನಿಂದಲೇ ಸಾಯಲಿ” ಎಂದು ಶಪಿಸಿದಳು. ಕೊನೆಗೆ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಹತನಾದನು.] ತಾಂ = ಅರ್ಜುನನು ತಾನು, ಹಂಸವ್ಯೂಹಮಂ ಒಡ್ಡಿದಂ = ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಂಸದ ಆಕೃತಿಯಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. “ವಿಬುಧವನಜವನಕಳಹಂಸಂ” ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿ ಆರಿಕೇಸರಿಗೂ, ಕವಿಂಪನಿಗೂ ಅನ್ಯಯ ಸುವಂತೆ ಕಾವ್ಯದ ಹಲವೆಡೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದು ಅರ್ಜುನನ ವರ್ಣನೆಯು ಬರುವಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಕವಿಯು ಎದೆಯುಬ್ಬಿ ವರ್ಣಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಕರ್ಣನು ಸದ್ವ್ಯೂಹವೊಡ್ಡಿದರೆ ವಿಬುಧವನಜವನಕಳಹಂಸನು ಹಂಸವ್ಯೂಹವೊಡ್ಡುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ರೂಪಕಪರಿಕರಾಲಂಕಾರಗಳಿವೆ || ೩ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು = ಹಾಗೆ, ಒಡ್ಡಿದಂ = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ತಯಾರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದು; ಒಡ್ಡಿದಂ = ಸೈನ್ಯದ; ಎರಡುಂ ಬಲದ ನಾಯಕರುಂ = ಉಭಯ

ಪಕ್ಷದ ಸೇನಾನಿಗಳೂ; ತಮ್ಮ = ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ, ಕೋಶಾಗ್ನಿಗಳನೆ =
 ಕ್ರೋಧರೂಪವಾದ ಬೆಂಕಿಗಳನ್ನೇ, ಬೀಸುವಂತೆ = ಗಾಳಿಹಾಕಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ
 ಹಾಗೆ, ಕೆಯ್ದಿಸಿದಾಗಳ = ತೋಳುಗಳನ್ನು ಬೀಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು; ಅಂದು = ಆ
 ದಿನ, ಎರಡುಂ ಬಲಂ = ಪಕ್ಷ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳ ಸೈನ್ಯಗಳು; ಉಗ್ರಕೋಪದಿಂ = ಅತಿ
 ಯಾದ ಮುಳಿಸಿಂದ, (ತಟ್ಟು + ಇಱ್ಱಿದುವು) ತಟ್ಟುಱ್ಱಿದುವು = ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬ
 ರಂತೆ ತಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಹೋರಾಡಿದುವು, ಅನ್ನೆಗಂ = ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ,
 ದುರೋಧನೆಗೆ ಅಪ್ಪರ್ ಅಪ್ಪ = ದುರೋಧನನ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ, ಸಂಸಪ್ತ
 ಕರ್ = ಸಂಸಪ್ತಕರೆಂಬ ದೈತ್ಯವರ್ಗವು, [ಸಂಸಪ್ತಕ — ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಪಥಮಾಡಿ
 (ಅಣಿಯಿಟ್ಟು) ಕೊಂಡು ಹೋರಾಡುವವರಿಗೆಲ್ಲ ಈ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ
 ವಾಗಿ ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗರ್ತರಾಜನಾದ ಸುಶರ್ಮ, ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ
 ಸತ್ಯೇಷು, ಸತ್ಯಕರ್ಮ, ಸತ್ಯದೇವ, ಸತ್ಯರಥ ಇವರೈವರಿಗೂ ಈ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ
 ಇವರು ಒಂಬತ್ತುಕೋಟಿ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಶಪಥಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ,
 ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ಮಡಿದರು] ಅತಿರಥ ಮಥನನ = ಅತಿರಥರನ್ನು ಮಥಿಸು
 ವವನಾದ ಅರ್ಜುನನ, ರಥಮಂ = ತೇರನ್ನು, ತಮ್ಮತ್ತ ತೆಗೆಯಲೊಡೆ = ತಮ್ಮ
 ಕಡೆಗಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅಮ್ಮನ ಗಂಧವಾರಣಂ = ಅರ್ಜುನನು
 (ಆದೂ ಅರಿಕೇಸರಿಗಿರುವ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು) ಮದಾಂಧ ಗಂಧಸಿಂಧುರದಂತೆ =
 ಮದದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಾಣಿಸದಾದ(ಗರ್ವದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು) ಮದ್ದಾನೆಯ ಹಾಗೆ; ಅವರ
 ರಥಕ್ಕೆ ಪರಿದು = ಅವರ ತೇರುಗಳ ಕಡೆಗಾಗಿ ಧಾವಿಸಿ, ಸಂಸಪ್ತಕ ಬಲಕ್ಕೆ = ಅವರ
 ಗುಂಪಿಗೆ, ಅಲ್ದಂ ಆಗಿ ಇರ್ದ = ಯಜಮಾನನಾಗಿದ್ದ, ಸುಶರ್ಮನಂ = ಸುಶರ್ಮನೆಂಬ
 ವನನ್ನು, ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣಂ = ವೈರಿಸಂಹಾರಕಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನು (ಇದೂ
 ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳಲ್ಲೊಂದು) ರಾಘವಂ = ರಘುವಂಶಜನಾದ ರಾಮ
 ಚಂದ್ರನು; ರಾವಣನಂ = ರಾವಣಾಸುರನನ್ನು; ಕೊಲ್ಲಂತೆ = ವಧಿಸುವಂತೆಯಲ್ಲೇ,
 ಕೊಂದೊಡೆ = ಸಂಹಾರಗೈಯ್ಯಲು, ಉಱ್ಱಿದನಾಯಕರೈಲ್ಲರ್ = ಅವಶಿಷ್ಟರಾದ ಅಧಿ
 ಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲರೂ, ತಮ್ಮ ಅಲ್ದನ ಸಾವಂಕಂಡು = ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನ ಮರಣವನ್ನು
 ನೋಡಿ; ರಿಪುಕುರಂಗಳಂ ರಿವನಂ = ವಿರೋಧಿಗಳೆಂಬ ಮೃಗಗಳಿಗೆ ಸಿಂಹ
 ಪ್ರಾಯನಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು (ಇದೂ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು)
 ಮಾರ್ಕೊಂಡು = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಕಾದುತ್ತ ಇರ್ಪ + ಅನ್ನೆಗಂ = ಹೋರಾಡುತ್ತಿರು
 ವಾಗ; ಇತ್ತ = ಈಚೆ (ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ) ಕರ್ಣನುಂ = ಅಂಗಾಧಿಪನೂ ಕೂಡ;
 ಉದೀರ್ಣವೀರರಸಾಸ್ವಾದನ ಲಂಪಟಂ ಆಗಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವೀರರಸವನ್ನು
 ಆಸ್ವಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ; ಇಂದು = ಈ ದಿನ; ನೀಮ್ ಎಂಟಂ =

ಯಮಸುತನಣ್ಮಿ ಸತ್ತೆಯೆನುತುಂ ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಮನುರ್ಚಿಕೊಂಡು ವ- |

ಕ್ಷಮನಿರದೆಚ್ಚೊಡೆಚ್ಚ ಶರಮಂ ಕಲಿ ಚಕ್ರನೆ ಕಿಟ್ಟುರಃಪ್ರದೇ- ||

ಶಮನಿಸೆ ನೆತ್ತರೊಕ್ಕು ಸತಿ ಮುಚ್ಚೆಯೊಳಿಚ್ಚೆಯೆ ಕೆಟ್ಟು ಜೋಲೊಡಾ |
ದಮನಸುನೊಂದು ನಂದಿಸದೆ ತನ್ನನೆ ನಂದಿಸಿದಂ ದಿನೇಶಜಂ || ೪ ||

ನೀವೆಲ್ಲರೂ; ಎನ್ನ ಕಾಳೆಗಮಂ=ನಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಯುದ್ಧವನ್ನು, ಸುರಿಗೆಗಾಳೆ
ಗಮಂ=[ಭುರಿಕಾ (ಧ್ವ) ಸುರಿಗೆ] ಕತ್ತಿಯ ಕಾಳೆಗವನ್ನು, (ಖಡ್ಗ, ಖಡ್ಗಿಯೆಂಬ
ಯುದ್ಧವನ್ನು) ನೋಟ್ಟಂತೆ=ನೋಡುವ ಹಾಗೆ=ನೋಟ್ಟಿದು=ನೋಡುತ್ತಿರು
ವುದು, ಎಂದು=ಹೀಗೆಂಬುವಾಗಿ, ಕಾರವಬಲದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರನುಂ=ಕಾರವರ
ಕಡೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ; ಒಡ್ಡಿ=ಅವರವರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಪಾಂಡವ
ಬಲಕ್ಕೆ=ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆಗೆ; ಮಿಟ್ಟು ಬರ್ಪಂತೆ ಬಂದು=ಮೃತ್ಯು ಬರುವಹಾಗೆ
ಬಂದು, ತಾಗಿದಾಗಳು=ಸವಿೂಪಿಸಿದಾಗ; ತನಗೆ=ಕರ್ಣನಿಗೆ, ಅದಿರದೆ=ಹೆದರದೆ,
ಇದಿರೊಳು=ಮುಂದೆಸೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂತ=ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿನಂತ, ಸೋಮಕ ಶ್ರೀ ಜಯ
ಪ್ರಮುಖ ಕೋಸಲಾಧೀಶ ಸೈನ್ಯಂಗಳಂ=ಸೋಮಕ ಶ್ರೀಜಯರೇ ವೊದಲಾದ
ವರು ನಡೆಯಿಸುವ ಕೋಸಲೇಶ್ವರನ ಸೇನೆಗಳನ್ನು, ಅಲ್ಲಕಲ್ಲೋಲಂ ಮಾಡಿ=
ಚಲ್ಲಾ ಪಿಲ್ಲಿಯಾಗುವಂತೆ ಚದರಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ಪೆಸರಱುಕೆಯನಾಯಕರಂ ಅಱುವತ್ತು
ಸಾಸಿವರ್ಪಂ=ಹೆಸರುವಾಸಿಗೆ ಬಂದ ಅರುವತ್ತುಸಾವಿರ ನಾಯಕರನ್ನು, ಒರ್ವನಂ
ಕೊಲ್ಪಂತೆ ಕೊಂಡು=ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಹಾಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೊಂಡು, ನಿಟ್ಟುಲಿ
ಗೊಂಡು=ಮುಂದೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನೋಡುತ್ತ, (ಎನೆಯಿಕ್ಕದೆ ದುರದುರನೆ ನೋಡುತ್ತ)
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಂ=ಧರ್ಮಜನನ್ನು (ಯುಧಿ+ಷ್ಠಿರ=ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯುಳ್ಳ
ವನು) ಮುಟ್ಟಿವಂದಾಗಳು=ಸವಿೂಪಿಸಿದಾಗ ||

ಯಮಸುತಂ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮೂಲಾವೃತ್ತಂ || ಯಮಸುತಂ=
ಧರ್ಮನಂದನನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು; ಅಣ್ಮಿ=ಹೋರಾಡಿ; [ಅಣ್ಮಿ (ಧಾತು)
ಪಾರುಷೇ] ಸತ್ತೆ= (ಕರ್ಣನೇ ನೀಸು) ನಾಶವೆಯ್ದಿದೆ, ಎನುತುಂ=ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ;
ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಮಂ=(ನಿಶಿತ+ಅಸ್ತ್ರ) ಕೂರಲಗನ್ನು; ಉರ್ಚಿಕೊಂಡು=(ಬತ್ತಳಿಕೆ
ಯಿಂದ) ಹೊರತೆಗೆದುಕೊಂಡು; [ಉರ್ಚು (ಧಾತು) ಅರ್ಪಣೇ] ಇರದೆ=ಕೂಡಲೆ
(ಕಾಲಾತಿಪಾತವಿಲ್ಲದೇನೇ); ವಕ್ಷಮಂ=ಎದೆಯನ್ನು; ಎಚ್ಚೊಡೆ=ಗುರಿಹಿಡಿದು
ಹೊಡೆಯಲು; ಕಲಿ=ವೀರನಾದ ಕರ್ಣನು; ಎಚ್ಚ ಶರಮಂ=(ಧರ್ಮಜನ)
ಹೂಡಿದ ಬಾಣವನ್ನು; ಚಕ್ರನೆ=(ಅನುಕರಣ)ಬಹುಬೇಗನೆ; ಕಿಟ್ಟು=ಕಿತ್ತುತ್ತೆಗೆದು;
ಉರಃ ಪ್ರದೇಶಮಂ=ವಕ್ಷಃ ಸ್ಥಳವನ್ನು; ಇಸೆ=ಹೊಡೆಯಲು; ನೆತ್ತರಾ=ರಕ್ತವು;

ನ || ಅಂತು ಕೊಂತಿಗೆ ನಾಲ್ವರೊಳಾರುಮಂ ಕೊಲ್ಲೆನೆಂದು ನುಡಿದ ತನ್ನ
ನನ್ನಿಗೆ ಬನ್ನಂಬದವುದೆಂದು ಕರ್ಣಂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಶಲ್ಯನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲವೆಂದು
ಪೆಟ್ಟಿಗೆಕ್ಕಿ ನಕುಲಸಹದೇವರಿವರರುಂ ಬಂದಾಂತೊಡವರನೇಗೆಯ್ಯ
ದೆಂದು ಕರುಣಿಸಿ ಶಲ್ಯನ ಮನಮಂ ನೋಡಲೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡೊಡ
ತನ್ನಳಿಯಂದಿರ ಸಾವಿಂಗಾಡಿದೆ ಶಲ್ಯನಿಂತೆಂದಂ—

ಒಕ್ಕು = ಹೊರಸೂಸಿ, [ಉಗು (ಧಾತು) ವಿಪರ್ಜನೇ] ಪತಿ = ಅರಸನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿ
ರನು; ಮುಚ್ಚೆಯೊಳ್ = ವಿಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ [ಮುಚ್ಚಿ (ಸಂ) ಮೂರ್ಛಿ] ಇಚ್ಛೆಯೆ-
ತನ್ನ ಅರಿವೇ; ಕೆಟ್ಟು = ಇಲ್ಲದಾಗಿ [ಕಿಡು (ಧಾತು) ವಿನಾಶೇ] ಜೋಲ್ಲೊಡೆ =
ಜೋತಾಡುತ್ತಿರಲು; ದಿನೇಶಂ = ಸೂರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನು; ಅದಮನಸು =
ಬಹಳವಾಗಿಯೇ (ಆದಂ + ಎನಸು = ಇವೆರಡೂ ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯಗಳು)
ನೊಂದು = ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು [ನೋ (ಧಾತು) ವ್ಯಥನೇ] ನಂದಿಸದೆ = ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ;
(ವೈರವನ್ನು ಯಾ ವೈರಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಥವಾ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಸನವನ್ನು
ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೋಪವನ್ನು ಎಂದು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು) ತನ್ನನೆ ನಿಂದಿ
ಸಿದಂ = ತನ್ನನ್ನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡನು, ಅಥವಾ ಅದಮೆಜೋಲ್ಲೊಡೆ, ನಸುನೊಂದು
(ತನ್ನ ಕೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ) ನಸುನೊಂದು = ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಸನಹೊಂದಿ; ನಂದಿಸದೆ ತನ್ನನೆ
ನಿಂದಿಸಿದಂ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ. (ತಾನು ಮಾತೆಯೊಡನೆ ಮಾತು
ಕೊಟ್ಟುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೇ ಎಂದು ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ) || ೪ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು = ಹಾಗೆಯೇ; ಕೊಂತಿಗೆ = (ನೊಡಲು)
ತಾಯಿಯಾದ ಕುಂತಿದೇವಿಗೆ (ಪಂಪರನ್ನರು ಕೊಂತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು) ನಾಲ್ವ
ರೊಳ್ = ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ, ಆರಮಂ = ಯಾರನ್ನೂ, ಕೊಲ್ಲಿಂ ಎಂದು =
ನಾಶಮಾಡೆನು ಎಂಬುದಾಗಿ; ನುಡಿದ ತನ್ನ ನನ್ನಿಗೆ = ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ;
ಬನ್ನಂ = ಭಂಗವು; ಬಂದವುದು ಎಂದು = ಬರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂಬುದಾಗಿ, ಕರ್ಣಂ
ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಇದಂ = ಕರ್ಣನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಇತ್ತಲ್ = ಈಚೆ ಪಾಂಡವ
ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅರಸನಂ = ರಾಜನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು; ಪೆಟ್ಟಿಗೆ (ಪೆಟ್ಟಿಗು) + ಇಕ್ಕಿ = ಹಿಂದೆ
ಸರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ; ನಕುಲಸಹದೇವರಿವರರುಂ = ನಕುಲಸಹದೇವರಿಂಬ ಕಿರುದಮ್ಮಂ
ದಿರಿಬ್ಬರೂ; ಬಂದು + ಆಂತೊಡೆ = ಸಮೀಪಿಸಿ ಇದಿರಿಸಲು; ಇವರಂ = ಈ ಕಿರಿಯ
ರನ್ನು; ಏಗೆಯ್ಯುದು = (ಏನಂ + ಗೆಯ್ಯುದು) ಏನು ತಾನೇ ಮಾಡಲಿ, ಎಂದು =
ಈ ವಿಧವಾಗಿ; ಕರುಣಿಸಿ = (ಅವರಲ್ಲಿ) ದಯೆದೋರಿ; ಶಲ್ಯನ = ಮುದ್ರೇಶ್ವರನ; ಮನ
ಮಂ = ಚಿತ್ತವು ಹೇಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು; ನೋಡಲೆಂದು = ನೋಡಬೇಕೆಂದು; ಬೆಸ

ಎರೆದನ ಪೆಂಪುವಾಂತಧಿಕನಪ್ಪನ ಪೆಂಪುಮನೀವ ಕಾವ ನಿ- ।

ನ್ನೆರಡು ಗುಣಂಗಳುಂ ಬಯಸುತಿರ್ಪುವು ನಿನ್ನೊಳಿವಂದಿರೇತಪ್ಪಿಂಗಳ್ ॥

ದೊರೆ ದೊರೆವೆತ್ತ ಕಾಳೆಗದ ಗೆಲ್ಲದ ಸೋಲದ ಮಾತು ನಿನ್ನೊಳಂ ।

ನರನೊಳ ಮಿದುರ್ದಯೆ ಸಿಸುಗಳ್ ಸಿಬಿರಕ್ಕೆ ಬಟಲ್ ಭೂಪನಂ ॥ ೫ ॥

ಗೊಂಡೊಡೆ = ಕೇಳಲು, ಶಲ್ಯಂ = (ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ) ಮದ್ರ ಭೂಪನು, ತನ್ನ ಅಳಿಯಂದಿರ ಸಾವಿಗೆ ಆತಿದೆ = ತನ್ನ ಅಳಿಯಂದಿರಾದ ನಕುಲ ಸಹದೇವರ್ಕಳ ಮರಣಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಪಡದವನಾಗಿ; ಇಂತು ಎಂದಂ - ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ॥

ಎರೆದನ - ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಎರೆದನ = ಬೇಡಿಕೊಂಡವನಾದ ನನ್ನ, ಪೆಂಪುಂ = ಗೌರವವೂ, [ಎರ (ಧಾತು) ಯಾಚ್ಛಾಯಾಂ] ಆಂತ = ವೈರಿಗಳನ್ನು ಇದಿರಿಸಲುನಿಂತ; ಅಧಿಕಂ = ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವನು; ಅಪ್ಪನ = ಆಗಿರುವವನಾದ ನಿನ್ನ; ಪೆಂಪುಮಂ = ಗೌರವವೂ ಯಾವುದಿರುವುದೋ ಅವೆರಡನ್ನೂ; ಈವ = ಕೊಡುವ; ಕಾವ = ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ; ನಿನ್ನ ಎರಡು ಗುಣಂಗಳುಂ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಇವೆರಡು ಗುಣ ಗಳೂ; (ಯಥಾಸಂಖ್ಯಾಲಂಕಾರ) [ಸಾರಥ್ಯಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೇ ತಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕರ್ಣನು ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಲ್ಯನು ಹೇಳಿದನಷ್ಟೆ! ಈಗ ಅದನ್ನು ನೆನೆದು ಕೊಂಡು ಶಲ್ಯನು ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ-ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡುವ ನಿನ್ನ ಗುಣವು ಮತ್ತು ಇದಿರಿಸುವ ವೈರಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂಬುದೂ; ಅಲ್ಪನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನೊಡನೆ ಹೋರಾಡದೆ ಅವನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬುದೂ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳು] ಬಯಸುತಿರ್ಪುವು (ಬಯಸುವಂತಿರ್ಪುವು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವು) ಇವಂವಿರ್ = ಚಿಕ್ಕವರಾದ ಈ ನಕುಲಸಹದೇವರು, ನಿನ್ನೊಳ = ಅತಿಶಯ ಗುಣಾಸ್ತಿತನೂ ಮಹಾಸತ್ಯಶಾಲಿಯೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಕೂಡೆ, ಏತಪ್ಪಿಂಗಳ್ ದೊರೆ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸಮಾನರು? ದೊರೆವೆತ್ತ = ಸಮಾನತೆ ಹೊಂದಿದ; ಕಾಳೆಗದ - ಯುದ್ಧದ, ಗೆಲ್ಲದ ಸೋಲದ ಮಾತು = ಜಯಾಪಜಯಗಳ ಮಾತು; ನಿನ್ನೊಳಂ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ; ನರನೊಳಂ = ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿಯೂ, ಇರ್ಪುದು = ಇರುವುದು (ವರ್ತಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲದ ಪ್ರಯೋಗವಿದು) ಸಿಸುಗಳ್ (ಸಂ) ಶಿಶುಗಳ್ = ಈ ಬಾಲಕರು; ಬಟಲ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟುಹೋದ; ಭೂಪನಂ = ಅರಸನಾದ ಧರ್ಮಜನನ್ನು; ಸಿಬಿರಕ್ಕೆ (ಸಂ) ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ = ವಸತಿಯ ಕಡೆಗಾಗಿ; ಉಯೆಂ = ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿ [ಉಯೆಂ (ಧಾತು) ನಿಯಾಮೇ] ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬ; ಸರಿಸಮಾನರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಲ್ಪರನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬ

ವ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಮತ್ತಂ ದುರ್ಮೋಢನಂಗಂ ಭೀಮಂಗಮನುವರಂ ಪೋಣ
 ದಿರ್ದುರದರಸನಂ ಬೇಗಂ ಪೋಗಿ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ಳಮೆಂದು ಬರಿವರೆ,
 ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಟಿಯೆ ನೊಂದ ನೋವಂ ಕಂಡು ಪಾಂಡವಬಲದ
 ನಾಯಕರುತ್ತಾಯಕರಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಚತುರ್ವಲಂಗಳನೊಂದು ನೂಡಿ
 ಕೊಂಡು ಕಾರಾಗ್ನಿಯಂ ಕಿಡಿ ಸುತ್ತುವಂತೆ ಕರ್ಣನಂ ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿ
 ಕೊಂಡು ಕಣಯಕಂಪಣಮುಸಲಮುಸುಂಡಿಭಿಂಡಿವಾಳತೋಮರ
 ಮುದ್ದರ ಮಹಾ ವಿವಿಧಾಯುಧಂಗಳೊಳಿಟ್ಟುಮೆಚ್ಚುವಿಱಿದುಮಗು
 ವುರ ಮದ್ಭುತಮುಮಾಗೆ ಕಾದುವಾಗಳ್ —

ಇವೆರಡು ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳು ಸರ್ವಾದರಣೀಯಗಳೇ ಸರಿ. ಈ ಬಡವುಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಂತಹ
 ಮಹಾಸತ್ವಶಾಲಿಗಳು ಇದಿರಿಸುವುದೆಂದರೆ ನಿಂದೆಗೇಡಲ್ಲವೆ, ಎಂದು ಕಾರಾಂಶವು || ೫ ||

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ
 ಅಲ್ಲದೆ, ಅತ್ತಂ = ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೇರೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ, ದುರ್ಮೋಢನಂಗಂ ಭೀಮಂಗಂ =
 ದುರ್ಮೋಢನನಿಗೂ ಭೀಮಸೇನನಿಗೂ; ಅನುವರಂ = ಯುದ್ಧವು, ಪೋಣದಿರ್ದುರದು =
 ಸೇರಿಬಂದಿದಿ ತು; ಬೇಗಂಪೋಗಿ = ಬೇಗನೆಹೋಗಿ; ಅರಸನಂ = ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಯುಧಿ
 ಷ್ಠಿರನನ್ನು; ಕೆಯೊ ಟ್ಪಿಂ = ಸೇರಿಕೊಳ್ಳೋಣ; ಎಂದು ಬರಿವರೆ = ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರು
 ತಿದ್ದಾಗ; ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ = ಧರ್ಮಜನು; ಅಟಿಯೆನೊಂದ = ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕದಂತಹ
 ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ, ನೋವಂ = ಆ ಸಂಕಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು, ಕಂಡು =
 ನೋಡಿ; ಪಾಂಡವಬಲದ ನಾಯಕರ್ = ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ;
 ಉತ್ತಾಯಕರಾಗಿ = ಒಂದುಗೂಡಿ, (ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳವರಾಗಿ) ತಂ
 ತಮ್ಮ = ಅವರವರ ಅಧೀನದಲ್ಲರತಕ್ಕ. ಚತುರ್ವಲಂಗಳಂ = ಆನೆ ಕುದುರೆ ರಥ ಕಾಲಾ
 ಳುಗಳೆಂಬ ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ; ಒಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು = ಒಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ಸೇರಿಸಿ
 ಕೊಂಡು; ಕಾರಾಗ್ನಿಯಂ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕ ಬಿಂಕಿಯನ್ನು; ಕಿಡಿ =
 ಕರ್ಣಗಳ ಸಮೂಹವು; ಸುತ್ತುವಂತೆ = ಅವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ (ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು)
 ಕರ್ಣನಂ ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು = ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕವಿಯುತ್ತ;
 ಕಣಯಕಂಪಣ ಮುಸಲಮುಸುಂಡಿ ಭಿಂಡಿವಾಳ ತೋಮರ ಮುದ್ದರ ಮಹಾ ವಿವಿಧಾ
 ಯುಧಂಗಳೊಳ್ = ಕಣಯ = ಈಟಿಯಂತಹ ಆಯುಧ; ಕಂಪಣ = ಚಲನಶೀಲವಾದ
 ಆಯುಧವಿಶೇಷ; ಮುಸಲ = ಒನಕೆಯ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಆಯುಧವು; ಮುಸುಂಡಿ =
 ಆಯುಧ ವಿಶೇಷ, ಭಿಂಡಿವಾಳ (ಭಿಂಡಿಪಾಲ) ಕಲ್ಲೊಡೆಯುವ ಮುಟ್ಟಿಯಂತಹ
 ಆಯುಧವು; ತೋಮರ = ಕೊಡತಿಯಂತಿರುವ ಆಯುಧ; ಮುದ್ದರ = ಡಂಗೆ; ಮಹಾ

ಎನಗಮರಾತಿಸಾಧನವಿದಿಚ್ಛುಗುಮಕ್ಕದಿದಿಚ್ಛಿ ಬಾಲ್ಯಮಿ- ।

ನ್ನೆನೆ ಪೆಱಿತುಂಟೆ ದೋಷಮನಗಂತದೆ ದೋಷಮದಾಗಲಾಗದೆ- ॥

ದಿನತನಯಂ ತಗುಟ್ಟಿಸೆ ನಿಶಾತಶರಾಳಿಗಳೆಯ್ತೆ ಚಕ್ಕು ಚ- ।

ಕ್ಕನೆ ಕೊಳೆ ಮೊಕ್ಕು ಮೊಕ್ಕನೆ ಶಿರಂಗಳುರುಳ್ಳವು ವೈರಿಭೂಪರಾ ॥ ೬ ॥

ವ ॥ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ —

ಮಂತ್ರಪದಪ್ರವೀಣಬಹುಸಾಧನಹೂಂಕರಣಾದಿಮಂತ್ರಮಾ- ।

ಮಂತ್ರತಡಾಕಿನೀದಶನಘಟ್ಟನಜಃತವಿಭೀಷಣಂ ಮದೇ- ॥

ವಿವಿಧಾಯುಧಂಗಳೊಳ್ — ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದಿವ್ಯಾಯುಧಗಳಿಂದ, ಇಟ್ಟುಂ = ಹೊಡೆದೂ; ಎಚ್ಚುಂ = ಹೂಡಿಯೂ; ಇಱಿದುಂ = ತಿವಿದೂ, ಅಗುವುಂ = ಭಯಂ ಕರವೂ, ಅದ್ಭುತಮುಂ = ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವೂ, ಆಗೆ ಕಾದುವಾಗಳ್ = ಆಗುವಂತೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರಲು ॥

ಎನಗಂ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಅರಾತಿಸಾಧನಂ = ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯವು; ಎನಗಂ = ಮಹಾಸತ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ನನಗೂ; ಅಕ್ಕದೆ = ಹೆದರದೆ, ಇದಿಚ್ಛು ಗುಂ = ಇದಿರಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ ' (ಇದಿರಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ) ಇದಿಚ್ಛಿ = ವ್ರತಿ ಭಟಿಸಿ; ಬಾಲ್ಯಂ = ಬದುಕುತ್ತಿರುವುದು, ಎನಗೆ ಇನ್ನು ಪೆಱಿತುದೋಷಂ ಉಂಟೆ ಎನೆ = ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೋಷವು ಬೇರೆ ನನಗಿರುವುದೇ ಎಂದರೆ, ಅಂತದೇ ದೋಷಂ = ನನಗಿರುವ ದೋಷವು ಅದು ಮಾತ್ರವೇ ಸರಿ; ಅದು ಆಗಲಾಗದು = ಆ ದೋಷವು ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಲೇಬಾರದು, ಎಂದು = ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ; ಇನತನ ಯುಂ = ಸೂರ್ಯಸುಕುವಾರನಾದ ಕರ್ಣನು; ತಗುಟ್ಟಿ = ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ, ಇಸೆ = ಹೊಡೆ ಯಲು; ನಿಶಾತಶರಾಳಿಗಳ್ = (ಆ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ) ಕೂರಂಬುಗಳು; ಎಯ್ತೆ = ಸರಿಯಾಗಿ ಚುಕ್ಕುಚುಕ್ಕನೆ ಕೊಳೆ — ಚುಕ್ಕುಚುಕ್ಕೆಂದು ಶಬ್ದವಾಗುವಂತೆ ಹೋಗಿ ನಾಟಲು (ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರಿಮಾಟ್ಟಲು) ವೈರಿ ಭೂಪರಾ = ಶತ್ರುರಾಜರ (ಷಷ್ಠಿಗೆ ದೀರ್ಘ) ಶಿರಂಗಳ್ = ತಲೆಗಳು; ಮೊಕ್ಕುಮೊಕ್ಕನೆ ಮೊಕ್ಕುಮೊಕ್ಕೆಂಬ ಶಬ್ದದೊಡನೆ = ಇವು ಅನುಕರಣ ಶಬ್ದಗಳು; ಇಲ್ಲಿರುವ ಔಚಿತ್ಯವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ) ಉರುಳ್ಳವು = ಉರುಳಿಬಿದ್ದವು ॥ ಈ ಪದ್ಯವು ಕರ್ಣನ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿಸುತ್ತಿದೆ) ॥ ೬ ॥

ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ = ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ॥

ಮಂತ್ರಪದ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತಲಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ (ಮಂತ್ರ-ಮಂತ್ರಂ)

ಭಾಂತ್ರನಿಯಂತ್ರಿತಾಶ್ಚಶವಮಾಂಸರಸಾಸವಮತ್ತಯೋಗಿನೀ ।

ತಂತ್ರಮಿದೇನಗುವರ್ನೋಳಕೊಂಡುದೊ ಕರ್ಣನ ಗೆಲ್ಲ ಕೊಳ್ಳುಳಂ ॥೨॥

ವ ॥ ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತ ಸಂಸಪ್ತಕನಿಕುರುಂಬದೊಳಗೊರ್ವರುಮಂ ಕಿಱಿವೀ
 ಟಲೀಯದೆ ರಸಮಂ ಕೊಲ್ವಂತೆತಾನುಂ ಕೊಂದು ಕರ್ಣನೊಳ್ಳಾ
 ಪೊಣರಲ್ ಬರ್ಪ ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗಂ ನಿಜಪತಾಕಿನಿಯ ನಡುವೆ
 ಮೆಱಿವ ಪತಾಕಾವಿರಾಜಿತಮಪ್ಪ ತಮ್ಮಣ್ಣನ ರಥಮಂ ಕಾಣದೆ ಕಾರವ
 ಬಳಜಳನಿಧಿಯೊಳ್ಳಾ ಬಳ್ಳಳ ಬಳೆದೊಗೆದ ಕೇಸುರಿಯಂತೆ ತಟತಟಿಸಿ

ಮಂತ್ರಪದ = ಮಂತ್ರಪದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಪ್ರವೀಣ = ನಿಪುಣರಾದ, ಬಹು
 ಸಾಧನ = ಅನೇಕಾನೇಕ ಸೈನ್ಯದ; ಹೂಂಕರಣಾದಿ = ಹೂಂಕಾರವೇ ಮೊದಲಾದ,
 ಮಂತ್ರಂ = ಮಂತ್ರಗಳುಳ್ಳ, (ಆಮಂತ್ರತ—ವಿಭೀಷಣಂ) ಆಮಂತ್ರತ = ಬರವಾಡ
 ಲ್ಪಟ್ಟ; ಡಾಕಿನೀ = ಡಾಕಿನಿಯರೆಂಬ ಪಿಶಾಚಗಣಗಳ; ದಶನ = ಹಲ್ಲುಗಳ, ಘಟ್ಟಿನ =
 ಹೊಡೆತಗಳಿಂದ; ಜಾತ = ಉಂಟಾದ; ವಿಭೀಷಣಂ = ಹೆಚ್ಚಾದ ಭೀಕರ ಶಬ್ದಗಳುಳ್ಳ,
 (ಮದೇಭಾಂತ್ರ—ತಂತ್ರಂ) ಮದೇಭ = ಮದಗಜಗಳ; ಅಂತ್ರ = ಕರುಳುಗಳಿಂದ,
 ನಿಯಂತ್ರತ = ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ (ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ) ಆಶ್ಚ = ಕುದುರೆಗಳ, ಶವ = ಹೆಣಗಳ,
 ಮಾಂಸ = ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ; ರಸ = ರುಚಿಕರವಾದ, ಆಸವ = (ಸಾರ)
 ಮದ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ; ಮತ್ತ = ಮದಿಸಿದ, ಯೋಗಿನೀ = ಹೆಣ್ಣು ಪಿಶಾಚಿಗಳ, ತಂ
 ತ್ರಂ = ಕುಣಿಯುಕೆ ಹಾಡುವಿಕೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ಯಗಳುಳ್ಳ; ಗೆಲ್ಲ = ಜಯ
 ಗೊಂಡ; ಕರ್ಣನ = ಅಂಗಾಧಿಪನ; ಅಥವಾ ಕರ್ಣನ ಗೆಲ್ಲಕೊಳ್ಳುಳಂ = ಎಂದು ಪ್ರಥ
 ವಸಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಪ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಹೇಳಬಹುದು ಕೊಳ್ಳುಳಂ = ರಣರಂಗವು, ಏಂ
 ಅಗುವಂ = ಎಂತಹ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು, ಒಳಕೊಂಡುದೋ = ಪಡೆದಿದ್ದಿತೋ? (ಹೇಳ
 ಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು) ಇಲ್ಲಿ ರಣರಂಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಹೊರಟ ಪಂಪನು ರಸಕ್ಕೆ ಅನು
 ಗುಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ರೀತಿಯು ಬಲು ಚಿನ್ನಾಗಿದೆ—
 ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಾಟ್ಯವಾಡುವ ಪಿಶಾಚಿಗಳ ತಂಡಗಳು ಗುಡುಗುಡಿಸುವ ಹಾಗೆ
 ಗೌಡೀರೀತಿಯಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಹೊರಟು ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ವಾಚಕರನ್ನು
 ನೇರಾಗಿ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಅಲ್ಲಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೋರಿಸಿಕೊಡು
 ವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಕಪರಿಕರಾಲಂಕಾರಗಳು ॥ ೨ ॥

ಅನ್ನೆಗಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅನ್ನೆಗಂ = ಆ ವೇಳೆಗೆ, ಇತ್ತ = ಈ ಕಡೆ
 ಯಲ್ಲಿ; ಸಂಸಪ್ತಕನಿಕುರುಂಬದೊಳಗೆ = ಸಂಸಪ್ತಕರ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ; ಒರ್ವರುಮಂ =

ಮಿಳಿವರ್ಪವನತನೂಜನ ಕೇಸರಿಕೇತನಮಪ್ಪ ಪಟಯಿಗೈಯಂ ಕಂಡು
ಮುಟ್ಟಿವರ್ಪನ್ನೆಗಮರಸನಂ ಬೀಡಿಂಗೆ ಕಳಿಸಿ ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದ
ನಕುಳಸಹದೇವರಿಂದರವಿಂದಬಾಂಧವತನೂಜನ ಮಹಾ ಪ್ರಹರಣ
ಹತಿಯೊಳ್ ಯಮನಂದನನ ನೋವುಮನಾತ್ತೀಯ ಬಲದ ನಾಯಕರ
ಸಾವುಮನಱಿದು —

ಒಬ್ಬರನ್ನಾದರೂ, ಕಿಱುವೀಟಿಲ್ = (ಕಿಱಿದು—ಅಗುವಂತೆ ಜೀಟಿಲ್) ಕಡಿಮೆ
ಯಾಗಲು, ಜಾರಿ ಬೀಳಲು(ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು) ಈಯದೆ = ಎಡೆಕೊಡದೆ, ರಸಮಂ =
ಪಾದರಸವನ್ನು, ಕೊಲ್ವಂತೆ = ಕೊಂದು ಹಾಕುವಂತೆ (ರಸಶುದ್ಧಿ ಮಾಡುವವನು ಅದು
ಜಾರಿ ಬೀಳದಂತೆ ಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿ ಕೊಂದು ಬಿಡುವಂತೆಯೇ)
ಎಂತಾನುಂ = ಹೇಗಾದರೂ, ಕೊಂದು = ನಶಗೊಳಿಸಿ, ಕರ್ಣನೊಳ್ = ಅಂಗಾಧಿಪನ
ಕೂಡೆ, ಕಾದಲ್ = ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂದು, ಬರ್ಪ = ಬರುವ, ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗಂ =
ವಿಕ್ರಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿದ ಅರ್ಜುನನು (ಇದು ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಬಿರುದು) ನಿಜಪತಾ
ಕಿನಿಯ ನಡುವೆ = ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಮೆಱಿವ = ಎತ್ತರವಾಗಿ ಶೋಭಿಸು
ತ್ತಿರುವ; ಪತಾಕಾವಿರಾಜಿತಂಅಪ್ಪ = ಪತಾಕೆಯಿಂದ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ, ತಮ್ಮ
ಅಣ್ಣನ ರಥಮಂ ಕಾಣದೆ = ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಧರ್ಮಜನ ತೇರನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಕೌರವ
ಬಳಸಳನಿಧಿಯೊಳ್ = ಕೌರವರ ಸೇನೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಬಳ್ಳಳಬಳಿದು ಒಗಿದ =
ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಉಂಟಾದ; ಕೇಸುರಿಯಂತೆ (ಕೆಚ್ಚನೆ+ಉರಿ = ಕೇಸುರಿ = ಕ. ಸ)
ಕೆಂಪಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಬೆಂಕಿಯ ಹಾಗೆ; ತಟಿತಟಿಸಿ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತ,
ಮಿಳಿವರ್ಪ = ಚಲಿಸುವ; ಪವನತನೂಜನ = ವಾಯುವುತ್ರನಾದ ಭೀಮನ; ಕೇಸರಿಕೇತ
ನಂ ಅಪ್ಪ = ಸಿಂಹವೇ ಧ್ವಜವಾಗಿರುವ; ಪಟಿಯಿಗೈಯಂ = ಪತಾಕೆಯನ್ನು; ಕಂಡು =
ನೋಡಿ; ಮುಟ್ಟಿವರ್ಪ ಅನ್ನೆಗಂ = (ವೈರಿಯು) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿ
ಯಾಗಿ, ಅರಸನಂ = ರಾಜನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು, ಬೀಡಿಂಗೆ = ವಸತಿಗೆ; ಕಳಿಸಿ =
ಕಳುಹಿಬಿಟ್ಟು, ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದ = ಮರಳಿ (ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ) ಬಂದ, ನಕುಳ ಸಹದೇ
ವರಿಂದೆ = ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ನಕುಲಸಹದೇವರ ಮೂಲಕ; ಅರವಿಂದ ಬಾಂಧವತನೂ
ಜನ = ಕಮಲಬಂಧುವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಸುಕುಮಾರನಾದ ಕರ್ಣನ; ಮಹಾಪ್ರಹರಣ
ಹತಿಯೊಳ್ = ಪ್ರಬಲವಾದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಉಂಟಾದ, ಯಮನಂದನನ ನೋವು
ಮಂ = ಧರ್ಮಜನ ಬೇನೆಯನ್ನೂ; ಆತ್ತೀಯ ಬಲದ ನಾಯಕರ = ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ
ಮುಖಂಡರ; ಸಾವುಮಂ = ಮರಣವನ್ನೂ, ಅಱಿದು = ತಿಳಿದುಕೊಂಡು — ||

ವನಸುತಂಗೆ ವಾಸತಿಗಳೊರ್ವರುಮಿಲ್ಲದಊಂದಮಾಂತ ಕೌ- ।
 ರವ ಬಲದುರ್ಕನೊಂದಿಸು ಮಾಣಿಸಿ ಪೋಪಮಿಳೇಶನಲ್ಲಿಗೆಂ- ॥
 ದವನತವೈರಿ ವೈರಿಬಲವಾರಿಧಿಯಂ ವಿಶಿಖಾರ್ವವಹ್ನಿಯಿಂ ।
 ತವಿಸಿ ಮರುತ್ತನೂಭವನನಲ್ಲಿಗೆ ಪೇಟ್ಟಿರದೆಯ್ವ ಭೂಪನಂ ॥ ೮ ॥
 ತಾನುಂ ಹರಿಯುಂ ಭೂಪತಿ- ।
 ಗಾನತರಾಗಲೊಡಮೊಸೆದು ಪತಿ ಪರಸಿ ಯಮ- ॥
 ಸ್ಥಾನಮನೆಂತೆಯ್ವಿಸಿದಿರೊ ।
 ಕಾನೀನನ ದೊರೆಯ ಕಲಿಯನುಗ್ರಾಹವದೊಳ್ ॥ ೯ ॥

ವನಸುತಂಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ.ವಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಪವನಸುತಂಗೆ =
 ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ, ಪಾಸತಿಗಳ್ = (ಸಹಾಯಮಾಡತಕ್ಕ) ಜೊತೆಗಾ
 ರರು; ಒರ್ವರುಂ ಇಲ್ಲ = ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; (ವೈರಿಗಳ ನಡುವೆ ಒಬ್ಬನೇ
 ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವನು ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ) ಅದಊಂದಂ = ಆದ್ದರಿಂದ;
 ಅಂತಕಾರವಬಲದ ಉರ್ಕಂ = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ ಕೌರವ ಸೈನ್ಯದ ಉಬ್ಬರ (ಗರ್ವ)ವನ್ನು,
 ಒಂದು ಇನಿಸುವಾಣಿಸಿ = ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ (ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ)
 ಇಳೇಶನಲ್ಲಿಗೆ = ಅರಸನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಲ್ಲಿಗೆ, ಪೋಪಂ = ಹೋಗುವ (ಹೋಗೋಣ)
 ಎಂದು = ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತ, ಅವನತವೈರಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವೈರಿಗಳುಳ್ಳವ
 ನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ವೈರಿಬಲವಾರಿಧಿಯಂ = ಸಾಗರದಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿರುವ ವೈರಿಗಳ
 ಬಲವನ್ನು; ವಿಶಿಖಾರ್ವವಹ್ನಿಯಿಂ = ವಿಶಿಖ = ಬಾಣರೂಪವಾದ; ಔರ್ವವಹ್ನಿಯಿಂ =
 ವಡವಾಗ್ನಿಯಿಂದ; ತವಿಸಿ = ನಾಶಪಡಿಸಿ [ತವು (ಧಾತು) ಕ್ಷಯೇ] ಮರುತ್ತನೂಭವ
 ನಂ = ವಾಯುಸುತಂವಾರನಾದ ಭೀಮಸೇನನನ್ನು, (ಭೀಮನ ಕೂಡ) ಪೇಟ್ಟು =
 (ಸಂಗತಿಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ) ಹೇಳಿ, ಭೂಪನಂ = ಧರ್ಮಜನನ್ನು (ನೋಡಬೇಕೆಂದು)
 ಇರದೆ = ಕೂಡಲೇ, ಅಲ್ಲಿಗೆಯ್ವು = ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ॥ ಭೂಪನಾ ಎಂಬ ಪಾರಾಂ
 ತರವೂ ಇದೆ—ಹಾಗದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ = ಭೂಪನಾ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇರದೆ ಯಿ
 ಎಂದು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು ॥ ವೈರಿಭಲವಾರಿಧಿ, ವಿಶಿಖಾರ್ವವಹ್ನಿ— ಈ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ
 ರುವ ರೂಪಕದ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ॥ ೮ ॥

ತಾನುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ತಾನುಂ ಹರಿಯುಂ = ಅರ್ಜುನನೂ ಕೃಷ್ಣ
 ನೂ, ಭೂಪತಿಗೆ = ಅರಸನಾದ ಧರ್ಮಜನಿಗೆ, ಅನತರಾಗಲೊಡಂ = ನಮಸ್ಕಾರ
 ಮಾಡಲು; ಪತಿ = ಭೂಪಾಲಕನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು, ಒಸೆದು = ಮನಸ್ಸೂತೋಪ
 ವುಳ್ಳವನಾಗಿ [ಒಸೆ(ಧಾತು)ಪ್ರಸನ್ನೇ] ಪರಸಿ = ಅಶೀರ್ವದಿಸಿ; ಉಗ್ರಾಹವದೊಳ್ =

ನರನಾರಾಯಣರೆಂಬಿ- ।

ವರ್ತು ಮೊಡಗೂಡಿದೊಡೆ ಗೆಲ್ವರಾರು ವರ್ತಿಯೊಳ್ ॥

ನಿರುತಮೆನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ನಿಮ್ಮಿ- ।

ವರ್ತ ದೊರೆಗಂ ಬಗೆವೊಡೆಗ್ಗಳರ್ ನರರೊಳರೇ ॥ ೧೦ ॥

ಎಂತೆನೆ ಮುಯ್ಯೇಟು ಸೂಟಿಳೆ- ।

ಯಂ ತಳದೊಳೆ ಪಿಟಿದನಾತನೆಂಬುದನಾಂ ಮು- ।

ನ್ನೆಂತುಂ ಸಂಬೆನೆ ನಂಬಿದೆ- ।

ನಿಂತಿದಿನ ಗಂಡವಾತಿನೊಳ್ ಸೂತಜನಂ ॥ ೧೧ ॥

(ಉಗ್ರ + ಅಹವ) ಭೀಕರನಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಕಾರ್ಣನನ=ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವನಾದ ಕರ್ಣನ(ಕುಂತಿಯು ಕನ್ನಿ ಕೆಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ದೂರ್ವಾಸನ ಮಂತ್ರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೋಡೋಣವೆಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಹೊರಡಲು ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಬಂದು ಪುತ್ರನನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು) ದೊರೆಯಂ=ಸರಿ ಸಮನಾದ (ಕರ್ಣನಂತಹ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ) ಕಲಿಯಂ=ವೀರನನ್ನು; ಯಮು ಸ್ಥಾನಮಂ=ಯಮಲೋಕವನ್ನು (ಶೈವಿನಿಯನ್ನು) ಎಂತು-ಹೇಗೆತಾನೇ, ಎಯ್ವಿ ಸಿದಿರೊ=ಹೊಂದಿಸಿದಿರೋ “ಆತುಲ ವಿಕ್ರಮಿಯಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ನೀವೆಂದು ಹೇಗೆ ನಾಶಪಡಿಸಿದಿರೋ ವಿವರಿಸಿರಿ. ಅವನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲದಂತಹ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ”ಯೆಂದು ಧರ್ಮಜನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ॥ ೯ ॥

ನರನಾರಾಯಣರ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನರನಾರಾಯಣರೆಂಬ=(ಬವರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನರನಾರಾಯಣರೆಂಬ ಋಷಿಗಳು ಅರ್ಜುನ ಕೃಷ್ಣರಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದರೆಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಯು) ನರನಾರಾಯಣರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ, ಇವರುಂ=ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಡಗೂಡಿದೊಡೆ=ಒಂದಾಗಲು (ನಿಮ್ಮನ್ನು) ಉವರ್ತಿಯೊಳ್=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ; ಗೆಲ್ವರ್ ಆರ್=ಜಯಿಸುವವರು ಯಾರಿರುವರು? (ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು) ಬಗೆವೊಡೆ=ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಲು; ನಿರುತಂ=ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದಾಗಿಯೇ ಇರುವವರೆಂಬಹಾಗೆ, ನೆಗಟ್ಟಿ=ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವರಾದ; ನಿಮ್ಮ ಇವರ್ತದೊರೆಗಂ=ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸರಿಸಮಾನತೆಗೂ; ಅಗ್ಗಳರ್=ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ, ನರರ್=ಮನುಷ್ಯರು ಒಳರೇ=ಇರುವರೇ [ಪುರುಷತ್ರಯದೊಳ್ ಉಳ್ ಧಾತುವಿನ ಮೊದಲುಕಾರಕ್ಕೆ ಹಸ್ತ್ರೋತ್ಪಮಕ್ಕಂ ಉಳ್ = ಬಳ್; ಉಳ್ ಧಾತು ಪೂರ್ವದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟುಂ ಹಸ್ತ್ರೋತ್ಪಂ ಪುರುಷತ್ರಯದೊಳ್ ॥ ೨. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ ॥ ೨೪೪ ॥] ॥ ೧೦ ॥

ಎಂತೆನೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎಂತೆನೆ=ಹೇಗೆಂದರೆ; ಆತಂ=ಆ

ಇನ್ನುಂ ಕರ್ಣನ ರೂಪೆ ದ- ।

ಲೆನ್ನೆದೊಯೊಳಮೆನ್ನ ಕಣ್ಣೊಳಂ ಸುಟಿದವುದಾಂ- ।

ತೆನ್ನೆಚ್ಚ ಶರಮುಮಂ ಗೆ- ।

ಲೆನ್ನುಮನಂಜಿಸಿದನೆಂದೊಡೆನ್ನೇನೆಂಬಂ

॥ ೧೨ ॥

ಕರ್ಣನು; ಮುಯ್ಯೇಟಿ ಸೂಟಿ = ಇಷ್ಟತೊಂದು ಸಾರಿ, ["ಮೂಟಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಯ್ ಎಂಬ ಅದೇಶವು - ಚರಮಕ್ಕದರ್ಶನಂ ಮೂ | ಟಿರ- ಪಿರಿದುಂ ಹಸ್ತಂ ಮೊದಲೊಳ್ | ಸ್ವರಮಿದೀರೆ ಮೂಟಿಟಿಲ್ಲಿ ಮುಯ್ಯಾದೇಶಂ || ಶ. ಮ ದ ಸೂತ್ರ || ೧೮೮ ||] ಎಳೆಯಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು; ತಳದೊಳೆ = ಕೈಯಲ್ಲೇ, ಪಿಟಿದಂ = ಹಿಂಡಿದನು [ಪಿಟಿ (ಧಾತು) ನಿರ್ದ್ರವಕರಣೇ; (ಹಿಳಿ) ಪಿಳಿ = ಸೀಳು,] ಎಂಬುದಂ = ಹೀಗೆ ಜನರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು, ಮುನ್ನೆ = ಮೊದಲೆಂದೂ, ಆಂ = ನಾನು, ನಂಬೆನೆ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನಂಬದಿದ್ದೆನು; ಇಂದಿನ + ಈ ದಿನದ, ಗಂಡವಾತಿನೊಳ್ = ಪೌರುಷೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ವೀರಾಲಾಪದಲ್ಲಿ), ಗಂಡುಸುತನವುಳ್ಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ; (ಅಥವಾ ಇಂದಿನ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವೀರಾಧಿವೀರರೇ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಕರ್ಣನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮಿರುಗುಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವುದು) ಸೂತಕನಂ = ಸೂತ ಸುತನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಇಂತು = ಅಸಮಾನ ವಿಕ್ರಮಿಯೆಂಬುದಾಗಿ, ನಂಬಿದಂ = ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವನಾದೆನು. ॥ ೧೧ ॥

ಇನ್ನುಂ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಇನ್ನುಂ = ಇಷ್ಟು ಸಮಯವು ಕಳೆದರೂ, ಇನ್ನೂ; ಎನ್ನ ಎದೊಯೊಳಂ = [ಎದೊ (ಸಂ) = ಹೃದಯ] ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ, ಎನ್ನ ಕಣ್ಣೊಳಂ = ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲೂ; ಕರ್ಣನ ರೂಪೆ = ಆ ಇನಜನ ಅಕ್ಕತಿಯೇ, ಸುಟಿದವುದಾದಲ್ = ನಿಜಕ್ಕೂ ಸುತ್ತುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು (ಕಣ್ಣಿನಸ್ಸುಗಳ ಮುಂದೆ ಆತನ ಅಕ್ಕತಿಯೇ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದು) ಸುಳಿ-(ನಾ) ಜಲಾವರ್ತೇ, ಸುಟಿ = (ಧಾ) ಪರಿಭ್ರಮಣೇ] ಆಂತು = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ; ಎನ್ನ ಎಚ್ಚ ಶರಮುಮಂ = ನಾನು ಹೂಡಿದ ಬಾಣವನ್ನೂ (ಇಲ್ಲಿ ಆಂ ಎಚ್ಚ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎನ್ನ ಎಂಬ ಷಷ್ಠಿಯಿದೆ. ಅಥವಾ 'ಎಚ್ಚ ಎನ್ನ ಬಾಣಮಂ | ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು) ಗೆಲ್ಲುಂ = ಜಯಿಸಿ; ಎನ್ನುಮಂ = ಯುಧಿಷ್ಟಿರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡ, ಅಂಜಿಸಿದಂ ಎಂದೊಡೆ = ಹೆದರಿಸಿದನೆಂದರೆ, ಇನ್ನು + ಏನೆಂಬೆಂ = ಆತನ ವಿಕ್ರಮಾತಿಶಯವನ್ನು ನಾನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? (ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಜಯಿಸಿ

ಅಂತಸ್ವದಟನನಾಜಿಯೋ- ।
 ಳೆಂತೆಂತಿದಿರಾಂತು ಗೆಲ್ಲೆರೆನೆ ನೃಪನಂ ಕಂ- ॥
 ಸಾಂತಕನೆಂದಂ ಕರ್ಣನು- ।
 ಮಾಂತಿರೆ ನೀವಿಂದು ನೊಂದುದಂ ಕೇಳ್ವೀಗಳ್ ॥ ೧೩ ॥
 ಆರಯ್ಯಲೆಂದು ಬಂದೆವ- ।
 ಪಾರಗುಣಾ ಕೊಂದೆವಿಲ್ಲವಿನ್ನುಂ ಬಳವ- ॥
 ತ್ಯೂರಾರಾತಿಯನುಪಸಂ- ।
 ಹಾರಿಪೆವೀವಿರಿಯನಾದನೆಂಬುದುಮಾಗಳ್ ॥ ೧೪ ॥

ತನ್ನನ್ನೂ ಅಂಜಿಸಿದುದರಿಂದ ಆ ಕರ್ಣನು ವೀರಾಗ್ರಣಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ
 ವಿಲ್ಲನೆಂದು ಧರ್ಮಜನ ಮಾತಿನ ಸಾರವು) ॥ ೧೨ ॥

ಅಂತವ್ವ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಂತಪ್ಪ = ಹಾಗಿರುವ, ಅದಟನಂ = ಸಾಮ
 ಥ್ಯಶಾಲಿಯನ್ನು, ಅಜಿಯೋ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಎಂತು ಎಂತು = ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ, ಇದಿ
 ರಾಂತು = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಗೆಲ್ಲೆರೆ = ಜಯಿಸಿಕೊಂಡಿರಿ; ಎನೆ = ಹೀಗೆ ಕೇಳಲು,
 ಕಂಸಾಂತಕಂ = ಕಂಸಮರ್ದನನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು; ನೃಪನಂ = ಆರಸನಾದ ಯುದ್ಧಿಸ್ಕಿರ
 ನನ್ನು ಕುರಿತು; ಎಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ಕರ್ಣನುಂ = ಇನತನಯನಾದ ಆ
 ಕರ್ಣನು, ಅಂತಿರೆ = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ನಿಂತಿರಲು, ಇಂದು = ಈ ದಿನ; ನೀಂನೊಂದುದಂ =
 ನೀವು ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದುದನ್ನು, ಈಗಳ್ = ಈಗ ತಾನೇ; ಕೇಳ್ವು = ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು
 ಕೊಂಡು ॥ ೧೩ ॥

ಆರಯ್ಯಲ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಪಾರಗುಣಾ = ಅತಿಶಯ ಗುಣ
 ಗಳಿಂದ ವೆರೆಯುತ್ತ ಅಜಾತಶತ್ರುವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮಹಾರಾಜನೇ; ಆರಯ್ಯಲ್
 ಎಂದು = ವಿಚಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣನೆಂದು; ಬಂದೆವು = (ಇಲ್ಲಿಗೆ) ಬಂದಿರುವೆವು.
 ಇನ್ನುಂ = ಇನ್ನೂ. ಬಲವತ್ಯೂರಾರಾತಿಯಂ = ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಕರಿಣ ಸ್ವಭಾವ
 ದವನೂ ಆಗಿರುವ ಆ ವೈರಿಯನ್ನು, ಕೊಂದೆವಿಲ್ಲ = ನಾಶಪಡಿಸಿಲ್ಲ; ಉಪಸಂಹಾರಿ
 ಪೆವು = ಈಗತಾನೇ ನಾಶಗೊಳಿಸುವೆವು, [ಉಪಸರ್ಗದ ಬಲದಿಂದ ಧಾತು ಮೂಲಾ
 ಥ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಂದನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ = “ಉಪಸರ್ಗ ಬಲಾದ್ಧಾತುಃ
 ಬಲಾದನ್ಯತ್ರನೀಯತೇ । ಪ್ರಹಾರಾಹಾರಸಂಹಾರವಿಹಾರ ಪರಿಹಾರ ಇವುಗಳ ಹಾಗೆ]
 (ಏಂ + ಪಿರಿಯಂ + ಅದಂ) ಏವಿರಿಯನಾದಂ = ಅವನು ಅಂತಹ ಅಸಾಧ್ಯನಾದನೇನು?
 ಎಂಬುದಂ = ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು, ಆಗಳ್ = ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ; (ಅವನೇನೂ ಅಂತಹ
 ಅಸಾಧ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು) ॥ ೧೪ ॥

ನರಕಾಂತಕನಂ ನುಡಿದಂ ।

ನರೇಂದ್ರನಾನರಸುಗೆಯ್ವ ಪಟುವಗೆಯನದಂ ॥

ಪರಿಹರಿಸಿದನಾತನ ನೀ ।

ಕಿರೀಟಿ ಗೆಲೆನಗೆ ಪಟ್ಟಮಂ ಮಾಡುವನೇ ॥ ೧೫ ॥

ಏಮೊಗ್ಗೈ ಕರ್ಣನಂತೀ ।

ನಿಮ್ಮಂದಿಗರಿಱಿಯೆ ಸಾವನೇ ಸುಖಮಿರಿಮಿ- ॥

ನ್ನಮ್ಮ ಸುಯೋಧನನೊಳ್ ಪಗೆ- ।

ಯಮ್ಮಱಿದಾನುಂ ತಪೋನಿಯೋಗದೊಳಿರ್ಪೆಂ ॥ ೧೬ ॥

ನರಕಾಂತಕನಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನರೇಂದ್ರಂ = ಅರಸನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು; ನರಕಾಂತಕನಂ = ನರಕಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದವನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು; [ನರಕಾಸುರನೆಂದರ ವರಾಹಾವತಾರವನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇಹದಿಂದ ಸ್ವೇದ ಬಂದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭಾವಾಸುರನೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು ಈ ಮಗನಿಗೆ ಭೂಮಿಯು ವೈಷ್ಣವಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಆತನು ದುರ್ಜಯನಾಗಿಪ್ರಾಂತ್ಯೋತ್ಕಿಷ್ಣನಗರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಇಂದ್ರನ ಶ್ರೇತಚ್ಚತ್ರವನ್ನೂ ಅದಿತಿಯ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನೂ ಇಂದ್ರವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿದ್ದ ಮಣಿಶಿಖರವನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನು ಅವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದನು.] ನುಡಿದಂ = ಹೀಗೆಂದನು, ಅಂ = ನಾನು, ಅರಸುಗೆಯ್ವ = ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ, ಪಟುವಗೆಯಂ ಅದಂ = (ಪಟು+ಬಗೆ = ಕಾಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯ) ಗಹನವಾದ ಆ ಭಾವನೆಯನ್ನು; ಪರಿಹರಿಸಿದಂ = ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡನು; ಈ ಕಿರೀಟಿ ಆತನಂಗೆಲ್ಲು = ಈ ಅರ್ಜುನನು ಆ ಕರ್ಣನನ್ನು ಜಯಿಸಿ [ಕಿರೀಟಿ = ಅರ್ಜುನನು ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿವಾತಕವಚರ ಗುಂಪನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದನೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ತನ್ನ ಅರ್ಧಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಆತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವನ್ನಿಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕಿರೀಟಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು] ಎನಗೆ - ನನಗೆ; ಪಟ್ಟಮಂ = ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು; ಮಾಡುವನೇ = ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನೇ? (ಅದು ಆತನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆಂಬುದರಿಂದಲೇ ಆ ಬಗೆಯ ಪಟುವಗೆಯು; ಅದನ್ನು ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ॥ ೧೫ ॥

ಏಮೊಗ್ಗೈ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಏಮೊಗ್ಗೈ = ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದೇ

ವ || ಎಂದು ತನ್ನ ನೋಯೆ ನುಡಿದ ನಿಜಾಗ್ರಜನ ನುಡಿಗೆ ಮನದೊಳೇ
ವೈಸಿಯುಮೇವೈಸದೆ ವಿನಯಮನೆ ಮುಂದಿಟ್ಟು ವಿನಯಭೂಷಣ
ನಿಂತೆಂದಂ —

ಮುಳಿದಿಂತು ಬೆಸಸೆ ನಿಮ್ಮಡಿ |

ಯೊಳೆ ಮಾರ್ಕೊಂಡೆಂತು ನುಡಿವೆನುಸಿರೆಂ ನಿಮ್ಮಂ ||

ಮುಳಿಯಿಸಿದ ಸುರಾಸುರರುಮ— |

ನೊಳರೆನಿಸೆಂ ಕರ್ಣನೆಂಬನೆನಗೇವಿರಿಯಂ

|| ೧೭ ||

ನು? ಇಂತು ಈ ನಿಮ್ಮಂದಿಗರ್ ಇಱಿಯೆ = ಹೀಗೆ ಈ ನಿಮ್ಮ ಹಾಗಿರುವವರು ಹೋ
ರಾಡಲು; ಕರ್ಣಸಾವನೇ? = ಕರ್ಣನು ಮೃತಿಯೊಂದುವನೇ? ಇಂ = ಇನ್ನುಮೇಲೆ;
ನಮ್ಮ ಸುಯೋಧನನೋಳ್ = ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಂದೆಯ ಮಗನಾದ ಸುಯೋಧನನಲ್ಲಿ;
ಪಗೆಯಂ = ವೈರವನು; ಮುಱಿದು = ಮರೆತುಬಿಟ್ಟು; ಸುಖಂ ಇರಿಂ = ಸುಖವಾಗಿ
ಇದ್ದುಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಅನುಂ = (ಈ ರೀತಿಯ ವೈರದಿಂದ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಅನರ್ಥಕ್ಕೂ ಹೇತು
ವಾದ) ನಾನಾದರೂ, ತವೋನಿಯೋಗದೊಳ್ = (ತಪಸ್ + ನಿಯೋಗ = ಸಂ. ಉತ್ಪ
ಸಂಧಿ) ತಪಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ; ಇರ್ಪೆಂ = ಇರುವೆನು || ಇದುವರೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾವನೆ
ಯೆಲ್ಲವೂ ಗಾಳಿಯ ಗೋಪುರವಾಯಿತು; ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾದ್ದರಿಂದ
ನೀವಾದರೂ ಆ ಸಹೋದರರೊಂದಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿ
ಬಾಳಿರಿ ನಾನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು ಎಂಬುದು ಧರ್ಮಜನ
ಮಾತಿನ ಸಾರಾಂಶವು || ೧೬ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಈ ಬಗೆಯಿಂದ; ತನ್ನ = ತನ್ನನ್ನು,
(ದ್ವಿತೀಯೆಗೆ ಷಷ್ಠೀ) ನೋಯೆ = ವ್ಯಸನಪಡುವ ಹಾಗೆ, ನುಡಿದ = ಹೇಳಿದ; ನಿಜಾಗ್ರ
ಜನ = (ನಿಜ + ಅಗ್ರಜ) ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ; ನುಡಿಗೆ ಮನದೊಳ್ = ಮಾತಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ,
ಏವೈಸಿಯುಂ = ವ್ಯಸನ ಹೊಂದಿಯೂ, ಏವೈಸದೆ = ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊ
ಳ್ಳದೆ (ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹದೆ); ವಿನಯಭೂಷಣಂ = ವಿನಯವೇ ಆಭರಣ
ವಾಗಿರತಕ್ಕ ಅರ್ಜುನನು; ವಿನಯಮನೆ = ಮುಂದಿಟ್ಟು = ವಿನಯವನ್ನೇ ಮುಂದೆ
ಮಾಡಿ (ವಿನೀತನಾಗಿ) ಇಂತೆಂದಂ — ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು || (ಅಣ್ಣನು ಅವಮಾನ
ವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನುಡಿದರೂ ತಮ್ಮನು ವಿನಯದಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದನು.)

ಮುಳಿದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮುಳಿದು = ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು (ನೀವು) ಇಂತು
ಬೆಸಸೆ = ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೂ; (ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಇಂತಹ ಅಪ್ಪಣೆಯಾ

ಇಂದರಸ ನೇಸಱಿಂದೊಳ- ।

ಗಾಂ ದಿನಕರಸುತನನಿಕ್ಕಿ ಬಂದಲ್ಲದೆ ಕಾ- ॥

ಣೆಂ ದಲ್ ಭವತ್ಪದಾಬ್ಜಮ- ।

ನೆಂದೆಟ್ಟಿ ನುದಶ್ರುಜಳಲವಾದ್ರ್ಕಕಪೋಲಂ ॥ ೧೮ ॥

ವ ॥ ಅಂತು ಭೂನಾಥಂ ತನ್ನಳವನಱಿದುಮಱಿಯದೆ ಕಿಡನುಡಿದು ತಪೋ
ವನದೊಳಲ್ಲದೆ ನೀಗೆನೆಂದೆಟ್ಟಿನಿಂದಿದರ್ನನಸುರಾಂತಕನುಂ ತಾನು
ಮೆಂತಾನುಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೊಡೊಡಂಬಟ್ಟಜಾತಶತ್ರುಗೆ ಪೊಡೆವಟ್ಟು ರಥ
ಮನೇಱಿ ಕಾರವಧ್ವಜಿನಿಗೆ ಭಯಜ್ವರಂ ಬರ್ಪಂತೆ ಬಂದು ಪವನ

ದರೂ) ನಿಮ್ಮ+ಅಡಿಯೊಳೆ= ತಮ್ಮ ಮುಂದೆಯೇ, ವಾರ್ಕೊಂಡು = ಎದುರಾಗಿ;
(ಪ್ರತಿಯಾಗಿ) ಎಂತುನುಡಿವೆಂ= ಹೇಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು (ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಾನೆಂ
ದಿಗೂ ಪ್ರತಿ ವಾತನ್ನು ಅಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು) ಉಸಿರಿಂ= (ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ) ಹೇಳ
ಲಾರೆನು; ನಿಮ್ಮಿಂ= ನಿಮ್ಮನ್ನು; ಮುಳಿಯಿಸಿದ= ಕೋಪಗೊಳಿಸಿದ, ಸುರಾಸುರರು
ಮಂ= (ಸುರ+ಅಸುರ) ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ ದಾನವರಾಗಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಸರಿಯೆ,
ಒಳರ್ ಎನಿಸೆಂ= ಇರಗೊಡಿಸೆನು; ಕರ್ಣನೆಂಬಂ= ಆ ಕರ್ಣನೆಂಬವನು, ನನಗೆ ಏವಿರಿ
ಯಂ ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಬಲಶಾಲಿಯೇನು? (ನನಗೆ ಎಷ್ಟರವನು?) ॥ (ನಾನು ಹಿರಿ
ಯರಲ್ಲಿ ವಿನಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾತಾಡಲಾರೆನು, ಗುರುವಚನವಲಂಘ್ಯವೆಂಬುದು ನನ್ನ
ಧ್ಯೇಯವು, ತಮ್ಮನ್ನು ಕೇಣಕಿದವರು ಯಾರಾದರೂ ಜೀವಿಸಲಾರರು! ಆ ಕರ್ಣನೇನೂ
ನನಗೆ ಬಲದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಲ್ಲ. ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ನನಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಾರವು) ॥ ೧೭ ॥

ಇಂದರಸ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅರಸ= ದೊರೆಯೇ; ಆಂ= ನಾನು;
ಇಂದು ನೇಸಱಿಂದೊಳಗೆ= ಈದಿನ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತವಾನ ಹೊಂದುವುದರ ಮೊದ
ಲಾಗಿ; ದಿನಕರಸುತನಂ= ಸೂರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಇಕ್ಕಿಬಂದಲ್ಲದೆ= ಕೆಡ
ಹಾಕಿಬಾರದೇನೇ; ಭವತ್ಪದಾಬ್ಜಮಂ= ತಮ್ಮ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು (ಜಾತ್ಯೇಕವಚನ)
ಕಾಣೆಂದಲ್= ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನೋಡಲಾರೆನು; ಎಂದು= ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತ; ಉದಶ್ರು
ಜಳಲವಾದ್ರ್ಕಕಪೋಲಂ= ಉಂಟಾದ ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಗಳಿಂದ ತೊಯ್ದು ಕೆನ್ನೆಗಳುಳ್ಳವ
ನಾಗಿ; ಎಟ್ಟಿಂ= ನಿಂತುಕೊಂಡನು (ಹೊರಡಲನುವಾದನು) (ಅಹಗೆಯನ್ನು ಕೊಂದೇ
ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವೆನು ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾಗಿ ಹೊರಡತೊಡಗಿದನು) ॥ ೧೮ ॥

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು= ಹಾಗೆಯೇ; ಭೂನಾಥಂ= ಅರಸ
ನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು; ತನ್ನ = ಅರ್ಜುನನ; ಅಳವಂ= ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು; ಅಱಿದುಂ=

ಜನನೋಡಗೊಂಡು ಪವನಜವದಿಂ ಕರ್ಣನ ರಥಮೆಲ್ಲತ್ತೆತ್ತ ಪೋದುದೆ
 ನುತುಂ ಬರ್ಪತಿರಥಮುಥನನ ರಥದ ಬರವಂ ಕಂಡು ಕಾರವಬಲ
 ಮೆಲ್ಲವೂಲ್ಲನುಲಿದೋಡಿ ವೈಕರ್ತನನ ಮುಷಿಯಂ ವುಗುವುದುಂ
 ಮದೀಯಮನೋರಥಮಿಂದು ದೊರೆಕೊಂಡುದೆಂದು ದಿನಕರತನೂಜ
 ನೆರಡುಂ ಮುಯ್ಯುಮು ನೋಡಿ ಸಮರಾನಂದಂ ಬೆರಸು ಶಲ್ಯನಂ
 ರಥಮನೆಸಗಲ್ವೆಟ್ಟು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳ ದೋಣೆಗಳನೆರಡುಂ ದೆಸೆಯೊಳಂ
 ಬಿಗಿದು ಕಾಳವಟ್ಟದ ಬಿಲ್ಲಂ ಕೆಂದಳದೊಳಮರೆ ನೀವಿ ಜೀವೋಡೆದು
 ಯುಗಾಂತವಾತಾಹತಕುಲಗಿರಿಯೆ ನೆಲೆಯಿಂ ತಳವಂತೆ ತಳದುರ್
 ಧ್ವಾಂಕ್ಷಧ್ವಜಮಂಬರತಳದೊಳ್ ಮಿಳಿರೆ ತನಗಿದಿರಂ ಬರ್ಪ ಕರ್ಣನ
 ರಥಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಥಮನಾಸನ್ನಮಾಗೆ ಪರಿಯಿಸಿ ವಿಂಧ್ಯಮಳಯಮಹೀ
 ಧರಂಗಳೊಂದೊಂದೊಳ್ ತಾಗುವಂತೆ ತಾಗಿ ದೇವವತ್ತಶಂಖ
 ಮಂ ಪೂರಿಸಿ ಗಾಂಡೀವಮನೇಷಿಸಿ ನೀವಿ ಜೀವೋಡೆದಂ ||

ತಿಳಿದೂ, ಅಷಿಯದೆ = ತಿಳಿಯದೆ, ಕಿಡೆನುಡಿದು = ನಿಂದಿಸಿವಾತಾಡಿ; ತಪೋವನದೊ
 ಳಲ್ಲದೆ = ತಪೋವನದಲ್ಲದೆ; ನೀಗಿಂ = ಜೀವನವನ್ನು (ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ) ಕಳೆಯಲಾ
 ರೆನು; ಎಂದು ಎಟ್ಟುನಿಂದಿರನಂ = ಎಂದು ಎದ್ದುನಿಂತವನಾದ ಧರ್ಮಜನನ್ನು, ಆಸು
 ರಾಂತಕನುಂ ತಾನುಂ = ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಬ್ಬರೂ, ಎಂತಾನುಂ = ಹೇಗಾದರೂ ಅನೇಕಾ
 ನೇಕರೀತಿಗಳಿಂದ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೊಡೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಒಡಂಬಟ್ಟು = ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ,
 ಅಜಾತಶತ್ರುಗೆ = ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ, ಪೋಡೆನಟ್ಟು = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ರಥವಂವಿಷಿ =
 ತೇರನ್ನೇರಿಕೊಂಡು, ಕಾರವಧ್ವಜಿನಿಗೆ = ಕಾರವಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ, ಭಯಜ್ವರಂ ಬರ್ಪಂತೆ
 ಬಂದು = ಭಯಜ್ವರವು ಬರುವ ಹಾಗೆ ಬಂದು, ಪವನಜನಂ = ವಾಯುಸುತನಾದ ಭೀಮ
 ಸೇನನನ್ನು, ಒಡಗೊಂಡು = ಕೂಡಿಕೊಂಡು; ಪವನಜವದಿಂ = ವಾಯುವೇಗದಿಂದ,
 ಕರ್ಣನರಥಂ ಲ್ಲತ್ತು ಎತ್ತ ಪೋದುದು ಎನುತಂ = ಕರ್ಣನ ರಥವೆಲ್ಲಿದ್ದಿತು? ಯಾವ
 ಕಡೆಗಾಗಿ ಸಾಗಿತು ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ, ಬರ್ಪ ಅತಿರಥಮುಥನನ = ಬರುವ ಅರ್ಜುನನ
 (ಅತಿರಥರನ್ನೂ ಮರ್ದಿಸುವವನು) ರಥದಬರವಂ ಕಂಡು = ತೇರಿನ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು
 ನೋಡಿ; ಕಾರವಬಲಮೆಲ್ಲಂ = ಕಾರವ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ, ಒಲ್ಲನೆ = ಕೂಡಲೆ; ಉಲಿದು =
 (ಶಬ್ದಿಸುತ್ತಾ) ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಬೊಬ್ಬಿಡುತ್ತ; ಓಡಿ = ಧಾವಿಸಿ; ವೈಕರ್ತನನ = ಸೂ
 ರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನ; ಮುಷಿಯಂವುಗುವುದುಂ = ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದುತ್ತಿರಲು;
 ಮದೀಯ ಮನೋರಥಂ = ನನ್ನ ಅಭಿಷ್ಠವು; ಇಂದು ದೊರೆಕೊಂಡುದು ಎಂದು =
 ಈದಿನ ನೆರವೇರಿತು ಎಂಬುದಾಗಿ, ದಿನಕರತನೂಜಂ = ಇನಜಾತನು; ಎರಡುಂ ಮುಯ್ಯು

ಮಂ ನೋಡಿ = ಎರಡೂ ಭುಜಾಗ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು; ಸಮರಾನಂದಂ
 ಬೆರಸು = ಸಂಗರವೊದಗಿತಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಸಂತೋಷದೊಡನೆ; ಶಲ್ಯಕಂ ರಥಮಂ ಎಸಗ
 ಲ್ವೀಡ್ವಿ = ಮದ್ರಾಧಿಪತನನ್ನು ರಥವನ್ನು ಓಡಿಸುವ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು; ದಿವ್ಯಾ
 ಸ್ತಂಗಳ = ಉತ್ತಮ ತರದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತುಂಬಿರುವ; ದೋಣೆಗಳಂ = ಬತ್ತಳಕೆ
 ಗಳನ್ನು; ಎರಡುಂದೆಸೆಯೊಳಂಬಿಗಿದು = ಬೆನ್ನಿನ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು;
 ಕಾಳವಟ್ಟಿದ ಬಿಲ್ಲಂ = ಕಾಳವಟ್ಟಿವೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು; ("ಕರ್ಣಸ್ಯ ಕಾಲ
 ಪೃಷ್ಠಂ ಶರಾಸನಂ" ಎಂದು ಅಮರವು) ಕೆಂದಳದೊಳ = ಕೆಂಪಾಗಿರುವ ತನ್ನ
 ಕೈಯಲ್ಲಿ; ಅಮರೆ = ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಎಂದು ನೋಡಲು; ನೀವಿ = ತಡವಿ, ಜೀವೊ
 ಡೆದು = ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಮಿಡಿದು; ಯುಗಾಂತವಾತಾಹತಕುಲಗಿರಿಯೆ = ಪ್ರಲಯ
 ಕಾಲದ ಗಾಳಿಯ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಕುಲವರ್ಪತವೇ, ನೆಲೆಯಿಂ = ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಿಂದ;
 ತಳವಂಕೆ = ಚಲಿಸುವ ಹಾಗೆ; ತಳರ್ದು = ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ; ಧ್ವಾಂಕ್ಷ್ಯಧ್ವಜಂ =
 ಕಾಗೆಯ ಗುರುತುಳ್ಳ ಧ್ವಜವು; ಅಂಬರತಳದೊಳ = ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ; ಮಿಳಿರೆ = ಚಲಿಸು
 ತ್ತಿರಲು; ತನಗೆ ಇದಿರಂಬರ್ಪ ಕರ್ಣನ ರಥಕ್ಕೆ ತನ್ನರಥಮಂ ಆಸನ್ನಮಾಗೆಪರಿಯಿಸಿ =
 ತನಗೆ ಇದಿರಾಗಿ ಬರುವ ಕರ್ಣನ ತೇರಿಗೆ ತನ್ನ ತೇರನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವಂತೆ ಓಡಿಸಿ;
 ವಿಂಧ್ಯ ಮಳಯ ಮಹೀದರಂಗಳ = ವಿಂಧ್ಯ ಮಲಯ ಗಿರಿಗಳು; ಒಂದು ಒಂದಿಷ್ಟೊಳ
 ತಾಗುವಂತೆ = ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ತಾಗುವ ಹಾಗೆ, ತಾಗಿ = ಸಂಘಟಿಸಿ;
 ದೇವದತ್ತಶಂಖಮಂ = ದೇವದತ್ತವೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ತನ್ನ ಶಂಖವನ್ನು; ಪೂರಿಸಿ =
 ಶಬ್ದಿಸುವಂತೆ ಊದಿ, ಗಾಂಡೀವಮಂಏಷಿಸಿ = ಗಾಂಡೀವಕ್ಕೆ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಕಟ್ಟಿ
 (ಆದನ್ನು); ನೀವಿ = ಕೈಯಿಂದ ತಡವಿ, ಜೀವೊಡೆದಂ = ಶಬ್ದವಾಗುವಂತೆ ಹಗ್ಗವನ್ನು
 ಹೊಡೆದನು; ಧನುಷ್ಯಂಕಾರಗೆಯ್ದನು ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
 ಅಷ್ಟಮಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು.

ನವಮ ಗ್ರಾಸಂ

ಮಗನಟಲೊಂದು ಭೂಪತಿಯ ತಮ್ಮನೊಳಾದಟಲೊಂದು ನೊಂದು ಬಿ- ।
 ನ್ನಗೆ ಮೊಗದಿಂದೆ ಕುಂದಿ ಫಣಿಕೇತನನಿರ್ದಟಲೊಂದು ತನ್ನನಾ- ॥
 ವಗೆಯುರಿಯಟ್ಟವೊಲಳುರೆ ತನ್ನ ನೆಗಟ್ಟಿಗೆ ಮುಯ್ಯನಾಂತು ಮುಂ ।
 ವೊಗಟ್ಟಿಸಿ ಬಟ್ಟದಂ ನೆನೆದು ಕರ್ಣನಸುಂಗೊಳೆ ಬಂದು ತಾಗಿದಂ ॥ ೧ ॥

ಅವತರಣಿಕೆ ॥ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಮೇರೆಮೊರಿದ ಭೀಮಸೇನನ ಕ್ರೋಧಾನಲವು, ಅಂದು ತುಂಬಿದ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೆನೆನೆನೆದು, ಅವಮಾನದ ಹೊಗೆಯಿಂದ ನೆಗೆದು, ಭುಗ್ಗೊಂದು ದಳಿಸಿ ದುಶ್ಯಾಸನನನ್ನು ರಕ್ತಮಾಂಸಗಲೊಡನೆ ಆಹುತಿಯೊಂಡಿತು ನೀವಿ ಜೇವೊಡೆದು ಸನ್ನಿಧನಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಾಂತ ತುಂಗನನ್ನಿರಿಸಿ. ಕರ್ಣಸುಕುಮಾರನಾದ ವೃಷಸೇನನು ಮುಂಡದಿಂದ ರುಂಡವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಐಹಿಕದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಕರ್ಣನು ತನಗೊದಗಿದ ಅಪಾರವಾದ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದಲೂ, ಸೋದರವ್ಯಸನದಿಂದ ಕಂದಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾಗಿದ್ದ ಕೌರವೇಶ್ವರನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲೂ ಸಹಿಸಲಾರದವನಾಗಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೂರು ಲೋಕದ ಗಂಡನೆನಿಸಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಾರ್ಥನನ್ನು ವೀರಾಲಾಪದಿಂದ ಮೂದಲಿಸುವನು ಆ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ವೀರರಿಬ್ಬರೂ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಮಸೆದು ಹೋರಾಡತೊಡಗುವರು ಬರಬರುತ್ತ ಸಂಗರವು ಭರದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಬರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಶಲ್ಯನು “ಅಂಗಾಧಿಪನೇ ಇಂತಹ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತುಡು! ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದು ನಿಜವಾದ ಮಾತಾಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಣನು ತಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು, ಅವನೆಂದಂತೆ ಮಾಡದೆ ಹುರಿಗಳಿಗೆ ಕೈನೀಡಲು, ಭೀಕರವಾದ ಉರಗಾಸ್ತ್ರವು ದೊರಕುವುದು. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಗುರಿಹಿಡಿದವಾಗಲೂ ಶಲ್ಯನ ಸೂಚನೆಯು ಉರಗಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಅಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದಿತು. ಕರ್ಣನು ಗುರಿಯಿಂದ ಕದಲಲಾರದವನಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸದಾದನು ಅದರೇನು! ಗುರಿಮಾತ್ರ ಗತಿಗೆಟ್ಟು ಬರಿದಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮಾತು ಬರಿದಾಗಿ ಮಾನಹಾನಿಯಾದುದರಿಂದ ಶಲ್ಯನು ನೊಂದು ವಾಘೆಯನ್ನು ಬಿಸುಟು ರಥದಿಂದ ದುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅದರೂ ವೀರನವನು ಎದೆಗೆಡದೆ ಹೋರಾಡಿದರೆ, ದುರದೃಷ್ಟದ ಕಾಟವು ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ರಥಚಕ್ರವನ್ನು ಭೂಮಿಯೇ ಕಬಳಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆ? ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗೆ ಮೊಸಲಾಗಿದ್ದ ಕರ್ಣನ

ಅತ್ಯವು ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣುವ ಕೊನೆಯ ಸಂದರ್ಭವದು, ರಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿಬೆರೆತ ಅನ್ಯಾದ್ಯ ಶವಾದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಾಚಕರನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅದುಮುತ್ತ ಬಿಡದೆ— “ನೆನೆವೊಡೆ ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆಯ” ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಉದ್ಗಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಮಗನಟಿಲ್ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಮಗನ ಅಟಿಲ್ ಒಂದು = ಮಗನಾದ ವ್ಯಷಸೇನನು ಕಾದಾಡಿ ಮಡಿದು ಹೋದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪುತ್ರಶೋಕವೊಂದು ಕಡೆ, (ಪುತ್ರಶೋಕಂ ನಿರಂತರಂ ಎಂಬ ನೀತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ದುಃಖವು ಅಪಾರವಾದುದು) ಭೂಪತಿಯ ತಮ್ಮನೊಳ್ ಆದ = ಅರಸನಾದ ದುರ್ರೋಧನನ ತಮ್ಮನಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನು ಭೀಮಸೇನನ ಕ್ರೋಧಾಗಿಗೆ ತುತ್ತಾದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ; ಅಟಿಲ್ ಒಂದು = ದುಃಖವು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ; ನೊಂದು = ಭ್ರಾತೃವ್ಯಸನದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು, ಬಿನ್ನಗೆ—ಸುಮ್ಮಗೆ; ಮೊಗದಿಂದೆ ಕುಂದಿ = ಕಳಾಹೀನವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ; ಫಣಿ ಕೇತನಂ = ಸರ್ಪಧ್ವಜನಾದ ದುರ್ರೋಧನನು; ಇರ್ದ ಅಟಿಲ್ ಒಂದು = ಇದ್ದಂತಹ ದುಃಖವು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ; ಆ ಬಗೆಯ ಉರಿ = ಆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ವ್ಯಸನವೆಂಬ ಅದಮ್ಯವಾದ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯು (ಆವಗೆಯುರಿ ಎಂದರೆ ಹೆಚ್ಚು, ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಬೀಯಿಸುವ ಆವುಗೆಯ ಬೆಂಕಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಿಗೆ ಅಥವಾ ಆವುಗೆ ಎಂಬುದೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದು) ಅಥವಾ—ಆ+ಪಗೆಯ ಉರಿ = ಆ ವೈರಾಗ್ನಿಯು ಎಂದೂ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ, ಆ ಬಗೆಯ ಉರಿ = ಆ ರೀತಿಯ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯು (ಆ+ಪಗೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಆ+ಬಗೆ = ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಕಾರವು ಬರುವುದು) ತನ್ನಂ = ತನ್ನನ್ನು (ಕರ್ಣನನ್ನು) ಅಟ್ಟಿವೋಲ್ = ದಹಿಸಿಬಿಡುವುದೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ಅಳುರೆ = ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು; ತನ್ನ ನೆಗಟ್ಟಿಗೆ = ತನ್ನ ಘನತೆಗೆ (ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗೆ) ಮುಯ್ಯಂಆಂತು = ಹೆಗಲೊಡ್ಡಿ; (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟು) ಮುಂ = ಮೊದಲು; ಪೊಗಲಿಪಿಸಿ = ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡು (ಕಾರವನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ) ಬಟ್ಟಿದಂ = ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು ದನ್ನ; (ಬೆಳೆಯೆಂಬ ಧಾತು ಸಸ್ಯಾ, ವಳಿಯೊಳ್ ಬಳೆಯೆಂಬ ಧಾತು ಮಿಕ್ಕಡೆಯೊಳ್ಳಂ । ಗಳಿಕುಂ ತಿಳಿಯಲ್ಪರ್ಪದು । ಬೆಳೆ ಬಳವಿಗಳೆಂಬ ಭಾವವಚನದ್ವಯದೊಳ್ || ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ || ೨೧೭ ||) ನೆನೆದು = ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು; ಕರ್ಣಂ = ಕರ್ಣನು; ಅಸುಂ ಗೊಳೆ = (ವೈರಿಯ) ಪ್ರಾಣಾಪಹರಣಕ್ಕಾಗಿ [ವಿದಿತಂ ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸಂ । ಮೊದಲೊಳ್ ಕಾರಕಮು ಮಗ್ರದೊಳ್ ಕ್ರಿಯೆಯುಂ ಸಂ । ನಿದ ಮಾಗೆ ಬಿಂದು ಸಕ್ಕದ । ದದಂತದೊಳ್ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮೇಣುತ್ಪದೊಳಂ । (ಮೊದಲೊಳ್ ಕಾರಕಮುಂ ಪರದೊಳ್ ಕ್ರಿಯೆ

ವ || ಅಂತಿವರುಮೊವರೊವರಂ ಮುಟ್ಟಿವಂದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗ
ನಂಗಾಧಿರಾಜನಂತೆಂದಂ—

|| ಹರಿಣೀಪ್ಲತಂ ||

ಪಿರಿದು ಪೊರೆದಂ ನಿನ್ನಂ ದುರ್ಮೋಧನಂ ನಿನಗೆನ್ನೊಳಂ |

ಪಿರಿದು ಕಲುಷಂ ಕರ್ಣಂಗೊಡ್ಡಿತ್ತು ಭಾರತವೇಂ ಬೆಸಂ ||

ಪಿರಿದು ನನಗಂ ರಾಗಂ ಮಿಕ್ಕಿದರ್ವಿಗುವಿನ ಸೂನು ನಿ- |

ರ್ನೆರಮಟಾಯೆಯುಂ ನೋಡುತ್ತಿಂತಿದೆಯಿರ್ಪುದು ವಾಟಿಯೇ || ೨ ||

ಯುಂ ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಯಂ ಕೊಡೆ ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸಂ. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಕಾರಾಂತಕ್ಕೆ
ಬಿಂದು ನಿತ್ಯಂ. ಕನ್ನಡದ ಅದಂತಕ್ಕಂ ಉದಂತಕ್ಕಂ ಬಿಂದು ವಿಕಲ್ಪಂ) ಶ. ಮ ದ.
ಸೂತ್ರ || ೧೬೭ ||] ಬಂದು = ಪಾರ್ಥನ ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದು, ತಾಗಿದಂ = ಸಂಧಿಸಿದನು,
ಉತ್ತೇಕ್ಪಾಲಂಕಾರವು || ೧ ||

ಅಂತಿವರುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಇವರುಂ = ಹಾಗೆಯೇ
ಇಬ್ಬರೂ, ಒವರ್ ಒವರಂ = ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು (ಅಹಮಹಮಿಕೆಯಿಂದ)
ಮುಟ್ಟಿವಂದಲ್ಲಿ = ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ; ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗಂ = ಪೌರುಷಾತಿಶಯದಿಂದ ಮೆರೆ
ಯುವವನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ಅಂಗಾಧಿರಾಜನಂ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ಇಂತು
ಎಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಪಿರಿದು — ಇಂತೆಂದು ಹರಿಣೀಪ್ಲತ ವೃತ್ತಂ || “ಹರಿಣಿಯೆನಿಪಾವೃತ್ತಂ ತೋ
ರಲ್ ನಸಂನುರಸಂಲಗಂ” ಎಂದು ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣವು || ನಿನ್ನಂ = (ಕರ್ಣನೇ) ನಿನ್ನನ್ನು;
ದುರ್ಮೋಧನಂ = ಆ ಕುರುರಾಜನು; ಪಿರಿದು = ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಮಕಾರದಿಂದ, ಪೊರೆದಂ =
ಸಲಹಿದನು [ಪೊರೆ (ಧಾತು) ಪೋಷಣೆ] ನಿನಗೆ ಎನ್ನೊಳಂ - ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲಾ
ದರೂ; ಕಲುಷಂ = ಕಿನಿಸು, ಪಿರಿದು = ಹೆಚ್ಚಿನದು, ಕರ್ಣಂಗಿ = ದುರ್ಮೋಧನನ ಕೇವಲ
ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನೂ ನನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುವವನೂ ಆದ ನಿನಗೆ:
ಭಾರತಂ = ಭರತವಂಶದವರೊಳಗೆ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಮಹಾಯುದ್ಧವು; ಒಡ್ಡಿತ್ತು = ಸನ್ನಿಹಿತ
ವಾಯಿತು (ಬಂದೊದಗಿತು) ಬೆಸಂ ಏಂ = ಈಗ ನೀನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕರ್ತವ್ಯವಾದರೂ
ಏನು? ನಿನಗಂ = ನಿನಗಾದರೂ (ಇಂತಹ ಶೌರ್ಯ ಪ್ರಕಟನಾವಸರದಲ್ಲಿ) ರಾಗಂ =
ಇಷ್ಟವು; ಪಿರಿದು = ಹೆಚ್ಚಿನದು; ಮಿಕ್ಕಿದರ್ವಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ; ಅಗುವಿನ = ಭೀಕರ
ತೆಯ; ಸೂನು = ಮಗನು; ನಿರ್ನೆರಂ = ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ (ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ) ಅಟ್ಟಿಯೆ
ಯುಂ = ಸತ್ತುಹೋದರೂ; ಇಂತು = ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ; ನೋಡುತ್ತ = ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ;
ಇರ್ದೆ = ಇದ್ದೀಯಲ್ಲ (ವರ್ತಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭೂತಪ್ರಯೋಗವು) ಇರ್ಪುದು =

ಎನ್ನ ಪೆಸರ್ಗೇಳ್ಳು ಸೈರಿಸ- ।

ದನ್ನಯದಿಂತೀಗಳೆನ್ನ ರೂಪಂ ಕಂಡುಂ ॥

ನಿನ್ನರಸನಣುಗದಮ್ಮನ ।

ನಿನ್ನ ತನೂಭವನ ಸಾವುಗಂಡುಂ ಮಾಣ್ಪಾ ? ॥ ೩ ॥

ಭಯಮೇಕಕ್ಕು ಮದೆಂತುಟಿಂದದಟುಮಂ ವೆರ್ಮಾತುಮಂ ಭೂತಧಾ- ।
 ತ್ರಿಯೊಳೋರಂತೆ ನೆಗಟ್ಟು ಮುನ್ನೆ ಬಲಿಯಂ ಕಾನೀನ ನೀನೀ ಮಹಾ- ॥
 ಜಿಯೊಳಿಂತೇನೆನಗಂಜಿ ಮಾಣ್ಣೆ ಪೆಟತೇಂ ಪೋ ಮಾತು ಲೇಸಣ್ಣ ಸೆ- ।
 ಟ್ಪಿಯ ಬಳ್ಳಂ ಕಿಟಿದೆಂಬುದೊಂದು ನುಡಿಯಂ ನೀಂ ನಿಕ್ಕು ವಂಮಾಡಿದೈ ॥ ೪ ॥

ಹೀಗೆ ಇರುವುದು; ಪಾಟಿಯೇ? = ನ್ಯಾಯವೆ? ನೀನೀಗ ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದು ನಿನ್ನ
 ಯೋಗ್ಯತೆಗೆಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ನಾಟುವಂತೆ ಹಂಗಿಸುವ ಮಾತಾಗಿದೆ. ॥ ೨ ॥

ಎನ್ನ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎನ್ನ ಪೆಸರ್ಗೇಟ್ಟು = ನನ್ನ ಹೆಸರುಕೇಳಿದರೂ;
 ಸೈರಿಸದ = ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ನೀನು; ಅನ್ನೆಯದೆ = ಅನ್ಯಾಯವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ,
 ಇಂತೀಗಳ = ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ; ಎನ್ನ ರೂಪಂ ಕಂಡುಂ = ನನ್ನನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾ
 ತ್ತಾಗಿ ನೋಡಿಯೂ; ನಿನ್ನ ಅರಸನ ಅಣುಗದಮ್ಮನ = ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದುರ್ರೋ
 ಧನನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಮ್ಮನಾದ ದುಶ್ಶಾಸನನ, (ಹಾಗೆಯೇ) ನಿನ್ನ ತನೂಭವನ = ನಿನ್ನ
 ಔರಸಪುತ್ರನಾದ ವೃಷಸೇನನ; ಸಾವು ಗಂಡುಂ = ಮರಣವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿಯೂ,
 ಮಾಣ್ಪಾ = (ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ) ಸಮ್ಮನಿರುವೆಯಾ ?
 (ಪೆಸರ್ಗೇಟ್ಟು — ಇಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು) ॥ ೩ ॥

ಭಯಂ — ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತೇಭ. ವಿ ವೃತ್ತಂ ॥ ಕಾನೀನ ನೀಂ = ಕನ್ಯಕಾ
 ಸಂಭೂತನಾದ ಕರ್ಣನೇ ನೀನು; ಮುನ್ನೆ = ಮೊದಲು, ಭಯಂ = ಹೆದರಿಕೆಯು;
 ಏಕೆ ಅಕ್ಕುಂ = ಯಾತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆಗುವುದು (ಏತಕ್ಕೆ ಭಯವಾಗಬೇಕು; ಸರ್ವಥಾ
 ಆಗಲಾರದು) ಅದು ಎಂತುಟು = ಆ ಭಯವೆಂದರೆ ಹೇಗಿರುವಂಥಾದ್ದು; ಎಂದು =
 ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ; ಅದಟುಮಂ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ; ಪೆರ್ಮಾತುಮಂ = ದೊಡ್ಡ
 ಸ್ವಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ (ಪಿರಿದು + ಮಾತು = ಪೆರ್ಮಾತು ಕ. ಸ) ಭೂತಧಾತ್ರಿ
 ಯೋಳ್ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ; ಓರಂತೆ = ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ (ಬೇಕಾದಂತೆ) ನೆಗಟ್ಟು =
 ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ; ಬಲಿಯಂ = ಆ ಮೇಲೆ (ಈಗ); ಈ ಮಹಾಜಿಯೋಳ್ = ಈ ಘೋರ
 ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ (ಮಹಾ + ಆಜಿ) ಎನಗೆ = ನನಗೆ (ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಈ ನನಗೆ) ಅಂಜಿ =
 ಹೆದರಿ; ಇಂತು = ಹೀಗೆ; ಮಾಣ್ಣೆ = ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹಿಂಜರಿದಿರುವೆ;

ವೆಸರೆಸೆಯೆ ಬೀರಮಂ ವಾ- ।

ಡಿಸಿಯುಂ ಪೊಗಟಿಸಿಯುಮುರ್ಕಿ ಬಿಟ್ಟಾಹವದೊಳ್ ॥

ಕುಸಿದು ಪೆಱಿಪಿಂಗಿ ವೇಟಾ ಮಾ- ।

ನಸರೇನಿನ್ನೂಱು ವರ್ಷಮಂ ಬಲ್ಲವರೇ

॥ ೫ ॥

ಪೆಱಿತು = ಬೇರೆ; ಮಾತು ಏಂ = (ಹೇಳತಕ್ಕ) ಮಾತೇನಿದೆ; ಪೋ = ಹೋಗು; ಅಣ್ಣ = (ನಿಂದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಜೋಧನೆಯದು) (ದಡ್ಡನೇ) ಎಲಾ ತಿಳಿಗೇಡಿಯೇ; ಸೆಟ್ಟಿಯ = ವ್ಯಾಪಾರಿಯ [ಶ್ರೇಷ್ಠಿ (ಧ್ವ) ಸೆಟ್ಟಿ] ಬಳ್ಳಂ = ಅಳತೆಯ ಮಾನವು (ಎಂಟು ಕುಡುತೆಯಷ್ಟು ಹಿಡಿಯುವ ಅಳತೆಯ ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿ, ಕೆಲವು ಕಡೆ ಒಂದು ಒಳ್ಳ ನಾಲ್ಕು ಮಾನವೆಂಬ ಅಳತೆಯಿದೆ) ಕಿಱಿದು = ಸಣ್ಣದು, ಎಂಬುದು ಒಂದು ನುಡಿಯಂ = ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಗಾದೆಯನ್ನು; ನೀಂ = ನೀನು, ನಿಕ್ಕುವಂ = ನಿಜವಾಗಿಯೂ [ನಿಜಯ (ಧ್ವ) ನಿಕ್ಕುವ] ಲೇಸು = ಸರಿಯಾಗುವ ಹಾಗೆ, ಮಾಡಿದೈ = ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲಾ “ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನೀನೀಗ ಸಂದರ್ಭಬಂದಾಗ ನನಗೆ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವೆ; ಇದು ಸರ್ವಥಾ ಸರಿಯಲ್ಲ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನಗದಿರಲಾರರು, ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನ ಬಡಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ನಮಗೆ ನೀ ನಿಂದು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸೆಟ್ಟಿಯ ನೆನಪಾಗುವುದು— ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಅನೇಕರು ಸೇರಿದ್ದಾಗ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚಪಲನಾದವನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ನಾನು ಕಡಿಮೆ ದರದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಬಡಬಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅತನ ಅಳತೆಯ ಮಾನವು ಕಿರಿದಾಗಿದ್ದಿತು ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಮಾತು ರೂಢಿಗಿಂತು ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಣನು ಬೀಕಾದಂತೆ ಕೊಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು ಅತನ ಎದೆಮಾತ್ರ ಅಂಜು ಬುರುಕುತನವಲ್ಲದ್ದಾಗಿದೆಯೆಂದು ಈಗ ಖಚಿತವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಾವವು ಲೋಕೋಕ್ತೃ ಲಂಕಾರವು ॥ ೮ ॥

ವೆಸೆಱಿ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಉರ್ಕಿ = ಸೊಕ್ಕಿ; ಬಿಟ್ಟು = ಬಿದ್ದು; [ಉರ್ಕು (ಧಾತು) ಬಿದ್ದಿತ್ಯೆ. ನಾ. ಲೋಕಭೇದೇಚ] ವೆಸರೆಸೆಯೆ = (ದೊಡ್ಡವರೆಂದು ಹೆಸರುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಬೀರಮಂ = ಪೌರುಷವನ್ನು; ಪಾಡಿಸಿಯುಂ ಪೊಗಟಿಸಿಯುಂ = ಪಾಡಿಸಿಯೂ ಹೋಗಲಿಸಿಯೂ, ಆಹವದೊಳ್ = ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ; ಕುಸಿದು = ಸಂಕೋಚಗೊಂಡು [ಕುಸಿ (ಧಾ) ಕ್ಷೀಣತ್ವೇ] ಪೆಱಿಪಿಂಗಿ = ಹಿಂಜರಿದುಹೋಗಿ; ಮಾನಸರ್ = ಮನುಷ್ಯರು [ಮಾನುಷರ್ (ಧ್ವ) ಮಾನಸರ್] ಇನ್ನೂ

ವ || ಎಂದ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ಪಾಟಿಯ ಪಸುಗೆಯ ನುಡಿಗೆ ಪರಮಾರ್ತನಾಗಿ ತನ್ನನುಧ್ವಾಟಿಸಿ ನುಡಿದೊಡುಮ್ಬಿಚ್ಚದೊಳ್ ಮೆಚ್ಚದೆ ದರಹಸಿತವದನಾರವಿಂದನಾಗಿ ದಶಶತಕರತನೂಜನಿಂತೆಂದಂ—

ಎಳೆಯಂ ಕೋಳ್ಳಟ್ಟುಂ ಮುಂ |

ಬಳೆದೊಟ್ಟುಂ ಮುಟ್ಟುಗೆಟ್ಟುಮಿದೀಗಲ್ ಬ- ||

ಳ್ಳಳನೆ ನುಡಿದವುದೆ ನುಡಿವಂ- |

ತಳವುಂ ಸೆರ್ಮಾತುಮಾಯಮುಂ ನಿನಗಾಯ್ತೀ || ೬ ||

ಉವರ್ಷಮಂ = ಇನ್ನೂರು ವರುಷಪರ್ಯಂತ (‘ಶತಾಯುಃ ಪುರುಷಃ’ ಎಂಬುದು ರೂಢಿ) ಬಟ್ಟಿಪರೇವಂ ಪೇಟಿ = ಬದುಕುವರೇನು ಹೇಳು || ಸುಖಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪನ್ನರು ತಮಗೆ ಹೆಸರುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಣದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ದೊಡ್ಡವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒರೆಹಚ್ಚುವ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿದರೆ ಅವರು ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳುವರು. ಹೇಗೆಮಾಡಿದರೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನೂರೇ ವರುಷಗಳ ಆಯುಸ್ಸೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಬೇಡವೇ? ವೀರನಾಗಿ ಕ್ಷಣಕಾಲಬಾಳಿದರೂ ಸಾಕು, ಹೇಡಿಯಾಗಿ ಬಾಳಬಾರದು ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು. || ೫ ||

ಎಂದ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ, ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ = ಪಾರ್ಥನ, ಪಾಟಿಯ = ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ, ಪಸುಗೆಯ = ಹಂಚಿಕೆಯ, ನುಡಿಗೆ = ಮಾತಿಗೆ; ಪರಮ+ಆರ್ತಂ ಆಗಿ = ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಗೊಂಡವನಾಗಿ, ತನ್ನಂ = ತನ್ನನ್ನು; (ಕರ್ಣನನ್ನು) ಉಧ್ವಾಟಿಸಿ = ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ನಾಟುವ ಹಾಗೆ (ಚುಚ್ಚುವಂತೆ) ನುಡಿದೊಡೆ = ಮಾತಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ, ಉಮ್ಮಚ್ಚದೊಳ್ = ಉಂಟಾದ ಮನೋವ್ಯಥೆಯೊಂದಿಗೆ, ಮೆಚ್ಚದೆ = ಇಷ್ಟಪಡದೆ ಹೋದರೂ, ದರಹಸಿತವದನಾರವಿಂದಂ ಆಗಿ = ಅರಿವಿರದ ತಾವರಿಯಂತೆ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಗೆಲುವುಗೊಂಡ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ; ದಶಶತಕರತನೂಜಂ = ಸಹಸ್ರಕಿರಣನ ಮಗನಾದ ಕರ್ಣನು, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ||

ಎಳೆಯಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮುಂ = ಮೊದಲು; ಎಳೆಯಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು [ಇಳಾ (ಧ್ವ)ಎಳೆ]ಕೋಳ್ಳಟ್ಟುಂ = ಸೂರೆಗೊಳಿಸಿಯೂ (ಕಳಕೊಂಡೂ) (ಮಾತ್ರವಲ್ಲ); ಬಳೆದೊಟ್ಟುಂ = ಬೃಹನ್ನಳಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ (ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ) ಕೈಗೆ ಬಳಗಲನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡೂ; ಮುಟ್ಟುಗೆಟ್ಟುಂ = ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳಕೊಂಡೂ (ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿ) ಇದ್ದು = ಇದ್ದು; (ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಳಕೊಂಡು ಮೂತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪುರುಷನಾಗಿ ಜೀವಿಸಲು ಎಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೆಂಗುಸಿನ ವೇಷಧರಿಸಿಯೂ ಉಪಜೀವಿ

ಏಟೈಟ್ಟಿನೈಱಿದು ನಿಮ್ಮಂ ।

ನಾಟೈಡಿಗಳಿದೊಡೆ ಮದೀಯನಾಥಂ ಬೇರಂ ॥

ಬಿಟೈಯನಿ ತಿಂದ ದೆವಸದೊ— ।

ಳಱುಟ್ಟಾದಿದ ಬೀರಮಿಗಳೇಂ ಪೊಸತಾಯ್ತೇ

॥ ೭ ॥

ಸಲು ಬೇಕಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಗತಿಗೆಟ್ಟು ದಂದ್ರನಾಗಿದ್ದೂ) ಈಗಲ್ = ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಬಳ್ಳಳನೆ = (ಬಳಬಳನೆ ಅನುಕರಣ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಸಿಕ್ಕಾಬಟ್ಟಿ ಯಾಗಿ, ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ) ಹೆಚ್ಚಾಗಿ; ನುಡಿದವುದೆ = ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೆ? ನುಡಿನಂತೆ = ಈ ರೀತಿ ಮಾತಾಡುವ ಹಾಗೆ, ಅಳವುಂ = ಶಕ್ತಿಯೂ (ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ) ಪರ್ವಾತುಂ = ದೊಡ್ಡಸ್ತಿತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಾತೂ, ಆಯಮುಂ = ತಕ್ಕ ಸನ್ನಿವೇಶವೂ, ನಿನಗೆ ಆಯ್ತೇ = ನಿನಗೆ ಉಂಟಾಯಿತೇ? ಆರ್ಜುನಾ ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯದವನಲ್ಲ, ನಿರ್ಗತಿಕನಾಗಿ ಪಾಡುಪಡುತ್ತಿದ್ದ ನೀನಿಂದು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹರ ಟುವೆಯೆಂದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲೇನೋ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯುಂಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯು ತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಬಾವಾರ್ಥವು ॥ ೬ ॥

ಏಟೈಟ್ಟಿಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಮದೀಯನಾಥಂ = ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದುರೈಯ್ಯಾಧನನು, ನಿಮ್ಮಂ = ಪಾಂಡವರೆನಿಸಿದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಏಟೈಟ್ಟಿಂ = ಎದ್ದು ಹೋಗುವಂತಹ (ದೇಶಬಿಟ್ಟೋಡುವಂತಹ) ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ; ಎಳೆದು = ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಸೆಳೆದು) (ನಿರ್ಬಂಧವೆಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಎಳೆದು) ನಾಟೈಡಿಗಳಿದೊಡೆ = (ನಾಡ + ಗಡಿ ಕಳಿದೊಡೆ) ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಬೇರಂ = ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳ ಮೂಲವನ್ನು (ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸು ಮುಂತಾದ್ದನ್ನೂ) ಬಿಟ್ಟಿೆಯನೆ— ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಮರದ ಕಾಯಿಯನ್ನೇ, (ಭಿಕ್ಷೆ (ದ್ರ) ಬಿಕ್ಷೆ) ತಿಂದ = ತಿಂದು ಬದು ಕಿದ; ದೆವಸದೊಳ್ = ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ (ದಿವಸ-ದೆವಸ) ಅಱುಟ್ಟಾದಿದ = ಸಂಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ [ಅಱುಟ್ಟು + ಆಡು (ಧಾತು) ನಿರವಶೇಷೇ, ನಿರಶೇಷವೆಂದಿಲ್ಲವಾ ದುದು] ಬೀರಂ = ಪರಾಕ್ರಮವು; ಈಗಲ್ = ಈಗ, ಪೊಸತಾಯ್ತೇ ಏಂ = ಏನು ಹೊಸತಾಗಿ ಬಂತೆ? (ಒಪ್ಪಂದವೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧದ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮೊಡೆಯನು ನಿಮ್ಮ ನ್ನು' ಸ್ನಾತಂತ್ಯುಹೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ದೇಶದ ಗಡಿಯಿಂದಲೂ ಹೊರಗೆ ಓಡಿಸಲು ಎಲ್ಲೋ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತ ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳೆನ್ನದೆ ಸಿಕ್ಕಿದು ದನ್ನು ತಿಂದು ಸತ್ತಹೀನರಾಗಿ ಜೀವನ್ಮುತರಂತೆ ಬಾಳಿದವರಲ್ಲವೆ ನೀವು ಅಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಪೌರುಷವು ಇಂದೇನು ಹೊಸತಾಗಿ ಬಂತೆ? ನೀವು ಸತ್ತವಿಲ್ಲದವರೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ತೀರಾ ಬಲ್ಲೆನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು; [ಏಟೈಟ್ಟಿಂ, ನಾಟೈಡಿ = ಇಲ್ಲಿ ಕಕಾರಕ್ಕೆ ಗಕಾ

ಮತ್ತನಯನರಸನುಜನ |

ಸತ್ತಟಲಂ ನಿನ್ನೊಳುಸಲೆಂದಿದೆಂ ಬೆ- ||

ಳ್ಳುತ್ತಿದೆನಪ್ಪೊಡೆತೊದ- |

ಳಿತ್ತಣ ದಿನನಾಧನಿತ್ತ ಮೂಡುಗುಮಲ್ಲೇ || ೮ ||

ಕಸವರದ ಸವಿಯುಮಂ ಭಯ- |

ರಸಕದ ಸವಿಯುಮನದೆಂತುಮಾನಱಿಯದುದಂ ||

ವಸುಮತಿಯಱಿವುದು ನೀಂ ಪುರು- |

ಡಿಸಿ ನುಡಿದೊಡೆ ನಿನ್ನ ನುಡಿದ ಮಾತೇಱುಗುಮೇ || ೯ ||

ರಾದೇಶವಿಲ್ಲ-ಇರೆವರ್ಗ ಪ್ರಥಮಂಗಳ, ಪರದೊಳ್ ಚಟಿವರ್ಗಮುಳಿಯೆ ತಮ್ಮ ತೃತೀಯಾ | ಕ್ಷರಮಕ್ಕುಂ ಪದವಿಧಿಯೊಳ್ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಹುಳ ಸ್ಥಿತಿಯಂ || ಬಹುಳವೆಂಬುದಱಿಂದ ತೃತೀಯತ್ತಮಿಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣಮಿದು || ೮. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ || ೬೫ ||]

ಮತ್ತನಯನ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮತ್ + ತನಯನ = ನನ್ನ ಮಗನಾದ ವ್ಯಷಸೇನನ, ಆರಸನ ಅನುಜನ = ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಹೋದರನಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನ; ಸತ್ತಟಲಂ = ಸತ್ತುಹೋದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಅ ದುಃಖವನ್ನು, ನಿನ್ನೊಳ್ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿ, ಅಱಿಸಲೆಂದು = ಹುಡುಕೋಣವೆಂದು, ಇದೆಂ = ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು, ಬೆಳ್ಳುತ್ತ ಇದೆಂ ಅಪ್ಪೊಡೆ = ಹೆದರುತ್ತ ಇದ್ದೆನಾದೆ, ಏತೊದಳ್ = ಸುಳ್ಳೇನು (ನಿಜವಾಗಿಯೂ) ಇತ್ತಣ = ಈ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ (ಮೂಡುದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ) ಉದಯಿಸುವ ಸೂರ್ಯನು, ಇತ್ತ = ಇತ್ತ ಇನ್ನೊಂದು ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ (ಪಶುಗಡೆಯಲ್ಲಿ) ಮೂಡುಗುಂ ಅಲ್ಲೇ = (ಉದಯಿಸಿಯೇ ತೀರುವನು) ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉದಯಿಸುವನು || ನನ್ನ ಮಗನ ವಿಷಯಕವಾದ ವ್ಯಸನ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿಸೋದರನ ಕುರಿತ ವ್ಯಸನ ಇವೆರಡನ್ನೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡುವ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದೆನಲ್ಲದೆ ಹೆದರಿ ಸಮ್ಮನಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆಯೇನು? ನಾನು ಹೆದರಿಕೊಂಡರೆ ಮೂಡಲು ಉದಯಿಸತಕ್ಕ ದಿನಸನು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವುದು ಖಂಡಿತವೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿಕೊ || ೮ ||

ಕಸವರದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅಂ = ಕರ್ಣನೆಂದುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಾನು; ಕಸವರದ = ಐಶ್ವರ್ಯದ; ಸವಿಯುಮಂ = ಸವಿಯನ್ನೂ; ಭಯರಸಕದ = ಭಯಾನಕ ರಸದ (ಹೇಡಿತನದ) ರಸಕವೆಂದು ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪತ್ಯಯವು; ಸವಿಯುಮಂ = ಸವಿಯನ್ನೂ; ಅಱಿಯದುದಂ = ತಿಳಿಯದಿರುವುದನ್ನು; ವಸುಮತಿ = ಭೂಮಿಯು

ಒಡಲುಂ ಪ್ರಾಣಮುಮೆಂಬಿವು ।

ಕಿಡಲಾದುವು ಜಸಮದೊಂದೆ ಕಿಡದದನಾಂ ಬ- ।

ಲ್ವಡಿವಿಡಿದು ನೆಗಟ್ಟಿ ನುಟಿದಟಿ- ।

ವಡೆಮಾತಂ ಮಾಡಿ ನೀನೆ ಕೆಮ್ಮನೆ ನುಡಿವೈ । || ೧೦ ||

ಬಿದಿವಸದಿಂದೆ ಪುಟ್ಟುವುದು ಪುಟ್ಟಿಸುವಂ ಬಿದಿ ಪುಟ್ಟಿದಂದಿವಂ- ।

ಗಿದು ಬಿಯಮೊಳ್ಳಿವಂಗಿದು ವಿನೋದಮಿವಂಗಿದು ಸಾವ ಪಾಂಗಿವಂ- ||

ಗಿದು ಪಡೆಮಾತಿವಂಗಿದು ಪರಾಕ್ರಮಮೆಂಬುದನೆಲ್ಲ ಮಾಟೈಯಿಂ ।

ಬಿದಿ ಸಮಕಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟೊಡೆಡೆಯೊಳ್ ಕಿಡಿಸಲ್ ಕುಡಿಸಲ್

ಸಮರ್ಥರಾರ್ || ೧೧ ||

(ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಭೂಮಿಯು.) (ಇಲ್ಲಿ ಲೋಕವು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥ) ಅದೆಂತು=ಅದು ಹೇಗೆ ತಾನೇ, ಅಟ್ಟಿವುದು=ತಿಳಿಯುವುದು? ನೀಂ=ನೀನು(ಅರ್ಜುನನು) ಪುರುಡಿಸಿ=ಮತ್ತರಗೊಂಡು, ನುಡಿದೊಡೆ=ಹೇಳಿದರೆ; ನಿನ್ನ ನುಡಿದ, ಮಾತು=ನೀನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು; (ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯು) ಎಲ್ಲಗುಮೇ=ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವುದೇ? ಲೋಕಮಾನ್ಯವೆನಿಸುವುದೇ? || ೯ ||

ಒಡಲುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂಡಂ || ಒಡಲುಂ=ದೇಹವೂ, ಪ್ರಾಣಮುಂ=ಜೀವವೂ, ಎಂಬ ಇವು=ಎನ್ನವ ಇವೆರಡೂ, ಕಿಡಲಾದುವು=ನಷ್ಟವಾಗಲಿರುವುವು; (ನಶ್ವರಗಳು) ಅದೊಂದೆಜಸಂ=ಯಶಸ್ಸು ಮಾತ್ರವೇ; ಕಿಡದು=ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗದ್ದು; (ನಾಶರಹಿತವಾಗಿರುವುದು) ಅಂತದಂ ಬಲ್ವಿಡಿವಿಡಿದು=ನಾನದನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡೇ; ನೆಗಟ್ಟಿಂ=ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬಾಳಿದೆನು; ಉಟಿದ=ನಿಕ್ಕ (ಇತರ) ಅಟ್ಟಿವಡೆಮಾತಂ=ಕೆಟ್ಟ (ಸುಳ್ಳು, ಸುಳ್ಳಾದ) ವಾರ್ತೆಯನ್ನು, ನೀನೆ ಮಾಡಿ=ನೀನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು; ಕೆಮ್ಮನೆ=ಸುವ್ಯಸನೆ, (ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಇಲ್ಲದೇನೇ) ನುಡಿವೈ=ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಯಷ್ಟೆ! (ದೇಹ ಪ್ರಾಣಗಳು ನಶ್ವರಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೇ ನಾನು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿರುವೆನು. “ಅಳಿವುದೇ ಕಾಯ; ಉಳಿವುದೇ ಕೀರ್ತಿ”ಯೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮಂತ್ರವು ಹೀಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಬೇಕು ಬೇಕೆಂದೇ ಅಪವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದರಿಂದ ನನಗೇನೂ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ; ನೀನಿಗಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಬರತಕ್ಕ ಲಾಭವೂ ಅಪ್ಪರಲ್ಲೇ ಇದೆ) ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು || ೧೦ ||

ಬಿದಿವಸದಿಂದೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವ್ಯತ್ರಂ || ಬಿದಿವಸದಿಂದೆ=

ಎಂದೀ ಬಾಯ್ವಾತಿನೊಳೇ- |

ವಂದವುದಣ್ಣಣ್ಣಿ ಕಾದುಕೊಳ್ಳೆನುತುಂ ಭೋ- ||

ರೆಂದಿಸೆ ಪೊಸಮಸೆಯೆಂಬಿನ |

ತಂದಲ ಬೆಳ್ಳರಿಗಳಿರದೆ ಕವಿದುವು ನರನಂ

|| ೧೨ ||

ದೈವಾಧೀನವಾಗಿಯೇ; ಹುಟ್ಟುವುದು=ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬರುವುದು, ಪುಟ್ಟಿಸುವಂ=ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿಸುವಾತನು; ಬಿಡಿ=ವಿಧಿಯು (ದೈವವು) ಪುಟ್ಟಿದಂ=ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೇ; ಇವಂಗೆ ಇದು ಬಿಯಂ=ಈತನಿಗೆ ಇದು ವ್ಯಯವು; ಇವಂಗೆಇದು ಒಳ್ಳು= ಇವನಿಗೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಇವಂಗೆ ಇದು ವಿನೋದಂ=ಇವನಿಗೆ ಇದು ಸಂತೋಷವು; ಇವಂಗೆ ಇದು ಸಾವಪಾಂಗು=ಇವನಿಗೆ ಇದು ಮರಣ ಹೊಂದುವ ರೀತಿಯು ಇವಂಗೆ ಇದು ಪಡೆನಾತು=ಇವನಿಗೆ ಇದು ಸುದ್ದಿಯು (ವೃತ್ತಾಂತವು) ಇವಂಗೆ ಇದು ಪರಾಕ್ರಮಂ=ಇವನಿಗಿದು ಪೌರುಷವು, ಎಂಬುದ=ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ; ಬಿಡಿ=ದೈವವು, ಎಲ್ಲ ಮಾಯ್ಯಿಯಂ=ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಿಂದ, ಸಮಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟೊಡೆ=ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವಾಗ; ಎಡೆಯೊಳ್=ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ; ಕಿಡಿಸಲ್=ಹಾಳುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ; ಕುಡಿಸಲ್=ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ; ಸಮರ್ಥರ್ ಆರ್=ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದು || (ಕೇವಲ ವಿರಕ್ತನ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರತಕ್ಕ ತಾತ್ವಿಕಭಾವನೆಯಿದು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾಜುನನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ನಿಂತಿದ್ದ ಲೋಕೈಕವೀರನ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ನಾವುಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕರ್ಣನ ಬಗೆಯು ಲೌಕಿಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಹೊಯ್ದಾಟದಿಂದ ಜರ್ಯುರಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅತ್ತ ಅಶ್ರಯವಿತ್ತ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಿಷಯಕವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವಾದರೆ, ಇತ್ತ ಜನ್ಮವಿತ್ತ ತಾಯಿಯೂ ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾದ ಸೋದರರೂ; ತಾನು ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಇದೊಂದರ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ ಪಾರ್ಥ ಸಾರಥಿಯಿರುವನಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಣನ ಒಳತೋಟಿಯು ತಿಳಿದಿರಬಹುದಾದರೂ ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವನಲ್ಲದೆ ಏನೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಭವಿತವ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಗಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಇಂತಹ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳುವನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಅರಿವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಇದೇಕೆ ನಡುವೆ ವೇದಾಂತವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿರಬಹುದು. ನಾಟಕ ಸೂತ್ರಧಾರ ಸಂತೆ ವಿಧಿಯು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವಾಗ ದೈವಿಕವನ್ನು ಪೌರುಷದಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವೆನೆಂದು ಹಾರಾಡಿದರೆ ಅದು ಸಾಗದ ವಿಚಾರವೆಂಬುದು ಸಾರವು.) ಏಕಾವಳ್ಯ ಲಂಕಾರವು. || ೧೧ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಎಂದು=ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ (ಕರ್ಣನು) ಈ

ಪಾತಂ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ಶೀಘ್ರಂ ।

ಘಾತಂ ಬಹುವೇಗಮಂದಿವಯ್ಲೇಸಿನೋಳಂ- ॥

ತೀತನ ದೊರೆಯಿಲ್ಲೆನಿಸಿದು- ।

ದಾತನ ಬಿಲ್ವಲ್ಮೈ ಸುರರಿನಂಬರತಲದೊಳ್ ॥ ೧೩ ॥

ಮೊನೆಯಂಬಿನ ತಂದಲೊಳ- ।

ಜುಫನನಂ ಕರ್ಣನುಮನಿಸು ಕಾಣದಣಂ ಮೆ- ॥

ಲ್ಲನೆ ಬಗಿದು ನೋಡಿ ಕುಡುಮಿಂ- ।

ಚಿನಂತೆ ಮೇಗೊಗೆದು ನಾರದಂ ನರ್ತಿಸಿದಂ ॥ ೧೪ ॥

ಬಾಯ್ವಾತಿನೋಳ್ = ಆಡಿಕೊಂಡ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳಿಂದ; ಏವಂದಪುದು (ಏಂ + ಬಂದಪುದು = ಏವಂದಪುದು) ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟಾಗುವುದು? ಅಣ್ಣುಅಣ್ಣು- [ಅಣ್ಣು (ಧಾತು) ಪೌರುಷೇ] ಪೌರುಷವನ್ನು ತೋರಿಸು' ತೋರಿಸು; [ಚಪಲತೆಗೆ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಯು; ಚಾಪಳಾದಿಗೆ ಸಾರಂಬುಧರಿಂಪದಕ್ಕೆ ಯುಗಳೋಚ್ಚರಣಂ ॥ ಶ. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೯೫ ॥] ಕಾದು = ಹೋರಾಡು, ಕೊಳ್ = (ಬರುವ ಬಾಣಗಳನ್ನು) ತಡೆದುಕೊಳ್? ಎನುತುಂ = ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ; ಭೋರೆಂದು = (ಇದು ಅನುಕರಣ ಶಬ್ದವು) ಭೋರನೆ; (ಜೋರಾಗಿ) ಇಸೆ = ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೂಡಲು, ಪೊಸಮಸೆಯಂ = ಆಗತಾನೇ ಮಸೆದು ಹರಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ, ಅಂಬಿನ = ಬಾಣದ, ತಂದಲ = ಮಳೆಯ; ಬೆಳ್ಳರಿಗಳ್ = ಬಿಳುಪಾಗಿ ತೋರುವ ಸುರಿತಗಳು, ಇರದೆ = ಕೂಡಲೆ (ಸಮಯವಿಳಂ ಬವಿಲ್ಲದೆ) ನರನಂ = ಅರ್ಜುನನನ್ನು, ಕವಿದುವು = ಆವರಿಸಿದುವು ॥ ಪೊಸಮಸೆಯಂ ಬಾಣಗಳಾದುದರಿಂದ ಬೆಳ್ಳಗೆ ತೋರುತ್ತ ಸುರಿವ ಮಳೆಯ ಧಾರೆಗಳೆಂದು ರೂಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ರೂಪಕಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧೨ ॥

ಪಾತಂ- ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಂಬರತಲದೊಳ್ - ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಸುರರಿಂ = ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಆತನ = ಆ ಕರ್ಣನ, ಬಿಲ್ವಲ್ಮೈ = (ಬಿಲ್ಲು + ಬಲ್ಮೈ) ಚಾಪಶಕ್ತಿಯು; ಪಾತಂ = ಎರಗುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಯಂ = ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವುದು; ಶೀಘ್ರಂ = ವೇಗವುಳ್ಳುದು; ಘಾತಂ = ನಾಶಪಡಿಸುವುದು; ಬಹುವೇಗಂ = ಅತಿಚಲನೆಯುಳ್ಳುದು; ಎಂಬ = ಎನ್ನುವ, ಇವುಐದು = ಈ ಐದು ಗುಣವುಳ್ಳ, ಏಸಿನೋಳ್ = ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲ; ಅಂತು ಈತನ ದೊರೆ ಇಲ್ಲ ಎನಿಸಿದುದು = ಹಾಗೆಯೇ ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲ ಇವನಿಗೆ ಸಮಾನರಾದವರು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿತು ॥ ೧೩ ॥

ಮೊನೆಯಂಬಿನ- ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಮೊನೆಯಂ = ಹರಿತಗಳಾದ; ಅಂಬಿನ = ಬಾಣಗಳ (ಜಾತ್ಯೇಕವಚನ) ತಂದಲೊಳ್ = ಮಳೆಯಲ್ಲಿ; ಅರ್ಜುನನಂ ಕರ್ಣ

ವ || ಆಗಲ್ಮಾ ಮದ್ರರಾಜನಂಗಾಧಿರಾಜನನಿಂತೆಂದನೀಯಂಬುಗಳೊಳೇಂ
ತೀರ್ದಪುದು. ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದೆಚ್ಚು ಪಗೆಯಂ ಸಾಧ್ಯಂವಾಡೆಂಬು-
ದುಂ ಕೊಂತಿಗೆ ತನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿವಳೆಯಂ ನೆನೆದು ಪುರಿಗಳೆಯಂ
ದೊಣೆಗೆ ಕೆಯ್ಯಂ ನೀಡದೆ ರೌದ್ರಶರದ ದೊಣೆಗೆ ಕೆಯ್ಯಂ ನೀಡಿದಾಗಲ್ಮಾ-

ಮುಳಿಸಂ ನೆಱಪಲ್ಯರ್ಥಾ- |

ವಳೀಕಶರರೂಪದಿಂದಸುಂಗೊಳೆ ದೊಣೆಯಿಂ ||

ಪೊಳೆದು ಬರಿ ಕೆಯ್ಯೆ ತಾಂ ವಿ- |

ಸ್ಪುಳಿಂಗಪಿಂಗಳಿತಭುವನಭವನಾಭೋಗಂ

|| ೧೫ ||

ನುಮಂ = ಅರ್ಜುನನನ್ನೂ ಕರ್ಣನನ್ನೂ, ಇನಿಸು ಅಣಂಕಾಣದಿ = ಒಂದಿಷ್ಟಾದರೂ
(ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ) ಕಾಣದಿ; ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಗಿದುನೋಡಿ = ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ (ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅತ್ತ
ಇತ್ತ ಸರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ) ನೋಡಿ [ಬಗಿ (ಧಾತು) ವಿಶ್ಲೇಷೇ, ವಿಶ್ಲೇಷವೆಂದು
ಭಾಗಂ] ಕುಡುಮಿಂಚಿನಂತೆ = ಡೊಂಕಾದ ಮಿಂಚಿನ ಹಾಗೆ (ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚಿನಂತೆ)
[ಕೊಂಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕುಡು ಎಂಬುದಾದೇಶವು] ಮೇಗೆ-ಮೋಲ್ಬಾಗದಲ್ಲ; ಒಗೆದು =
ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು [ಒಗೆ (ಧಾತು) ಜನನ ವಸ್ತುಪ್ರಕ್ಟಾಲನಯೋ] ನಾರದಂ = ಜ್ಞಾನ
ದಾಯಕನಾದ ನಾರದನುಕರ್ಷಿಯು; ನರ್ತಿಸಿದಂ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡಿದನು ||
ರೂಪಕೋಪಮಾಲಂಕಾರ || ೧೪ ||

ಆಗಲ್ಮಾ — ಇಂತೆಂದುವಚನಂ || ಆಗಲ್ಮಾ = ಆಗ; ಮದ್ರರಾಜಂ = ಶಲ್ಯನು,
ಅಂಗಾಧಿರಾಜನಂ = (ಅಂಗ+ಅಧಿರಾಜ) = ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು; ಇಂತೆಂದಂ —
(ಇಂತು+ಎಂದಂ) ಹೀಗೆಂದನು, ಈ ಯಂಬುಗಳೊಳ್ = ಇಂತಹಬಾಣಗಳಿಂದ, ಎಂ-
ತೀರ್ದಪುದು = (ವಿರೋಧಿಯನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು (ಬಗೆಹರಿಯುವುದೇನು?)
ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ = ಆಮೋಘಗಳಾದ ಶರಗಳಿಂದ; ಎಚ್ಚು = ಹೊಡೆದು, ಪಗೆಯಂ =
ವೈರಿಯನ್ನು; ಸಾಧ್ಯಂವಾಡು (ಸಾಧ್ಯಮಂ+ವಾಡು = ಕ್ರಿ. ಸ) ಅಧಿನವಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡು (ಜಯಿಸಿಕೊ) ಎಂಬುದಂ = ಹೀಗೆನ್ನಲು, ಕೊಂತಿಗೆ = ಕುಂತಿದೇವಿಗೆ; ತನ್ನ
ನುಡಿದ = (ತಾಂ ನುಡಿದ; ಅಥವಾ ನುಡಿದ ತನ್ನ) ನುಡಿವಳೆಯಂ = (ಮಾತನ ರೀತಿ
ಯನ್ನು) ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು; ನೆನೆದು = ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು; ಪುರಿಗಳೆಯಂ = ಹುರಿಗಳೆಗಳೆಂ
ದಲೇ ತುಂಬಿದ (ಓಂದು ಬಗೆಯ ಅಸ್ತ್ರ) ದೊಣೆಗೆ = ಬತ್ತಿಳಿಕೆಗೆ; ಕೆಯ್ಯಂ ನೀಡದೆ =
ತೋಳನ್ನು ಚಾಚಿದೆ; ರೌದ್ರಶರದ = ಭೀಕರಾಸ್ತ್ರದ; ದೊಣೆಗೆ = ಬಾಣಧಿಯ ಕಡೆಗಾಗಿ;
ಕೆಯ್ಯಂನೀಡಿದ ಆಗಲ್ಮಾ = ಕೈಚಾಚಿದ ವೇಳೆಗೆ — ||

ಮುಳಿಸಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮುಳಿಸಂ = ಕ್ರೋಧವನ್ನು; ನೆಱಪಲ್ಯೆ =
ನೆರವೇರಿಕಡೇಕೊಂಡು; ಅಸುಂಗೊಳೆ = (ವೈರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನ್ನು) ಸಾಕಪಡಿಸಬೇ

ತುಡೆ ಕರ್ಣನದಂ ನಡನಡ ।

ನಡುಗಿ ಸುಯೋಧನನ ಸಕಲರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯುಂ ॥

ಸಡಿಲಿಸಿದ ತೋಳನಾಗಳ್ ।

ಸಡಿಲಿಸಲಣ್ಣಳೆ ದಲದಱಗುವೇಂ ಪಿರಿದೋ ॥ ೧೬ ॥

ಕಂದು, ವಿಸ್ತುಳಿಂಗಪಿಂಗಳತಭುವನಭವನಾಭೋಗಂ = ವಿಸ್ತುಳಿಂಗ = ಪ್ರಕಾಶದ ಕಿಡಿ
ಗಳಂದ; ಪಿಂಗಳತ = ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಭುವನ ಭವನ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂ
ಡನೆಂಬ ಮನೆಯ, ಅಭೋಗಂ = ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳ, ತಾಂ = ಅಶ್ವಸೇನ
ನೆಂಬ ಸರ್ಪವು; ಆರ್ಧಾವಳೇಕಶರರೂಪದಿಂದ = ಅರ್ಧಾವಳೇಕನೆಂಬ ಬಾಣವಾಗಿ,
ಪೊಳೆದು = ಕೋಪದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತ; ದೊಣೆಯಿಂ = ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ, ಕೈಗೆಬರೆ =
ಕೈಗೆಬರಲು ॥ (ಅಶ್ವಸೇನ - ಸರ್ಪರಾಜನಾದ ತಕ್ಷಕನ ಮಗನು ಖಾಂಡವನನ ದಹನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹೊರಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಬದುಕಿಕೊಂಡು ಅರ್ಜುನನ ಮೇಲೆ ಹಗೆ
ಯನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದು, ಈಗ ಕರ್ಣನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ
ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಕರ್ಣನ ಕೈಗೆ ಬಂದನು) ॥ ೧೫ ॥

ತುಡೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕರ್ಣಂ = ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯು, ಅದಂ = ಆ
ಸರ್ಪಬಾಣವನು, ತುಡೆ = ಚಾಪದೊಡನೆ ಸಂಧಿಸಲು, [ತುಡು (ಧಾತು) ಶರಸಂಧಾನೇ;
ಭೂಷಣಾವರಣೇಚ] ನಡನಡನಡುಗಿ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿ [ದೂರಾಭೀಕ್ಷಣ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ತ್ರಿಪ್ರಯೋಗವೂ ಬರುವುದು ಕ್ರಿಯಾಸಮುಭಿಪಾ
ರಕ್ಕೆ = ನಡನಡನಡುಗಿ] ಸಕಲರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯುಂ = ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳ ಸಂಪದಧಿವೇತ
ಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾದರೂ (ಸಾನ್ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು) ಸುಯೋಧನನ = ದುರ್ರೋಧನನ,
ಸಡಿಲಿಸಿದ = ತೊರೆದು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಡಿಲು ಬಿಟ್ಟಿದ, ತೋಳಂ = ಭುಜದಂಡ
ವನ್ನು; ಆಗಳ್ = ಕರ್ಣನು ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ, ಸಡಿಲಿಸಲ್ = ಸಡಿಲು
ಬಿಡಲು, ಅಣ್ಣಳೆದಲ್ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಶಕ್ತಳಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅದಱಿ = ಆ ಸರ್ಪ
ಬಾಣದ; ಅಗುವು = ಶಕ್ತಿಯು; ಏಂಪಿರಿದೋ? = ಎಷ್ಟು ಅಪಾರವಾದುದೋ? ॥
(ಇನ್ನು ಈತನ ಭುಜಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ವೈರಿ
ಗಳ ಕಡೆಗಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊರಡಲುದ್ಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದುರ್ರೋ
ಧನನ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕರ್ಣನ ಇದೊಂದು ಪ್ರಯೋಗದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಇದ್ದಲ್ಲೇ
ನೆಲಸಿರಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧೬ ॥

ಆ ಕರ್ಣಾಂತಂ ತೆಗೆನೆಹಿ- ।

ದಾಕರ್ಣನಿಸಲೈ ಬಗೆದೊಡುಡುಗುಡುಗಿಸಲೀ ॥

ಭೀಕರಬಾಣಮನಾದವಿ- ।

ವೇಕದಿಸುರದೆಡೆಗೆ ತುಡದೆ ತಲೆಗೆಯೆ ತುಡುವಾ ॥ ೧೭ ॥

ಉರದೆಡೆಗೆ ತುಡೆ ಜುಯಶ್ರೀ- ।

ಗಿರಲೆಡೆ ನಿನಗವ್ವುದಾ ಸುಯೋಧನನೊಳ್ ಶ್ರೀ- ।

ಗಿರಲೆಡೆಯವ್ವುದು ಮೇಣಾದಿನ- ।

ಕರಸುತ ತೊಡಳುಂಟೆ ಬಗೆಯೆ ಸಂದೆಯಮುಂಟೇ ॥ ೧೮ ॥

ಆ ಕರ್ಣಾಂತಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಆ ಕರ್ಣಂ = ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಆ ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನು; ಆ ಕರ್ಣಾಂತಂ = ಕಿವಿಯ ಕೊನೆವರೆಗೂ, ತೆಗೆನೆಹಿಡು = ಸರಿಯಾಗಿ ಸೆಳೆದು [ತೆಗೆನೆಹಿಡೆ (ಧಾತು) ಆ ಕರ್ಣಾಂತೇ] ಇಸಲೈ = ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು. [ಇಸು (ಧಾ) ಶರವಿನೋಚನೇ] ಬಗೆದೊಡೆ = ಯೋಚಿಸಲು, ಆದ = ಉಂಟಾದ, ಅವಿವೇಕದಿಂ = ತಿಳಿಗೇಡಿತನದಿಂದ; ಉಡುಗಿಸಲ್ = ಇಲ್ಲದಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಸಂಕೋಚಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಈ ಭೀಕರ ಬಾಣಮಂ = ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರವನ್ನು; ಉಡುಗು = ಸಂಕೋಚಗೊಳಿಸು (ಸೆಳೆತದಿಂದ ಹಿಂತೆಗೆ) (ಇದನ್ನು) ಉರದೆಡೆಗೆ = ಉರಸುಳ್ಳಕ್ಕೆ (ಎದೆಗೆ), ತುಡದೆ = ಸಂಧಿಸದೆ, ತಲೆಗೆಯೆ = ತಿರಸ್ಸಿಗಾಗಿಯೇ; ತುಡುವಾ? = ಗುರಿಹಿಡಿಯುವೆಯೇನು? (ಕರ್ಣನೇ ನೀನು ತಿರಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಗುರಿಹಿಡಿದುದು ತಪ್ಪಾಯಿತು. ಆ ವೈರಿಯ ಎದೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರಿಹಿಡಿದು ಆ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಕೋ! ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು) ॥ ೧೭ ॥

ಉರದೆಡೆಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ದಿನಕರಸುತ = ಸೂರ್ಯನ ಸುಕುಮಾರನಾದ ಕರ್ಣನೇ; ಉರದೆಡೆಗೆ = ಎದೆಗಾಗಿ; ತುಡೆ = ಗುರಿಹಿಡಿಯಲು, ನಿನಗೆ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿ, ಜಯಶ್ರೀಗೆ = ಜಯಾಂಗನೆಗೆ, ಇರಲ್ ಎಡೆ ಅಪ್ಪುದು = ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗುವುದು: ಮೇಣ್ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ; ಸುಯೋಧನನೊಳ್ = ದುರ್ರೋಧನನಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಗೆ = ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ (ಸಂಪತ್ತಿಗೆ) ಇರಲ್ ಎಡೆ ಅಪ್ಪುದು = ನೆಲಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗುವುದು; • ಬಗೆಯೆ = ಯೋಚಿಸಿನೋಡಲು, ತೊಡಳುಂಟೆ = (ಇದರಲ್ಲಿ) ಸುಳ್ಳಿರುವುದೆ? ಸಂದೆಯಂ = ಸಂದೇಹವು; ಉಂಟೇ = ಇರುವುದೆ? (ಎದೆಗೆ ಗುರಿಹಿಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಜಯದ ಲಾಭವು; ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಲಾಭವು; ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿನೂರ್ತಿಸಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು) ॥ ೧೮ ॥

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಶಲ್ಯನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯನವಧಾರಿಸಿ ತನ್ನ ಮನದೊಳೆ
ಕರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ—

ಎನಿತುಂ ಶಲ್ಯನ ಪೇಟ್ಟ ವಾಂಗೆ ತೊದಳಿಲ್ಲಂತಾದೊಡಾ ಶಕ್ರವು— |
ತ್ರನನಾಂ ಕೊಂದೊಡೆ ಧರ್ಮಪುತ್ರನಲಿಗುಂ ತಾಯೆಂದೆ ಮುಂ ಕೊಂತಿ ಬಂ—||
ದಿನಿಸಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಪೋದಳನ್ನನದನಾಂ ಮಾಣ್ಡೆದೊರ್ನಿರಾರ್ಥಗಳೊ— |
ಳ್ಳಿನ ವೆರ್ಮಾತಿನ ನನ್ನಿ ಬನ್ನದೊಳೊಡಂಬಟ್ಟಿವುರ್ವದಂ ಮಾಟ್ಟಿನೇ || ೧೯ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ=ಹೀಗೆನ್ನಲು, ಶಲ್ಯನು
ನುಡಿದ=ಶಲ್ಯನು ಹೇಳಿದ, ನುಡಿಯಂ=ಮಾತನ್ನು, (ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ=
ಅಥವಾ, ನುಡಿದ ಶಲ್ಯನ ನುಡಿಯಂ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು) ಅವಧಾರಿಸಿ=
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದು, ಕರ್ಣಂ=ಕರ್ಣನು, ತನ್ನ ಮನದೊಳೆ ಇಂತೆಂದಂ=ತನ್ನ
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಹೀಗೆಂದನು ||

ಎನಿತುಂ— ಇಂತೆಂದು ಮ. ವಿ ವೃತ್ತಂ || ಎನಿತುಂ=ಎಷ್ಟಾದರೂ (ಎಷ್ಟೆ
ಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಿದರೂ, ಶಲ್ಯನ ಪೇಟ್ಟ=ಮದ್ರಭೂಪಾಲನು ಹೇಳಿದ; ಪಾಂಗೆ=
ರೀತಿಯೆ, ತೊದಳಿಲ್ಲ=ಸುಳ್ಳಾದುದಲ್ಲ, ಇಂತಾದೊಡೆ=ಅವನು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯೆ
ಗುರಿಹಿಡಿದನಾದರೆ, ಆಂ=ನಾನು (ಕರ್ಣನು) ಶಕ್ರಪುತ್ರನಂ=ಇಂದ್ರನ ಸುಕುಮಾರ
ನಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು; ಕೊಂದೊಡೆ=ನಾ ಶಪಡಿಸಿದನಾದರೆ, ಧರ್ಮಪುತ್ರಂ=ಯುಧಿ
ಷ್ಠಿರನು, ಅಲಿಗುಂ=ನಾ ಶಹೊಂದುವನು, ಮುಂ=ಮೊದಲು, ಕೊಂತಿ=ಕುಂತೀ
ದೇವಿಯು, ಬಂದು=ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಚಿತ್ತೈಸಿ, ತಾಯೆಂದೆ=ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆದವಳು
ತಾನೆಂದೇ; ಎನ್ನಂ=ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು (ನನ್ನೊಡನೆ) ಇನಿಸಂ=(ಸೋದರರನ್ನು
ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಇರಬೇಕು ಎಂಬ) ಇಷ್ಟು ವಿಚಾರವನ್ನು, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ=ಯಾಚಿಸಿ
ಕೊಂಡು, ಪೋದಳಂ=ಹೋದಳು, ಆಂ=ನಾನು, ಅದಂ=ಆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು;
ಮಾಣ್ಡೆದೊರ್=ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದೆನು, ಇದಾರ್ಥಗಳ್=ಅದರೂ ಈ ಕರ್ಣನು ಜೀವಿಸಿ
ರುವ ತನಕ, ಒಳ್ಳಿನ=ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಭಾವದ, ವೆರ್ಮಾತಿನ=ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯ ಮಾ
ತಿನ; ನನ್ನಿ=ಸತ್ಯವು; ಬನ್ನದೊಳ್=ಭಂಗದಲ್ಲಿ (ತಪ್ಪಿಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ) ಒಡಂ
ಬಟ್ಟು=ಸಮ್ಮತಿಸಿ (ಬೆರೆತು) ಇರ್ಪುದಂ=ಇರುವುದನ್ನು, ಮಾಟ್ಟಿನೇ=ಮಾಡುವೆ
ನೇ. (ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಶಲ್ಯನ ಮಾತು ಯಥಾರ್ಥವಾದುದು, ಅಂತೆಯೇ
ಗುರಿಹಿಡಿದನಾದರೆ ಅರ್ಜುನನು ನಾ ಶಹೊಂದುವನು; ಅದು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಯುಧಿ
ಷ್ಠಿರನು ಜೀವಿಸಿರಲಾರನು, ಕುಂತಿಯು ಬಂದು ನನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ
ಸೋದರರೊಂದಿಗೆ ಬಾಳೆಂದಿದ್ದಳು ಅದನ್ನು ಮೀರಿದ್ದೆನಾದರೂ ತಾಯಿಗೆ ವಚನ

ತನಗುಟುವಂತುಟಾಗಿ ಕಡುನನ್ನಿಯ ಪೆಂಪುಮನಾಂತು ಭೂಭುಜರ್ - 1
 ತನಗಿನಿತೂನಮಾಗೆ ಮೆಟಿವಾ ಭುಜವೀರೈಮನಾಂತು ಮಾಣ್ಣುದೇಂ ||
 ತನಗುಟುವೊಂದು ನನ್ನಿಯನೆ ಪೂಣ್ಣು ಕರಂ ಪಿರಿದುಂ ಬಲಸ್ಥನ- 1

ಪ್ಪನನೆ ಕಱುತ್ತು ಕಾದಿ ನೆಗಟ್ಟಾ ತನೆ ನನ್ನಿಯಬೀರದಾಗರಂ || ೨೦ ||

ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನಷ್ಟೆ! ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟಾದರೆ ಘನತೆಯೇನುಳಿಯಿತು, ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಬಾಳತಕ್ಕವನಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು) ' ೧೯ ||

ತನಗೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಭೂಭುಜರ್ = ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಯಾರಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ತನಗೆ ಉಱುವ = ತನಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವ, ಅಂತುಟು ಆಗೆ = ಹಾಗಾಗಲು, ಕಡುನನ್ನಿಯ = ಪರಮಾರ್ಥದ, ಪೆಂಪುಮಂ = ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು, ಆಂತು = ಹೊಂದಿಕೊಂಡು; ತನಗೆ ಇನಿತು ಊನಮಾಗೆ = ತನಗೆ (ಅನುಕೂಲತೆಯು) ಹೊಂದಿಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು, ಆ ಭುಜವೀರೈಮಂ = ಕ್ಷತ್ರಿಯಜಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪುವುದಾದ ಆ ಬಾಹುವಿಕ್ರಮವನ್ನು, ಅಂತು = ಹೊಂದಿಕೊಂಡು. ಮೆಟಿವಾ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದು; ಮಾಣ್ಣುದೇಂ = ಮೊದಲು ಹೊಂದಿದ ಕಡು ನನ್ನಿಯ ಪೆಂಪನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದೇನು? ತನಗೆ ಉಱುವ ಒಂದು ನನ್ನಿಯನೆ = ತನಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತಹ ಸತ್ಯವನ್ನೇ; (ತನ್ನಿಂದ ಪಾಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ) ಕರಂ = ಸರಿಯಾಗಿ, ಪೂಣ್ಣು = ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ; ಪಿರಿದುಂ = ಆತಿಯಾಗಿ (ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೂ) ಬಲಸ್ಥನಪ್ಪನನೆ = ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿರುವವನನ್ನೇ, ಕಱುತ್ತು = (ಹಟಹಿಡಿದು) ಆನೇಶಗೊಂಡು, ಕಾದಿ = ಹೋರಾಡಿ; ನೆಗಟ್ಟಾ ತನೇ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದವನು ಮಾತ್ರನೇ; ನನ್ನಿಯ = ಸತ್ಯದ (ಹಾಗೂ) ಬೀರದ = ಸರಾಕ್ರಮದ, ಆಗರಂ = ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನನು [ನೇರವೇರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದೆಂದು ಕಂಡು ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ ನುಡಿಯನ್ನು (ಸತ್ಯವನ್ನು) ಪಾಲಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತೋರಲು ಕೈಮಾಡುತ್ತ ಆದನ್ನಲ್ಲೇ ಬಿಡುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ವಿಚಾರವಲ್ಲ. ತಾನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತಹ ಕಠಿಣಪ್ರಸಂಗವೊದಗಿದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ ಅಧಿಕಬಲಶಾಲಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಹಾಗೂ ಪೌರುಷವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ತನೇ ವೀರನನಿಸುವನು ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ಅಂತರಂಗವು ಯೋಚನಾಮಗ್ನನಾಗಿ ನಿದಾನವಾಗಿ ನೆಲೆಮುಟ್ಟುವುದನ್ನು ಕಾಣುವೆವು. ನಾನು ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಮಾತು ಕೊ

ಅಱಿಯರ್ ವಾಂಡವರೆನ್ನನಿನ್ನುಮಱಿಪಲ್ ನೀಮೆಂದದಂ ಚಕ್ರಿಗಾ- ।
 ನಱಿಪಿದೆಂ ಪೃಥೆಯುಂ ಮದೀಯಸುತರೊಳ್ ವೈಕರ್ತನಂ ನನ್ನಿಯಂ ॥
 ನಿಱಿಪಲ್ಯಾರ್ಕುಮನೋಘಮೆಂದು ಮನದೊಳ್ ನಂಬಿದರ್ಳಿನ್ನಿಲ್ಲಿ ಪೆಂ- ।
 ಪೆಟಿಕಂಬೆತ್ತಿರೆ ಕಾವೆನ್ನೆ ನುಡಿಯಂ ಕೆಯೊಂಡ ಕಟ್ಟಾಯಮಂ ॥ ೨೧ ॥

ಟೈನು ಈಗ ಸ್ವಾವಿಯ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ನಾನು ಒದಗಬೇಡವೆ? ಸತ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಿ ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ಧ್ಯೇಯವು. ಇದೇ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ ವೀರನ ಕಾರ್ಯವು ॥ ೨೦ ॥

ಅಱಿಯರ್ — ಇಂತೆಂದು ಮ ವಿ. ವೃತ್ತಂ ॥ ಪಾಂಡವರ್ = ಆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳ್, ಎನಂ = ಕುಲಗೋತ್ರವೇ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ನಾನಾರಿಂಬುದನ್ನು; ಇನ್ನುಂ ಅಱಿಯರ್ = ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ನೀವರ್ = ನೀವು; ಅದಂ = ನನ್ನ ಜನ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು; ಅಱಿಪಲ್ = ತಿಳಿಸಬಾರದು, [ಅಱಿಪಲ್ = ಇದು ನಿಷೇಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅಲ್ಪಯೋಗವು = ಸತತಂ ಮಧ್ಯಮಪುರುಷ ಪ್ರತಿಷೇಧದ ವಿಧಿಯೊಳಂ ಪ್ರಯೋಜನವಸ್ವಾತ್, ತ್ರಿತಹೇತುಕ್ರಿಯೆಯೊಳಮು । ನಿತ್ಯತಮಲ್ಪ್ರಿಯತಾಂಕ್ರಿಯಾರ್ಥಮಪ್ಪೆಡೆಗಳೊಳಂ” ॥ ಶ. ಮ ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೨೩೩ ॥ ಪ್ರತಿಷೇಧದೊಳಂ ಕೆಲಬರ । ಸುತದಿಂವಲ್ ವರ್ತಿಕುಂ ॥ ಶ. ಸ್ಕೃ ॥ ೯೪ ॥] ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ; ಅಂ = ನಾನು, ಚಕ್ರಿಗೆ = ಚಕ್ರವನ್ನು ಆಯುಧವಾಗಿ ಧರಿಸಿರುವ ಕೃಷ್ಣನೆಂದಿಗೆ, ಅಱಿಪಿದೆಂ = ತಿಳಿಸಿದ್ದೆನು; ಪೃಥೆಯುಂ = ಕುಂತೀದೇವಿಯಾದರೂ (ಪೃಥೆ = ಯದುವಂಶದ ಶೂರರಾಜನ ಮಗಳು ಅವಳ ಅಂಕಿತ ನಾಮವು ಪೃಥೆಯೆಂದು. ಶೂರರಾಜನ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗನಾದ ಕುಂತಿಭೋಜನು ಕುಂತಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದರಿಂದ ಶೂರನ ಮಗಳಾದ ಪೃಥೆಯನ್ನು ಮಗಳಾಗಿ ಸಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಕುಂತಿ ಎಂಬ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಬಂತು.) ಮದೀಯ ಸುತರೊಳ್ = ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ; ವೈಕರ್ತನಂ = ಸೂರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನು, ನನ್ನಿಯಂ = ಸತ್ಯವನ್ನು; ನಿಱಿಪಲ್ = ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ (ಽಱಿಪಾಲಿಸಲು) ಅನೋಘಂ ಆರ್ಕುಂ = ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನು; ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ; ಮನದೊಳ್ = ಹೃದಯದಲ್ಲಿ; ನಂಬಿದರ್ = ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಳು; ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ = ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನೀಗ; ಪೆಂಪು = ಗೌರವವು; (ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು) ಎಟಿಕಂಬೆತ್ತಿರೆ = ಐಕ್ಯಹೊಂದುವ ಹಾಗೆ; ಎನ್ನ ನುಡಿಯಂ = ನನ್ನ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನೂ; ಕೆಯೊಂಡ = ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ; ಕಟ್ಟಾಯಮಂ = ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೌರುಷವನ್ನೂ; ಕಾವೆಂ = ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು ॥ ೨೧ ॥

ಎಂಬುದನೆ ಬಗೆದು ಪೆಟಿತನ- ।

ಣಂ ಬಗೆಯದೆ ಮದ್ರಪತಿಯನೆಂದಂ ಮುಂತೊ- ॥

ಟ್ಟಂಬನದನುಗಿದು ಕುಂದಿಸಿ- ।

ದಂ ಭಯದಿಂ ಕರ್ಣನೆಂದು ಲೋಕಂ ನಗದೇ ॥ ೨೨ ॥

ಉಡುಗುಡುಗುಡುಗೆಂದಿಸೆ ಬಱ- ।

ಸಿಡಿಲೆಪಂತೆಪ ಸರಲ ಬರವಂ ಕಂಡಾ- ॥

ಗಡೆ ಚಕ್ರಿ ನೆಲನೊಳೆಣ್ಣೆರ- ।

ಲಡಂಗೆ ನರರಥಮನೊತ್ತಿದಂ ನಿಪುಣತೆಯಿಂ ॥ ೨೩ ॥

ಒತ್ತುವುದುಂ ಶರಮಿರದೆ- ।

ಯ್ದತ್ತೆ ಕಿರೀಟಿಯ ಕಿರೀಟಮಂ ಕೊಱಿದೊಡೆ ಪ- ॥

ವಿತ್ತು ಭಯಮಿಂದ್ರನಂ ಮು- ।

ತ್ತಿತ್ತಲಿಶ್ವರನನಾಗಳಾ ಸಂಕಟದೊಳ್ ॥ ೨೪ ॥

ಎಂಬುದನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎಂಬುದನೆ = ಈ ರೀತಿಯನ್ನೇ, ಬಗೆದು = ನಿಶ್ಚೈಸಿ; ಪೆಟಿತಂ = ಬೇರೆ ವಿಧವನ್ನು; ಅಣಂ = ಸ್ವಲ್ಪವೂ, ಬಗೆಯದೆ = ಯೋಚಿಸದೆ; ಮದ್ರಪತಿಯಂ = ಶಲ್ಯನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ; ಕರ್ಣಂ = ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಕರ್ಣನು; ಭಯದಿಂ = ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ, ಮುಂ = ಮೊದಲು, ತೊಟ್ಟು = ಸಂಧಿಸಿದ, ಅಂಬಂತದಂ = ಆ ಬಾಣವನ್ನು; ಉಗಿದು = ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಕೊಂಡು [ಉಗಿ (ಧಾ) ಅಕರ್ಷಣೇ] ಕುಂದಿಸಿದಂ ಕಡಿಮೆಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು; ಎಂದು = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು; ಲೋಕಂ = ಮಂದಿಯು; ನಗದೇ = ಪರಿಹಾಸನಾದಲಾರದೆ? ॥ ೨೨ ॥

ಉಡುಗು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಉಡುಗುಉಡುಗುಉಡುಗು = (ವೈರಿಯ ಬಲವನ್ನು) ಇಲ್ಲದಾಗಿ; ಎಂದು ಎಂಬುದಾಗಿ; ಇಸೆ = ಹೊಡಲು, ಬಲಿಸಿಡಿಲ್ = ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಡಿಲು; ಎಪಿಪಂತೆ = ಬೀಳುವಹಾಗೆ, ಎಪಿಪ = ಬಂದು ಬೀಳುವ; ಸರಲ = ಬಾಣದ, ಬರವಂ = ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು; ಕಂಡು = ನೋಡಿ; ಆಗಡೆ = ಆಗಲೆ (ಸಮಯ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಕೂಡಲೆ) ಚಕ್ರಿ = ಕೃಷ್ಣನು; ನೆಲನೊಳ್ = ನೆಲದಲ್ಲೆ; ಎಣ್ಣೆರಲ್ = ಎಂಟು ಬೆರಳುಗಳ ಅಗಲದಷ್ಟು; ಅಡಂಗೆ = ಅಡಗುವ ಹಾಗೆ (ಕುಗ್ಗುವಂತೆ) ನಿಪುಣತೆಯಿಂ = ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ; ನರರಥಮಂ = ಆರ್ಜುನನ ತೇರನ್ನು; ಒತ್ತಿದಂ = ತಗ್ಗಿಸಿದನು ॥ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಗುರಿಯು ತಲೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಹೋಗಲು ದೇವಾದಂತೆ ರಥವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದನು ॥ ೨೩ ॥

ಒತ್ತುವುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒತ್ತುವುದುಂ = ಹಾಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ತೇರನ್ನು

ಒಳಗಣಿಯದೆ ಕೌರವಬಳ- ।

ಜಳನಿಧಿ ಬೊಬ್ಬಿಡು ಮೇಲುದಂ ಬೀಸಿದೊಡು- ॥

ಚ್ಚಳಿಸಿದ ಮಕುಟದ ಮಣಿಗಳ ।

ಪೂಳೆಪುಗಳಿಂದುಳ್ಳಮೆಟ್ಟು ವೆಂಟುಂ ದೆಸೆಯೊಳ್ ॥ ೨೫ ॥

ವ ॥ ಅಂತು [ಕಿರೀಟಿಯ] ರತ್ನಮಕುಟಮರಾತಿಶಾತಶರದಿನುರುಳ್ಳುದು
ಮಳಿನೀಳೋಜ್ಜ್ವಲಸಹಸ್ರಕುಂತಳಂಗಳ್ ಪರಕಲಿಸಿ ಬಂದು ಪೊಟ
ಮುಯ್ಯನಳ್ಳಿಡಿಯೆ ಪಚ್ಚುಗಂಟೆಕ್ಕಿ ಗಾಂಡೀವಧನ್ವಂ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ
ರ್ಪನೆಗೆಂ—

ನೆಲಕ್ಕೆ ಒತ್ತುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ; ಶರಂ = ಬಾಣವು, ಇರದೆ = ಕೂಡಲೆ; ಎಯ್ದುತ್ತೆ = ಮುಂ
ದುವರಿಯುತ್ತ, ಕಿರೀಟಿಯ ಕಿರೀಟಮಂ = ಅರ್ಜುನನ ಕಿರೀಟವನ್ನು; ಕೊಡಿದೊಡೆ =
ತುಂಡಿಸಲು [ಕೊಡೆ (ಧಾ) ಖಂಡನೇ, ಧಾನ್ಯಭೇದೇಚ. (ಕೊರೆ = ನಿದ್ರಾಂಗಧ್ವನೌ)
ಆಗಳ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ ಉಂಟಾದ, ಭಯಂ = ಹೆದರಿಕೆಯು, ಇಂದ್ರನಂ = ದೇವೇಂದ್ರ
ನನ್ನು, ಪರ್ವಿತ್ತು = ಹರಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು, ಅಟಿಲ್ = ವ್ಯಸನವು, ಈಶ್ವರನಂ = ಶಿವ
ನನ್ನು, ಮುತ್ತಿತ್ತು = ಅವರಿಸಿಕೊಂಡಿತು; ಆ ಸಂಕಟದೊಳ್ = ಬಹುಕಷ್ಟಕರವಾದ
ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ॥ ೨೪ ॥

ಒಳಗಣಿಯದೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒಳಗು + ಅಣಿಯದೆ = ಅದೇನಿರ
ಬಹುದೋ ಎಂಬ ಗುಟ್ಟನ್ನರಿಯದೆ, ಕೌರವಬಳಜಳನಿಧಿ = ಕೌರವಸೈನ್ಯವೆಂಬ ಸಮು
ದ್ರವು, ಬೊಬ್ಬಿಡು = ನೊರೆಯುತ್ತ, ಮೇಲುದು = ಅಂಗವಸ್ತ್ರವನ್ನು (ಮೇಲು
ಹೊದಿಕೆ) ಬೀಸಿದೊಡೆ = ಬೀಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಉಚ್ಚಳಿಸಿದ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸಿದಿದ, ಮಕು
ಟದ = ಕಿರೀಟದ, ಮಣಿಗಳ = ರತ್ನಗಳ, ಪೂಳೆಪುಗಳಿಂದ = ಕಾಂತಿಗಳ ಪೂಲಕ
(ಹೊಳಪುಗಳಿಂದ) ಎಂಟುಂದೆಸೆಯೊಳ್ = ಅಷ್ಟದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೂ (ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೂ)
ಉಳ್ಳಂ = ಕೊಳ್ಳುಗಳೆ (“ಉಲ್ಕಾಸ್ಥಾನಿರ್ಗತಜ್ವಾಲಾ” ಎಂದಂ ಅಮರವು) ಎಟ್ಟಿವು =
ಎದ್ದವು ॥ ರೂಪಕ ಮತ್ತು ಅತಿಶಯೋಕ್ತೃಲಂಕಾರಗಳು ॥ ೨೫ ॥

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು = ಹಾಗೆಯೇ, ಕಿರೀಟಿಯ = ಅರ್ಜು
ನನ; ರತ್ನಮಕುಟಂ = ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಿರೀಟವು, ಅರಾತಿಶಾತಶರದಿಂ = ಅರಾತಿ =
ವೈರಿಯಾದ ಕರ್ಣನ; ಶಾತ = ಹರಿತವಾದ, ಶರದಿಂ = ಬಾಣದಿಂದ, ಉರುಳ್ಳುದುಂ =
ಹೊರಳುತ್ತಿರಲು; ಅಳಿನೀಳೋಜ್ಜ್ವಲಸಹಸ್ರ ಕುಂತಳಂಗಳ್, ಅಳಿನೀಳ = ತುಂಬಿಗಳಂತೆ
ನೀಲವೂ; ಉಜ್ವಲ = ಶೋಭಾಯನೂನವೂ ಆಗಿರುವ; ಸಹಸ್ರಕುಂತಳಂಗಳ್ =
(ತಲೆಯ) ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಕೂಡಲುಗಳು; ಪೊಟಿಮುಯ್ಯಂ = ಹೆಗಲ ಹಿಂಭಾಗ

ಪುರಿಗಣೆಯಪ್ಪ ಕಾರಣದಿನಂತದು ತಪ್ಪಿದೆನೆಂದು ನೊಂದು ಪ- ।

ಲೊತ್ತಿರೆದಹಿರೂಪದಿಂ ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದಿನ ನಂದನನಲ್ಲಿಗೆನ್ನನಂ- ॥

ತರಿಸದೆ ತೊಟ್ಟು ಬೇಗಮಿಸು ವೈರಿಯನೀಗಳೆ ಕೊಂದವೆಂ ರಸಾಂ- ।

ಬರಧರಣೀವಿಭಾಗದೊಳಗಾವೆಡೆವೊಕ್ಕೊಡಮಂಗನಾಯಕಾ ॥ ೨೬ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಂ ನೀನಾರ್ಗೇನೆಂಬೆಯದಾವುದು ಕಾರಣದಿಂದಮೆನ್ನ ದೊ-
ಣೆಯಂ ಪೊಕ್ಕಿದೆಯೆಂದೊಡಾನಶ್ಚಸೇನನೆಂಬ ಪನ್ನಗನೆನೆಂದು ತನ್ನ
ವೈರಕಾರಣಮನಱಿಯೆ ಪೇಟೊಡೆ ದರಹಸಿತಪದನಾರವಿಂದನಾಗಿ-

ವನ್ನು; ಪರಕಲಿಸಿ ಬಂದು = ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು; ಅಳಿಱಿಯೆ = ಚಲಿಸುತ್ತಿರಲು;
[ಅಳ್ಳು + ಇಱಿ (ಧಾತು) ಸ್ಪಂದನೇ] ಪಚ್ಚುಗಂಟಿಕ್ಕಿ = ಅವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಭಾಗಿಸಿ
ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು; ಗಾಂಡೀವಧನ್ಯಂ = ಗಾಂಡೀವವೆಂಬ ಜಿಲ್ಲಳ್ಳವನಾದ ಅರ್ಜುನನು
[ಗಾಂಡೀವ-ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಧನುಸ್ಸು. ಅದು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿತ್ತು. ಬಳಿಕ
ಇಂದ್ರನಿಗೂ ತರುವಾಯ ವರುಣನಿಗೂ ದೊರಕಿತು ಅದನ್ನು ಬಳಿಕ ಅಗ್ನಿಯು ವರುಣ
ನಿಂದ ಪಡಕೊಂಡನು. ಖಾಂಡವನವದಾಕಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ತನಗೆ ಉಪಕಾರ
ಮಾಡಿದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇದರ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಆತನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ
ಜಯಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಇದರಿಂದಲೇ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಗಾಂಡೀವಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು.]
ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ = ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ತಯಾರಾಗಿ, ಇರ್ಪ ಅನ್ನೆಗಂ = ಇರುವ ವೇಳೆಗೆ ॥

ಪುಱಿಗಣೆಯಪ್ಪ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಅದು = ಆಬಾಣವು,
ಪುರಿಗಣೆಯಪ್ಪ ಕಾರಣದಿಂ = ಸುರಿಗಣೆಯಾದ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅಂತು = ಆ ರೀತಿ,
ತಪ್ಪಿದೆಂ = ಗುರಿಮುಟ್ಟಿದಿ ಹೋದೆನು; ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ, ನೊಂದು = ವ್ಯಸನ
ಪಟ್ಟು; ಸಲೊರ್ದದು = ಹಲ್ಲುಕಡಿಯುತ್ತ; ಅಹಿರೂಪದಿಂ = ಸರ್ಪವಾಗಿ; ಇನಂದನ
ನಲ್ಲಿಗೆ = ಕರ್ಣನ ಬಳಿಗೆ; ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದು = ಪುನಃಬಂದು; ಅಂಗನಾಯಕಾ = ಅಂಗಾ
ಧಿಪತಿಯೇ ನೀನು; ಅಂತರಿಸದೆ = ತಡಮಾಡದೆ; (ಬಿರೇನೂ ಯೋಚಿಸದೆ) ಬೇಗಂ =
ಕೂಡಲೆ; ಎನ್ನಂ = ನನ್ನನ್ನು; ತೊಟ್ಟು ಇಸು - ಸಂಧಿಸಿ ಹೊಡೆ; ರಸಾಂಬರಧರಣೀ
ವಿಭಾಗದೊಳಗೆ = ಪಾತಾಳ ಆಕಾಶ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ । ಅವನಿಡೆ = ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ
ಹೋಗಿ; ಪೊಕ್ಕೊಡಂ = ಅಡಗಿಕೊಂಡರೂ; ವೈರಿಯಂ = ವಿರೋಧಿಯಾದ ಅರ್ಜುನ
ನನ್ನು, ಈಗಳೆಕೊಂದವೆಂ = ಈಗಲೇ ನಾಶಪಡಿಸುವೆನು ॥ ೨೬ ॥

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಆ ಸರ್ಪವು ಹೀಗೆ
ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು; (ಕರ್ಣನು) ನೀಂಆರ್ಗೇ = ನೀನಾರು (ನಿನ್ನ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳೇನು?
ತಂದೆತಾಯಿಗಳಾರು) ಏನೆಂಬೆ = ನೀನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದೇನು? ಅದು ಅವುದು

ಶರರೂಪದೊಳಿರೆ ನಿನ್ನಂ |
 ಶರಮೆಂದಾಂ ತೊಟ್ಟಿನೆನಿಸಿದು ತುಡುವೆನೆ ನಿನ್ನಂ ||
 ನೆರದೊಳ್ ಕೊಲ್ವಂತೆನಗೇ- |
 ನರಿಯನೆ ಗಾಂಡೀವಧನ್ವನೆಂಬುದುಮಾಗಳ್ || ೨೭ ||
 ನೀನ್ನಿನ್ನ ಪಗೆಯನಾರ್ಪೊಡ- |
 ದನ್ನೆನಿಸೆ ನೆಗೆದು ಬರ್ಪ ವಿಷಪನ್ನಗನಂ ||
 ವನ್ನತನನೆಯೊಳರಿಗಂ |
 ತನ್ನಯ ಗರುಡಾಸ್ತ್ರದಿಂದೆ ಕುಟಿದಿಡಿದೊಡಂ || ೨೮ ||

ಕಾರಣದಿಂದಂ=ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ, ಎನ್ನ ದೊಣೆಯಂ=ನನ್ನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನು
 ಪೊಕ್ಕು ಇರ್ಬೆ ಎಂದೊಡೆ=ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅಂ ಅಶ್ವಸೇನಂ
 ಎಂಬ ಪನ್ನಗನೆಂ=ತಾನು ಅಶ್ವಸೇನನೆಂಬ ಉರಗನಾಗಿರುವೆನು' ಪನ್ನಗನೆಂ=
 [ವಿನಿತಗುಣವಚನದೊಳ್ ಸ | ವರ್ನಾಮದೊಳ್ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ಪ್ರವರ್ತಿಪುವಾ
 ಖ್ಯಾ | ತನಿಯುಕ್ತ ವಿಭಕ್ತಿಗಳವು] ಘನಕರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣೋಕ್ತಿಯೊಳಮಮು
 ದಿರ್ಕುಂ || ವೃತ್ತಿ || ಗುಣವಚನದೊಳಂ ಸರ್ವನಾಮದೊಳಂ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳಂ
 ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣೋಕ್ತಿಯೊಳಂ ಆಖ್ಯಾತವಿಭಕ್ತಿಗಳ್ ವರ್ತಿಸುಗುಂ, ಸಮುಚ್ಚಯ
 ದಿಂ ಗುಣವಚನ ಮಲ್ಲದಲ್ಲಿಯುಮುಂಟು—(ಪನ್ನಗಂ+ಎಂ=ಪನ್ನಗನೆಂ) ಶ. ಮ.
 ದ ಸೂತ್ರ, || ೨೧೮ ||] ಎಂದು=ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ತನ್ನ ವೈರಕಾರಣಮಂ=ತನಗೆ
 ಅರ್ಜುನನೊಂದಿಗಿರುವ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಮೂಲವನ್ನು, ಅಱಿಯೆ=ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗೆ;
 ಪೇಟ್ಟೊಡೆ=ಹೇಳಲು; (ಕರ್ಣನು) ದರಹಸಿತವದನಾರವಿಂದಂ ಆಗಿ=ಮಂದಹಾಸ
 ದಿಂದ ಕೊಡಿದ ಮುಖಕಮಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ.

ಶರರೂಪದೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಶರರೂಪದೊಳ್ ಇರೆ=(ನೀನು)
 ಬಾಣದ ಅಕೃತಿಯಿಂದಿರಲು; ನಿನ್ನಂಅಂ ಶರಂ ಎಂದು ತೊಟ್ಟಿಂ=ನಾನು ಬಾಣ
 ವೆಂದೇ ತಿಳಿದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನೊಡನೆ ಸಂಧಿಸಿದೆನು; ಅಱಿದು=ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು
 ತಿಳಿದು; ನಿನ್ನಂತುಡುವೆನೆ=ನಿನ್ನನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆ? (ತಿಳಿಯದೆ ಆದ ಕೆಲಸವದಲ್ಲದೆ
 ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ತುಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ) ನೆರದೊಳ್=ಅನ್ಯರ ಸಹಾಯದಲ್ಲಿ, ಕೊಲ್ವಂತೆ=ನಾಶ
 ಪಡಿಸುವ ಹಾಗೆ; ಗಾಂಡೀವಧನ್ವಂ=ಅರ್ಜುನನು; ಎನಗೆ ಅರಿಯನೆ ಏಂ=ನನಗೆ
 ಆಸಾಧ್ಯನಾದ ವೈರಿಯೇನು?] ಅರಿ (ಧಾತು) ಕೃಂತನೇ, ಶತ್ರುಚ, ಅಱಿ=ಜ್ಞಾನೇ |
 ಎಂಬುದುಂ=ಹೀಗೆಂದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ; ಅಗಳ್=ಕೂಡಲೇ || ೨೭ ||

ನೀನ್ನಿನ್ನ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ನೀಂ ಅರ್ಪೊಡೆ=ನೀನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿ

ವ || ಆಗಳಂಗರಾಜಂಗೆ ಶಲ್ಯಂ ಕಿನಿಸಿ ಮುಳಿಸಿನೊಳೆ ಕಣ್ಣಾಣದಿಂತಪ್ಪೇಕ
ಗ್ರಾಹಿಗಮೊರಂಟಂಗಂ ರಥಮನೆಸಗೆನೆಂದು ವರೂಧದಿಂದಿಡಿದು
ಪೋಗೆ—

ಅರಿಗನ ಬಟ್ಟಿನಂಬುಗಳ ಬಲ್ಲರಿ ಸೋಂಕುಗುಮೇಲಿಮೆನ್ನ ತೋ— |
ಳ್ಳಿರಮೆನೆಗೆನ್ನ ಬಿಲ್ಲೆ ನೆರಮೆಂದು ವರೂಧತುರಂಗಮಂಗಳಂ ||
ತುರಿಸದೆ ತಾನೆ ಜೋದಿಸುತುಮಾರ್ದಸುತುಂ ಕಡುಕೆಯ್ದು ಕಾದೆ ಭೀ— |
ಕರರಥಚಕ್ರಮಂ ಪಿಡಿದು ನುಂಗಿದಳೊರ್ಮೆಯೆ ಧಾತ್ರಿ ಕೋಪದಿಂ || ೨೯ ||

ರುವೆಯಾದರೆ; ನಿನ್ನ ಪಗೆಯಂ ಅದಂ=ನಿನಗಿರುವ ಆ ವೈರವನ್ನು; ನೆಱಿಪು=ನೆರವೇ
ರಿಸು; ಎನೆ=ಎಂದು ಹೇಳಲು, ನೆಗೆದು ಬರ್ಪ=ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಬರುವ; ಪನ್ನ
ತನಂ=ವಿಕ್ರಮಿಯಾದ, ವಿಷಪನ್ನಗನಂ=ವಿಷ ತುಂಬಿದ್ದ ಆ ಸರ್ಪವನ್ನು, ಅರಿ
ಗಂ=ಅರ್ಜುನನು; ತನ್ನಯಂ=ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ, ಗರುಡಾಸ್ತ್ರದಿಂದ=ಗರುಡಮಂತ್ರಪ್ರೇರಿ
ತನಾದ ಬಾಣದಿಂದ, ಎಡೆಯೊಳ್=ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ (ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ)
ಕುಱಿದಿಡಿದಿಡಿದಂ=ಕುರಿಯನ್ನು ತರಿಯುವಂತೆ ತರಿದನು (ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗು
ವಂತೆ ಕೊಚ್ಚಿದನು) || ೨೮ ||

ಆಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆಗಳ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ, ಶಲ್ಯಂ = ಮದ್ರಾ
ಧಿಪನು, ಆಂಗರಾಜಂಗೆ = ಅಂಗಾಧಿಪನಾದ ಕರ್ಣನಿಗೆ, (ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ) ಕಿನಿಸಿ =
ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು; ಮುಳಿಸಿನೊಳೆ = ಕೋಪದಲ್ಲೇ; ಕಣ್ಣಾಣದೆ = ಮುಂದುಗಾಣದವ
ನಾಗಿ; ಇಂತು ಅಪ್ಪು = ಹೀಗಿರುವ, ಏಕಗ್ರಾಹಿಗಂ ಒರಂಟಂಗಂ = ತನಗೆ ತೋರಿದಂ
ತೆಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಹಟವುಳ್ಳವನಾದ ಈತನಿಗೆ (ಛಲವಾದಿಗೆ) ರಥಮಂ = ತೇರನ್ನು,
ಎಸಗೆಂ ಎಂದು = ಜೋದಿಸಲಾರೆನು ಎಂದು; ವರೂಧದಿಂದೆ = ತೇರಿನಿಂದ; ಇಡಿದು
ಪೋಗೆ = ಇಳಿದು ಹೋಗಲು ||

ಅರಿಗನ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಅರಿಗನ = ಅರ್ಜುನನ (ಅರಿ
ಕೇಸರಿಯ) ಬಟ್ಟಿನ = ನಸುಬಿಳಿದಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ (ನುಸೆದು ಹರಿತವಾದ,
ಬಟ್ಟಿನ = ವರ್ತುಲಾಕಾರದ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು) ಅಂಬುಗಳ = ಬಾಣಗಳ; ಬಲ್ಲರಿ =
ದೊಡ್ಡ ನುಳಿಯು; ಸೋಂಕುಗುಂ = ತಾಗುವುದು; ಏಳಂ = ಎಚ್ಚರ ಹೊಂದಿರಿ (ಜಾ
ಗ್ರತರಾಗಿರಿ); ಎಸಗೆ = ನನಗೆ; ಎನ್ನ ತೋಳ್ಳಿರಂ = ನನ್ನ ಭುಜವೇ ಸಹಾಯವು, ಎನ್ನ
ಬಿಲ್ಲೆನೆರಂ = ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸೇ ಸಹಾಯವು; ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ; ವರೂಧ ತುರಂಗ
ಮಂಗಳಂ = ರಥಕ್ಕೆ ಹೂಡಿದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು; ತುರಿಸದೆ = ತ್ವರೆಯಿಂದ; (ತುರಿಸ
(ಸಂ) ತ್ವರಿತ) ತಾನೇ = ಸ್ವತಃ (ಆಸಹಾಯನಾಗಿ); ಜೋದಿಸುತುಂ = ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತ

ನ || ಅಂತು ತನ್ನಂ ಮುಯ್ಯೇಟಿ ಸೂಟ್ಟರಮೊಲ್ಲಣೆಗೆಯಂ ಪಿಟಿವಂತೆ
 ಪಿಂಡಿ ಪಿಟಿದ ಪಗೆಗೆ ರಥಚಕ್ರಮಂ ನುಂಗುವುದುಂ ರಥದಿಂದಿಟಿದು
 ಗಾಲಿಯನೆತ್ತುವಾಗಳಿವನನೀ ಪದದೊಳ್ ಕಡಿದೊಟ್ಟದಾಗಳ್ ಗೆಲ
 ಲಾಟಿಯೆಂದು ನುಡಿದ ಮುಕುಂದನ ನುಡಿಗೆ ಕೊಕ್ಕರಿಸಿ ಜಗದೇಕ-
 ಮಲ್ಲಸಿಂತೆಂದಂ—

ಬಲುವಂ ಸಾರಧಿಯಿಲ್ಲ ಮೆಯ್ಗೆ ಮುಟಿಯುಂ ತಾನಿಲ್ಲದೆಂತೀಗಳಾ- |
 ನಿಟುವೆಂ ನೋಡಿರೆ ಮತ್ತಮೊಂದನಿಸಲುಂ ಕೆಯ್ಯೇಟಿದೇಕೆಂದುಮಾ- ||
 ನಟಿಯೆಂ ಕೂರ್ಮೆಯೆ ಮಿಕ್ಕು ಬಂದಪುದಿದಕೇಗೆಯ್ಯೆನೇನೆಂಬೆನಾಂ |
 ಮುಟಿದೆಂ ಮುನ್ನಿನದೊಂದು ವೈರಮನದಿಂತೇಕಾರಣಂ ಭೂಧರಾ || ೩೦ ||

(ನಡೆಯಿಸುತ್ತ), ಕಡುಕೆಯ್ಯು = ದುಡುಕಿ (ಆಕ್ರೋಶಗೊಂಡು) ಅರ್ದು = ಬೊಬ್ಬಿ
 ರದು [ಆರ್ (ಧಾ) ಉಚ್ಚೈರ್ಧನೌ] ಇಸುತುಂ = ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೂಡುತ್ತ; ಕಾದೆ =
 ಹೋರಾಡುತ್ತಿರಲು, ಧಾತ್ರಿ = ಭೂದೇವಿಯು, ಕೋಪದಿಂ = (ಹಿಂದೆ ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಡಿ
 ಹಿಳಿದ) ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ, ಒರ್ಮೆಯೆ = ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ, ಭೀಕರರಥ ಚಕ್ರಮಂ = ವೈರಿ
 ಭಯಂಕರವಾದ ಕರ್ಣನ ರಥದ ಗಾಲಿಯನ್ನು; ಪಿಡಿದು ನುಂಗಿದಳ್ = ಹಿಡಿದು ನುಂಗಿ
 ದಳು [ನುಂಗು (ಧಾತು) ಗಿಲನೇ] || ೨೯ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು = ಹಾಗೆ, ತನ್ನಂ = ತನ್ನನ್ನು (ಭೂಮಿ
 ಯನ್ನು), ಮುಯ್ಯೇಟಿ ಸೂಟಿವರಂ = ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿಯೂ, ಒಲ್ಲಣೆಗೆ
 ಯಂ = ಗಾಣಹಾಕಿ; ಪಿಟಿವಂತೆ = ಹಿಂಡುವ ಹಾಗೆ, ಪಿಂಡಿಪಿಟಿದ = ಹಿಂಡಿ ಹಿಪ್ಪೆ
 ಮಾಡಿದ; ಪಗೆಗೆ = ವೈರಕ್ಕೆ; ರಥಚಕ್ರಮಂ = ರಥದ ಗಾಲಿಯನ್ನು; ನುಂಗುವುದುಂ =
 ಕಬಳಿಸಿದಾಗ; ರಥದಿಂದ ಇಳಿದು ಗಾಲಿಯಂ ಎತ್ತುವಾಗಳ್ = (ಕರ್ಣನು) ರಥದಿಂದ
 ಕೆಳಗಿಳಿದು ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾಗ; ಇವನಂ = ಈ ಕರ್ಣನನ್ನು,
 ಈ ಪದದೊಳ್ = ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕಡಿದು ಒಟ್ಟದಾಗಳ್ = ಕಡಿದು ರಾಶಿಹಾಕ
 ದಿದ್ದಲ್ಲಿ [ಒಟ್ಟು (ಧಾ) ರಾಶೀಕರಣೇ] ಗೆಲಲಾಟಿ = ಜಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ; ಎಂದು
 ನುಡಿದ ಮುಕುಂದನ ನುಡಿಗೆ = ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣನವಾತಿಗೆ, ಕೊಕ್ಕರಿಸಿ = ಅಸಹ್ಯ
 ಪಟ್ಟು, ಜಗದೇಕಮಲ್ಲಂ = ಲೋಕೈಕವೀರನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆ
 ಹೇಳಿದನು ||

ಬಲುವಂ — ಇಂತೆಂದು ಮು ವಿ. ವೃತ್ತಂ || ಭೂಧರಾ = ವರಾಹಾವತಾರ
 ವೆತ್ತಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು. ಧರಿಸಿಕೊಂಡವನೇ; (ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥಾ ಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ)
 ವರಾಹ — ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರ. ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ.

ವ || ಎಂಬುದುಮೆನಿತುಯದಿದೋಡಂ ಸೋದರಿಕೆಯೆ ಮಿಕ್ಕು ಬರ್ಕು-
ನಾಗದೆಯೆಂದು ತನ್ನಂತರ್ಗತದೋಳ್ ಬಗೆದಸುರಾಂತಕನಿಂತೆಂದಂ-

ನೆಗೆಟ್ಟು ಭಿಮನ್ನುವಂ ಚಲದನಂದಿಱುದಿಂದು ನಿಜಾಗ್ರಜಾತನಂ |
ಸುಗಿವಿನಮೆಚ್ಚು ಬೀರದೊಳೆ ಬೀಗುವ ಸೂತಸುತಂತೆ ನೀನುಮಾ- ||
ಜಿಗೆ ಸೆಡೆದಿದೆಯವೊಡೆರು ಚಕ್ರನಿಘಾತದಿನಿಕ್ಕಿ ಬೀರಮು- |
ವಿಗನೆ ಪಡಿಚಂದಮಾಗೆ ತಡಿದೊಟ್ಟಿ ಜಯಾಂಗನೆಗಾಣ್ಣನಾದವೆಂ || ೩೧ ||

ವಿಷ್ಣು ಈ ಅವತಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು ಸಾರಥಿಯಿಲ್ಲ =
ರಥಚೋದಕನಿಲ್ಲ, ಮೆಯ್ಯೆ = ದೇಹಕ್ಕೆ, ಮರಿಯುಂ = ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಡೆ
ಯುವಂತಹ ಕಂಚುಕವು ಕೂಡ, ಇಲ್ಲದೆ = ಇಲ್ಲದೇನೇ; ತಾಂ = ಈ ಕರ್ಣನೀಗ,
ಬಹುವಂ = ಬರಿದಾಗಿರುವನು (ನಿಸ್ಸಾರನಾಗಿರುವನು) ಆಂ = ನಾನು, ಈಗಳ್ ಎಂತು
ಇಱುವೆಂ = ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಹೊಡೆಯಲಿ? ನೋಡಿರೆ = ಸರಿಯಾಗಿ ಅವ
ಲೋಕಿಸಿರಿ, ಮತ್ತಂ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆಯೂ, ಒಂದಂ ಇಸಲುಂ = ಒಂದು ಬಾಣ
ಹೂಡುವುದಕ್ಕಾದರೂ, ಕೆಯ್ಯೇಟಿದು = ಕೈ ಮುಂದಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆಂ ಏಕೆಂದುಂ
ಅಱಿಯೆಂ = ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಯಲಾರೆನು, ಕೂರ್ಮೆಯೆ = ಪ್ರೀತಿಯೆ,
ಮಿಕ್ಕು ಬಂದವುದು = ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ, ಇದರ್ಕೆ ಏಗೆಯ್ಯೆಂ ಎನೆಂಬೆಂ =
ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಲಿ ಏನು ತಾನೇ ಹೇಳಲಿ? ಮುನ್ನಿನ = ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಪ್ರವರ್ಧ
ಮಾನವಾಗಿ ಬಂದ; ಅದೊಂದು ವೈರಮಂ = ಆ ಹಗೆಯನ್ನು ಕೂಡ; ಆಮೆಱಿ
ದೆಂ = ನಾನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆನು; ಅದುಇಂತು = ಅದು ಹೀಗೆ ಆಗಲು; ಏಕಾರಣಂ =
ಕಾರಣವೇನು ? || ೩೦ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆ
ನೈಲು, ಎನಿತು ಅಱಿಯದಿದೋಡಂ = (ಜನ್ಮಸಂಬಂಧದ ವಿಚಾರವಾಗಿ) ಏನೂ ತಿಳಿ
ಯದಿದ ರೂ; ಸೋದರಿಕೆಯೆ = ಸೋದರಭಾವವೇ, ಮಿಕ್ಕು = ಮುಂದುವರಿದು,
ಬರ್ಕುಂ ಆಗದೆ = ಬಿರಲಾರದೆ? ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ, ತನ್ನ ಅಂತರ್ಗತದೋಳ್
ಬಗೆದು = ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು; ಅಸುರಾಂತಕಂ = ಅಸುರ
ಮರ್ದನನಾದ ಕೃಷ್ಣನು; ಇಂತು ಎಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ||

ನೆಗೆಟ್ಟು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ನೆಗೆಟ್ಟು = ವೀರನೆಂದು ಹೆಸರು
ವಾಸಿಗೆ ಬಂದ; ಅಭಿಮನ್ನುವಂ = ಅಭಿಮನ್ನು ಕುಮಾರನನ್ನು; ಅಂದು = ದ್ರೋಣ
ನು ಚಕ್ರವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು; ಚಲದಿಂ = ಒರಟುತನದ ಹಟದಿಂದ;

ವ || ಎಂಬನ್ನೆಗಂ ಧರಾತಳಮಳಱಿ ರಥದ ಗಾಲಿಯಂ ಕಿಟ್ಟು ಮತ್ತಂ ರಥ
ಮನಪ್ರತಿರಥನೇಱಿ ನಿಟ್ಟಾಲಿಯಾಗೆ ಮುಟ್ಟಿವಂದು ಕಿಡಿಗುಟ್ಟಿ
ಮಮೋದ್ಧಾಟನಂಗಿಯು ಕಾದುವಾಗಳ್ ಕಪಿಧ್ವಜಂ ವನದಂತಿ
ಯಂತೆ ಧ್ವಾಂಕ್ಷಧ್ವಜಮನುಡಿದು ಕೆಡೆವಿನಮೆಚ್ಚಾಗಳ್ —

ಇಱಿದ=ಘಾತಿಸಿದ, ಇಂದು=ಈದಿನ, ನಿಜ+ಅಗ್ರಜಾತನಂ=ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು, ಸುಗಿವಿನಂ=ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ, ಎಚ್ಚು=ಹೊಡೆದು,
ಬೀರದೊಳೆ=ಸರಾಕ್ರಮದಲ್ಲೇ; (ತಾನು ಶೌರ್ಯಶಾಲಿಯೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲೇ),
ಬೀಗುವಂ=ಗರ್ವಪಡುತ್ತಿರುವ, ಸೂತಸುತಂಗೆ=ಸೂತಪುತ್ರನೆನಿಸಿದ ಈ ಕರ್ಣನೊಂ
ದಿಗೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ, ಆಜಿಗೆ=ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ, ನೀನುಂ=ಗಾಂಡೀವಿಯೆನಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ನಾದ ನೀನೂ, ಸೆಡೆದು ಇರ್ಡೆಅಪ್ಪೊಡೆ=ಹೆದರಿಕೊಂಡೆಯಾದರೆ; ಇರುಂ=ಸುಮ್ಮನೆ
ಇದ್ದು ಬಿಡು, (ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಬೇಡ) ಬೀರಂ=ಪೌರುಷವು
ಉರ್ವಿಗೆ=ಲೋಕಕ್ಕೆ; ಪಡಿಚಂದಂ ಆಗಿ=ಇದು ತಾನೇ ಸರಿಯೆನಿಸುವ ಹಾಗೆ,
[ಪಡಿಚಂದ (ಸಂ) ಪ್ರತಿಚ್ಛಂದ] ಚಕ್ರನಿಘಾತದಿಂ=ಸುದರ್ಶನವೆಂಬ ನನ್ನ ಬಟ್ಟ
ಗೈದಿನ ಹೊಡೆತದಿಂದ, ಇಕ್ಕಿ=ಕೆಡೆಹಾಕಿ, ತಱಿದು ಒಟ್ಟು=ನುಚ್ಚುನೂರಾಗುವಂತೆ
ಕಡಿದು ರಾಶಿಹಾಕಿ, ಜಯಾಂಗನೆಗೆ=ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ, ಆಣ್ಣಂ=ಯಜಮಾನನು,
ಆದಪೆಂ=ಆಗುವೆನು || ೩೧ ||

ಎಂಬನ್ನೆಗಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬ ಅನ್ನೆಗಂ=ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರು
ವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಅಪ್ರತಿರಥಂ=ಅಸಮಾನವೀರನೆನಿಸಿದ ಕರ್ಣನು; ಧರಾತಳಂ=ಭೂಮಿ
ಯು (ಲೋಕವು) ಅಳಱಿ=ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ; ರಥದ ಗಾಲಿಯರ ಕಿಟ್ಟು=
ರಥದ ಚಕ್ರವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ, ಮತ್ತಂ=ತಿರುಗಿ (ಪುನಃ), ರಥಮಂ=ತೇರನ್ನು,
ಏಱುಂ=ಆಡರೆ; ನಿಟ್ಟಾಲಿಯಾಗೆ=(ನಿಡಿದು+ಅಲಿ) ಕಣ್ಣ ಇದಿರಿಗೆ, ಸರಿಯಾಗಿ
ತೋರುವಂತೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ, ಮುಟ್ಟಿವಂದು=ಸಮೀಪಿಸಿ, ಕಿಡಿಗುಟ್ಟು=ವಿಶೇ
ಷವಾಗಿ, ಆಕ್ರೋಶಗೊಂಡು; ಮಮೋದ್ಧಾಟನಂಗಿಯು = ಮೂದಲಿಸಿ ಮಾತಾಡಿ,
ಕಾದುವಾಗಳ್=ಹೋಂಾಡುವ ವೇಳೆಗೆ, ಕಪಿಧ್ವಜಂ=ಕಪಿಯು ಧ್ವಜದಲ್ಲಿರುವ
ಅರ್ಜುನನು, ವನದಂತಿಯಂತೆ=ಕಾಡಾನೆಯ ಹಾಗೆ, ಧ್ವಾಂಕ್ಷಧ್ವಜಮಂ=ಕಾಗೆ
ಯ ಗುರುತಿರುವ ಕರ್ಣನ ಧ್ವಜವನ್ನು; ಉಡಿದು ಕೆಡೆವಿನಂ=ತುಂಡಾಗಿ - ಬೀಳು
ವಂತೆ, ಎಚ್ಚಾಗಳ್=ಹೊಡೆದಾಗ ||

ಪಟಯಿಗೆ ಬಿಟ್ಟೊಡೆ ಬೀರದ ।

ಪಟವಿಗೆಯಂ ನಿಱಿಸಲೆಂದೆ ಹರಿವಕ್ಷಮನ- ॥

ಲ್ಲಱಿವೋಗೆಯೆಚ್ಚು ಮುಳಿಸವ- ।

ಗಟಿಯಿಸುತಿರೆ ನರನ ಬಿಲ್ಲ ಗೊಣೆಯುಮನೆಚ್ಚುಂ ॥ ೩೨ ॥

ಬೆಳಗುವ ಸೊಡರ್ಗಗಳ ಬೆಳಗ- ।

ಗ್ಗಳಿಸುವವೋಲ್ ಪೋಪ ಪೊಟ್ಟಿಱೊಳ್ ತೇಜಂ ನ- ॥

ಜ್ಜಳಿಸೆ ತಟತಟಿಸಿ ತೊಳ ತೊಳ ॥

ತೊಳಗಿದನಸ್ತಮಯಸಮಯದೊಳ್ ದಿನಪಸುತಂ ॥ ೩೩ ॥

ಪಟಯಿಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಪಟಯಿಗೆ=ಬಾವುಟವು (ಪಟಯಿಗೆ (ಸಂ) ಪತಾಕೆ) ಬಿಟ್ಟೊಡೆ=ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಲು; ಬೀರದ=ಶೌರ್ಯದ; ಪಟವಿಗೆ ಯಂ=ಪತಾಕೆಯನ್ನು (ಇಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯಪತಾಕೆಯೆಂದು ರೂಪಕವು) ನಿಱಿಸಲೆಂದೆ= (ಸ್ಥಿರವಾಗಿ) ನೆಲೆನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದೇ; ಹರಿವಕ್ಷಮಂ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉರಃಸ್ಥಳವನ್ನು, ಅಲ್ಲಱಿವೋಗೆ=ಸೀಳಿಹೋಗುವ ಹಾಗೆ, ಎಚ್ಚು=ಹೊಡೆದು, ಮುಳಿಸು=ಕೋ ಪವು, ಅವಗಟಿಯಿಸುತಿರೆ=ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ನರನ=ಅರ್ಜುನನ, ಬಿಲ್ಲ=ಧನುಸ್ಸಾದ ಗಾಂಡೀವದ; ಗೊಣೆಯುಮಂ=ಧನುರ್ಧಂಡ ತುದಿಯನ್ನು, (ಗೊಣೆಯೆಂದರೆ ಧನುಸ್ಸು ಬಳುಕುವಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳ. ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿಯ ಅಕೃತಿ ಬಂದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಗೊಣೆಯೆಂದು ಹೇಳುವ ರೂಢಿಯುಂಟು ಅಥವಾ ಚಾಪದ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆದೆಯೇರಿರುವ ಕೊಂಡಿ) ಎಚ್ಚುಂ=ಹೊಡೆದನು || ರೂಪಕ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಆವೃತ್ತಿದೀಪಕಾಲಂಕಾರಗಳು || ೩೨ ||

ಬೆಳಗುವ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ । ಬೆಳಗುವ=ಬೆಳಕನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುವ (ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ), ಸೊಡರ್ಗಗಳ=ದೀಪಗಳ, ಬೆಳಗು=ಪ್ರಕಾಶವು, ಪೋಪ ಪೊಟ್ಟಿಱೊಳ್=ಅವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಎಣ್ಣೆ ಆರಿ ನಂದುವ ವೇಳೆಗೆ, ಅಗ್ಗಳಿಸುವ, ವೋಲ್=ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆ; ತೇಜಂ=ಪ್ರಕಾಶವು; ತಟತಟಿಸಿ=(ಇದು ಅನುಕರಣೆ) ಥಳಥಳನೆ, ಪಜ್ಜಳಿಸೆ=ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ತೋರುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ, ದಿನಪಸುತಂ==ಸೂರ್ಯಸುಕುಮಾರನಾದ ಕರ್ಣನು, ಅಸ್ತಮಯಸಮಯದೊಳ್==ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ತನ್ನ ಅವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ತೊಳತೊಳತೊಳಗಿದಂ=ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು || ಉಪಮೆ ಮತ್ತು ಅನುಪ್ರಾಸವು. ನಂದುವ ವೇಳೆಗೆ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆ ದಿನಪಸುತನು ಅವಸಾನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳಗಿ

ವ || ಅಂತು ಕರ್ಣನಿಶಿತವಿಕರ್ಣಹತಿಯಿಂದಮಸುರಾಂತಕಂ ಕಱಿಯೆ
ನೊಂದು—

ಕಸೆಯಂ ಬಿಟ್ಟುಐದಭಿಮಂ— ।

ತ್ರಿಸಿ ಚಕ್ರಮನಸುರವೈರಿಯಿಡುವಾಗಳ್ ಬಾ— ||

ರಿಸಿ ವೆಱತು ಗೊಣೆಯದಿಂದೇ— ।

ಱಿಸಿ ಬಿಲ್ಲಂ ತ್ರಿಭುವನಂಗಳಳ್ಳಾಡುವಿನಂ

|| ೩೪ ||

ವ || ಮುನ್ನವಿಂದ್ರಕೀಲನಗೇಂದ್ರದೊಳ್ ಪಶುಪತಿಯನಾರಾಧಿಸಿ ವಾಶು
ಪತಾಸ್ತ್ರಂಬಡೆದಂದು ತೆಲ್ಲಟಿಯೆಂದು—

ದನು. ಸೂರ್ಯನು ಇತರ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವನಾದರೆ ಅವನ ಮಗನೂ
ಹಾಗೆಯೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿರುವ “ದಿನಪಸುತಂ” ಎಂಬ ಪದದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು
ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು || ೩೩ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು=ಹಾಗೆಯೇ; ಕರ್ಣನಿಶಿತವಿಕರ್ಣ
ಹತಿಯಿಂದಂ=ಕರ್ಣನ ಹರಿತವಾದ ಬಾಣದ ಹೊಡೆತದಿಂದ; ಅಸುರಾಂತಕಂ=
ದುಷ್ಟರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಯಮನಾದ ತ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಕಱಿಯೆ=ಬಹಳವಾಗಿ (ಸಾಯುವ
ಹಾಗೆ), [ಕಱಿ (ಧಾ) ನಿಧನಾತಿರೋಃ] ನೊಂದು=ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ||

ಕಸೆಯಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅಸುರವೈರಿ= ದಾನವಂತಕನಾದ ತ್ರೀಕೃ
ಷ್ಣನು, ಕಸೆಯಂ= ಚಾಟಿಯನ್ನು, ಬಿಟ್ಟು= ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ, ಉಡಿದೆ= ಕೂಡಲೆ,
ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ= ಅಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ, ಚಕ್ರಮಂ= ಸುದರ್ಶನವನ್ನು, ಇಡು
ವಾಗಳ್ = ಬಿಡುವ ವೇಳೆಗೆ, ಬಾರಿಸಿ= ತಡೆದು; (ವಾರಿಸು (ಧ್ವ) ಬಾರಿಸು)
ವೆಱತು = ಬೇರೊಂದು, ಗೊಣೆಯದಿಂದೆ= ಬಿಲ್ಲನ ತುದಿಯ ಕೊಂಡಿಯಿಂದ; ತ್ರಿಭುವ
ನಂಗಳ್ = ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ, ಅಳ್ಳಾಡುವಿನಂ = ಚಲಿಸುವಂತೆ, ಬಿಲ್ಲಂ ಏರಿಸಿ =
ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ || ೩೪ ||

ಮುನ್ನಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಮುನ್ನಂ= ಮೊದಲು, ಇಂದ್ರಕೀಲನಗೇಂ
ದ್ರದೊಳ್ = ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಇಂದ್ರಕೀಲದಲ್ಲಿ, ಪಶುಪತಿಯಂ= ಪಶು
ಪಾಶವಿಮೋಚನಾದಿಗಳಿಂದ ಪಶುಪತಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶಿವನನ್ನು, ಆರಾಧಿಸಿ =
ಪೂಜಿಸಿ, ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರಂಬಡೆದ ಅಂದು = ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದ ವೇಳೆಗೆ,
ತೆಲ್ಲಟಿಯೆಂದು = ಬಹುವಾನವಾಗಿ ||

ಗಿರಿಜೆಯ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟೆ ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಮನಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮಂ ಭಯಂ- ।
 ಕರತರನಾಗೆ ಕೊಂಡು ವಿಧಿಯಿಂದಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಪೂಡೆ ಬಿಲ್ಲೊಳು- ॥
 ವರ್ಣಿ ನಡುಗಿತ್ತಜಾಂಡಮೊಡೆದತ್ತು ನೆಲಂ ಪಿಡುಗಿತ್ತು ಸಪ್ತಸಾ- ।
 ಗರಮುಡುಗಿತ್ತು ಸಾಹಸಮದೇಂ ಪಿರಿದೋ ಕದನತ್ರಿಣೇತ್ರನಾ ॥ ೩೫ ॥
 ವ ॥ ಆ ಗ ಳ ಖಿ ಳ ಭುವನಭವನಸಂಹಾರಕಮಪ್ಪಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮನಮೋ
 ಘಾಸ್ತ್ರಧನಂಜಯನಾಕರ್ಣಾಂತಂಬರಂ ತೆಗೆದಾಕರ್ಣಾಂತಂ ಮಾ
 ಡೆಲ್ ಬಗೆದು ಕಂಧರಸಂಧಿಯಂ ನಿಟ್ಟಿಸಿ—

ಗಿರಿಜೆಯ - ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಗಿರಿಜೆಯ = ಪರ್ವತರಾಜ
 ನಾದ ಹಿಮವಂತನ ಮಗಳಾದ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು (ಪ್ರಥಮಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ),
 ಮೆಚ್ಚಿ = ಮನಸ್ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಕೊಟ್ಟು = ಇತ್ತು; ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮಂ = ಅಂಜಲಿ
 ಕಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಮಂ = ಹರಿತವಾದ ಬಾಣವನ್ನು, ಭಯಂಕರ
 ತರನಾಗೆ = ಬಹಳ ಹೆದರಿಕೊಂಪುಂಟುಮಾಡುವ ಹಾಗೆ, ಕೊಂಡು = (ಬತ್ತಳಕೆ
 ಯಿಂದ) ಕೈಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು; ವಿಧಿಯಿಂದೆ = ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ; ಅಭಿಮಂ
 ತ್ರಿಸಿ = ಅಸ್ತ್ರದ ಅಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಿ, ಬಿಲ್ಲೊಳ್ = ಧನು
 ಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಪೂಡೆ = ಹೂಡಲು, ಉರ್ವರೆ = ಭೂಮಿಯು; ನಡುಗಿತ್ತು = (ಹೆದರಿಕೆ
 ಯಿಂದ) ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಲಿಸಿತು: ಅಜಾಂಡಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು, ಒಡೆದತ್ತು = ಒಡೆದು
 ಹೋಯಿತು (ಒಡೆದು ಹೋಗುವಂತಾಯಿತು) ನೆಲಂ = ನೆಲವು; ಪಿಡುಗಿತ್ತು = ಕಂಪಿ
 ಸಿತು; ಸಪ್ತಸಾಗರಂ = ಏಳು ಸಮುದ್ರಗಳ ಸಮೂಹವು: (ಸಮಾಹಾರದ್ವಿಗು, ಲವಣ,
 ಇಕ್ಕು, ಸುರಾ, ಸರ್ಪಿ, ದಧಿ, ದುಗ್ಧ ಜಲಗಳೆಂದು ಸುಪ್ತಸಾಗರಗಳು) ಉಡುಗಿತ್ತು =
 ಇಲ್ಲದಾಯಿತು (ನಾಶಹೊಂದಿತು); ಕದನ ತ್ರಿಣೇತ್ರನಾ = (ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಣ್ಣುನಂ
 ತಹ ಅಪ್ಪತಿಮನು, ಧ್ವಂಸಕಾರಿಯು) ಅರ್ಜುನನು (ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅರಿಕೇಸರಿಗೆ
 ಇರುವ ಬಿರುದು ಕದನತ್ರಿಣೇತ್ರನಾ. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿಗೆ ದೀರ್ಘ) ಸಾಹಸಂ ಅದು ಏಂ
 ಪಿರಿದೋ? = ಅದೆಂತಹ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಸಾಹಸವೋ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ॥ ಇಲ್ಲಿಸಮು
 ಚ್ಚಯಾಲಂಕಾರವು. ಕದನ ತ್ರಿಣೇತ್ರನ ಸಾಹಸವು ತಾಂಡವನಾಡುವಂತೆಯೇ ಪದ್ಮದ
 ಗತಿಯೂ ಗುಡುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದೆ ॥ ೩೫ ॥

ಆಗಲ್ - ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಆಗಲ್ = ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಅಖಿಳ ಭು
 ವನಭವನ ಸಂಹಾರಕಂ ಅಪ್ಪ = ಸಕಲ ಲೋಕಗಳೆಂಬ ವಸತಿಯನ್ನು ನ್ಯಾಶಪಡಿ
 ಸಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವ, ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮಂ = ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರವನ್ನು;
 ಅಮೋಘಾಸ್ತ್ರಧನಂಜಯಂ = ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ಅಕರ್ಣಾಂತಂ

ಮುಳಿದೆಚ್ಚಾಗಳಾ ಮಹೋಗ್ರಪ್ರಳಯಶಿಖಿಶಿಖಾನೀಕಮಂ ವಿಸ್ಫುಲಿಂಗಂ-1
 ಗಳುಮಂ ಬೀಟುತ್ತು ಮೌರ್ವಜ್ವಳನರುಚಿಯುಮಂ ತಾನೆ ತೋಟುತ್ತು
 ಮಾಟಂ- ||

ದಳುರುತ್ತುಂ ಬಂದು ಕೊಂಡಾಗಳೆ ಗಗನತಳಂ ವಾಯ್ದು ಕೆನ್ನೆತ್ತರಿಂದು- |
 ಚ್ಚಳಿಸುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ ಬಿಟ್ಟುದು ಭರದೆ ಸಿಡಿಲ್ಲತ್ತ ಕರ್ಣೋತ್ತಮಾಂಗಂ || ೩೬ ||
 ವ || ಅಂತು ತಲೆ ನೆಲದೊಳುರುಳ್ಳೊಡೆ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಮಗುಂದಲೆಯಾದ
 ಬೀರಮೆಸೆಯೆ ವ್ರಾಣಮೊಡಲಿಂದಂ ತೊಲಗೆಯುಂ ತೊಲಗದ ನನ್ನಿ
 ಯನುದಾಹರಿಸುವಂತೆ ಪತ್ತೆಂಟು ಕೋಲನೆಚ್ಚಟ್ಟಿಯುಂ ನೆಲದೊಳಾ

ಬರಂ= ಕಿವಿಯ ಅಂತ್ಯದ ವರೆಗೂ, ತೆಗೆದು= ಸೆಳೆದು, ಆಕರ್ಣಾಂತಂಮಾಡಲ್ =
 ಆ ಕರ್ಣನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು, ಬಗೆದು= ನಿಶ್ಚೈಸಿ, ಕಂಧರಸಂಧಿಯಂ= ಕುತ್ತಿಗೆ
 ಯಸಂಧಿಯನ್ನು (ರುಂಡಮುಂಡಗಳ ಜೋಡಣೆಯ ಸಂದನ್ನು) ನಿಟ್ಟಿಸಿ= ನೋಡಿ ||

ಮುಳಿದೆಚ್ಚು— ಇಂತೆಂದು ಮ-ಸ್ತ-ವೃತ್ತಂ || ಮುಳಿದು= ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು,
 ಎಚ್ಚು=ಹೊಡೆದ; ಆಗಳ್=ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮಹೋ-ಮಂ=ಮಹಾ-ಅತ್ಯಂತ,
 ಉಗ್ರ=ಭಯಂಕರವಾದ, ಪ್ರಳಯಶಿಖಿ=ಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಬೆಂಕಿಯು,
 ಶಿಖಾ=ಜ್ವಾಲೆಗಳು, ಅನೀಕಮಂ=ಸಮೂಹವನ್ನೂ, ವಿಸ್ಫುಲಿಂಗಂಗಳಮಂ=
 ವಿಶೇಷವಾದ ಕಿಡಿಗಳನ್ನೂ, ಬೀಟುತ್ತುಂ= ಹರಡಿಸುತ್ತಾ, ಔರ್ವಜ್ವಳನರುಚಿ
 ಯುಮಂ= ವಡವಾಗ್ನಿಯ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ, ತೋಟುತ್ತುಂ= ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ,
 ತಾನೇ= ಆ ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರವೇ, ಆಟಂದು= ಮೇಲೆಬಿದ್ದು, ಆಳುರುತ್ತುಂ= ವಿಜೃಂ
 ಭಿಸುತ್ತ, ಬಂದು= (ಕರ್ಣನ) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕೊಂಡಾಗಳೆ= ತನ್ನ ಅಧೀನ
 ವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ, (ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ) ಪಾಯ್ಡು= ಮೇಲಕ್ಕೆ
 ಹಾರಿದ, ಕೆನ್ನೆತ್ತರಿಂದೆ= ರಕ್ತದಿಂದ, ಗಗನತಳಂ= ಅಂತರಿಕ್ಷವು, ಉಚ್ಚಳಿಸುತ್ತಿ
 ರ್ಪನ್ನೆಗಂ= ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಗೆ; ಕರ್ಣೋತ್ತಮಾಂಗಂ= (ಕರ್ಣ+
 ಉತ್ತಮಾಂಗಂ) ಕರ್ಣನ ತಲೆಯು, ಭರದೆ= ರಭಸದಿಂದ, ಸಿಡಿಲ್ಲು= ಭೇದಿಸ
 ಲ್ಪಟ್ಟು [ಸಿಡಿಲ್ (ಧಾತು) ವಿಕೀರ್ಣೇ ಮೇಘವಹ್ನಾಚ] ಅತ್ತ= ಆ ಕಡೆಗೆ,
 ಬಿಟ್ಟುದು= ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿತು || ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಕ್ರಿಯೆಂಬ ಅಲಂಕಾರವಿದೆ | ವೀರರಸವು
 ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ತೋರುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ವ.ಹಾಸ್ರಗ್ಧರಾ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ
 ಲಕ್ಷಣವು — ಸತತಂನಂಸಂರಂಗಂ ನೆರೆದೆಸೆಯೆ ಮಹಾಸ್ರಗ್ಧರಾವೃತ್ತಮಕ್ಕುಂ
 || ೩೬ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು= ಹಾಗೆ, ತಲೆ= (ಕರ್ಣನ) ತಿರವು;

ಚಂದ್ರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗೆ ಚತುರ್ದಶಭುವನಗಳಂ ವಸರಿಸಿ ನಿಂದೊಡೆ
ಸೆದುದಾಹರಣಮೊಳ್ಳಿ ನುದಾಹರಣಮುಮಾಗೆ ಗುಣಾರ್ಣವನ ಶರ
ವರಿಣತಿಯಿಂದೆ ಕುಲಶೈಲಂ ಬೀಟ್ಟಂತೆ ನೆಲನದರೆ ಬಿಟ್ಟಾಗಳ್ —

ಚಾಗದ ನನ್ನಿಯ ಕಲಿತನ- ।

ದಾಗರಮೆನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕರ್ಣನೊಡಲಿಂದೆಂತುಂ ॥

ಪೋಗಲ್ಕುಪ್ಪಿಯದೆ ಸಿರಿ ಕರ- ।

ಮಾಗಳ್ ಕರಿಕರ್ಣತಾಳಸಂಚಳೆಯಾದಳ್

॥ ೩೭ ॥

ನೆಲದೊಳ್ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಉರುಳ್ಳೊಡೆ = ಹೊರಳಿದರೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಂ =
ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಅಗುಂದಲಿಯಾದ = ಅತಿಶಯವಾದ, ಬೀರಂ = ಪೌರುಷವು,
ಎಸೆಯೆ = ಶೋಭಿಸಲು, ಪ್ರಾಣಂ = ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು, ಒಡಲಿಂದಂ = ದೇಹದಿಂದ,
ತೊಲಗೆಯುಂ = ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೂ, ತೊಲಗದ = ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದ, ನನ್ನಿಯಂ =
ಸತ್ಯವನ್ನು, ಉದಾಹರಿಸುವಂತೆ = ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಹಾಗೆ, ಪತ್ತೆಂಟು
ಕೋಲಂ = ಎಂಟು ಹತ್ತೊ (ಎಂಟು ಹತ್ತು ಎಂದರೆ ಎಣಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕಂತೆ ಕೆಲವೇ
ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಕೋಲಂ = ಸರಳುಗಳನ್ನು, ಎಚ್ಚ = ಹೊಡೆದ, (ಬಾಣಗಳಿಂದ
ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿ) ಅಟ್ಟಿಯುಂ = ದೇಹವಾದರೂ; ನೆಲದೊಳ್ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಆ
ಚಂದ್ರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗೆ = ಚಂದ್ರಮಂಡಲವಿರುವ ತನಕವೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂತೆ ಚತುರ್ದ
ಶಭುವನಗಳಂ = ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ; ವಸರಿಸಿ = ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿಂ
ದೊಡೆ = ನಿಲ್ಲಲು, ಎಸದೆ ಉದಾಹರಣಂ = ಶೋಭಾಯವಾನವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯು,
ಒಳ್ಳಿನ ಉದಾಹರಣಮುಂ ಆಗೆ = ಉತ್ತಮವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ,
ಗುಣಾರ್ಣವನ = ಅಪಾರಗುಣಭೂಯಿಷ್ಯನಾದ ಅರ್ಜುನನ, ಶರಪರಿಣತಿಯಿಂದ =
ಬಾಣದ ಔಣಾಮದಿಂದ; ಕುಲಶೈಲಂ = ಏಳು ಕುಲಪರ್ವತಗಳು, (ಮಹೇಂದ್ರ,
ಮಲಯ, ಸಹ್ಯ, ತುಕ್ತಿಮಾನ್, ಚುಕ್ವ, ಪಿಂಧ್ಯ, ಪಾರಿಯಾತ್ರ) ಬೀಟ್ಟಂತೆ = ಕಡೆ
ಯುವ ಹಾಗೆ, ನೆಲಂ = ಭೂಮಿಯು, ಅದಿರೆ = ನಡುಗುತ್ತಿರಲು; ಜಿಟ್ಟಾಗಳ್ =
ಬಿದ್ದ ನೆಲೆಗೆ ॥

ಚಾಗದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಚಾಗದ (ಸಂ) ತ್ಯಾಗದ = ದಾನ ಮಾಡು
ವಿಕೆಯ, ನನ್ನಿಯ = ಸತ್ಯ ಹೇಳುವಿಕೆಯ, ಕಲಿತನದ = ವ್ರಿಕ್ರಮಿಯಾಗಿರುವಿಕೆಯ,
ಆಗರಂ = (ಸಂ) ಆಕರ = ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಹಾಗೆ, ನೆಗಟ್ಟಿ = ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ,
ಕರ್ಣನ ಒಡಲಿಂದೆ = ಕರ್ಣನ ದೇಹದಿಂದ, ಎಂತುಂ = ಹೇಗೂ; (ಜಿದ್ದು ಕೆಟ್ಟು
ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ) ಪೋಗಲ್ಕೆ = ತೊಲಗಿ ಹೋಗಲು, ಅಟ್ಟಿ

ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ಸಿಡಿಲುರುಳಿಯೊ- ।

ಳೊಡಂಬಡಂ ಪಡೆಯೆ ಕರ್ಣನೊಡಲಿಂದಾಗಳ್ ॥

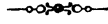
ನಡೆ ನೋಡೆ ನೋಡೆ ದಿನಪನೊ- ।

ಳೊಡಗೂಡಿದುದೊಂದು ಮೂರ್ತಿ ತೇಜೋರೂಪಂ ॥ ೩೮ ॥

ಯದೆ = ತಿಳಿಯದೆ, ಆಗಳ್ = ಆಗ; ಸಿರಿ (ಸಂ) ಶ್ರೀ = ಸಂಪದಧಿದೇವತೆಯು, ಕರಂ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ, ಕರಿಕರ್ಣತಾಳಸಂಚಳೆ = ಆನೆಯ ಕಿವಿಯು ಚಲಿಸುವ ಹಾಗೆಯೇ ಬಹು ಚಂಚಲೆಯಾದಳು ॥ ಇಲ್ಲಿ-ಉಪನೋತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರಗಳು ॥ [ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ತಂತಮ್ಮ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು ಹಾಗಿರುವಾಗ ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯು ಶೌರ್ಯದಾಢ್ಯವೀರ್ಯಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ಣನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕಟಗೊಂಡುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ ಹೇಗೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಆನೆಯ ಕಿವಿಯಂತೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಕವಿಯು ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ] ॥ ೩೭ ॥

ಕುಡುಮಿಂಚಿನ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕುಡುಮಿಂಚಿನ = ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚಿನ [ಕೊಂಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕುಡು ಎಂಬಾದೇಶವು = ಕಿಷ್ಕಿದಕ್ಕಾದೇಶಂ ಕುಟಿ, ಜಿಟಿವೆಂಬುದು ಬೆಟ್ಟತರ್ಕೆ ಕೊಂಕಿಗೆ ಕುಡೆಂ । ದಿಠಿ ॥ ಶ್. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೮೪ ॥ ಕೊಂಕು + ಮಿಂಚು = ಕುಡುಮಿಂಚು ಕ ಸವನಾಸ] ಸಿಡಿಲ್ = ಚದರಿಕೆಯು (ಚಲ್ಲಾಟವು) ಸಿಡಿಲ + ಉರುಳಿಯೊಳ್ = ಮೇಘಾಗ್ನಿಯ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ (ಮೇಘ ಜ್ಯೋತಿಯ ಪಿಂಡದಲ್ಲಿ) ಒಡಂಬಡಂ = ಐಕ್ಯವನ್ನು, ಪಡೆಯೆ = ಹೊಂದುವ ಹಾಗೆಯೇ, ಆಗಳ್ = ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ನಡೆನೋಡೆನೋಡೆ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ (ಬಹುಬೇಗನೆ) ಕರ್ಣನ ಒಡಲಿಂದೆ = ಕರ್ಣನ ದೇಹದಿಂದ, ತೇಜೋರೂಪಂ = ಪ್ರಕಾಶವಾನವಾದ, ಅದೊಂದು ಮೂರ್ತಿ = ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತಹ ಅದ್ಭುತಕರವಾದ ಆಕೃತಿಯೊಂದು, ದಿನಪನೊಳ್ = ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದೊಡನೆ, ಒಡಗೂಡಿದುದು = ಲೀನವಾಯಿತು ॥ ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ಸಿಡಿಲ್ ಸಿಡಿಲುರುಳಿಯೊಳ್ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ತೇಜೋರೂಪಂ ಸಿಡಿಲುರುಳಿಯೊಳ್ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಂತ್ರವು ಮೂಲದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುವುದು ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಉಂಟಾದ ತೇಜೋರೂಪವು ಸೂರ್ಯನೊಡನೆ ಐಕ್ಯಹೊಂದುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು ॥ ೩೮ ॥

ಪದ್ಯಗಳ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಪದ್ಯ	ಪುಟ	ಪದ್ಯ	ಪುಟ
ಅಗುಟ್ಟಿ ರಲಾಕುಟಿಯೊಳ್	13	ಉಡುಗುಡುಗುಡುಗೆಂದಿಸೆ	162
ಅತೆವಿಶದವಿಶಾಲೋರು	21	ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳ್	101
ಅಂತಪ್ಪದಟನನಾಜಿಯೊ	139	ಉರದಡೆಗೆತುಡೆ	158
ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳಂತು	90	ಎಂತೆನೆ ಮುಯ್ಯೇಟಿ	137
ಅಂತುವಸುಷೇಣನಾ	13	ಎಂತೆನೆ ವಜ್ರವಜ್ರಕವಚ	42
ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರಪೊಡಿಂ	111	ಎಂದರವಿಂದಪ್ರಿಯಸಖ	61
ಅನುಪಮ ವಿಕ್ರಮಕ್ರಮ	114	ಎಂದುಂ ಪೋಗೆಂದೆನೆ	18
ಅಱಿದೆಂ ಸೋದರರೆಂದು	55	ಎಂದೀ ಬಾಯ್ಪಾತಿನೊಳೀ	154
ಅಱಿಯದೆಯುಂ	119	ಎನಗಮರಾತಿ ಸಾಧನಮಿ	133
ಅಱಿಯರ್ ಪಾಂಡವರೆನ್ನಂ	161	ಎನಿತಳವುಳಿಕ್ಕಿಡಂ	81
ಅರಿಗನ ಒಟ್ಟಿನಂಬುಗಳ	166	ಎನಿತುಂ ಶಲ್ಯನಪೇಟ್ಟಿ	159
ಅರಿಗನ ಬಿಲ್ಲಲೆಯೊಳಂ	32	ಎನಿತೊಲ್ಲದಿದೊಡಂ	116
ಅಸದಳವಾಗಿಯುಮಿ	84	ಎನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕುಲದ	106
ಅಱಿದೆಂ ನೆಟ್ಟನೆ ಬೆಟ್ಟನಿಂತು	66	ಎನೆಯೆನೆ ಬಾಷ್ಪವಾರಿ	50
ಆಕರ್ಣಾಂತಂ ತೆಗೆನೆಱಿ	158	ಎನ್ನ ಪೆಸರ್ಗೇಳ್ಳು ಸೈರಿಸ	148
ಆಗಳ ಮಗನಂ ಪೆತ್ತವೊ	59	ಎಂಬುದುಮಂಗಮಹೀಪತಿ	120
ಆದಿಯೊಳವರಂ ಪಿರಿದೊಂ	71	ಎಂಬುದುಮಂಚಿಕೆ	63
ಆನಿರೆ ನೀಮಿದೇಕೆ	48	ಎಂಬುದನೆ ಬಗೆದು	162
ಆಮ್ನಾತಱಿಯದೆ	103	ಎರೆದನ ಪೆಂಪುಂ	131
ಆಯದ ಕಟ್ಟಾಳ್	107	ಎಳೆಯಂ ಕೋಳ್ಳೆಟ್ಟುಂ	150
ಆರಯ್ಯಲೆಂದು ಬಂದೆವ	139	ಏಮೊಗ್ಗಿ ಕರ್ಣನಂತೀ	140
ಇಂದರಸ ನೆಸಱಿಂದೊಳ	142	ಏವದ ಮುಳಿಸಿನ ಕಾರಣ	35
ಇಂದೆನ್ನ ಮಗನನರ್ಜುನ	122	ಏಟ್ಟಿಟ್ಟಿನೆಱಿದುನಿಮ್ಮಂ	151
ಇನ್ನುಂ ಕರ್ಣನ ರೂಪೆ	138	ಒಡವುಟ್ಟಿದ ಮಣಿಕುಂಡಲ	10
ಈ ನೆರೆದ ಗುರುಜನಂಗಳ	34	ಒಡಲುಂ ಪ್ರಾಣಮುಮೆಂಚಿವು	153

ಪದ್ಯ	ಪುಟ
ಒತ್ತುವುದುಂ	162
ಒಂದೆಗಡ ಹರಿಯು	120
ಒಪ್ಪಿಸಿದಂ ಕೆಯ್ಯೆಡೆ	60
ಒಳಗಱಿಯದೆ ಕಾರವಬಳ	163
ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಮೆಸರವಿಗೆ	71
ಕಂಸಾರಿಸಖಂ	126
ಕಲಿತನದ ನೆಗಟ್ಟಿ	118
ಕಲಿತನದುಕುರ್ ಜವ್ವನದ	75
ಕಲಿಯನೆ ವಂದೆವಾಟ್ಟಿ	114
ಕಸವರದ ಸವಿಯುಮಂ	152
ಕಸೆಯಂ ಬಿಟ್ಟುಱಿದಭಿ	171
ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ಸಿಡಿಲುರಳಿ	175
ಕುರುಪತಿಗಿಲ್ಲ ದೈವಬಲ	54
ಕುಲಜರನುದ್ಧತರಂ	73
ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಂ	73
ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ	36
ಕುಲಹೀನನೆ ಅವ್ವೊಡೆ	117
ಕೂರಿಸೆ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆಯೊಳ್	19
ಕೆಳೆಯುಂ ಗುಱಿಯುಂ	26
ಗಂಗಾಸುತಂ ಪ್ರಥಾಸುತರಂ	75
ಗಂಗೆಗೆ ಕೆಯ್ಯೆಡೆ	47
ಗದೆಯೊಳ್ ಬಿಲ್ಲೊಳ್	29
ಗಿರಿಜೆಯ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟೆ	172
ಗುರುಕೃಪ ಶಲ್ಯ	41
ಚಲಮನೆ ನೋಟಿಯೊಡೆ	91
ಚಲಮುಂ ಚಾಗಮುಂ	62
ಚಾಗದ ನನ್ನಿಯ ಕಲಿತನದ	174
ತನಗುಱುವಂತುಟಾಗಿ	160

ಪದ್ಯ	ಪುಟ
ತಾನುಂ ಹರಿಯುಂ	13
ತಿದಿಯುಗಿದುಕೊಟ್ಟೆ	125
ತುಡೆ ಕರ್ಣನದಂ	157
ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ	31
ದ್ರೋಣಂಗಳಮಿಷುವಿದ್ಯೆಗೆ	25
ಧುರದೊಳ್ ನಿಮ್ಮಡಿಯುಂ	104
ನಡುಗುವುದುಂತೆ	97
ನರಕಾಂತಕನಂ ನುಡಿದಂ	140
ನರನಾರಾಯಣರ್	137
ನಿಜದೊಳೆ ಭೂಪರೆಂಬರ್	79
ನಿನಗಪ್ಪರಸಂ	63
ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂಕುರುಮಹೀಪತಿ	106
ನಿನ್ನುತ್ತತ್ತಿಯ ನಿಂತೆಂ	47
ನೀಶ್ವಿನ್ನ ಪಗೆಯನಾರ್ಪೊಡ	165
ನೀಮೆನಗಿನಿತಂ ಕಮ್ಮನೆ	117
ನುಡಿಯೆನದಂ ನಿನ್ನಂಜಿಕೆ	61
ನುಡಿವುದಂ ಪತಿಭಕ್ತಿಯ	104
ನೆಗಟ್ಟಿ ಕಲಿತನದ ಚಾಗದ	95
ನೆಗಟ್ಟಿ ಭಿಮನ್ಯುವಂ	168
ನೆತ್ತಮನಾಡಿ ಭಾನುವತಿ	51
ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ	1;176
ಪಡೆದರ್ ತಾಯುಂ	62
ಪವನ ಸುತಂಗೆ	136
ಪಯಿಯಗೆ ಬಿಟ್ಟೊಡೆ	170
ಪಾತಂ ಲಕ್ಷ್ಮಂತೀಘ್ರಂ	155
ಪಿಡಿದನೆ ಪುರಿಗಣೆಯಂ	176
ಪಿಡಿಯೆಂ ಚಕ್ರಮನೆಂಬ	77
ಪಿಡಿಯೆಂ ಪುರಿಗಣೆಯಂ	67

ವದ್ಯ	ಪುಟ
ಪಿಂಡಿ ಕಡಂಗಿ ತೇರನೆಸಗೆಂ	115
ಸಿರಿದು ಪೊರೆದಂ ನಿನ್ನಂ	147
ಪುಚ್ಚವಣಂ ನೋಡುವೆನೆಂ	8
ಪುಸಿಯೆನೆ ರಥಮಂ ಹರಿ	113
ಪುರಿಗಣೆಯಪ್ಪ ಕಾರಣದಿ	164
ನೆಸವೆಸೆಯೆ ಬೀರಮಂ	149
ಪೊಡೆದುದು ಬಿಲ್ಲ ಜೀವೊಡೆಯೆ	14
ಪೊಡೆಮಡುವರ್	39
ಪೊಟಿಮಟ್ಟುಬರಲ್	60
ಬಂದುಸುರನದಿಯ ನೀರೊಳ್	8
ಬರವಂ ಬೇಡಿದರ್ಗೀವ	43
ಬರಿಸಿದ ಕಾರಣವಾವುದೊ	9
ಬಟುವಂ ಸಾರಥಿಯಿಲ್ಲ	167
ಬಳಿಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗವನಾ	6
ಬಾಳದಿನೇಶಬಂಜದನೆಟಿಲ್	11
ಬದಿವಸದಿಂದೆ ಪುಟ್ಟುವುದ.	153
ಬೀರವಟ್ಟಮನಾನಿರೆ	84
ಬೆಸಸನೆಯುಂ ನುಡಿಯಲ್	112
ಬೆಳಗುವ ಸೊಡರ್ಗಳ	170
ಬೇಡಿದುದನರಿದು ಕೊಳ್ಳನೆ	17
ಬೇಡಿದೊಡೆ ಬಲದ	16
ಭಗವತಿಯೇಟಿ ವೇಟ್ಟಿ	70
ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಂ	64
ಭಯಮೇಕಕ್ಕು ಮದೆಂತು	148
ಭುವನಂಗಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕುವಂ	86

ಪದ್ಯ	ಪುಟ
ಭೇದಿಸಲೆಂದೆದಲ್	45
ಮಗನಟಿಲೊಂದು	145
ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್	38
ಮಣಿಕುಂಡಲಮುಂ	118
ಮತ್ತನಯನರಸನನುಜನ	152
ಮತ್ತಿತ್ತ ನೆಗಟ್ಟಿಯ	6
ಮಂತ್ರಪದಪ್ರವೀಣ	133
ಮಿಂಗಳುಲಿಗನೆನಾಗಿಯು	65
ಮುದುಪರಬಿಲ್ ಬಲ್ಮೆ	76
ಮುನಿಸಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಬಿಲ್ಲಂ	87
ಮುಂಬೇಡಿದ ವರಮಂ	9
ಮುಳಿದಿಂತು ಬೆಸಸೆ	141
ಮುಳಿದೆಚ್ಚಾಗಲ್	173
ಮುಳಿಸಂ ನೆಟಿಪಲ್ಕರ್ಥಾ	156
ಮೊನೆಯಂಬಿನ ತಂದಲೊಳ್	155
ಯಮಸುತನಣಿಸತ್ತೆ	129
ಯಾದವವಂಶಜರುಂ	24
ರಥಯಾನಪಾತ್ರದಿಂ	96
ಶರರೂಪದೊಳಿರೆ ನಿನ್ನಂ	165
ಸಂಗತ ತರಂಗಯುತೆಯಂ	58
ಸಂಗತದಿನಿಗಳಂತೀ	33
ಸಾರಂಗಳ್ ನಿನ್ನ ಶರಾ	88
ಸಿಂಗದ ಮುಪ್ಪುಂ ನೆಗಟ್ಟೀ	72
ಸೋರ್ವ ವಸುಧಾರಿಯಂ	56

